THE LIBRARY – THE UNIVERSITY OF JORDAN

הארץ

אג', שנה נ"ו, יום ו', כ' בניסן תשל"ד, 12 באפריל 1974 Vol. 56 / 16,744 / APRIL 12 1974

תקוע לאו"ם לבנון אחראית

מרכז האו"ם, 11 (עי"ר). ישראל שיגרה היום אגרת למזכיר האו"ם ובה הטילה על לבנון את האחריות בקשר עם טבח ה-18 בקרית-שמונה.

"ממשלת לבנון חייבת לשאת באחריות המלאה למצב זה, שבו ניתן לערוך התקפות טירור משטחה נגד ישראל" — מציין יוסף תקוע באיגרתו.

עם זאת אמר נציג ישראל, כי אין הוא מבקש לכנס את מועצת-הביטחון.

ג. מאיר מסרה בכנסת על התפטרות הממשלה

מאת י. מידה

בתום הדיון אתמול בכנסת על הודעת התפטרות של הממשלה לא השיבה ראש הממשלה למתוכחים והכנסת קיבלה ברוב קולות של סיעות הקואליציה, הצעת סיכום האומרת, כי הכנסת רשמה לפניה את הודעת הגב' גולדה מאיר.

שר-המשפטים מגיב על ביקורת המטילה דופי בוועדת אגרנט

סיעת הליכוד הציעה לסיכום הדיון, שהכנסת רושמת לפניה את הודעת ראש הממשלה על התפטרותה והתפטרות הממשלה. אך הצעת סיכום זאת נידחתה ברוב קולות הקואליציה. כן נידחו הצעות סיכום של סיעות החזית התורתית, רקיח וסיעת ר"צ.

בתום הויכוח עלה שר-המשפטים חיים צדוק לדוכן כדי ללמד סניגוריה על ועדת אגרנט. הוא אמר, כי

(הסוף בעמוד 2, טור 6)

מרכז עבודה יתכנס לבחירת המועמד לראשות הממשלה

...ז שמות המועמדים שהועלו: ספיר, צדוק, רבין ...למוגי * הרוב במפא"י מצדד בהרכבת ממשלה – ...י בחירות חדשות * אחה"ע בעד עימות עם רפ"י

...אה הן ברנלית ודן כפלר
סופרי "הארץ"

...התפטרות הכנסלית, נת... במפלגת העבודה היליקי... אם להעדיף בחירות הד... או לבחור במועמד שיכנס ...ביב במפלגה רגילה חדשה. ...ין המצדדים בהקמת ממשלה חדשה אין עדיין הסכמה של... צריך להיות המועמד. ב... כיבכר זו יתכנס בתחילת ...וע הבא מרכז המפלגה לדיון ...דה מיועמד המפלגה לראשות הממשלה.

(... במאמר ראשי — בעמ' 13)

...וב במפא"י, בעיקר בבין ותיקי ...נה, מצדד בהרכבת ממשלה ... להערתו אין הזמן כשר לעריכת בחירות חדשות העלולות לגרום ...ג במפלגה ולאבדן השלטון. ... זאת הובעה הכיבה אחה"ע ...ה בחירות הדלות הוך עימות ...רפ"י, ואפילו במחיר על פילוג. ...ל הועלתה אפשרות, שאם תת... המפלגה על הקמת ממשלה, יס...גאל אלון להצטרף אליה.

רפ"י הרשמית נמנעה אתמול מהתבטאות מחייבת, אולם שר-הבטחון אמר לסופר "הארץ", כי הוא מצדד בבחירות חדשות שיאפשרו לכל הגורמים החדשים המתארגנים בציבור להשתתף בהן. עמדה זו ידועה לשמעון פרס ולגד יעקובי.

על מחייבי הבחירות בהקדם נימנים גם חוגים במפא"י כמו חוג "אחג'" המונה את השרים יצחק רבין ואהרן ידלין, ח"כ אריה אליאב וכנראה גם ח"כ אברהם עופר, החוזר היום לארץ. המשמרת הצעירה והחוג לשילוב במפלגה נוטים לצדד בבחירות חדשות. הם יתכנסו בימים הקרובים לסכם את עמדתם.

ח"כ אליאב אמר לסופר "הארץ" כי יש אמנם להקים ממשלה חדשה, שבה לא יכהנו גב' מאיר כראש הממשלה ומשה דיין כשר-הבטחון, אולם רק עד לעריכת בחירות חדשות. בצדדי הבחירות מעריכים, שאם יחולט על עריכתן בקרוב, תאלץ הצמרת הוותיקה במפלגה להסכים שאת ראשות הרשימה יעמידו שמותיהם של אישים כרבין, חיים בר-לב, ח"כ צדוק ואהרן ידלין. בכוונתם ללכת לבחירות עם הנהגה חדשה, אשר תציג למערך תדמית חדשה, ולפי דעתם יהיה בכך כדי לחזק את מעמדם בכנסת.

אם כי רפ"י מצדדת בבחירות חדשות, אין ספק שראשיה היו מסכימים להקמת ממשלת ליכוד לאומי קבועה. לזה הסכים המערך לכך, היתה רפ"י מצדדת, כנראה, אפשרות כזאת על פני בחירות.

בהקשר לכך הטעימו אתמול חוגים פרלמנטריים, כי בנאומו התקיף של ח"כ מנחם בגין הוא לא שלל אפשרות של ממשלת ליכוד לאומי קבועה בלי בחירות, אם כי תביעת הליכוד היא, שבתנאים הקיימים יש לערוך בחירות מוקדמות.

האפשרויות השונות

תוך כדי הויכוח אם לקיים בחירות, נמשכה בפרוזדורי הכנסת פעילות מוגברת בקרב אנשי המערך בדבר זהות המועמד לראשות הממשלה. לפי שעה נראה, כי המועמד

(הסוף בעמוד 2, טור 2)

מ"מ הרמטכ"ל: הוכחות ברורות שהמחבלים באו משטח לבנון

מונה קצין בודק שיחקור את נסיבות הטבח בקרית-שמונה

מאת זאב שיף
מופרד הצבאי של "הארץ"

חוליה של 3 מחבלים מאירגונו של אחמד ג'יבריל החזית — המיפקדה העממית, שחדרה משטח לבנון, רצחה בקרית-שמונה 16 מאזרחי העיירה; ביניהם 8 ילדים, כן נהרגו שני חיילים, אחד מהם צירקסי, ביחידת המיעוטים, בקרב עם החוליה. 15 אחרים, חיילים ואזרחים נפצעו. שלושת המחבלים נהרגו בקרב כאשר מטען חומר-נפץ בדירה בה התבצרו, התפוצץ. מ"מ הרמטכ"ל, האלוף יצחק חופי, מינה כנהוג במקרים אלה, קצין בודק לחקור את נסיבות המקרה.

(ראה מאמר ראשי — בעמ' 13)

כוחות צה"ל שהתגברו על המחבלים הם אנשי מילואים שנקלעו למקום במקרה, לאחר ששמעו על המירדף המתנהל אחרי המחבלים. הם הגיעו לעיירה רק לאחר רצח התושבים. ידיעה על אפשרות שהמחבלים עלולים להגיע לקרית-שמונה הועברה בצה"ל למשטרה המקומית ב-7.05.

אירגונו של ג'יבריל מקיים מיפקדות באיזור דמשק ובביירות. בבירת לבנון יוצא לאור ביטאון האירגון. ההודעה על הפעולה בקרית שמונה שודרה מדמשק. אירגון זה אחראי בין השאר לרצח הילדים, ב-

(הסוף בעמוד 2, טור 4)

16 חללי הטבח ו-2 החיילים שנפלו בקרב

16 אזרחים, ביניהם נשים וילדים, נרצחו אתמול בהתקפת הדמים שערכה חוליית המחבלים באחד מבתי-המגורים בקרית-שמונה. החוליה, שמנתה 3 מחבלים, חוסלה ע"י כוחותינו. בחילופי האש נהרגו 2 חיילי צה"ל. 16 אזרחים, ביניהם 4 אנשי כוחות-הביטחון, נפצעו בעת ההתקפה — מוסר דובר צה"ל.

ואלה שמות ההרוגים, לפי משפחותיהם, כפי שנמסרו לסופר "הארץ" בצפון:

מאני שיטריה (30) בתה יוכבד (11) בנה אהרון (8) ובנה מוטי (4). אסתר כהן (40), בתה שולה (14) ובנה דוד (17). שמעון בימון (30), בנו אבי (5) ובת, תינוקת בת שנתיים וחצי. הזוג מרים ויעקב נואשה (בני 30). הרשה שטרן (47) ובתה רחל (8). אליהו שאול (64). אסתר ואמנה (60).

שני החיילים שנהרגו בפעולה הם: סמל עבהאק (20) חייל מן הכפר הדרוזי חורפיש ומרדכי צירי (30) מרמת-השרון.

סיעת ליכוד תובעת דיון מיוחד בכנסת

מאת סופר "הארץ"

סיעת ליכוד הגישה ליו"ר הכנסת בקשה בחתימת 30 חברי כנסת, לכינוס מושב מיוחד בשבוע הבא לדיון ברצח בקרית-שמונה.

אחד מהרוגי הטבח בקרית-שמונה מובל על אלונקה ע"י חיילי צה"ל.
(צילום: י.פ.פ.א.)

פאריס, 11 (עי"צ). — אישיות גוליסטית נוספת החליטה להציג את מועמדותה בבחירות לנשיאות. ז'אן רויה, שר הדואר והתקשורת, התפטר היום במשרתו, כדי שיוכל להיות מועמד בלתי-תלוי בבחירות.

הוד בשובו: נקבל מארה"ב כמעט כל הנשק שביקשנו

"ועלי לציין, שביקשנו הרבה ומכל טוב"

(ע). אנחנו סבורים, כי מבחינת רכש בכל התחומים — אוויר, יבשה וים — נקבל מארה"ב פחות או יותר את כל מה שביקשנו ועלי לציין, כי ביקשנו הרבה וביקשנו מכל טוב — אמר עוזר שר-הביטחון, אלוף (מיל.) מרדכי הוד, שחזר אמש במטוס אל-על מניו-יורק, בתום ביקור של 3 שבועות בארה"ב.

מר הוד, שיצא לארה"ב ביחד עם שר-הביטחון, אמר בשובו, כי עמד לחזור לארץ באמצע השבוע, אך נתבקש ע"י שגריר ישראל שמחה דיניץ, להישאר יום נוסף וביום ו' נפגשו השניים עם חברי ועדת השירותים המזוינים של הקונגרס. קודם לכן נפגשו שר-הביטחון ואלוף הוד עם ועדת השירותים המזויינים של הסינאט. מר הוד סיפר, כי היתה זו פגישה לארוחת-בוקר שנמשכה שעתיים "ונמסר לנו, כי עוד לא קרה שארוחת-בוקר עם חברי ועדה זו תימשך זמן כה רב".

לדברי מר הוד, השתתפו בפגישה 35 מחברי הוועדה. הכל ביקשו לדעת, כיצד הפעילו הישראלים את הנשק האמריקאי במלחמת יום הכיפורים ומה היתה איכותו. חברי הקונגרס שאלו שאלות מפורטות בכל הקשור בצרכי ישראל מבחינת רכש והציגו שאלות נוקבות על מלחמת יום הכיפורים ומה שהיה לאחריה.

ההתרשמות של אלוף הוד היא, שחברי ועדת הקונגרס משוכנעים, כי ישראל חייבת להיות חזקה וכי אין לישראל מקורות אחרים, פרט לארה"ב, לרכש צבאי ומלחמתי.

חברי הוועדה אמרו, כי יש לצייד את ישראל בכלי-נשק הדרושים לה מן המלאי האמריקאי המצוי ואין

(הסוף בעמוד 2, טור 2)

לבנון חוששת מתגובה

הגבירה את עירנותה בגבול

מאת יהודה אריאל, סופר "הארץ"

המתח הרב השורר בימים האחרונים בין לבנון וסוריה, עבר אתמול גם לגבול לבנון-ישראל, מייד עם היוודע דבר מרחץ הדמים בקרית-שמונה ע"י המחבלים שחדרו לישראל משטח לבנון באזור משגב-עם.

בסיור שערכתי אתמול לאורך גבול לבנון הורגשה תכונה בלתי-רגילה בכל העמדות הלבנוניות שנראו בכפר רב ונטר מן הרגיל של סיורי צבא לבנון בקרבת הגבול. יש להניח, שהגברת העירנות של הלבנונים באה מחשש של תגובה ישראלית.

בעוד שבעבר ביקשו הלבנונים לא-אחת מישראל להימנע מפעולות גמול כדי לא להחריף את המצב בגבול עם ישראל, נמנעו הפעם נציגי לבנון לשגר בקשה כזו דרך נציגי הצלב-האדום, כנראה מתוך חשש שהפעם — לאחר מקרה כה חמור — לא ירצו בישראל לקבל בקשה כלשהי.

ב"הארץ" מיום 19 במארס כתב סופרנו בגליל-המערבי, שקיים החשש החמור של חידוש פעולות המחבלים משטח לבנון עקב מחלוקת בין אירגוני המחבלים הסורים למשפחתו של ערפאת, לבין האירגונים המתנגדים לו, כולל אירגונו של ג'יבריל.

אתמול ננקטו אמצעי מנע שונים באיזור, ואף נוסף על כוננות גבוהה בכל משקי הגליל.

מיכאל גורדוס מוסר: כתבי חוץ בבירות דיווחו אמש על חשש גובר בלבנון מפעולת גמול ישראלית. צוות להפיש הלבנוני היוץ שידורי רדיו לבנון. רדיו בירות מסר אמש ברויות כוללת, כי סוכנויות הידיעות העולמיות דיווחו כתיא שהמחבלים "יצאו לפעולה מן המבצים הבנוישים שם הם מתרכזים ולא מארץ ערבית כלשהי".

יש לציין, שכל הדיווחים של סוכנויות הידיעות הזרות וכתבי-החוץ בישראל, מסרו שהמחבלים אשר פעלו בקרית-שמונה חדרו לישראל מלבנון.

פרשן תחנת השידור הממלכתית הצרפתית אמר אמש, כי נראה שהמחבלים שחדרו לישראל מלבנון יצאו מאיזור ערקוב הנמצא בפתח-לנד, שם מתרכזים עתה לדברי הפרשן כ-1000 מחבלים השולטים באיזור מאחר והצבא הלבנוני נסוג ממנו.

ר"מ לבנון קיבל את שגרירי 5 המעצמות

ביירות, 11 (עי"צ). ר"מ לבנון קיבל הערב לשיחה של 40 דקות את מישל פונטון, שגריר צרפת בלבנון.

נודע, כי סולח עומד להיפגש הערב בזה אחר זה עם שגרירי ארה"ב, בריה"מ, סין ובריטניה.

אושרה התביעה המשפטית נגד ניכסון

בפרשת 42 סרטי ההקלטה שסירב למסור

וואשינגטון, 11 (עי"ר ויופ"יע). הוועדה המשפטית של ביהנ"ב אישרה היום תביעה משפטית, המחייבת את הנשיא ניכסון למסור לה 42 סרטי-הקלטה של שיחות שקיים מר ניכסון עם עוזריו הבכירים בבית-הלבן והנוגעים לנסיון טישטוש פרשת ווטרגייט.

ההצעה נתקבלה ב-33 קולות נגד 3 בהתאם למיסמך זה נתבע הבית-הלבן להעביר את המיסמכים לוועדה עד 25 בח.ז.

הוועדה, המורכבת מ-21 דמוקרטים ו-17 רפובליקאים, הצביעה על העובדה שהבית-הלבן לא קיבל על עצמו התחייבות ברורה להעביר את החומר ועל כן הגשת התביעה היא הדרך היחידה הפתוחה לפניה.

זו לראשונה בתולדות ארה"ב מגישה ועדה של ביהנ"ב תביעה משפטית נגד הנשיא.

מילוה חקלאי אמריקאי למצרים

וואשינגטון, 11 (עי"ר). משרד-החקלאות אישר אתמול אשראי בסך 24.7 מיליון דולר למצרים, לקניית מוצרים חקלאיים בארה"ב.

זהו האשראי השיגרתי הראשון שאושר למצרים ע"י משרד-החקלאות מאז מרס 1973, כאשר הופסקו המילוות לקניית מוצרים חקלאיים אמריקאיים, כדי למנוע עליית מחירים בשוק הפנימי בארה"ב.

מזג האוויר

מעונן חלקית עם עלייה בטמפרטורות וירידה בלחות. מעלות החום היום: ירושלים 13 עד 18 מעלות, ת"א 16 עד 24, רמת-הגולן 10 עד 15, חיפה 15 עד 24, טבריה 16 עד 25, באר-שבע 16 עד 24, אילת 19 עד 27, מפרץ שלמה 20 עד 25 מעלות.

אסד נתקבל במוסקבה ע"י ברז'נייב, פודגורני וקוסיגין

...יכו לו קבלת-פנים כגיבור — אך מבויימת

מוסקבה, 11 (עי"צ ויופ"יע). ...ר ערבי אמר היום, כי בשי... שמתהל כאן נשיא סוריה, ...ז אסד, סקרו שני הצדדים את ...ב במזה"ת. יש להניח, אמר ...ור, כי תידונו דיוני ועידת ...ה בהשתתפות סוריה והאר... לשיחרור פלשתין, ישמש נו... מרכזי בדיונים.

...כור, מעניין הקרמלין ביותר ...תתפות סוריה והמחבלים ב... ז'נבה.

...צדדים דנים גם בשאלות הנוג... לסיוע הכלכלי והצבאי שב... בגישה לסוריה ובביוחד ב...ת החלפת הציוד שאבד במל... יום הכיפורים.

...קיפים אומרים, כי הצוותה ש... מקבלי פניו של אסד בשדה-...ופה היה גם שר-ההגנה אנדריי ...קו, נוהגת מקום להנחה שבין ...י אסד היו כמה אנשי-צבא ...רים.

...סד ישהה 5 ימים בבריה"מ, מ-3 במוסקבה.

...סד הוא ראש המדינה הערבי ...ישון המבקר ביקור רשמי במוסקבה מאז מלחמת אוקטובר. ... נתקבל בה כגיבור. מנמל-התעופה נסע אל מרכז העיר במכונית פתוחה, כשלידו עמוד כל שלושת המנהיגים הראשיים של בריה"מ, ...ניד ברז'נייב, ניקולאי פודגורני ואלכסיי קוסיגין.

...והרס"ם קראו סיסמאות המבר... את אסד המונים הניפו כרזות ...סית ובערבית. תזמורת צבאית ...ה בנמל-התעופה את ההימנון ...ר הסובייטי ואסד סקר משמר-...ד.

...די-ראייה מסרו, כי צופים הוב... למקום באוטובוסים, חולקו להם ...ים סוריים וסובייטיים וברחובות ...ד לצופים תפוחים ולימונים ...סקים — פירות שאינם מקוב... במוסקבה בעונה זו.

...חד מעדי-הראייה השווה את ...תהפנים לאסד, לזו כביונתה ל...רג קובה פידל קאסטרו ולנשיא ...וסלביה המרשאל טיטו.

ברז'נייב נגד עמדת ארה"ב

מוסקבה, 11 (יופ"יע). מזכיר ה...גנה הקומוניסטית הסובייטית ל...יד ברז'נייב יצא היום נגד מס...תיה האחרונים של ארה"ב לפ... את הסיכסוך המזרח-תיכוני. ...סעודה שהתהגה הסובייטית ער... לנשיא סוריה אסד, אמר ברז'נייב ביחס לוועידת ז'נבה, כי יש לגבש הסדר צודק ובר-קיימא במיזרחה.

ברז'נייב ציין, כי בריה"מ שותפת לעמדת סוריה ששיחות על הפרדת הכוחות יתנהלו בז'נבה במיסגרת הדיונים על הסדר כולל.

בנאום בארוחת הערב אמר ברז'נייב, כי בריה"מ תומכת בעמדת סוריה שכל הסכם של הפרדת כוחות חייב להוות חלק מפיתרון כולל של בעיית המזה"ת והצעד ראשון לקראת נסיגת צה"ל מכל השטחים הכבושים.

בדברו על מלחמת יום הכיפורים אמר אסד, כי עדיין מוקדם לסכם את תוצאות המלחמה, לאור העובדה שהקרבות נמשכים ברמת-הגולן ומתחממים מיום ליום.

ערב הפגישה בוואשינגטון עם קיסינג'ר

הסורים מעיינים כנראה בתוכנית דיין על הפרדת הכוחות בצפון

"אין המאורעות במזה"ת מאיטים מאמצי קיסינג'ר"

מאת צארלס פקיוהוסר
ציר "הארץ" בוואשינגטון

וואשינגטון, 11 (כיוחד ל"הארץ"). דובר הסטייט-דפרטמנט אמר הערב, שעדיין מוקדם לומר שפעילות המחבלים בקרית-שמונה והתפטרות ממשלת מאיר, ידחו את נסיעת ד"ר קיסינג'ר למזה"ת שנועדה לסוף החודש.

הדובר הדגיש, שבכל מקום אין המאורעות במזה"ת מאיטים את קצב התיפותם של מאמצי קיסינג'ר להביא להפרדת כוחות בגבול הסורי.

הדובר קבע, שעדיין לא נקבע מועד לפגישת ד"ר קיסינג'ר עם המשלחת הסורית שהגיעה לכאן אתמול. הוא הסביר את העיכוב בפגישה בציפיות המשלחת מן הסירבה מדמשק.

הסבר זה הביא להשערות שהתוכנית שהביא דיין להפרדת הכוחות, הוגשה לסורים לעיונם לפני פגישתם עם קיסינג'ר. ייתכן גם שהדיחוי חל כדי לאפשר לד"ר קיסינג'ר להיוועד ביום ו' עם שר-החוץ המצרי, איסמעיל פאהמי. יש סימנים לכך, שאת הפגישה עם הסורים יקיים קיסינג'ר ביום ד' (היום אחה"צ) או רק בשבת.

צמרת השילטון של ארה"ב הודועזה ועוזע עסוק מן הידיעות על התפטרות הגב' מאיר ועל הטבח בקרית-שמונה. שני אירועים אלה רואים כאן כהוכחה לאי-היציבות הגוברת הולכת בישראל. נראה שניכסון וקיסינג'ר לא היו מוכנים לנפילת הממשלה בישראל ולהתחדשות בלי-הסידור. המימשל האמריקאי חושש מאד שהמשבר בהנהגות הפוליטית והצבאית של ישראל יחליש את יכולת ממשלתה לשאת ולתת על פשרות עם הארצות הערביות העכבות — פשרות שראשי המימשל רואים אותן כבית-נות להשגה וכן בצג השעה.

בממשלת ניכסון, שאינה חולקת על הסברי ישראל בדבר הצורך בביטחון טריטוריאלי ובנשק חדש, עומדת על-כך שהברה להגיע איכשהו לכלל הסכמים. הבית-הלבן שם את הדגש העיקרי על המילה הברה ומשאיר את האותן להשגת ההסכמים בידי קיסינג'ר.

"ישראל חיה בסכנה"

אליהו מאייסי, סופר "הארץ" בצרפת, מוסר: בעוד צרפת שקועה במערכת הבחירות לנשיאות, מדגישים דיפלומטים העוסקים בענייני המזה"ת, כי ישראל חיה בסכנה נוכח ההתקפות הסוריות הגוברות והתחדשות פעולות המחבלים, ובו בזמן מערערות מתיחויות פנימיות את עצם קיומה.

"לא מונד" כותב במאמר מערכת, שקל להבין את חרדת האמריקאים מן האפשרות שחילופי שילטון בישראל יסכלו את התקוות להשגת הסדר שלום. הצעתן תהווה אם ייתכן בישראל לבצע את המהפיכה של הורדת המנהיגים הוותיקים והדיקטטורה הביורוקרטית שעה שתותחים רועמים מחוץ. גם בקרב היהודים הציונים בצרפת גוברת הדאגה למתרחש בישראל.

פרשנות מוסקבה

אליהו זהבי, סופר "הארץ" בסקנדינביה, מוסר: רדיו מוסקבה אמר הערב, כי התפטרות ממשלת ג. מאיר מסמלת את כישלון הקו המדיני של תוקפנות והתפשטות.

רוב הפרשנים בסקנדינביה העלו את האפשרות שבעיקבות הפילוג במערך, יועבר השילטון בישראל לחוגי הימין.

נפצעו 2 חיילים ברמת-הגולן

הסורים פתחו אתמול לפנה"צ באש ארטילרית לעבר כוחותינו שבדרום המובלעת ודרום רמת-הגולן. הושבה אש ארטילרית. בחילופי האש נפצע חייל צה"ל.

אחה"צ חידשו הסורים את האש הארטילרית לסירוגין, גם הפעם בדרום המובלעת ובדרום רמת-הגולן. הושבה אש ארטילרית. בחילופי האש, שנמשכה עד 18.30 לערך, נפצע עוד חייל צה"ל — מוסר דובר צה"ל.

בוטלו חגיגות המימונה

(ע). כל החגיגות והאירועים של ...ימונה, החג של יוצאי מרוקו, ש...ו ליום א' הבא בירושלים ובמקומות שונים בארץ — בוטלו. כך הודיע אמש יו"ר ועדת חגיגות ...ימונה, שאול בן-שימחון, חבר ועד הברכות של ההסתדרות. מר בן-שימחון מסר, שלנוכח האבל הכבד בקרית-שמונה, ...ליט ועדת החגיגות על ביטולן. ...זה החגיגות נמסר לכל החוגגים ...יתייחד ביום א' הקרוב עם זכר ...קבות קרית-שמונה ועם כל חללי המלחמה.

הסכות המקומיים והרכזים של ...חגיגות נתבקשו להפסיק מייד את ההכנות שהחלו בהן לקראת החגיגות.

בגליון זה 22 עמודים בצרוף המוסף השבועי בן 32 עמ'

לעם בישראל - ברכת חג שמח

מאחלים, מפעלי הסיגריות בישראל: דובק בע"מ · החברה הישראלית לסיגריות בע"מ · אסקוט, חברה לסיגריות בע"מ · סיגריות לוד בע"מ

مكبر من الأصل

مكتبة الأهل

ניכסון ובומדיין דנו בפנייה לסוריה למתן עמדתה

נדונה תוכנית לאספקת גז אלג'ירי לארה"ב

מאת צ'ארלס פאניוואטי
סופר "הארץ" בוואשינגטון

וואשינגטון, 11 (מיוחד ל"הא־רץ"). הנשיא ניכסון נפגש היום עם נשיא אלג'יריה, הוארי בומ־דיין, והשיחה ביניהם נסבה על האפשרות ששתי הארצות יפנו לסוריה בעצות לגלות מתינות כלפי ישראל. כן דנו באספקת גאז אלג'ירי לארה"ב ושיפור ה־יחסים בין אלג'יריה וארה"ב.

משקיפים יודעי דבר רואים את אלג'יריה כאחד מעמודי התווך ב־תוכניות ד"ר קיסינג'ר להוציאת ה־ידידות הערבית—אמריקאית. שני עמודי־תווך ראשונים בתוכנית זו הם סעודיה ומצרים.

את המגעים הדיפלומטיים הנמ־רצים הנערכים כאן מתארים פקידי הממשלה הקרובים לבית־הלבן כ־מכוונים להבליט בציבור האמריקאי את החלטת ממשלת ניכסון להדק את קשרי השלום עם ידידים בעולם ה־ערבי להביא להסדר ערבי—ישראלי.

פגישת ניכסון בומדיין היא יוצאת דופן מאחר שמעולם לא נפגש נשיא אמריקאי בבית־הלבן עם ראש מדי־נה שלארה"ב אין יחסים דיפלומטיים אתה.

ביום ו' (היום), יתועד הנשיא ניכ־סון עם שר־החוץ הסובייטי אנדריי גרומיקו בעניינים הנוגעים בין שתי מעצמות־העל.

האפיפיור תיקן הנוסח — והחריפו

מאת תוהלה ליברנומה
סופרת "הארץ" באיטליה

פירנצה, 12 (מיוחד ל"הארץ"). דברי האפיפיור אתמול בדבר הצו־רך בהסות משפטית למקומות הק־דושים, שתוקנו שעה לאחר שנאמ־רו והוארו כצורך במעמד משפטי ועורבה בינלאומית לירושלים בנו־סף להסות משפטית למקומות הקד־שים — עוררו היום הדים רבים ב־רומא. יש רואים בהם הוצאת תוכ־נית בינאום העיר.

חוגים יודעי דבר אמרו הערב, שנפלה כנראה טעות בדברי הא־פיפיור וכי הנוסח המדויק הוא זה שפורסם מאוחר יותר.

לדברי אותם חוגים, אין בנוסח זה כל חידוש, שכן הוא חוזר על מה שנאמר כבר פעמים רבות, כלו־מר שהוותיקן רוצה בהסדר מיוחד לירושלים ולא בבינאום בנוסח המ־קורי בו תמך פיוס ה־12.

נראה, כי אין אמת בידיעות ש־שגרירות ישראל הגישה מחאה על דברי האפיפיור.

הנשיא יזמין את נציגי הסיעות

(ע). ראש הממשלה הגישה לנשיא המדינה את כתב התפטרותה אתמול בצהרים, לאחר ישיבת הממשלה.

הנשיא פרופ' אפרים קציר מסר על כך לעתונאים בתום הפגישה, ו־אמר, כי הממשלה הנוכחית תוסיף לכהן עד לכינון ממשלה חדשה, עפ"י החוק.

הנשיא הודיע, כי הוא עומד להז־מין לאלתר את נציגי הסיעות השו־נות, כדי להיוועץ בהן בדבר המועד המתאים להרכבת ממשלה חדשה. ב־תשובה לשאלה אמר, כי לפי הת־רשמותו מפגישתו עם גב' מאיר, אין הוא סבור שבדעתה להרכיב את הממשלה החדשה.

יבי

הרצח הנפשע בקרית שמונה. מעשה של פראי אדם

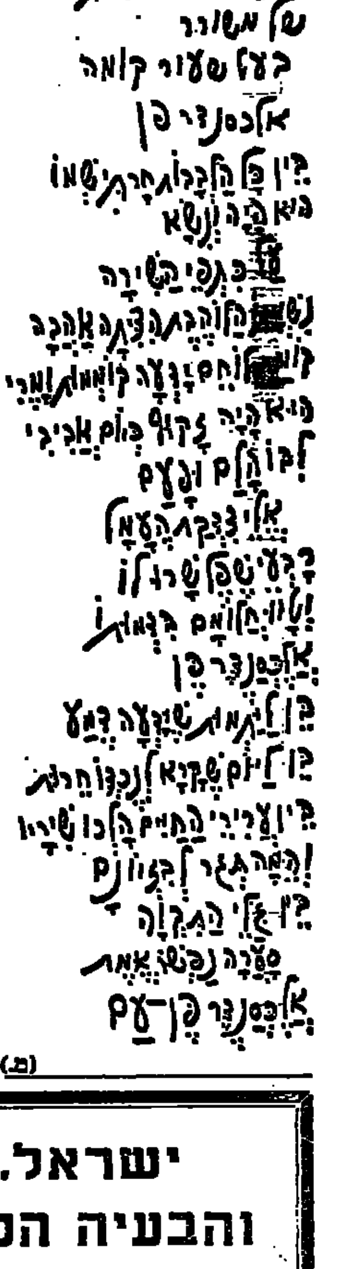

(מ.)

הסטייט־דפרטמנט: טבח ברוטאלי וחסר הגיון

ברלין המזרחית: הטבח מחבל באינטרסים של פלשתין

וואשינגטון, 11 (א.פ., ע"ר, ד־יופ"ע). ממשלת ארה"ב גינתה ב־אמצעות הסטייט־דפרטמנט את "ה־טבח הברוטלי וחסר ההגיון" שערכו מחבלים ערביים בקרית־שמונה. ה־דובר האמריקאי אמר, שטבח זה היה מצער במיוחד בשל רצח נשים וילדים, ובגלל עצם העובדה שנערך בשעה שתהליך השגת השלום כבר החל. עוד אמר, כי ההתקפה בקרית שמונה רק מגבירה את הצורך הדחוף בהמשך מאמצי השלום באיזור של ד"ר קיסינג'ר.

* ראשי האירגונים היהודיים ב־ארה"ב גינו בחריפות את הטבח ו־האשימו את ממשלות ערב בסיוע למחבלים, כפי שסייעו להם בעבר.

* ביטאון הוואתיקן הקדיש ה־יום מקום נרחב לטבח אותו הגדיר כפעולה פלשתינית עקובה מדם ב־עיירה ישראלית וכמאורע מעציב שלה בחיי חפים מפשע.

* רדיו ברלין המזרחית הגדיר הערב את "מרחץ הדמים שערכו ט־רוריסטים ערביים" בקרית־שמונה כמחבל באינטרסים של פלשתין, ו־משרת את הקיצוניים בישראל המנ־סים לעודד היסטריה אנטי־ערבית.

אנקרה, 11 (ע"ר). טורקיה מצדדת בהקמת מדינה פדרלית בקפריסין — אמר היום שר־החוץ הטורקי טוראן גונס.

מ"מ הרמטכ"ל: הם באו מלבנון

(סוף מעמוד 1)

מאי 1970 ליד מושב אביבים, לפי־צוץ מטוס סוויסאייר בפברואר 1970, בו נהרגו 47 איש ולפעולות חבלה רבות אחרות. האירגון זוכה לסיוע בנשק ובכסף גם מעירק ומלוב. אירגון זה אינו חבר בוועדה של אש"פ, אך הוא מיוצג במועצה הלאומית ה־פלשתינית.

מ"מ הרמטכ"ל, האלוף יצחק חו־פי, אמר אמש בפגישה עם הכתבים הצבאיים: יש לנו הוכחות ברורות שהמחבלים באו משטח לבנון. זאת נקבע גם עפ"י סימני נעליהם של המחבלים ההרוגים והשוואתם ל־עיקבות שבשטח. איני יכול לומר, כי החדירה נעשתה בידיעת הלבנו־נים אך אין לי ספק, כי שלטונות לבנון יכולים לבצע פעולות אינטנ־סיביות יותר למניעת חדירותיהם. אולם, אין הם עושים זאת. המחב־לים חדרו לשטח ישראל באיזור הכ־פרים הלבנוניים טייבה, כילה ועדי־סה.

בתשובה לשאלה אם פעולת הפי־גוע לא נעשתה בתיאום או ביוזמת הסורים, אמר האלוף חופי, שקשה לו להאמין, כי הפעולה היתה ביוזמת הסורים, או שיש לה קשר לחילופי האש בחזית הסורית. עם זאת ידוע, כי הסורים תומכים באירגון זה ושהמפקדות שלו נמצאת ב־סוריה.

האלוף חופי אמר עוד, כי ברור למעלה מכל ספק שהשלושה באו ב־מטרה להרוג. המימצאים בשטח אי־נם מלמדים על ניסיון כלשהו לאי־סוף בני־ערובה. הם ירו על כל מי שנתקלו בו. כאשר קראו להם ברמ־קול לא ענו.

קשה להסום כליל את הגבול

בתשובה לשאלה על השמירה ל־אורך הגבול הלבנוני, אמר שקשה ביותר להסום כליל את הגבול ה־הררי בין ישראל ללבנון. בניגוד למה שהיה בבקעת־הירדן, גם המר־חק ליישובים מהגבול קצר ביותר.

האלוף חופי אמר, כי על אף זאת הוחלט עתה להחזיק כוח גדול בס־ביבות העיירה. מאז הפגזות הקט־יושות על העיירה, יש לצה"ל מפקד בדרגת סגן־אלוף השוהה במקום. לקצין זה אין כוח צבאי ותפקידו ל־סייע לאנשי הג"א.

בתשובה לשאלה אם הוא מרוצה מן הפעולות המיבצעיות מרגע ש־נתגלו עקבות המחבלים, אמר הא־לוף חופי, כי עד כמה שידוע לו, נשמרו כל פקודות הקבע למקרים אלה, במיוחד מן השעה 8 כאשר ה־גיע כוח צה"ל נוסף לעיירה. אשר לשאר, לא הספיק עדיין לקבל את מלוא הפרטים ולשם כך מינה קצין חוקר.

חומרת המעשה

טבח קרית־שמונה דומה מבחינות רבות לשני מעשי טבח אחרים ש־בוצעו ע"י המחבלים — טבח לוד וטבח מינכן. אך מבחינות מסויימות הוא חמור יותר. אם במקרה לוד היתה הפתעה מוחלטת באשר לשי־טת הפעולה ובמינכן אירע הטבח בטריטוריה זרה ובלא שכוחות יש־ראל היו מעורבים בקרב, אין הדבר כך בקרית־שמונה. לוד ומינכן הן הוכחה שהמחבלים מסוגלים למע־שים הנחשבים כבלתי־רציונלים מב־חינת ישראל ויכולים להיחשב כמ־עשי טירוף. לכן ההפתעה של קרית־שמונה היא חמורה שבעתיים. מבחי־נת המחבלים אין זה מעשה טירוף. בהתחשב בבעיות המורל בישראל כ־מו המלחמה וכהתגברותם של חלק מן האירגונים הפלשתינים למו"מ עם ישראל, ברור שטבח קרית־שמונה נועד להשיג עירעור נוסף של המו־רל ולפגוע בסיכויי ההידברות. ב־נוסף לכך קיימות שאלות טקטיות לגבי הטיפול בפרשה, במיוחד וב־חלק הראשון של הקרב עד בוא יחידת צה"ל שחיסלה את המחבלים.

לפי כל הסימנים נראה, כי המח־בלים לא התאבדו אלא נהרגו בהת־פוצצות של מיטען חומר־נפץ שהיה עמהם. עם זאת יש לראות בכך פעולת התאבדות מובהקת, מאחר ש־סיכוייהם להיחלץ מן המקום, בעי־קר לאור יום היו קלושים ביותר.

על השתלשלות הפרשה מסר הא־לוף חופי את הפרטים הבאים: ב־6.40 בבוקר נתגלו עיקבותיהם של 3 אנשי החוליה בקטע הגבול בין מטולה למשגב־עם. לא ידוע באיזו שעה היתה החדירה, אך ברור שה־דבר אירע בחשיכה. השלושה חדרו לשטח ישראל בלא שנתקלו באיש. עם גילוי העיקבות החלו אנשי יחי־דת צה"ל ללכת בעיקבותיהם, ל־כיוון דרום־מזרח. בה־בזמן הועברה ידיעה למיפקדת האיזור ומשם לישו־בים שונים, במטרה להזהירם ש־מחבלים חדרו לאיזור.

לדברי האלוף חופי נתקבלה ב־7.5 דקות ההודעה במשטרת קרית־שמונה. מפקד המשטרה הוציא סיור של שתי מכוניות לפאתי העיר. אנ־שיו שמעו את היריות מאחד הבתים ה־קיצוניים בעיר. מסתבר, כי המחב־לים היו כבר באותה שעה בעיצומם של מעשי הרצח. שני השוטרים ניסו להיכנס לאחד הבתים ונפצעו בכני־סה. כאן נפסק המירדף של השוט־רים.

גם ראש המועצה המקומית, שהיה בסיור בבוקר בעיר, שמע את ה־יריות, שכמה מהן נורו לעבר מכו־ניתו. בשעה זו היו עדיין יחידות צה"ל רחוקות מן המקום.

מסתבר, כי המחבלים נכנסו תחי־לה לבניין אחד והרגו מספר מתו־שבי הדירות שמעל העמודים. לאחר מכן פרצו לבית סמוך. עברו מ־דירה לדירה בכל ארבעת הקומות והרגו בכל מי שנתקלו בו. רוב ה־נפגעים בו היו ילדים ונשים, בתוך הדירות. אבות המשפחה הספיקו ל־צאת לעבודה קודם לכן. ליד אחד הבתים הרגו גם גנן שעבד בגינת הבית.

ב־8 לערך הגיעה למקום יחידה צבאית, אך הדבר היה כבר לאחר שהמחבלים התבצרו בקומה הרבי־עית בבניין השני ולאחר שביצעו למעשה את מעשי הרצח שלהם.

הקרב נמשך כשעתיים וחצי. ב־10 לערך נשמעה התפוצצות בדירה הקיצונית והקיר הקיצוני בבניין הת־מוטט. תוך פעולות הקרב נהרג חייל אחד, שניצב על גבעה סמוכה, במרחק כ־200 מ'. חייל זה נהרג בצליפה מחלון הדירה. חייל שני נהרג לרגלות הבית, כנראה מ־רימון־יד שהוטל מן החלון. כאשר נכנסו כוחות צה"ל ב־10.30 לדירה, נמצאו המחבלים ללא רוח חיים ומ־רוסקים. הם לבשו בגדי חקי בהי־רים, מעילי־רוח כחולים ובעלי הנ־עלות גבוהות. במקום נמצאו כרו־זים של אירגונם.

מפקד הכוח שלחם במחבלים הוסיף לם סיפר: הפעולה נמשכה זמן רב יותר מאשר שבלוחמה בשטח בנוי קל מאוד להיפגע ורציתי למנוע זאת בכל מחיר. התקדמתי לאט במכוון כשהבעייה העיקרית שלי לאתר מ־היכן יורים. בשלב מסויים אף בי־קשתי שישרטטו לי את צורת הדי־רות בבניין, כדי לדעת כיצד לפרוץ לדירה.

בבית הראשון מצאנו חמש גופות. השארתי כוח על גג הבניין ואני עם כוח נוסף ניגשנו לבניין הסמוך. ב־חדר המדרגות מצאנו תרמילים של כדורי קלצ'ניקוב ואז הבינונו, כי המחבלים עברו גם כאן. על המדר־גות שכבו 3 ילדים קטנים פצועים. הם היו קטנים מכדי שיספרו היכן המחבלים שפגעו בהם. עברנו ב־הדירות מחדר לחדר עד שהגענו ל־קומה העליונה. כאן היו שתי דירות מקבילות. אחת מהן לא היתה נעו־לה. ניסיתי לדחוף את הדלת ברגלי. מישהו חסם את הדלת ומן החדר ירה צרור שפגע בקיר ממול. השעה היתה 9 לערך ואז ידענו לראשונה לבטח היכן נמצאים המחבלים.

לא ידענו בשלב זה אם יש להם בני־ערובה. הפעלנו רמקול והצענו להם כניעה. אך על כל קריאה השי־בו בירי של כדור.

חילופי היריות נמשכו עד שבשלב מסויים עבר נגמ"ש של משמר־הגב־ול מתחת לחלון. המחבלים ירדו ל־עברו וגם הטילו רימונים. מכל ה־כיוונים ירו האנשים לעבר החלונות של הדירה ואז אירע פיצוץ חזק. כ־נראה שאחד הכדורים פגע בתרמיל הגב שבו היה חומר־הנפץ וזה הת־פוצץ. מן ההתפוצצות נתעופפה ה־דלת וכורסה עפה החוצה. כן הת־מוטטה הדלת של הדירה ממול. כל הקומה התמלאה בעשן רב. קיבלתי אישור להטיל מיטעני נפץ אך הח־לטתי שאסתפק ברימוני־יד. השלכנו רימונים דרך החלונות כשאנו נמצ־אים על הגג. בשלב זה התמוטט כבר אחד הקירות החיצוניים של ה־דירה. כשראיתי כי נוצרים סדקים נוספים וקיימת סכנה של התמוטטות כללית, הוריתי להפסיק הטלת רי־מונים. מן הדירה לא עלו קולות, מלבד יללות של כלב. כאשר נכנסנו לדירה מצאנו גוויות מרוטשות ומני־נו את מספר הגוויות רק לפי מספר הרגלים שמצאנו במקום.

חוסיין נועד עם פייסל

מאת סופר "הארץ" לעניינים ערביים

המלך חוסיין ערך אתמול בריאד שיחות עם המלך פייסל על המצב באיזור ותוצאות ביקורו בוואשינ־גטון, לונדון, קהיר ודמשק.

מרבת־עמון נמסר, כי הרמטכ"ל המצרי, הגנראל גמאסי, עומד להגיע בשבת הבא לשם בראש משלחת צבאית.

בערב חזר חוסיין לרבת־עמון.

משקיפי האו"ם אישרו 8 תלונות ישראליות

מרכז האו"ם, 11 (ע"ר). האו"ם פירסם היום דו"ח, שבו נאמר, כי 8 מבין עשר תלונות ישראליות בדבר פתיחת אש ארטילרית ע"י הסורים ב־9 בח. ז., אושרו ע"י משקיפי האו"ם.

היום פורסמו במרכז האו"ם גם מכתבי מחאה של ישראל נגד סור־יה, מן ה־10 בח. ז., שנשלחו למז־כיר האו"ם, קורט ואלדהיים.

זכו בפיס

בהגרלת מפעל הפיס מס' 15/74 שהתקיימה ביום 11.4.74 זכו המס־פרים הבאים:

בסך 250,000 ל"י זכו המספרים: 212659; 694008, ובלי סטה בסך 150,000 ל"י.

בסך 50,000 ל"י זכה המספר: 750567.

בסך 12,500 ל"י זכו המספרים: 537106; 629892.

בסך 6,250 ל"י זכו המספרים: 124908; 058710; 254843; 551233.

בסך 600 ל"י זכו הכרטיסים ש־מספריהם מסתיימים ב־: 05433; 05467; 09819; 11632; 20597; 32410; 37651; 69673; 79524; 86832.

בסך 250 ל"י זכו הכרטיסים ש־מספריהם מסתיימים ב־: 02101; 02171; 05768; 06235; 07450; 09895; 10387; 21293; 26078; 29042; 31447; 46712; 49298; 56453; 57489; 59191; 59246; 61297; 74435; 77020; 84675; 89405; 92510; 94918; 97627.

בסך 100 ל"י זכו הכרטיסים שמס־פריהם מסתיימים ב־: 0296; 1362; 3642; 4375; 6624; 6731; 7757.

בסך 50 ל"י זכו הכרטיסים שמס־פריהם מסתיימים ב־: 0158; 0472; 0647; 0932; 0968; 1766; 1849; 2225; 2847; 2851; 3265; 3713; 3980; 4040; 4508; 4884; 4916; 5389; 5467; 5536; 5698; 5845; 5953; 6942; 7093; 7174; 7203; 7716; 8192; 7422; 8454; 9194; 9290; 9296; 9592; 9875; 9808; 9986.

בסך 6 ל"י זכו כל הכרטיסים עם סטה שמספריהם מסתיימים בספרה: 4 ובלי סטה בסך 4 ל"י.

בסך 1,250 זכו הכרטיסים הבאים: 050717; 077318; 117575; 172942; 218164; 316281; 322692; 352781; 371627; 372053; 427324; 444875; 509635; 559980; 577789; 638576; 720381; 726485; 727814; 751746; 760522.

הגרלת הספחים

בסך 5,000 ל"י זכו כל הספחים שמספריהם מסתיימים ב־: 09237; 15253; 60976; 73169; 85592.

בסך 1,000 ל"י זכו כל הספחים שמספריהם מסתיימים ב־: 3043; 5181; 5266; 7827; 8784.

השידורים הערביים מפארים את הרצח בקרית־שמונה

מאת עודד זראי
סופר "הארץ" לעניינים ערביים

שלטונות הבטחון הלבנוניים קיבלו כנראה בחודש האחרון מי־דע כללי על כוונת גורמים מ־אירגוני החבלה לבצע פעולות נגד ישראל מדרום־לבנון, בין היתר בעידוד סוריה. מניחים, כי זו גם הסיבה לפניותיה הדחופות של ממשלת ביירות לראשי המחבלים ולנשיא סאדאת לשמור על הס־כם הקפאת הפעילות מתחומה.

הכרזות ערפאת בתחילת השבוע שניתנו הוראות שלא לפעול מדרום־לבנון, נמסרה כדי להרגיע את ה־שליטים בביירות. לפי דיווחי "אל־אנואר" הביירותי, עמד שליחו של סאדאת להגיע ללבנון אתמול, ב־עניין זה. ידוע גם, שתושבי דרום־לבנון דרשו באחרונה שוב את הר־חקת המחבלים מאיזורי מגוריהם.

האירגון החזית העממית — ה־מיפקדה הכללית בראשות קפטן אח־מד ג'בריל (39), לשעבר קצין־חב־לה בצבא הסורי, ידוע בקשריו ה־הדוקים עם משטר הבעת' בדמשק, שם מוצבת גם מיפקדתו הראשית. יצויין, כי ההודעה הראשונה של דובר האירגון, בה ייחס את הטבח לאנשיו, נמסרה בדמשק בשעה 11.15. אירגון זה נהנה גם מסיוע וקשרים טובים עם עיראק ולוב.

ג'בריל שסולק מן הצבא הסורי בימי האיחוד המצרי—סורי, הקים ביחד עם שני קצינים, סרן עלי בש־נאק וסגן פאדיל שארורו, את חזית השיחרור הפלשתינית עוד לפני מל־חמת ששת הימים. בדצמבר 1967 התאחד אירגונו עם ד"ר חבש, ב־מיסגרת החזית העממית לשיחרור פלשתין. במחצית 1968 פרש ג'בריל ביחד עם עוזרו אחמד זערור והקים את החזית העממית — המיפקדה ה־כללית. כשנה לאחר־מכן פרש זערור והקים אירגון אחר.

אירגונו של ג'בריל מונה כמה מאות מחבלים, המאורגנים טוב יותר מאירגונים אחרים ובעלי ידע ב־תחום החבלה, תודות לנסיונו של ג'בריל עצמו בתחום זה. אירגונו אינו שותף לאירגון־הגג של המחב־לים, אך הוא מיוצג במועצה הפלש־תינית כיתר האירגונים. הוא גם לא שותף להסכמים הבין־ערביים עם אירגון־הגג, לרבות הסכם ההקפאה בלבנון.

מיפקדתו הראשית ובסיסי האימו־נים נמצאים בסוריה, אך לאירגון זה מאחזים גם בלבנון וסניפים בעיראק ולוב. בטאונו "אילא אל־אמאמ" (קדימה) יוצא לאור בביירות. ב־30 באוקטובר 1972 הופצץ אחד מ־בסיסי האירגון באיזור עין אל־סווי־נה, 10 ק"מ צפונית מזרחית לדמשק, ע"י מטוסי צה"ל.

אירגון זה אחראי לשורה של פעולות פיגוע, לרבות ההתקפה ה־רצחנית על אוטובוס שהסיע ילדים ליד אביבים, ב־22 במאי 1970; הט־מנת מיטעני חומר־נפץ במטוס סוויסאייר, שהתפוצץ באוויר על 47 נוסעיו ב־21 בפברואר 1970; יי־ריית בזוקה לעבר מכונית אזרחית שנסעה בין באניאס וקיבוץ דן ב־9 בפברואר 1974, שגרם למות אזר־חית ולפציעת חייל צה"ל. האירגון אחראי גם לשרשרת של מישלוחי חבילות־נפץ לישראל, לרבות לאי־שים בארץ, בדצמבר 1971.

בכרוזים שנמצאו אצל חולית ה־מחבלים בקרית־שמונה והחתומים ע"י האירגון, נאמר בין היתר, כי "אנו מצטערים לפנות אליכם בשפת הנשק. נוכחותכם על אדמת פלשתין נעשתה על חשבון בני־עמנו. לא באנו להרוג למען ההרג, אלא ל־שחרר את אדמתנו מעול הנוכחות הציונית. אנו גמרנו אומר להמשיך במאבק נגד המדינה הציונית עד לחיסולה ולהקים במקומה את המ־דינה הדימוקרטית בפלשתין".

הטבח בקרית־שמונה אירע ביום־השנה להתקפה על ביירות שבה נהרגו 3 מראשי המחבלים: כמאל עדואן, כמאל נאצר, ואבו יוסף אל־נג'אר. בדיווחי סוכנויות הידיעות נאמר, כי הטבח בא בין היתר כדי להכשיל כל נסיון להגיע "לפיתרו־נות כניעה שהם פחות משיחרור כל פלשתין".

אמצעי התקשורת הערביים מסרו אתמול על הטבח בהרחבה ותוך סי־לוף העובדות. רדיו קהיר ציין, כי "היתה זו הפעולה הנועזת ביותר של הפדאיים על עיר בתוך ישראל". רדיו דמשק ציין, כי ההתקפה שנו־עדה לשחרר את הלוחמים הכלואים בוצעה בתוך פלשתין הכבושה. אמ־צעי התקשורת הערביים, לרבות רד־יו לוב, האשימו אתמול את ישראל "בהריגת בני־הערובה והפדאיים". תחנות השידור הערביות מסרו בהר־חבה על "הקרבות שניהלו הפדאי־ים נגד כוחות עצומים של החיילים הציונים".

דובר האירגון בדמשק הכריז אמש, כי המחבלים רצחו את בני־הערובה והתאבדו, משום שישראל לא נענתה לדרישתם לשחרר 100 מחבלים עצורים בישראל לרבות קוזו אוקאמוטו ועיודה עיסה, ולהע־בירם למדינה ערבית קרובה.

מהנדסים אמריקאים מגיעים — לניקוי התעלה

קהיר, 11 (ע"ר). לצי האמריקאי ניתן אור ירוק לפתוח בחלקו בניקוי תעלת סואץ ממוקשים ומחומרי־נפץ אחרים וצוות מהנדסים עומד להגיע לקהיר עוד הלילה.

במוסקבה נמסר, כי ברה"מ תסייע בידי מצרים להעלות אל פני הקרקע אניות שטבעו בתעלה.

משלחת בון סיימה ביקור במצרים

קאהיר, 11 (ע"ר). משלחת הבונ־דסטאג המערב־גרמני בראשות גר־הארד שרדר, מי שהיה שר־החוץ של בון, סיימה ביקור רשמי בן 5 ימים במצרים וחזרה לבון.

מרכז עבודה יתכנס

(סוף מעמוד 1)

בעל הסיכויים הטובים ביותר — הנתמך ע"י ותיקי מפא"י — הוא שר־האוצר פנחס ספיר. עם זאת אין מועמדותו מוסכמת אפילו על כל חלקי מפא"י. כמועמד נגדי היכול ליהנות מתמיכת הצעירים ודור ה־המשך נזכרים בשמו של שר־המש־פטים חיים צדוק. רבים רואים בו מועמד היכול להבטיח להנהגת ה־מערך תדמית חדשה. מועמד נוסף ששמו נזכר כמה פעמים הוא שר־העבודה יצחק רבין, שערך אתמול גישושים ראשונים בנסיון לשפר את יחסיו עם סיעת רפ"י, המתנגדת למועמדותו.

מועמד אחר שהוזכר כמה פעמים בשבוע האחרון הוא ראש עיריית חיפה, ח"כ יוסף אלמוגי. עם זאת אמרו בחוגי מפא"י, כי סיכוייו מע־טים.

תומכי ספיר טענו אתמול, כי מכל המועמדים, שר־האוצר הוא המועמד האפשרי היחיד, לאחר שקיימת הת־נגדות חריפה מצד רפ"י למועמדות רבין, ואילו אחה"ע אינה רוצה ב־צדוק, בטענה שמעמדו הכלכלי מח־ליש את סיכוייו להיות נציג של מפ־לגה פועלית.

אם כי קיימת התנגדות של רפ"י גם למועמדות ספיר, טוענים תומכי שר־האוצר, כי תוך המגעים עם הסי־עה זו הם התרשמו שקיימת אפשרות שמועמדותו תתקבל על דעת אנשי רפ"י. הבעיה היא, שאלה של מחיר, אמר אחד ממקורביו. לפי גירסה זו ייתכן שרפ"י תסכים לספיר אם יוב־טח לדיין מעמד של שר בלי תיק, המטפל במו"מ עם הערבים והאמ־ריקאים, ושמעון פרס יקבל את מש־רד־האוצר.

מקורות בכירים ברפ"י אמרו לסופר "הארץ", כי אין כל יסוד להערכה כזאת. הם עומדים על דעתם שהברירה היא בין בחירות לממשלת ליכוד, או ממשלה בה מיוצגת מועמדות אלמוגי. אין אצלם סימן או נטייה לתמוך ב־ספיר.

הוד בשובו

(סוף מעמוד 1)

להמתין לייצור כלי־נשק בעתיד ה־קרוב.

"יצאנו מן הפגישה אופטימיים כי־וון שנוכחנו לדעת, כי הם מבינים היטב את הצרכים שלנו וכי הם מתייחסים בחיוב לצרכי צה"ל", — אמר מר הוד.

יום גישושים ראשון

יום הגישושים הראשון נפתח ב־ישיבת ממשלה בה הודיעה גב' מ־איר על כוונתה להתפטר. ישיבת ה־ממשלה דנה ביישום עקרונות דו"ח ועדת אגרנט בחלקיה המוסדיים. ה־שרים גם קיבלו חוות־דעת משפטית של היועץ המשפטי לממשלה, מאיר שמגר, בדבר נוהלי מינוי רמטכ"ל. לדעת שמגר, המינוי נעשה ע"פ ה־צעת שר־הביטחון. בשעה שנתכנסה הממשלה, כבר הגיעו ידיעות על המתרחש בקרית־שמונה, נושא לו היתה נתונה תשומת הלב של הש־רים.

במישכן הנשיא שוהה גב' מאיר עם הפרופ' אפרים קציר משך 40 ד־קות. היא סירבה להצהיר דבר. ה־נשיא, שהופיע בפני העתונאים, הביע הערכה לפעולה הפוליטית.

ממישכן הנשיא יצאה ראש הממ־שלה לישיבת סיעת המערך בכנסת. במהלך ישיבה זו התברר שקיימות שתי גישות מנוגדות: הסיעת מ־פא"י מחייבת ברובה הקמת ממשלה חדשה ודחיית הבחירות ככל האפ־שר (ראשיה סבורים, כי לא יהיה מנוס מבחירות חדשות, אך רצוי לדחותן לפחות עד אוקטובר, ואולי גם יותר מאוחר). לעומת זאת הת־ייצבה אחה"ע בהרכבה המלא בעד בחירות מוקדמות בהקדם האפשרי.

עמדת רפ"י לא באה לביטוי ב־ישיבת הסיעה. שלושה מראשיה — משה דיין, שמעון פרס וגד יעקובי — לא השתתפו בישיבה. רק ח"כ ד־וד קורן מרפ"י הביע דעה נגד בחי־רות מוקדמות, ואם כן — עדיפה בעיניו הקמת ממשלת ליכוד לאומי. לדעתו, אפשרית גם ממשלה מצומ־צמת יותר בראשות גב' מאיר, אך לא בראשות אישיות אחרת.

דברי קורן נתקלו בהתנגדות חריפה מצד נציגי מפא"י ומפ"ם. בק־ריאת ביניים הפטיר שר־הבריאות, ויקטור שם־טוב: "אתה רוצה ממש־לת ליכוד לאומי בלי מפ"ם?" ה־שיב קורן: "אני לא יודע מה תחליט מפ"ם". התערבה ראש הממשלה: "הדיבור על ליכוד לאומי גרם לא־סון למה שהתרחש בימים אלה".

הדיון הזה בהודעת גב' מאיר על הדברים שתציג בפני הכנסת. לאחר מכן שאל השר יגאל אלון מה יגיד המערך לנשיא המדינה? השיב יו"ר הקואליציה, משה ברעם: "אהרן יד־לין יזמן המוסד המוסמך בשבוע ה־בא. המרכז — ולא הסיעה — צריך להחליט מה לומר לנשיא".

ידלין הבהיר, כי אין סיכוי שה־דיון על מועמד המערך לראשות ה־ממשלה יסתיים תוך שבוע. לכן אין צורך להציג כבר בסיבוב הראשון של השיחות את המועמד. אפשר ל־הסתפק בדיווח לנשיא.

המשיך אלון: במקום לנסות לה־קים ממשלה חדשה במתכונת הקיי־מת, יש ללכת לבחירות. זה בריא לדמוקרטיה. דעת־הקהל לא תירגע בלי בחירות חדשות. זו גם ההזדמנות לתנועות המחאה לפעול בצורה דמו־קרטית ולהעמיד מועמדים משלהן ל־בחירות.

ח"כ ישראל קרגמן, טען כי המדי־נה אינה יכולה לשאת בבחירות נו־ספות. הוא בעד ממשלה חדשה. אב־רהם זילברברג צידד בממשלה חד־שה בלי בחירות. ח"כ צבי גרשוני: חילוקי הדעות במפלגה הם יותר אי־שיים מאשר מפלגתיים, לא הממשלה נכשלה אלא המפלגה. אין צורך בבחירות.

משה כרמל: בתנאים הנוכחיים לא תיתכן ממשלה יציבה. יש צורך בבחירות. נסיון להקים ממשלה חד־שה נדון לכישלון, יש משבר עמוק בעם. הבחירות הקודמות לא הת־קיימו במועדן ולא עפ"י הרשימות הנכונות. יש להחליט על תכנית מדינית ברורה. מי שיכול ללכת איתנו — יילך, ומי שאינו יכול — שלא יילך איתנו.

מאיר תלמי: אין ללכת לבחירות אלא אם ייכשלו המאמצים להקים ממשלה תוך זמן קצר, ב־3 שבועות.

ארי אנקורין: אני נגד בחירות.

בשלב זה ביקשה ראש הממשלה את השרים לעזוב את הישיבה כדי לקיים דיון נוסף מיוחד בממשלה (כנראה בעניינו בטחון הקשורים בקרית־שמונה). מבין השרים נשאר במקום רק פנחס ספיר. "מה קרה בשלושת החדשים האחרונים שצריך ללכת לבחירות?" שאל שר־האוצר. "הייתי בין אלה ששיכנעו את גולדה לפני חודש להרכיב ממשלה ולא ללכת לבחירות. מה השתנה מאז? ומה תשתנה שיקרה אם נלך לבחי־רות? יהיו אנשים אחרים? קיבוצים אחרים? החטיבות יבוטלו?" הוסיף ספיר: "הבחירות האחרונות נערכו לאחר המחדל ואיני מאמין בבחי־רות לפני שוועדת אגרנט תגמור את עבודתה. אם נלך עכשיו לבחירות, ייתכן שאחרי הדו"ח הסופי נצטרך ללכת פעם נוספת. לא שמעתי, כי בחירות צריכות להתקיים כל 3 חד־שים". הוא הוסיף, כי המערך לא יילך לבחירות לפי תכתיב של הלי־כוד או צעירי המפד"ל. "כל זה אני אומר בלי קשר למלחמת הירושה. אני רחוק מזה".

ברעם: "בקרוב נראה עד כמה אתה רחוק".

ח"כ עוזי פיינרמן הדגיש, כי אפ־לו תנועות המחאה אינן דורשות בחירות חדשות, אלא ממשלה חדשה. המאבק הפנימי במפלגה יחמיר — טען — אבל אם לא נצליח להקים ממשלה בהרכבה הנוכחי, ניאלץ ל־לכת לבחירות.

השאלה אם המפלגה קיימת

ח"כ יצחק בן־אהרן תבע בחירות, אך לא בבת אחת. "הממשלה נפלה מבית והשאלה היא אם המפלגה קיי־מת. צריך להכריע עכשיו אם קיימת מפלגה או לא. כל מרכיבי המפלגה צריכים להחליט אם הולכים ביחד. ההולכים יחד יקימו ממשלה, ואת זאת יש לעשות לא תוך שבועות אלא תוך ימים ספורים, ועם ממשלה כ־זאת ללכת לבחירות".

בסיעה היה ויכוח פרוצדוראלי. הוצע, כי במליאת הכנסת ישיב ל־מתווכחים רק השר חיים צדוק. הוא לא רצה בכך, אהרן ידלין הציע ל־מלא את מקומו. לאחר ויכוח נוסף לא יכלו החטיבות להגיע להסכם בעניין. כולן שלחו את נציגיהן לנ־אום במליאה.

גולדה זעמה במזנון

מאת סופרו הפרלמנטרי של "הארץ"

"כאשר יש במליאה נאום פשיסטי של שמואל תמיר, ש־לא היה כמותו בכנסת — אתם יושבים פה ונהנים מן החיזמה וזאת במקום להיות בפנים ולהת־לו מה שמגיע לו". במלים וזע־מות אלה התבטאה אמש ראש הממשלה, גב' גולדה מאיר. היא נכנסה למזנון הכנסת וניגשה ישר אל שולחנם של יצחק רבין ויוסי שריד.

משם עברה ראש הממשלה — שנטלה לעצמה את תפקיד "ה־מצליף" הסיעתי — אל שולחנם של ח"כ מיכה חריש ונציג הצעי־רים יוחאל לקס. היא הורה על ה־אשמותיה.

"שכחת שאינני חבר כנסת", — הגיב לקס.

"אפילו כשתהיה חבר כנסת, תוסיף לשבת במזנון ולשתות קפה". לאחר־מכן עברה לשוחח עם שר־המשפטים חיים צדוק.

סערה במפד"ל

ישיבת המפד"ל שהתכנסה באותה שעה סערה על רקע הצעת־חוק פר־טית שהגישו הח"כים זבולון המר ויהודה בן־מאיר, בה קראו לפזר את הכנסת ולערוך בחירות ב־24 באוגוסט. הצעה זו נתקלה בביקו־רת מצד השרים יצחק רפאל ויוסף בורג. ח"כ אברהם מלמד שאל מי הסמיך את צעירי המפד"ל להציע פיזור הכנסת. המר ובן־מאיר הגיבו, שגם אחרים קובעים את עמדותיהם על דעת עצמם. אם יוחלט לאסור עליהם להגיש את הצעת־החוק — יעלו אף הם תביעות תקיפות כלפי אחרים. "חששתם גם את קלתנו ב־ציבור וגם אין לנו ממשלה", הם טענו. הרוב ויתר על הצעתו. נקבע רק, כי לעתיד לא יוגשו הצעות־חוק כאלה ללא אישור מראש של ה־סיעה. בכוונת המר ובן־מאיר להגיש את הצעתם (המר הגיש אתמול גם הצעת־חוק שמינוי הרמטכ"ל יאושר לא רק בממשלה, אלא גם בוועדת החוץ והביטחון בכנסת). לאחר וי־כוח ממושך עם ח"כ חזני, נתקבלה הצעת השר רפאל: "בינתיים לא יתחייבו נציגינו לשום דבר למערך". הסיעה תתכנס פעם נוספת בשבוע הבא כשעל סדר־יומה כמה אפש־רויות: תמיכה בהקמת ממשלה חד־שה, או תביעה למערך לבחור בין בחירות חדשות לבין הקמת ממשלת ליכוד לאומית.

השותף הקואליציוני האחר — ל"ע — אינם נחפזים לתמוך בהקמת ממ־שלה חדשה בלי בחירות. אתמול הח־ליטה סיעתם לתמוך בבחירות חד־שות תוך כמה חדשים. לפי הצעת הלל זייד הוצע לעשות זאת ב־24 באוקטובר.

במקביל לכך דנה אתמול סיעת ה־ליכוד בהתפתחויות האחרונות. הו־עלה רעיון לתבוע את מינוי ח"כ אריאל שרון כרמטכ"ל (משקיפים הבחינו, כי שרון מחק אתמול את שמו מרשימת הנואמים בכנסת, כ־נראה כדי לא להיות מעורב בפול־מוס, בימים שלפני בחירת הרמט־כ"ל). לבסוף הוחלט לא לנקוב ב־שם המועמד המתאים לתפקיד הר־מטכ"ל.

מנכ"ל משרד־הפנים חיים קוב־רסקי הגיש אתמול חוות־דעת שאם יוחלט לערוך בחירות, רצוי לקבוע זאת ליום 22 באוקטובר 1974.

אמש פירסם גוש אמונים הודעה הקוראת למפד"ל לא להצטרף לממ־שלה חדשה בהרכבה הדומה לממ־שלה הנוכחית.

השר פרס הודיע אמש, כי לא התכוון לשרים אלון וישראל גלילי כאשר דיבר על אישים היושבים ב־ממשלה ומבקשים ליהנות מתנועות המחאה, אלא התכוון למפ"ם. השר צדוק הבהיר, כי לא תמך בהצעה לדחות את העלאת האחריות המיניס־טריאלית עד לאחר הדו"ח הסופי של ועדת אגרנט.

ועדת סמכויות

הממשלה הטילה אתמול על ראש הממשלה להרכיב ועדת שרים שתק־בע את סמכויות ראש הממשלה, שר־הביטחון והרמטכ"ל — בעיקבות ההערות הכלולות בדו"ח אגרנט בד־בר אי־בהירות בסמכויותיהם של שלושה בעלי התפקידים אלה.

ג. מאיר מסרה בכנסת

(סוף מעמוד 1)

בביקורת לכשעצמה על הוועדה אין פסול, בתנאי שנשמרים כללי הגי־נות והביקורת היא עניינית והוגנת בצורתה ובתוכנה. אולם, אסור ל־בלבל ולהחליף ביקורת בלובשת צו־רה של פגיעה והטלת דופי אישי, צורת עלבון וביזוי. אם רוצים אנו לקיים סדרי מימשל תקינים, חייבת כל ביקורת ופרשנות לשמור על גבו־לות הטעם הטוב והנימוס. פגיעה בוועדת החקירה אינה רק עבירה על הטעם, אלא יש בה פגיעה מהו־תית ביסודות של הגינות והאיזון ש־צריכים להיות חלק מן הערכים ה־מנחים את חיינו הציבוריים שלנו.

מה מלכוד הרצח?

פתח את הדיון אלימלך רימלט (ליכוד), שהביע את הזדעזעותו מן הרצח בקרית שמונה שאפשר לתאר מה יקרה ליישובינו כאשר חלקים מ־יהודה ושומרון יימסרו לנציגי ה־רוצחים.

מר רימלט אמר, כי אחת הסיבות לדחיית ההצעה להקמת ממשלת לי־כוד לאומי היתה שממשלה כזו תפו־רר את המערך. הנה כיום אין ממ־שלה, אין שלימות המפלגה והמע־רך מתפרק לחוליות. הנואם תבע להקים ממשלה חדשה, אשר תוכל לנהל את המדינה, לבנות בתרופות ומסכיל ואם לא יהיה מנוס — יש להחוקק את חוק פיזור הכנסת.

מאיר תלמי (מערך — מפ"ם) אמר, כי התפטרות גב' מאיר מעוררת צער. לדעתו פתוחה עתה הדרך ל־הקים ממשלה חדשה על סמך תו־צאות הבחירות בדצמבר. ואם יתברר שאין ברירה אחרת, יש ללכת ל־בחירות חדשות.

פנחס שינמן (מפד"ל) ציין, כי בסערה נגד דיין וג. מאיר יש יותר עריכת חשבונות מאשר התייחסות לעצם הדברים.

בחירות — לאחר הדו"ח המלא

יהודה שערי (ל"ע) אמר שאין כנראה מנוס מבחירות. אולם, הבחי־רות צריכות להתקיים לאחר פרסום הדו"ח המלא והסופי של ועדת אג־רנט. הוא הטעים, כי ל"ע תתמוך בהקמת מרכז ליברלי מקיף שיכלול קבוצות שונות, "כדי שתורשה מן ה־עם סמכות ויכולת לבצע רפורמות אלה".

אפרים ידלין (מערך) הסביר, כי המערך שלל ממשלת ליכוד לאומי לא כדי לשמור על שלמות המערך, אלא משום שבתעמולת הבחירות הת־חייב במצע שיעשה מאמצים בלתי־פוסקים להסדרים עם הערבים, על יסוד פשרות טריטוריאליות. לפי מצע זה אי־אפשר היה להקים ממשלת ליכוד לאומי. לדעתו, אם ניאלץ ל־לכת לבחירות, יהיה הדבר רק בעוד כחצי שנה.

יגאל הורביץ (ליכוד) קרא להקמת ממשלת קואליציה חדשה בראשות הליכוד, שתכלול את המפד"ל, אגו"י, פא"י ורפ"י, "אשר קיימת תמנע ממ־שלת־מעבר רחמת חוסרת כושר פדי־גי".

ביקש להוציא מהפרוטוקול את נוסח הכרוז

בראשית דבריו ביקש מנחם בגין (ליכוד) מראש הממשלה להוציא מדברי הכנסת את נוסח הכרוז של המחבלים, שצוטט ע"י הגב' מאיר ב־הודעתה על הרצח (ראה בעמוד 3). לדעת מר בגין, היתה זו טעות מ־צד הגב' מאיר לצטט את דברי ה־רוצחים.

בדברו על דו"ח ועדת אגרנט וה־התפתחויות שלאחר־מכן, אמר, כי יש לקיים בחירות תוך 10 שבועות. אולם, גם אם יוחלט על בחירות חד־שות, לא תקום הממשלה החדשה אלא כעבור 4—5 חדשים. לכן יש לחזור להקמת ממשלה חדשה ל־תקופת הביניים. הנואם קרא לכל הצדדים לטכס עצה איזו ממשלה ביניים יש להקים.

לדעת מר בגין, אפשר להחליט על קבינט מצומצם שיטפל את ענייני מדיניות החוץ והמלחמה, אך דבר זה צריך להיעשות בחוק.

מאיר פעיל (מוקד) אמר, כי תנו־עות המחאה החדשות והנוסים ומפ־לגות קיימות צריכים להתאחד ולה־קים גוש ליבראלי־סוציאליסטי חזק, שיבלום את עליית הליכוד, ינטרל את השפעת המפד"ל, וע"י הצלחתו בבחירות — אם ייערכו — יכפה תמורה על המערך ויביא התחדשות לחברה הישראלית כולה.

או בחירות, או ממשלת ליכוד לאומי

זבולון המר (מפד"ל) אמר, כי בחירות עתה, יהיו תוצאותיהן אשר יהיו, יביאו תמורות, בשיקול־הדעת של הבוחר ובהצגת הנבחרים ע"י המפלגות. הנואם קרא לפיזור הכנ־סת ולהכרזת בחירות בהקדם, או להקים ממשלת ליכוד לאומי.

קלמן כהנא (חזית תורתית) ציין, כי מייד עם שוך קרבות מלחמת יום הכיפורים נתפנו הכל לשאלת ה־בחירות ורק מפלגתו דרשה את דחיית הבחירות לשנה, בטענה ש־עדיין אין אפשרות להתמודד עם ה־בעיות בצורתן המחודשת. עתה הו־כיחה המציאות שצדקה עמדה זו.

ח"כ שולמית אלוני (ר"צ) אמרה, כי שיקום עצמנו ייתכן עם "פיזור המוחלט של הממשלה", כלומר, שלא תכהן אפילו כממשלת־מעבר. הנואמת הציעה להעמיד בראשות הממשלה עד לבחירות הקרובות אי־שיות מקרב המפלגה הגדולה, שתר־כיב צוות חדש אשר יאוייש "מעבר לשיקולים צרים של סיעות וקבוצות לחץ".

תמיר: שש שנות ביזבוז

שמואל תמיר (ליכוד) אמר, כי התאוששות היסודית של האומה תו־כל להתחיל רק בעיקבות בחירות חדשות, שבהן יבואו לביטוי המסק־נות הלקחים של הציבור לא רק ממלחמת יום הכיפורים, אלא גם מ־מדיניות השנה שחלפה מאז המלחמה, אשר לכל ארכה נחשפו בפני העם החליים החמורים שדבקו במימשל, בשיטת המימשל ובצמרת שהולי־כו ותולשת על גודלנו עד עצם היום הזה. מר תמיר הדגיש את הביזבוז שביזבזה הממשלה שש שנים את־רנות מבחינה של יוזמה פוליטית ומבחינה של יצירת עובדות מדי־ניות ומדיניות, "אשר בהיעדרן נו־צר החלל הריק שלתוכו פרצו כוחות עויינים".

קורס
למסג'יסטים/ות
יפתח ב־1.5.74
"גולדמן"
קק"ל 35, ת"א
טל. 225229

מבקשים
לקנות טריילר
המתאים למשאית "פינגן"
בכושר כ־10 טון
פרטים: בשעות העבודה
טל. 846111 — טרבלת התחבורה

רומניה יפה וזול
גב' פניה אהרונוביץ, מנהלת רומניה במשרדנו, חזרה זה מביקור של מקומות המרפא נופש של רומניה, ועומדת לשירותכם בתכנון נסיעתכם לרומניה.
רומניה היום היא הארץ ה... ביותר באירופה עם שירותים ...לים.
הביקוש רב — הזמינו מקומכם עתה!

מונדוס תורס
תל־אביב, גאולת בנימין
טלפון 622606/7
27 שנים בשרות התייר הישראלי

נגנבה מכונית
פג'ו 304
מודל 70 מס' 280651
בתל־אביב
המוצא הישר יתקשר לטל. 03—625292 (ערב)
או למשטרה, ויבוא על ש...

תוך 3 דקות "רחץ וסע"
מתקן אוטומטי לרחיצת רכב בתחנת הדלק
מאחורי בורסת היהלומים ברמת־גן בבעלות רפאל הלפר
פתוח מ־7 בבוקר עד 10.00 בלילה

ממשלת ישראל
אבלה
על מות

רב"ט סוהיל אבלך
אברהם ביטון
ענת ביטון
שמעון ביטון
שאול בן אליהו
יעקב גואטה
מרים גואטה
סג"מ מרדכי גרידי
אסתר וואזנה
אסתר כהן
דוד כהן
שולה כהן
אהרון שטרית
יוכבד שטרית
מרדכי שטרית
פאני שטרית
הנשה שטרן
רחל שטרן

אשר נרצחו בידי מחבלים ערביים בקרית שמונה

יקירנו
מנחם סליטרניק
איננו
הלוויה תתקיים ביום ראשון כ"ב ניסן תשל"ד (14.4.74)
המשפחה האבלה

להשכיר
אולם
לתעשיה
ליד צומת צ.ד. (מודיעין)
180 מ"ר, כח, חשמל ומעליות.
"רישאוי", רח' הסמן 2, ת"א
טל. 259960

ישראל. השלום והבעיה הפלשתינאית
הייד פרק ייערך מחר בשבת 13.4.1974
בשעה 11.30 לפנה"צ בחורשת בן שמן
ליד לוד

בהשתתפות:
אורי אבנרי — רן כהן
יצחק אורפז — פרופ' שאול פוגל
שולמית אלוני — מאיר פעיל
פרופ' וולטר גראב — עמוס קינן
אסי דיין — יורם קניוק
נתן ילין־מור — דוד שחם

בתכנית האמנותית:
אילי גורליצקי ● יבי ● אלברט כהן
אריק לביא ● יוסף כרמון ● אברהם מור
לבנה פינקלשטיין ● חנה רוט
הציבור מוזמן

חדר קירור
עד מינוס 25 מעלות
750 מטר · בערך
מתפנה בימים הקרובים בתל־אביב
פרטים בטלפון 03—445142
בין השעות 7.00—15.00

המחבלים חדרו לבית בקריית שמונה ורצחו באכזריות רבה את הדיירים

המחבלים נהרגו מפגז תותח לא־רתע שפוצץ את תחמושתם * תושבים [...]גינו; תבעו נשק, טלפונים וחדרי־בטחון * לוויית החללים הבקר ב־11

את כתב „הארץ" בצפון [...] ה הדירות בבית שבו פרצו [...]לים וערכו את טבח הדמים [...] קרבנותיו הגיע ל־18, [...]ה משפחה — אבא ואמו — שנרצחו ונהרגו תוך כדי [...]ת הבוקר שלהם. הראדיו הוסיף לנגן. בקומת הגג [...] הכוח של צה"ל לפרוץ ל־[...]אבה בהריון והציל אותה [...] סיפורו של איש [...], יוסף בן־דרור (29), מ־[...]ים, המאושפז בבית־החו[לים הממ]שלתי בצפת.

[...]דור, שנפצע פצעים בינוניים סיפר, כי בהגיע הכוח [...] עליו, לבלוק 13 ברח' הלוי, אליו פרצו המחבלים, [...] כוח [...] של הדר לבניין וגילה, כי [...]ים עברו בבית וירו לעבר בכמה דירות, אולם הם [...] את כל הדירות. לאחר־מכן [...] משמר־הגבול לבלוק 15 [...] שהלכו המחבלים ונפצעו בו ב־[...]

לדברי עדי ראייה [...], ביצעו המחבלים [...] בקרבנותיהם ואף השליכו [...]ים מהחלונות למטה).

[...]ר יותר הגיע למקום כוח [...]ל צה"ל ובחילופי יריות [...], שבמשכו יצאה ארוד־[...] הכוח להתקרב את הבניין [...] על גג הדירה של הבית ש־[...] שהלכו המחבלים. עדי ראייה [...] כי המחבלים נהרגו כשפגז [...]רתע, שפגע בתחמושת של־[...]

מרדף בגבעות

כפקד ביחידת משמר־הגבול סיפר אתמול, כי כבר החל משעה 6.20 בבוקר דלקה היחידה שלו על הגבעות שבאזור בעקבות המחבלים. „הצבנו חסימות בכל הכבישים כדי שאחרים לא יעלו על מיטעני־נפץ שהמחבלים הציבו בדרך. לפתע הם הגיעו לקריית־שמונה מכיוון דרומית לכפר קלעה ואנו הגענו אחריהם. הם התמקמו בבניין בית־הספר, בירנו וסיהרנו אותם משם ואח"כ התברר, כי הם עברו לבניין סמוך. סיהרנו את הדירות והשתלטנו על חדר המדרגות ואילו הם התמקמו בדירה העליונה של הבית. היינו מוכרחים להפעיל מיטענים ולפוצץ את הקירות. בזה נגמר החשבון אתם."

בידי המחבלים היו שלושה רובי קלצ'ניקוב, כרעונים, מיטענים וכידונים. הם נראו כבני 20—30.

הפגנה סוערת

קריית־שמונה למודת הסבל חזתה אתמול בכות הלם. מרחוק הדמים שבו נפלו 18, ביניהם 8 ילדים, 8 מבוגרים ו־2 חיילי צה"ל ונפצעו 12 אנשים, עבר על שידעה העיירה עד כה. הדבר גרם גם להפגנה סוערת של תושבים שנערכה בעת שהשר במקום שר־הביטחון, משה דיין, מיום הרמטכ"ל, האלוף יצחק חופי, אלוף פיקוד הצפון, האלוף מרדכי גור, וראש המועצה המקומית, אברהם אלוני. מפגינים פרצו לבניין המועצה המקומית וזעקו: „מוות לערבים; אנו רוצים נשק, טלפונים וחדרי בטחון לכל התושבים".

האלוף גור יצא אל המפגינים וניסה להסביר להם, כי אין קשר בין הדרוזים בגולן הבאים למקום, לבין פעולת המחבלים.

היו תושבים, שבעת שהתחיל הרצח סברו שאדם מטורף יורה ברח' יהודה הלוי לעבר עוברים ושבים. סיפר אברהם מויאל, איש מגן דוד אדום:

לאחר השעה 7 בבוקר קיבלתי צילצול טלפון מאורח שטען, כי הוא שומע על מטורף היורה ברח' יהודה הלוי לעבר העוברים ושבים. יצאתי למקום לאחר שהודעתי למשטרה ובדרך ירו עלי ומיהרתי להתרחק מהמקום. מכאיות על כפר־גלעדי שבסעה אחרי התוקפה ברימון.

שמות הפצועים

(ע). בבית החולים בצפת אושפזו 16 פצועים. מצבו של אחד מהם הוגדר כקשה, אולם אינו מעורר דאגה. על מצבם של שאר הפצועים מסר מנהל בית־החולים, ד"ר שמואל כשיה, את הפרטים הבאים.

הפצועים באורח בינוני הם: שושנה ביטון, בת 27, מקריית שמונה; דוד כהן, בן 33, מחיפה ועוד שני אנשים ששמותיהם טרם פורסמו.

ד"ר כשיה מסר עוד, כי כל השאר נפצעו באורח קל, הם: הילד רני כהוס, בן 5, מטירת כרמל, שהתארח בקריית שמונה. תושבי קריית שמונה: יואל נאאל, בן 19; בנימין סוליבני, בן 22; דוד זגורי, בן 26; השוטר שלמה דואיף, בן 27; אליהו עייש, בן 43; יצחק חבכה, בן 27; חגאי סיני, בן 41; דוד אבוטבול, בן 24; תושב קריית ביאליק, מיכאל מארוביץ, בן 26, וכן צעיר נוסף ששמו טרם נמסר לפרסום.

ה. אח"כ פגשתי בראש המועצה, אברהם אלוני, שבעט לתוך האש ה־אוטומטית שנורתה לקומה ד' בבלוק 15, צעקתי בעדו. ב־7.30 הגיעה ניידת המשטרה למקום ונתקלה באש חזקה. השוטר אלי פיאס נפצע.

מייד לאחר־מכן הגיעה תגבורת של משמר־הגבול והצבא. התפתח קרב שנמשך עד ל־11.30 כאשר התפוצצות שאירעה בקומה ד' הרסה את קיר החדר בו התמקמו חוליית המחבלים וסיימה את הקרב בגופם של שלושת אנשי החוליה.

ההרוגים הועברו תוך כדי הקרב ב־15 אמבולנסים של מ.ד.א. מקריית שמונה לביה"ח בצפת.

ד"ר משיה, מנהל ביה"ח בצפת, הביע שביעות־רצון מהפעולה היעילה של הסירותים הרפואיים באזור ואמר, כי ביה"ח בצפת היה ערוך לטפל במצב. בביה"ח נפטר, כי רק מכאל חבושי (21) מכפר גוליס, המשרת במשמר־הגבול, נפצע קשה. הדוזי שני בניף מערוף (27) מכפר חורפיש, נפצע פצעים בינוניים. כן נפצעו פצעים בינוניים שוטר משמר־הגבול יוסף בן דרור (29) מעין־הים הנגבי שושנה ביטון (27) מקריית־שמונה. פצעיהם של השאר — קלים.

מנהל משרד השיכון בצפון, אברהם בן־דוד, ביקר אתמול, מייד אחרי האסון, בקריית שמונה ונתן הוראה להעביר את 17 המשפחות בבניין שנפגע, לבניין שיועד תחילה לקרכז קליטה.

היום ב־11 לפנה"צ תיערך הלוויית קרבנות האסון.

סדרי הלוויה

ארונות הקרבנות יוצאו הבוקר מבית החולים הממשלתי בצפת לקריית־שמונה. בשעה 10.40 תגיע שיירת הלוויה לכיכר לקריית שמונה ושם יצטרפו אליה נציג הממשלה, השר שלמה הלל, ראש המועצה המקומית קריית שמונה וחברי המועצה, אלוף פיקוד הצפון ומפקד מרחב הגליל של משטרת ישראל. מסע הלוויה יגיע בשעה 11.00 לבית העלמין בקריית שמונה.

טכס הקבורה יערך על ידי הרבנות הצבאית הראשית וינהל על ידי הרב הצבאי הראשי, האלוף מרדכי פירון.

בגלל מנהגי חודש ניסן לא ינשאו הספדים. דברי פרידה יאמרו על־ידי השר שלמה הלל בשם הממשלה, ועל־ידי מר אלוני, יו"ר המועצה המקומית קריה שמונה.

כמודיע, חנויות ובתי עסק בקריית שמונה יסגרו החל ב־10.40 לפנה"צ ועד תום ההלוויה.

*

דיווחו לממשלה

בישיבה שניה, שלא מן המניין, של הממשלה אתמול, מסרו שרי הביטחון ומים הרמטכ"ל על הטבח. הממשלה תיוצג על־ידי שר־המשטרה בהלוויה היום.

*

לא נעשה נסיון לקחת בני ערובה

בתגובה לידיעות כאילו המחבלים לקחו או ביקשו לקחת בני־ערובה, מסר אתמול דובר צה"ל, כי העובדה שונות בתכלית. המחבלים פתחו במעשה הרצח מייד עם כניסתם לבית־המגורים. בדרכם לקומה העליונה פרצו לדירה שבדרך, הטילו רימונים וירו בכל מי שנמצא בתוך — רובם ככולם נשים וילדים. שום נסיון לא נעשה מצידם לקחת בני־ערובה. מן הקומה העליונה של הבית פתחו באש לכל הכיוונים, עד שחוסלו על־ידי כוחות צה"ל. בחדר שבו נמצאו גופותיהם של המחבלים לא נמצאו שום בני־ערובה — מסיים דובר צה"ל.

*

להט שלח מברק הזדהות

(ע). ראש עיריית תל־אביב—יפו, מר שלמה להט, שלח אתמול מברק הזדהות לראש המועצה המקומית בקריית שמונה, מר א. אלוני.

„תושבי תל־אביב—יפו מזועזעים מהטבח הנורא שבוצע הבוקר בקריה" — נאמר במברק. ראש העירייה ביקש מראש מועצת קריית שמונה להעביר את תנחומי העיר למשפחות האבלות.

*

„עיריית ירושלים מוכנה לעזור"

ההזדהות של ירושלים ונכונותה לעזור לקריית שמונה המנוגעה, באו לידי ביטוי במברק ששלח ראש עיריית הבירה טדי קולק אל מועצת קריית שמונה.

במברק נאמר: „אני מזועזע ממעשה התועבה הרצח שביצעו המחבלים חסרי המצפון בעירכם קריית שמונה. הנני מזדהה עמכם עמוקות בצערכם ובזעמכם. עיריית ירושלים מוכנה להגיש לכם את העזרה הדרושה. אנא אל תהססו לפנות אלינו".

פרקליט המדינה יבדוק התקירה נגד מנכ"ל חב' מקורות

מאת איתן ליפשיץ, סופר „הארץ"

היועץ המשפטי לממשלה הורה אתמול לפרקליט המדינה, לבדוק בזהירות את ממצאי חקירת המשטרה בפרשת האשמות שהועלו בזמנו נגד המנכ"ל לשעבר של מקורות מר זאב קריב, שכיהן בזמנו כיו"ר מועצת המנהלים של חברת ורד.

אתמול העבירה המשטרה למשרד המשפטים שני ארגזי מסמכים המהווים את תיק החקירה המשטרתית בפרשה.

החקירה המשטרתית החלה, על פי פניית היועץ המשפטי לממשלה, שביקש לבדוק אם אמנם היה במעשיו של זאב קריב משום עבירה על החוק.

מקורות במשרד המשפטים אמרו אתמול, כי נראה כי מר זאב קריב יועמד לדין.

הואר מעצר חשודים בפרשת העלמותו של עורך „אל פג'ר"

מאת יהודה ליטני, סופר „הארץ"

שופט השלום בירושלים, אליעזר גולדברג, האריך אתמול לעוד 15 יום את מעצרם של פתחי ושחדה ג'עפרי, החשודים בקשר להעלמות שרד „אל פג'ר", ג'ע נצר. השנים נעצרו לפני חודש ימים ומעצרם הוארך בהתאם לבקשתו של היועץ המשפטי לממשלה.

התובע המשטרתי, רס"ר יוסף פימה, טען כי לשני העצורים חלק בביצוע החטיפה ובהעלמת מקומות מסתור להחזקת החטוף. רס"ר פימה טען עוד, כי בחקירתם במשטרה נמצאו סתירות מהותיות בעדויותיהם ובאליבי שלהם הנפרד.

בא כח הנאשמים, עו"ד ג'מאל אבו טועמה, טען כי שחרורם של השנים, לא יפגע במהלך החקירה. בהאריכו את מעצרם של החשודים אמר השופט, כי „יש יסוד סביר לחשד שהועלה נגד החשודים ויש לאפשר למשטרה להמשיך בחקירה הנמצאת בעיצומה". בית המשפט נעתר לבקשת עו"ד אבו־טועמה ואסר את פירסום תצלומם של החשודים אשר אחד מהם היה נהגו האישי של ראש עיריית חברון, השייח' מוחמד עלי ג'עברי.

במקורות המשטרה נמסר, כי עדיין לא נמצאה גופתו של ג'ע נצר.

אסותא — אלישע

נולדו ל —

רחל ושלמה ציטינסקי — בת

הנה ומשה קליין — בת

רפיפה ושלום חסיב — בת

רחל ושלום סובי — בת

נאליה ומופים חלבי — בן

הודעת גולדה מאיר בכנסת

ההרג בקריית שמונה עולה בתיעובו על כל קודמיו" „אין להתעלם מהתסיסה בארץ" * „ממשלת המעבר ממשיך לפעול במלוא סמכויותיה" * „נעמוד באתגרים"

אדוני היו"ר, כנסת נכבדה,

„כולנו מזועזעים מהפשע שבוצע הבוקר בקריית־שמונה. רצח ילדים, נשים ואזרחים תמימים בפשע, רצח לשם רצח. אין זו הפעם הראשונה שמחבלים חודרים לארצנו ומבצעים בה מעשי רצח, אולם ההרג שבוצע הבוקר בקריית־שמונה עולה בתיעובו על כל קודמיו".

„על כבעלות לבנו לדעת שאנו רואים בה ובהשראה המסייעים בידי המחבלים את האחראים לרצח זה. אני רוצה להביע מעל במה זו, בשם הממשלה, הכנסת ובשמי אני לתושבי קריית־שמונה ומשפחות הנרצחים ולפצועים את תנחומינו והשתתפותנו בצערם ובאבלם.

„פעם בפעם מגיעה האש אל קריית־שמונה. כל איש בישראל יודע את סבלם של תושבי קריית־שמונה האמיצים המתמידים בהיותם בישוב ספר זה. חובתנו כולנו לעשות את כל שביכולתנו להגן עליהם, לעזור להם ולהקל עליהם".

*

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה,

„הנני מודיעה בזה לכנסת, כדרישת סעיף 40 (א) (3) לחוק יסוד: הממשלה, כי הגשתי היום לנשיא המדינה כתב התפטרות מתפקידי כראש־הממשלה. התפטרות ראש הממשלה, דינה, לפי סעיף 23 (א) לחוק יסוד: הממשלה, כהתפטרות הממשלה. הממשלה הנוכחית תמשיך במילוי תפקידיה עד שתיכון הממשלה החדשה, כפי שקובע סעיף 15 (א) לחוק היסוד האמור".

„בפני הכנסת, ב־10 במארס, כ"ו באדר, הצגתי בפני הכנסת את הממשלה ה־16 לישראל. בו ביום הכנסת הצביעה אמון לממשלה. הבחירות לכנסת השמינית התקיימו ב־31 בדצמבר. העם הלך לקלפי בהמוניו. הכל שיבחו את הציבור על הערות האחריות הרבה שבאו לביטויים בעצם ההליכה אל הקלפי.

„הכנסת התכנסה לישיבתה הראשונה ביום 21.1.74 וכאמור, בעשרה במארס זכתה הממשלה לאמונה והיתה אמורה למלא את תפקידה עד תום כהונת הכנסת השמינית כחוק.

*

אף־על־פי־כן, החלטתי על התפטרותי. מאז הבחירות עקבתי הקשבתי למתרחש בקרב הציבור והגעתי לכלל מסקנה, כי בגופים הציבוריים בישראל, בין במפלגות שנציגיהן משתתפים בממשלה ובין באלו שבאופוזיציה, וכן בחלקי ציבור אחרים, קיימת תסיסה שאין להתעלם ממנה. רבים מאד גילויים של התסיסה הזאת, שהיא אולי טבעית, וודאי שהיא לגיטימית.

„יש להבחין במקורותיה של התסיסה בציבור תופעות חיוביות ואף גילויים שאין לראותם כחיוביים. מכל מקום, לאחר שהרהרתי, הורתי והרהרתי — הגעתי לכלל הכרה, כי ייטב לציבור אם תינתן אפשרות לציבור ולנציגיו לשוב, לבחון ולהחליט מחדש בדבר כינון ממשלה חדשה ואיתנה".

„ישראל היא קהילה דמוקרטית. הליכי־שינויים במימשל אינם מפריעים את הפעילות התקינה של כל מוסדות הממשלה".

„לפי חוקי־ישראל — הממשלה מוסיפה לפעול במלוא סמכויותיה לכל דבר, עד שתקום ממשלה חדשה, אם על־ידי הכנסת השמינית ואם לאחר בחירות חדשות. שגרירינו הוסמכו להבהיר זאת לכל הגורמים. הממשלה תמשיך כמקודם במאמצים המדיניים המכוונים להביא לשלום בין ישראל לערבים".

„ברצוני לומר באורח חד־משמעי באוזני הממשלות הערביות: צבא־הגנה־לישראל ערוך בתמיד למלא את יעודיו וממשלת ישראל תמלא את החובות המוטלות עליה במלוא התוקף והסמכות".

*

„ביום ה־1 באפריל קבלתי מאת יו"ר ועדת החקירה — מלחמת יום הכיפורים — דין וחשבון חלקי. הדו"ח נמסר גם לוועדת חוץ ובטחון של הכנסת ואף התפרסם ברבים".

„לממשלה קבלה החליטה והגישה [...] בדיון שעמדנו בע־זוכו. החלטות הממשלה בקשר להמלצות הועדה לגבי נושאי הפקידים בצה"ל, לרבות דברי לרמטכ"ל בישיבה הממשלה, התפרסמו ברבים".

הועדה הגישה גם מסקנות והמלצות במישור המוסדי והן:

א. הצורך בהגדרה ברורה לחלוקת הסמכויות, החובות והאחריות בעניני בטחון בין שלוש הרשויות העוסקות בעניינים אלה, דהיינו, הממשלה וראש הממשלה, שר־הבטחון וראש המטה הכללי.

ב. הרכבת ועדת שרים לענייני בטחון.

ג. הצורך בהקפדה על הפעלת הוראות החוק ותקנון הממשלה הבאות להבטיח את סודיות דיוניה בענייני בטחון.

ד. הסמכת ראש הממשלה בעיתות מלחמה להקים צוות שרים מצומצם בראשותו, אשר יהיה מופקד על הכרעה בעניינים דחופים הנוגעים לניהול מלחמה.

ה. שורה של המלצות הנוגעות לקהילית המודיעין הבאות הן כדי להבטיח קיום של פלורליזם בהערכות מודיעיניות לסוגיהן והן כדי לתת בידי ראש הממשלה את הכלים הדרושים כדי להוא תפקוד יעיל של כל קהילית המודיעין למתן התרעה וניהוח הערכותיהם המודיעיניות.

הממשלה התחילה בדיון בהמלצות אלו של הועדה וקבעה את הכלים והנהלים לבדיקת ההמלצות וליישומן.

החלטות הממשלה בנושאים אלו יובאו בבוא העת בפני הכנסת במידה שתוכנן ניתן לפרסום ברבים ובפני ועדת חוץ ובטחון של הכנסת במידה שתוכנן מחייב סודיות.

*

„סעיף 30 בדו"ח הועדה דן בנושא „האחריות האישית בדרג הממשלתי", ובו נאמר בין השאר, כי הועדה לא ראתה מתפקידה להביע דעה על מה שעשוי להשתמע מאחריותם הפרלמנטרית של שרים".

„הועדה קבעה כי „שאלת התפטרותו האפשרית של חבר ממשלה בסוג מקרים זה היא ביסודה שאלה פוליטית מובהקת ומכאן שסבורים אנו כי אין לנו לפסוק בה".

שר־המשפטים, מר חיים צדוק, הביא לפני הממשלה חוות דעת משפטית בנושא האחריות הפרלמנטרית. חוות הדעת בשלמותה התפרסמה ברבים ולא אביא קטעי מובאות ממנה. לדעתי, לא יכול להיות ספק בכך שבישראל שריר וקיים עקרון האחריות המיניסטריאלית של שר לפעולות משרדו, עקרון שהוא חלק מן התפיסה הקונסטיטוציונית שלנו על יחסי הגומלין בין הרשות המבצעת לבין בית הנבחרים.

„הנושא עומד, איפוא, על סדר יומה של הממשלה."

„חברי הכנסת, עוד תהיה לי הזדמנות לומר דברי בכנסת ובציבור בנושאים שעל סדר יומה של המדינה, ולא אעשה זאת עכשיו.

„אני רוצה לסיים דברי בקריאה לעם לחיות ולעשות לא כציבור שניגף, אלא כאומה ומדינה שעתיד בטוח לפניה. נשקפים לנו מאבקים ואתגרים. בכוחנו לעמוד בהם".

רוצחי החייל אלי לופו
רוצחי הילד בזכרון יעקב
רוצחי ילדינו בקרית שמונה
ושולחיהם
אחד דינם - יוצאו להורג
נקמת דם ילד קטן עוד לא ברא השטן!
סרן (מיל) גדעון אלוני

תשלום מראש לעירית תל-אביב-יפו לכל השנה מבטיח לך הנחה של 7½% ממסיך העירוני

70 אלף איש שילמו אשתקד את מסיהם מראש באפריל - כי התשלום מראש הוא:
★ חסכוני ונוח
★ מונע טרדות במשך כל השנה
★ משרת את צרכי עירך
הצטרף גם אתה לאלה המשלמים מסיהם מראש לכל השנה באפריל ותווכח כי כדאי הדבר.

זכור, הנחה זו בתוקף בחודש אפריל בלבד.

1½%

תשלומים מתקבלים בכל הבנקים ובבית העיריה, בכר מלכי ישראל. לנוחות הקהל תהיינה הקופות בבית העיריה פתוחות גם בשעות אחה"צ עד השעה 6.00 ללא הפסקה. ★

אם מסיבה כלשהי, לא הגיעה לביתך ההודעה לתשלום מס ל־1974/75 פנה למשרדי העיריה ותוכל לשלם את המס במקום ולזכות בהנחה של 7½%.

עירית תל-אביב-יפו ★ היום פתוחות הקופות עד שעה 12.00.

למכירה
מכונית פיורי 3
עם כל התוספות, שנת יצור 1970
קורטינה שנת יצור 1969
לפנות רח' המסגר 9 ת"א, טל. 33791

מכרז 1/74
הטלויזיה הלימודית מעונינת
בקבלן לנהול מזנון
המעונינים בעלי נסיון וכישורים מתאימים יפנו למשה פז מלפון 414155 בשעות העבודה הרגילות.

לחברה גדולה לרכב
דרוש
מגרש גדול באיזור המרכז
ריק או עם מבנה תעשייה היכול לשמש להקמת מוסך
נא לפנות בהצעות מפורטות לת.ד. 522 תל־אביב (עבור י. מ.)

דרוש דוד־קיטור
בהספק של 1500—1000 ק"ג/שעה
ובלחץ 8 אטמוספירות
במצב עבודה
להתקשר 055—91365 מר קמחי ימים א—ה

דוקרט - ביח"ד לסריגים
חיסול עודפי ייצוא קיץ וחורף
זיקטים לגברים וחליפות לנשים
מצמר שלוב עור וזמש
שמלות • סוודרים • כותנות • חולצות
בהזדמנות חליפות קיץ לגברות 35 ל"י
ת"א: שד' רוטשילד 75 (פינת מזא"ה)
שעות 8.00 — 17.30
לוד: אזור התעשיה (ע"י טלרד)
שעות 8.00—16.00 פרט ליום שישי

הנאמנות לתכנון ופיתוח שירותים למען הזקן בגליל העליון
רח' ירושלים 6, צפת
מכרז
להקמת בית אבות איזורי בצפת

הנאמנות מזמינה בזה הצעות קבלנים להקמת הבנין הנ"ל ששטחו הכללי כ־4500 מ"ר.

תכניות, מפרטים וכתבי כמויות אפשר לקבל במשרדי החברה המתאמת:

„קרבן תכנון ויעוץ בע"מ", חיפה רח' הפרחים 9, רוממה. טל. 254222/3 בשעות 13.00—09.00 החל מיום א' 14.4.74 ועד ל־22.5.74.

תמורת החומר יש לשלם סך של —.2,000 ל"י בהמחאה לפקודת הנאמנות לתכנון ופיתוח שירותים למען הזקן בגליל העליון, שלא יוחזר.

רק קבלנים שיש להם אשור מרשם הקבלנים על ביצוע עבודות בהיקף של 7 מיליון לירות ומעלה יוכלו להשתתף במכרז.

פרטים על תאריך הסיור ותאריך הגשת ההצעות יימסרו לקבלנים עם חומר המכרז.

אין הנאמנות מתחייבת לקבל את ההצעה הזולה ביותר או כל הצעה שהיא.

ההצעות יש להגיש לתיבת המכרזים במשרד הנאמנות ברחוב ירושלים 6, צפת, לא יאוחר מיום 28.5.74 שעה 12.00 בצהריים.

פרויקט של
האגודה לתכנון ופיתוח שירותים למען הזקן בישראל
בסיוע
ממשלת ישראל ג'וינט / מלבן

חברה להשקעות של בנק לאומי בע"מ

הודעה
בהתאם לסעיף 23 של חוק ניירות־ערך תשכ"ח — 1968

חברה להשקעות של בנק לאומי בערבון מוגבל מודיעה בזה, כי פרסמה היום תשקיף בקשר להנפקת סדרה 121 של 6% אגרות־חוב 1980—1991 צמודות (קרן וריבית) לכדד המחירים לצרכן המונפקות כאגרות־חוב על־שם בסכום נקוב כולל של

עשרים מיליון לירות ישראליות

עותק מהתשקיף והעתק ההיתר לפרסומו הוגשו לרשם החברות לשם רישום.

רשימת החתימות תפתח ביום 14 באפריל 1974 ותסגר לא יאוחר מיום 11 באוקטובר 1974.

עותקים של התשקיף ניתן להשיג בבנקים ואצל סוכני ניירות־ערך החברים בבורסה לניירות־ערך בתל־אביב. את ההזמנות לניירות־ערך המוצעים יש להגיש לחברה באמצעות בנק לאומי לישראל בע"מ, הסניף הראשי, רחוב הרצל 19, תל־אביב, במישרין או דרך חברי הבורסה כאמור.

אין לראות בהודעה זו הזמנה לציבור לרכוש את ניירות הערך המוצעים.

כ' בניסן תשל"ד, 12 באפריל 1974

עיריית רחובות
המחלקה לחנוך,
הודעה
לרשום ילדים לגני ילדים בגיל 4
הרינו להודיע כי הרשום לגני הילדים — טרום חובה ילידי 1970, מתחיל ביום ראשון 14.4.74.
פרטים נוספים על מועדי הרשום בלוחות המודעות העירוניים.

هكذا من الأصل

مكان الأصل

הבורסה מצפה להתבהרות במצב

בשוק ההון והכספים
מאת מרדכי צבי

קבוע של ירידות בשוק ה־מניות, שיבור המגמה בשוק צמוד־המדד והנסיגה הרצופה בשער ה[illegible], הבליטו אוירה של חוסר ודאות שבה פעלה הבורסה ל־ניירות ערך. פגרת הפסח, בה חלה כל שנה האטה ברורה בפעילות, שימשה השנה הזדמנות נאותה לאנשי הקהילה הפיננסית ל־נסות ולהעריך את המגמות ה־צפויות בשוקי ניירות הערך.

השנה התערפלה התמונה הכללית על־ידי המצב הפוליטי־ממלכתי ה־פנימי. התפטרות הממשלה בסוף השבוע רק העמיקה את תחושת ה־מועקה הכללית ואת החששות מפני העתיד בתחום הכלכלי, ומכאן ב־בורסה, אנשי פיננסים מפוקחים, נמנעו הפעם מכל נסיון של ציור תמונה לעתיד הקרוב. התשובה ה־שגרתית היתה כי מרובים הנעל־מים מכדי שאפשר יהיה לתת תשו־בה בעלת משמעות.

אפשרויות של בחירות

עם זאת אפשר לציין עובדה אחת, שלגביה מסכימים רבים: האפשרות של בחירות, לטווח של 3 עד 6 חד־שים, פירושה דחיית צעדים מדיניים־[illegible] בתחום הכלכלי. אם בעבר נהגה הממשלה להמנע מכל צעד בלתי פופולארי לפני הבחירות (ראה מק־רה הסובסידיות לפני הבחירות ה־אחרונות), ברור כי הפעם לא ירצה הממשל להתמכן בכל צעד בלתי פופולארי. בהגדרה זו הכוונה בב־יחוד לצעד שנועד לספוג כסף מן הציבור בצורה ישירה (העלאת מסים) או לגרום לירידת כוח ה־קנייה שלו (פיחות הל״י).

אם תחזית זו תתאמת, פירוש ה־דבר כי ידחו שני צעדים עיקריים בתחום הכלכלי: פיחות הל״י ו־הטלת מס ערך מוסף, לפחות עד ל־בחירות או עד לאותו מועד בו ראשי הממשל יניחו כי לא יתקיימו בחירות השנה.

תחזית זו משמעה התרמת המג־מות הנוכחיות במשק: הזרמת כסף נוסף מצד המימשל והגברת דרי־שות השכר של העובדים. שום מימ־של לא יעז לגלות עמדה תקיפה כל־פי ציבור השכירים ערב בחירות. מ־כאן, שאותה גיאות הרמנית שרו־רה במשק הישראלי על כל מרכיביה השליליים, תימשך ביתר־שאת ב־חודשים הקרובים.

המסקנות לגבי הבורסה: אם תחז־זית זו תתאמת, נהיה עדים להמשך עליית המחירים ואלה שהצמידו כס־פם יקבלו, קרוב לודאי, בתקופה אפריל — דצמבר הפרשי הצמדה של 20% לפחות. במקביל תביא הזרמת כסף למשק לגיאות בשוק המניות. עודפי הכסף במשק יחפשו אפיקי השקעה אטרקטיביים ורבים לא יס־תפקו בעליית מדד של 2% לחודש, אף כי פירושה של התפתחות זו ע־ליית מדד של כ־20% עד סוף השנה.

מצב הנזילות

דומה כי אפשר יהיה לעמוד על הצפוי במשק מאינדיקטור שחשי־בותו גברה במידה ניכרת ב־שנים האחרונות: מצב הנזילות של הבנקים. בכל שגרעונות הנזילות יק־טנו, צפוי שיפור משמעותי בשוק המניות, הניזון במידה ניכרת מ־מימון בצורת אשראי בנקאי.

גורם נוסף שישפיע בכיוון זה: תמיכה מאסיבית מצד הבנקים. הל־לו מעוניינים בשיגשוג שוק המניות בחודשים הקרובים, כדי שיוכלו ל־גייס הון נוסף. הגיוס של 1972 ו־1973 היה מאלף למדי לגבי הבנ־קים: העובדה שיכלו לגייס תוך שנה כ־600 מיליון ל״י בצורת מניות, וכדיות ואגרות־חוב להמרה, ״הצי־לה״ במידה רבה את המערכת הבנ־קאית אשתקד, כאשר נקלעה לדרי־שות גוברות לאשראי ולגרעונות נזי־לות ניכרים. אלמלא גיוס ההון היה מצבם מסובך למדי. נמור עם רוב הבנקאים לחזור על התרגיל של אשתקד.

מגמות אלו באו לידי ביטוי מרו־מז בשבוע האחרון. אף כי שוק ה־מניות נמצא בירידה, היתה האוירה הכללית שקטה למדי, בעיקר משום שבמצב של ירידה הצטמצמו המח־זורים להיקף של 2 מליון ל״י ליום בבורסה (ל־3.5 מליון ל״י ביחד עם העסקות מחוץ לבורסה), כלומר ל־היקף של פחות מחצי לעומת המח־זורים בשבוע של העליות.

עליה לדולר השחור

הנתיך נסוג לרמה של 4.84 ל״י. היקף המחזורים היומיים בין 150 ל־200 אלף דולר. בשוק השחור נת־חזק אתמול הדולר ל־4.95 ל״י כנר־אה בהשפעת האירועים הפוליטיים. הזהב נסחר לפי 26,800 ל״י הק״ג, הכסף לפי 880 ל״י הק״ג. שערי שאר המטבעות: מארק גרמני — 1.82 ל״י, פרנק שוויצי — 1.52 ל״י, פרנק צרפתי — 0.95 ל״י, ליש״ — 11.20 ל״י.

מדד שערי המניות בבורסה התל אביבית

100 = 31.3.67

	10.4.74	11.4.74
מדד כללי	267.03	267.51
כספים וביטוח	227.31	226.88
בנקים מסחריים	247.22	246.48
בנקים למשכנתאות	220.19	219.88
מוסדות מימון ענפיים	185.46	184.87
חברות להשקעה	212.66	214.08
תעשייה	431.28	433.74
בסחר ושרותים	363.16	364.94
בקרקעין בינוי ופתוח	217.62	216.66

ירד מחזור המטבע

(ל.ע.כ.). מחזור המטבע ירד ה־שבוע ב־3,985,608 ל״י ועמד על שני מיליארד 909 מיליון ל״י — הודיע בנק ישראל. סעיפי הכיסוי: 195 מיליון ל״י בזהב, שני מיליארד 714 מיליון ל״י ביתרות במטבע חוץ. שטרי כסף במחזור — 2,810,172,276. מעות (לרבות מטבעות קטנים) ב־מחזור — 98,596,637, סך כל המט־בע במחזור — 2,908,768,913. זהב — 194,752,061, יתרות במטבע חוץ 2,714,016,851, סך כל הנכסים — 2,908,768,913. לא כולל מטבעות זכרון (מזהב) בערך נקוב כולל של — 5,916,900 ל״י שתכולת הזהב ה־כלול בהם שווה או עולה על ערכם הנקוב.

מברק ברכה ממוסקבה

(ע). הרב הראשי לישראל, הרב שלמה גורן, קיבל אתמול בבוקר מברק ברכה לחג הפסח מאת הרב הראשי של יהודי רוסיה, הרב פישמן וראש ה־קהילה בר קפלן.

השנים מברכים את הרב גו־רן לחג ובאחולים לעם ישראל פסח כשר, שלום ושמחה לכל.

נבחרה הנהלה חדשה לקופת חולים

מרכז קופת חולים, בישיבתו אתמ־מול, בחר פה־אחד בכר אשר ידלין כיו״ר המרכז וכד״ר חיים דורון כ־מ״מ יו״ר המרכז.

המרכז בחר בישיבה חברים להנ־הלת קופ״ח והם: א. ידלין — יו״ר ההנהלה, ד״ר חיים דורון — מ״מ יו״ר ההנהלה, שלום גראיק, משה יהודה, ד״ר ראובן גבע, יואל פלגי. וחבר נוסף שייבחר בקרוב.

הועד המפקח הארצי החדש של קופ״ח אשר נבחר בועידת המוסד, בחר במר אברהם בקר לתפקיד יו״ר.

שערי ניירות ערך בבורסה התל־אביבית

11.4.74

[הטבלה אינה קריאה ברובה]

שערי חליפין רשמיים במט״ח (העברות והמחאה)
ביום 11.4.74

המטבע	היחידה	שער קניה	שער מכירה	המטבע	היחידה	שער קניה	שער מכירה
דולר קנדי	1	4.3428	4.3508	כתר נורבגי	10	—	—
לירה שטר.	1	9.9424	9.8154	פלורין הול.	10	15.5844	15.3565
דולר אוסטר.	1	6.2706	6.1864	כתר דני	10	16.4577	16.2037
ראנד דרא״פ	1	6.3097	6.1257	כתר שוודי	10	11.2465	11.0774
פרנק שווייצי	10	13.7795	13.5659	שיל. אוסטרי	10	2.2229	2.1882
פרנק צרפתי	10	8.6491	8.5297	פרנק בלגי	100	10.7486	10.5994
מארק גרמני	10	—	—	לירטה איט.	1000	6.6351	6.5421
כתר שוודי	10	9.5087	9.3687	ין יפני	1000	15.2672	14.9946

שערי מטבע חוץ בין בנקאיים (Interbank)
אתמול (11.4.74) באירופה

מסירה מיידית (Spot)

ל״י = $ ארה״ב	דולר ארה״ב	2.3580/2.3610
ל״י = $ שטרלינג	מרקים גרמניים	2.5540/2.5570
	גילדנים הולנדיים	2.7054/2.7172
	פרנקים שוויצריים	3.0580/3.0680
	פרנקים בלגיים	39.44/39.49
	פרנקים צרפתיים	4.8950/4.9050
	לירות איטלקיות	635.00/637.75
	ינים יפניים	276.57/278.20

מסירה עתידית (Forward)

	פר״ש/$	פר״ג/$	$/£
חודש	2.3435/2.3473	3.0545/3.0665	2.5475/2.5525
2 חדשים	3.3280/2.3318	3.0522/3.0642	2.5460/2.5510
3 חדשים	2.3126/2.3176	3.0500/3.0620	2.5435/2.5485
6 חדשים	2.2720/2.2760	3.0410/3.0590	2.5345/2.5405

הנתונים נמסרו על־ידי בנק דיסקונט לישראל בע״מ

בנק דיסקונט לישראל בע״מ

	מחיר היחידה	מחיר פדיון
ארזן	169.05	164.91
דקל	479.9	456.0
ברוש	187.9	178.9
אורן	150.09	146.41

קרנות להשקעות של בנק דיסקונט בע״מ

החברה לניהול קרנות בנאמנות בע״מ

	מחיר יחידה	מחיר פדיון	מחיר שוק
צבר	292.4	278.7	285.6
ארז	125.3	119.5	122.4
איתן	156.61	—	152.79

הנאמן: בנק הפועלים בע״מ

הלוח הכפול — חיפה והצפון

תורנות רופאים לפי המקומות
תורנות בתי חולים
תורנות בתי מרקחת
הודעות
דירות
דירות למכירה 3 חדרים ויותר
וילות ובתים
קבלנים
דירות מרוהטות
חדרים מרוהטים
דירות בדמי מפתח
דירות בשכר חודשי
ביקוש דירות
חנויות
מגרשים
עסקים
2-2½ חדרים
ביקוש עבודה
הצעות עבודה
מכוניות
ביקוש רכב
אופנועים וקטנועים
מציעים למכירה
כלי נגינה
טלויזיה
מכונות כביסה
רהיטים
חקלאות
חיות בית
תערוכות
הודעות לציבור

משרד הבטחון/ הממונה על המכירות מכרז מספר 7/74/5

הלוח הכפול — באר־שבע

דירות למכירה
מכוניות
דירות בשכר חודשי
דירות מרוהטות
משרדים
הצעות עבודה
פרסומים
שונות
בתי ספר ושיעורים

הלוח הכפול — נתניה

הצעות עבודה
מציעים למכירה
דודי שמש וחשמל
קבלנים
דירות למכירה

דרושה נערה לטלפונים ושליחויות לפנות טל. 15838 תל־אביב

למשרד אדריכלים דרושה מזכירה עם ידע הנהלת חשבונות לפנות טלפון 312

דרושה עוזרת למנהלת חשבונות בעלת נסיון למשרה מלאה לפנות להנהלה טל. 798291, 447

לכל־בו המשביר לצרכן קרית שמונה דרושה מנהלת אופנת נשים לפנות למנהל הכל־בו במקום

למשרד הבגדים דרושה מזכירה להתקשר לטלפון 230567, 415312 השעות 8—14

מזכירה לאחר שרות צבא למשרד הנדסי בצפון ת״א הסבה עברית־אנגלית טל׳ 259377 שדה 14 ת״א

דרושה מרכזנית לשעות 13.30—17.00 ימים א׳—ה׳ להתקשר טלפונית לקבוצת ראיון 03—39841

דרוש נער שליח עם מילון או קטנוע תנאים טובים. להתקשר 8.30—16.30 טל׳ 442211, 446251

לכל־בו המשביר לצרכן קרית שמונה דרוש מנהל מח׳ גברים לפנות למנהל הכל־בו במקום

מושב גאליה מחפש מנהל צרכניה עם רשיון נהיגה טלפון 03—953395

למלון מגדל שלום תל־אביב דרושים
1. חדרנית יום
2. חדרנית ערב
3. איש נקיון
נא לפנות אישית: רח׳ השחר 5 לבר עורא

אחים קורנברג בע״מ דרושים:
* חוטים ללוחות חשמל למפעלם בראשון לציון טל. 948209
* נערה למשרדנו שבתל־אביב לעבודות משרד + הדפסה טלפון 820752 או 821558 ציטר

דרוש כוון אוטומטים לחריטה למכונות אינדקס, טורנוס, טראוב למפעל מתכת מיקרון בע״מ רחוב המגור 2, ה״א לפנות: ביום טל. 824433 בערב טל. 793596

לתשלובת רבת־מפעלים בדרום הארץ המעסיקה עובדים רבים דרוש מנהל אגף כח־אדם מעולה
הכישורים:
* נסיון של 5 שנים בתפקיד דומה.
* השכלה אקדמאית תואמת.
* ידיעת השפות העברית והאנגלית על בוריין.
* אישיות חזקה, מנהיגות ותבונה במשא ומתן עם אנשים.
תנאים נפלאים למועמד המתאים.
לפנות בכתב עם פירוט נסיון וקורות חיים לת. ד. 26089 תל־אביב.

למפעל תעשייתי במפרץ חיפה דרוש מכונאי בעל נסיון באחזקת מכונות תעשייתיות בהצעות נא לפנות לת.ד. 1509, חיפה.

ל״אשטרום״ חברה להנדסה בע״מ מפעל למבנים מרוממים — סניף ירושלים דרושים מכנאים לביקורת טיב לשם קביעת ראיון, נא להתקשר לטלפון 02—288613 סודיות מובטחת

למוסד מדעי ברחובות דרושה פקידה כתבנית לעבודה זמנית נא לפנות לגברת שרה, טלפון 953503

לתיאטרון יובל דרושים/ות מפעילים/ות להצגת בובות העץ של אריק
הכישורים הדרושים: * גובה מינימלי 1.68 * ידיעה בתפירה וציור.
לפנות: תיאטרון יובל, רחוב הנביאים 4 ת״א, כניסה ב׳, בין השעות 9.30—11.30 ביום א׳ בלבד.

לוח הכפול הארץ ידיעות אחרונות

המשרד הראשי: שדרות רוטשילד 76, תל־אביב
טלפונים: מחלקת מודעות 611141

קבלנים מציעים

תורניות בתי חולים

תורנות בתי מרקחת

בתי כנסת

דירות למכירה 3 חדרים ויותר

דירות

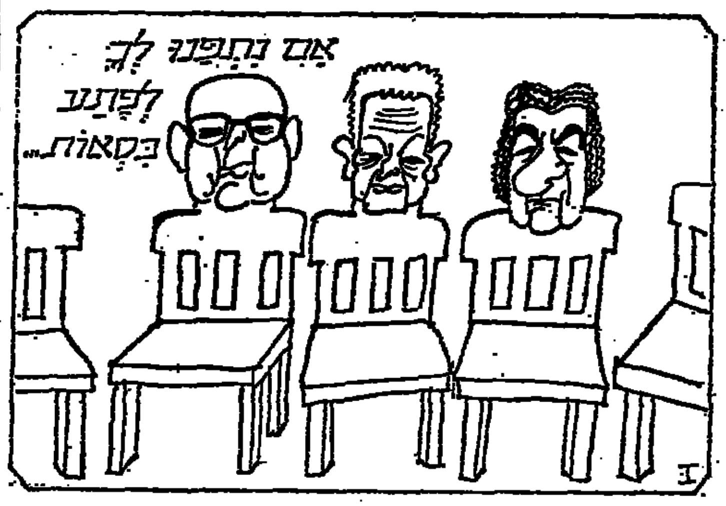

1-1½ חדרים

דירות בדמי מפתח

דירות בשכר חודשי

2-2½ חדרים

חדרים מרוהטים

ביקוש דירות

דירות להחלפה

דירות מרוהטות

אולמות

חנויות

משרדים

השקעות

עסקים

מחסנים

בתי מלאכה

מגרשים

הצעות עבודה

וילות ובתים

מכזאמן אלאצל

مكان الأصل

הלוח הככול הארץ ידיעות אחרונות

הצעות עבודה

● דרושה תופרת לאוברלוק יום שלם בחברה רצינית. תנאים מצוינים. "אילה", פרנקפורט 9, ת"א. 825403

● דרושה מטפלה לתי יום 233536 לצלצל 16.00—19.00

● דרושה קטלרית לעבודה קבועה בתנאים טובים. 820369 ת"א.

● יהלומים !!! דרושים מלוטשים לפרטיזות ובריליאנטיים. לפנות 822756

● דרושה מטפלת + עבודות בית בצפון ת"א טל' 222916

● דרוש נער רציני בגיל 17—15 לעבודה בבית שלאר בה טכני. העסק בעבודות לא סטנדרטיות טל' 412166 ת"א. 14.00—09.00

● דרוש נער הזקים באזור פתח תקוה לעבודה קבועה — להתקשר בשעות הערב 906016

● דרושה מטפלת סוכת מטבח בנות 12 יהודה 6, לפנות מ־7—4.

הבשרה לעבודה

ביקוש עבודה

מכוניות למכירה

SUBARU

סובארו

simca סימקה

מכונית טובה מבית טוב

בית קרייזלר מכשירי תנועה

Ford

פולקסווגן

דארט-וליאנט

האמריקניות של קרייזלר הנמכרות ביותר בארץ

פעם VOLVO תמיד VOLVO

AUDI NSU

וזקסהול

טריומף

טנדרים

מרצדס

סוסיתא

לארק

מוריס

מיני־מיינור

מסחריות

סאאב

אלפא רומיאו

ב.מ.וו.

דאף

דופין

דה־שבו

ד.ק.וו.

אוסטין

הילמן

אופל

הלוח הכפול הארץ ידיעות אחרונות

מציעים למכירה

ציטרואן

קונטסה

שונות

השכרת רכב

אופנועים וקטנועים

מכונות בריסה

דודי שמש וחשמל

רוצים לקנות

מכונות כתיבה

הלבשה

בולים ומטבעות

צילומים

ספרים

שרותים

סירות

בתי"ס לנהיגה

הלואות

כלי נגינה

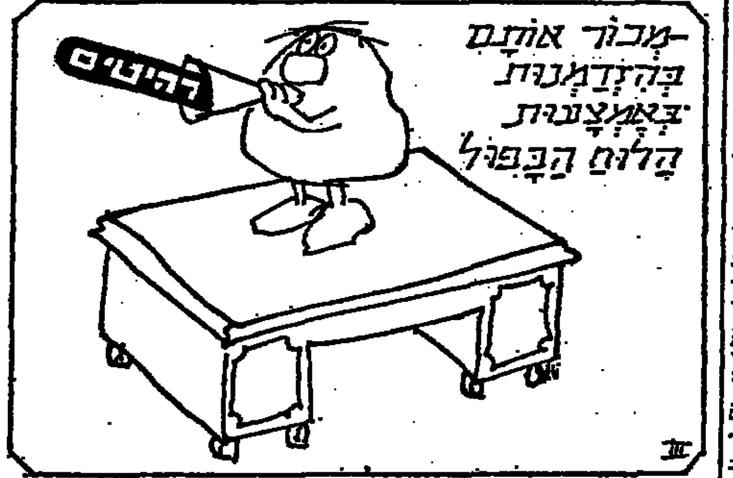

חיות בית

רהיטים

בתי-ספר ושיעורים

מקררים

חקלאות

שטיחים

טלויזיה

תריסים

שידוכים

הלוח הכפול ירושלים

מורות רופאים לפי המקומות

חוגים

מורות בתי חולים

מורות בתי מרקחת

דירות

קבלנים

ריקודים

דירות למכירה 3 חדרים ויותר

דירות 2-2½ חדרים

דירות 1-1½ חדרים

דירות בדמי מפתח

דירות מרוהטות

חדרים מרוהטים

דירות בשכר חודשי

ביקוש דירות

דירות להחלפה

משרדים

חנויות

אולמות

מגרשים

עסקים

הכשרה לעבודה

הצעות עבודה

● דרושים באזור ירושלים
● אופל קדט, 1971, אוטו' במצב טוב

מכוניות

מציעים למכירה

ספסים

תריסים

טלויזיה

מקררים

כלי נגינה

רהיטים

בתי-ספר ושיעורים

חיות בית

תריסים

הלואות

אשדוד

דירות

וילות ובתים

חנויות

הצעות עבודה

מכזאמ الأصل

مكان الأصل

הלוח הכפול הארץ ידיעות אחרונות

דרושים
מפעילים לשופלים
922 ● 944
לפנות טלפונים
981050, 984608

דרוש
פקיד כללי
לקבלת קהל
לחברה שווקים בת"א
לפנות ת.ד. 18050
תל־אביב

דרושים
א. מחסנאים זהירים למחסנאים ככניים לעבודה מעניינת.
ב. נערים עוזרים ל־מכנאי ציוד פניאו־מטי. תנאים טובים.
לפנות: ש. גוזמן ד בנין בע"מ, המחלקה ל־ציוד פניאומטי, רח' המסגר 8 ת"א, או טל־פון 34142 בשעות ה־עבודה, או 725462 ב־ערב.

דרושה
בדחיפות
כתבנית
עם מכונת כתיבה I.B.M. סלקטריק להדפסות בבית באנגלית
לפנות לשני טלפון 230122־3, 243303־3 ת"א בשעות 9־13.00

לחברה בת"א
דרושים
מנהלי/ות חשבונות
סוג ב'
עם נסיון של שנתיים לפחות.
תנאים טובים למועמדים המתאימים.
בדבר פרטים נא לפ־נות בכתב־יד לת.ד. 28075, ת"א

בחיפה
דרוש
איש מכירות
בשטח הובלה בין־לאומית — ספנות.
בא בחשבון משרה חלקית.
אפשרי גם פנסיונר בעל נסיון.
נא לפנות, בכתב, ב־פרוט קורות חיים ו־נסיון קודם לת. ד. 29410, ת"א.

אוניברסיטת תל-אביב

דרושים
מכרז מס' 5/74
שם המשרה: **מזכירת מחלקה**
היחידה: הפקולטה להנדסה, המחלקה לאלקטרוניקה.
תאור התפקיד: עבודת מזכירות כללית, שמור על קשרי ראש המחלקה השונים, רכוז ענייני תק־ציב המחלקה, בקשר אחר בצוע החלטות מח־לקתיות.
הכישורים הדרושים: השכלה תיכונית לפחות. נסיון של מספר שנים בעבודה מזכירות עצ־מאית, ידיעת השפות עברית ואנגלית על בוריין, כולל הכתבה הדפסה.
דרגה: י"ב־י"א בדירוג האחיד.
מכרז מס' 12/74
שם המשרה: **ראש ענף תשלומים לעובדים**
שם היחידה: מחלקת הכספים.
תאור התפקיד: תכנון, ארגון וניהול הענף.
— אחריות מנהלית על צוות עובדים והדרכתו בנושאי שכר עבודה.
— בדיקת החומר המועבר למיכון.
— אחריות להכנת משכורת ובצוע התשלומים שונים לעובדים, בהתאם להנחיות.
— טפול בניכויים כגון: הלוואות, מס רכוש, מיסי עירייה ועתונים.
— טפול בהכנה ובבצוע של התשלומים ה־באים: נסיעות, אש"ל, היקפי רשימות סב־סוה, קופות שונות וכו' כקביל; חישובי קרן השתלמות, שכבוך — ומסירתם למחלקת הכספים לתשלום.
— אחריות לעריכת חשובי פיצויים לעובדים.
— רכוז וטפול בגליונות משכורת בהתאם עם המוסד לבטוח לאומי.
— אחריות לרשומי תקציב, שינויים בסעיפי התקציב והעלאת סעיפי התקציב על המחשב.
— אחריות דוח למס הכנסה ולבטוח לאומי.
— מתן מידע לעובדים בעניני שכר עבודה, ניכויים, זכויות וכד'.
דרגה: כ"ז־כ"ו בדירוג האחיד.
הכישורים הדרושים: השכלה תיכונית לפחות, רצויה השכלה אקדמית, ידיעת השפות עברית ואנגלית על בוריין; נסיון רב בניהול חבר עובדים, בקיאות בחוקים ובהתקנות הקשורים לפקודות מיסים, ניכויים, לדבות התקציר ההסכמים הקיבוציים; כושר מגע עם קהל ויכולת נהול מו"מ.
על המעונינים לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ופרוט נסיון בעבודה ובציון שם המשרה ומספר המכרז על גבי המעטפה, לענף כח־אדם, מחלקת המנגנון, אוניברסיטת תל־אביב, רמת־אביב, עד ליום 19.4.1974.
מועמדים שיבואו ראויים יוזמנו לראיון אישי.

לבית־המדרש למורים ולגננות
בבאר־שבע
דרושים
א. **מדריכים פדגוגיים**
בעלי תואר ראשון לפחות
ב. **מורים**
בעלי תואר שני לפחות
שילמדו את המקצועות: לשון עברית, ידיעת הארץ, ספרות ילדים, מתמטיקה, פסיכולוגיה, מבוא חינוך מיוחד
ג. **מורים**
למקצועות: בית מלאכה והתעמלה — בעלי הכשרה להוראה
ד. **מהנדס טקסטיל**
(להוראה במגמה למלאכה)
הצעות בכתב בצירוף מסמכים נא להפנות לת .ד. 65 באר־שבע

לטרומאסבסט

דרושים
✶ **מנהל ייצור**
טכנאי ייצור, לפחות 5 שנות נסיון בניהול עובדים
✶ **חשמלאי אחזקה**
עם ידע ונסיון בעבודות אחזקה כלליות
✶ **מזלגן מומחה**
✶ **עובדי ייצור**
מועמדים מתאימים יפנו טלפונית למפעל בעכו לטל. 04—911615 למחלקת כח־אדם לקביעת ראיון.

למשרד של ביח"ר
באזור תעשיה הרצליה
דרושה
מפעילה למרכזית טלפונים אוטומטית
המעונינים יפנו לת. ד. 7095 עבור מס' 17
יועדפו תושבי הרצליה והסביבה

לחברת בניה ארצית
גדולה
דרוש
מנהל
מחלקת ציוד ואחזקה
הכישורים הנדרשים:
1. כושר ארגון וניהול אדמיניס־טרציה ועובדים.
2. ידע מעשי רב בטיפול ובאחזקת ציוד כבד.
✶
לפנות בכתב לת. ד. 21102 ת"א, עבור „מנהל מחלקת ציוד ואחזקה"
סודיות מובטחת.

דרוש
שרטט חשמל
לעבודה במשרד תכנון לוחות חשמל
רצוי בעל נסיון קודם.
לפנות אישית:
קצנשטיין, אדלר ושות' בע"מ
תל־אביב, דרך פתח־תקוה 37
טל. 668־614.

לטרומאסבסט
דרושים
מרכיבי מבנים טרומיים
✶ העבודה על בסיס קבלני והכנסה גבוהה
✶ עבודה רצופה בכל ימות השנה
✶ העבודה בכל חלקי הארץ
✶ תינתן הדרכה במקום.
הכישורים הדרושים:
1. ידע ונסיון בעבודות דומות כגון: טפסנות, נגרות, קונסטרוקציות עץ, תיקרות קלות וכד'.
2. קריאת תכניות פשוטות.
3. מרץ ויוזמה רבה.
מועמדים רציניים בלבד יפנו טלפו־נית למפעל בעכו 04־911615 לקביעת ראיון.

לחברה ארצית להנדסה
דרוש
מהנדס
לתאום ופקוח על פרוייקט
בית מלון בירושלים
הכישורים הדרושים: 5 שנות נסיון לפחות
מקום העבודה: ירושלים
נא לפנות בכתב לת. ד. 36615 תל־אביב
עבור מס' 37 או לטלפון 39843—02

למשרד בירושלים דרושה
מזכירה בכירה
הכישורים:
השכלה תיכונית לפחות, רצויה השכלה אקדמאית
ידיעת השפה העברית על בוריה
נסיון ויכולת לנהל משרד
התפקיד כרוך בעבודה בשעות נוספות
המעונינות תפנינה בכתב אל ת. ד. 1312 ירושלים 91000
עד ליום 19.4.74 בצירוף קורות חיים ופירוט ניסיון קודם
סודיות מובטחת

לתקליטי סי.בי.אס. בע"מ
חולון, רח' סהרן 50
דרושים עובדים/ות
לייצור תקליטים במשמרת שניה
שעות העבודה 16.00—21.00
למתאימים מובטחים תנאים טובים
והסעה מן העבודה.
נא לפנות בהקדם ישירות למפעל טל. 840191.

CBS

למשרד של ביח"ר תעשייתי
דרושה
עוזרת למנהל חשבונות
עדיפות למעלת ידע בהדפסה עברית
המעוניינות יפנו לת. ד. 7095 עבור מס' 16

מגדל-בנין
חברה לביטוח בע"מ
דרושה לעבודה בתל-אביב
כתבנית אנגלית
(ידיעת עברית אינה הכרחית)
יש לפנות למחלקת כח אדם
מגדל בנין חברה לביטוח בע"מ
רחוב קרליבך 25, קומה ב', תל־אביב

FIAT
מוסך טכנו רכב בע"מ
חיפה
מפרץ חיפה ליד משרד הרישוי
דרוש/ה פקיד/ה
לעבודות משרד עם ידע בהנה"ח
— יום עבודה מלא —
להתקשר בין השעות 2—4 אחה"צ
לטלפון 721406 חיפה

למפעל חדש
באזור תל-אביב (אזור)
דרושים:
✶ **מהנדס כימאי**
עם התמחות מעשית בענף הגומי
✶ **מזכירה/כתבנית**
ידיעת שפה גרמנית ואנגלית רצויה
לפנות טלפון 891562

למזנון
הכנסת
דרושים
טבח
קופאית
מזנונאית
עובדת נקיון
נא להתקשר
טל. 61211—02
למר הורביץ, לקביעת ראיון בימים א'—ה'
בשעות 8.30—14.00

דרוש בירושלים
נהג
בעל מכונית קטנה, או אופנוע להלוקת כת־רים העתונים. שעות ה־עבודה: 8.00־14.00.
נא לפנות לסוכנות סטימצקי, רח' יעבץ 5, ירושלים, בין השעות 8.00־14.00 למר יעקובי

למפעל התעשייתי
דרושה
פקידה לעזרה
בהנהלת חשבונות
למשרה מלאה
טל. 781161

עץ לבוד בע"מ
ETZ-LAVUD LTD

דרושים
✶ **מסגר ומכונאי אחזקה**
✶ **פחח עצמאי**
✶ **מכונאי מזלגות**
בעל רמה מעולה
המעונינים מתבקשים להתקשר למחי־כח אדם טלפון 914931, או לכתוב לת.ד. 38 פתח־תקוה.

לחברת שרות ארצית
דרושה בתל-אביב
פקידת קהל
מועמדות רציניות בעלות נסיון, המוכנות לימי עבודה ארוך (ימים א'—ה' מ־7.30—16.00 כולל הפסקה, יום ו' 7.30—12.30), תפנינה בכתב בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת. ד. 4104 ירושלים, עבור „פקידת קהל"
סודיות מובטחת

לחברת בטוח ישראלית
דרושה
מזכירה למנהל
הכישורים הדרושים:
✶ השכלה תיכונית
✶ ידיעת השפה האנגלית
✶ כתיבה במכונה בעברית ובאנגלית
לפנות טלפון 51381 ת"א למחלקת המנגנון

„גליל" מלון 4 כוכבים, נתניה
הפתיחה סוף יוני
מג"ים צוותות
למחלקות הבאות:
הנהלה — קבלה — חשבונות — מטבח — מסעדה — שרותי תחזוקה — חדרניות — ספריות — מנהל בריכה.
— ● —
לפנות בכתב דחוף לתבי נהלי, רח' דוד המלך נתניה.
— סודיות מובטחת —

לקרן ירושלים דרוש
מהנדס
לתפקיד סגן מנהל אגף הטכני
הכישורים: מהנדס בעל ידע במקצועי הבנין בעל נסיון רב בביצוע עבודות ציבוריות בענף הבניה.
נסיון בניהול מו"מ עם קבלנים.
חברות באגוד המהנדסים, ידיעת השפה העברית.
הדרגה תיקבע בהתאם לכישורי המועמד.
המועמדים יפנו בכתב אל ת. ד. 1312 ירושלים 91000 עד ליום 19.4.74, בצירוף קורות חיים ופירוט ניסיון קודם.
סודיות מובטחת.

לרגל הרחבת פעולות חברת נשיונל בישראל
דרושים
1. **סגן מנהל מכירות**
2. **סוכני מכירות**
למערכות סטריאו, מקלטי טלויזיה וכו'
3. **סוכני מכירות**
למכונות חשוב אלקטרוניות
4. **טכנאי אלקטרוניקה**
לפנות בכתב בצרוף פרטים על נסיון קודם לת.ד. 7038 תל־אביב
סודיות מובטחת!

NATIONAL
חברת האלקטרוניקה הגדולה ביותר ביפן

באזור חיפה
דרושים לעבודה קבועה
נהגים מנוסים
ג'—ד'
עם השקעה או בלעדיה
לקביעת ראיון נא להתקשר
ל־643773—04
בין השעות 8.00—16.00

לחברת בניה ארצית
דרושים לעבודת שיכונים
באילת
✶ **מנהלי עבודה**
בעלי נסיון בעבודות שלד וגמר
✶ **קבוצות שלד**
בעלי נסיון
לפנות ת. ד. 399 תל־אביב

לחיילים המשתחררים
בבת-ים
מפעל מתכת, לייצור מכונות
מציעה לכם:
א. ללמוד מקצוע המסגרות, בתנאי שכר טובים.
ב. מסגרים לקונסטרוקציות ומסגרים כלליים.
תנאים טובים למועמדים המתאימים.
בפרטים נא לפנות טלפון 863284
בין השעות 8.00—16.00

בית הספר המקיף לבנים
קרית החינוך „עתיד"
מכרז
לבית הספר נחוצים בשנה"ל תשל"ה, מורים במקצועות כדלהלן:
1) אנגלית לכתות ט'—יא' (משרה וחצי)
2) אלקטרוניקה־חשמל לכתות ט'—יא' (משרה)
3) הנה"ח (משרה)
4) מתמטיקה (משרה)
מורים בעלי כשורים מתאימים, המעונינים במשרות הנ"ל, מתבקשים לפנות בשעות הבוקר לבית הספר, או טלפונית למס' 94286—057. בשעות הערב למנהל בית הספר בבית טלפון 5447—051 למר מכה יואב.

לעבודה בירושלים
דרוש
הנדסאי אלקטרוניקה
בעל נסיון
לעבודות תכנון ופתוח
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים לת.ד. 648 ירושלים.
סודיות מובטחת.

בלאק אנד דקר
רח' מרדכי 50 ת"א, טל. 36811, 38658
דרושים
✶ **טכנאי**
לתיקון גנרטורים
✶ **פקיד צעיר**
להנהלת חשבונות
✶ **צעיר עם קטנוע**

בית ספר תיכון חקלאי
ויצו עפולה
בית הספר זקוק לעובדים הבאים
1. **מרכז ענף הפלחה**
2. **גנן נוי**
דרישות המשרות:
1. הכשרה מתאימה
2. נסיון קודם בעבודה
3. יכולת לעבוד עם נוער
למועמדים המתאימים תנתן עזרה בדיור
נא להתקשר בכתב ולצרף המלצות.
המועמד המתאים יוזמן לראיון אישי.

פרדס מוצרי הדר בע"מ
דרוש
מכונאי אחזקה
בעל נסיון בתעשיה,
עבודה במשמרות
(המפעל נמצא באיזור רחובות־יבנה)
על המעונינים לפנות בכתב לת.ד. 82 רחובות 76100.
סודיות מובטחת.

דרוש שליח
צעיר ✶ יוצא צבא
עם קטנוע
תנאים טובים למתאים
נא להתקשר אל הגבי מרים שפק, טל. 261 לקביעת ראיון.

חרות בע"מ
למחלקת מזוג אויר
דרושים
✶ **מהנדסי חשמל ובקרה**
לעבודות הכנון וביצוע מעניינות.
✶ **טכנאי או הנדסאי חשמל**
לעבודות תכנון וביצוע מעניינות ביצוע מעניינות.
עבודה עיקרית בתל־אביב אך קשורה בנסיעות למקומות אחרים.
בתשובה נא לפנות לת.ד. 1969 תל־אביב בצרוף קורות חיים ונסיון מקצועי.

לחברה ציבורית גדולה בחיפה
דרושה כתבנית
עברית אנגלית
הכישורים הדרושים:
✶ שליטה מלאה בעברית ואנגלית.
✶ כושר הדפסה בשפות הנ"ל.
✶ השכלה תיכונית.
✶ נסיון קודם רצוי.
תנאי שכר טובים לפי כישורי המועמדת
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 4868 חיפה, למס. 323.

למפעל בטחוני
דרושים
פקידים/דות
בעלי נסיון צבאי במקצוע המפקדות
לעבודה בסביבות תל־אביב.
המעוניינים מתבקשים לפנות לת.ד. 33411 תל־אביב 61330 בציון קורות חיים בכתב יד, כתובה ומס' טל.
סודיות מובטחת

בית ספר תיכון איזורי
ויצו עפולה
בית ספרנו זקוק לשנה"ל תשל"ה
למורים
במקצועות ובהיקף הבאים
תנ"ך לכתות עליונות וביניים
עברית, הסטוריה — כתות ז'—ח' משרה
מתמטיקה, פיזיקה — ז'—יא' משרה
ביולוגיה וטבע ז'—ח' משרה
ציור ז'—ט' חצי משרה
מוסיקה ז'—ט' חצי משרה
יועצת חינוכית לחטיבת ביניים משרה
מועמדים בעלי נתונים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב — הם יוזמנו לראיון אישי.

הפנקס הישראלי
חברה לבנות עברית
רח' לבונטין 30 פינת רח' הרכבת ת"א, טלפון 623362.
למחלקה האלמנטרית
בתל-אביב
דרושים
1. **גובה ראשי**
בעל נסיון וידע בהנה"ח ובגביה
(לבקש שלוחה מס' 206)
2. **פקיד/ה ראשי**
אדמיניסטרטיבי
בעל נסיון בניהול צוות עובדים
(לבקש שלוחה מס' 239).

למפעל תעשיתי בתל-אביב
דרושה
פקידה כללית
עם נסיון בהדפסה ולאחר שרות צבאי.
נא לפנות לדבורה טל. 824261
קו פנימי 304.

דרוש
מהנדס בנין מנוסה
עבודה כרוכה בנסיעות לכל חלקי הארץ
כישורים הדרושים: נסיון של 3—4 שנים בביצוע, או פיקוח על מיבנים. רצוי בעל רכב (ניתן לקבל הלוואה חלקית לרכישת רכב).
לכתוב לת.ד. 7053 ת"א, עבור „מהנדס בנין", ולציין נסיון קודם.
סודיות מובטחת

לחברת החשמל לישראל בע"מ
דרושים:
לתחנת הכח באשדוד:
★ מסגרים
★ חשמלאי תעשיה
— הסעות מאזור תל-אביב ומסביבת אשדוד —
המעוניינים מתבקשים לפנות למחלקת כח אדם רח' מקוה ישראל 5 תל-אביב, אגף הביצוע בין השעות 7.00—14.00.

לחיפה והצפון לתל־אביב והדרום:
★ עובדים
להקמת קוי חשמל
— למוד המקצוע תוך כדי עבודה —
הכשורים:
✶ גיל עד 28
✶ כושר גופני
✶ השכלה יסודית לפחות
★ חשמלאים
בעלי ידע בסיסי בחשמל -לחיבורים בבתים-
★ עובדי מחסן
בלתי מקצועיים
(לתל־אביב בלבד)
המעוניינים מתבקשים לפנות לסניפי חברת החשמל בע"מ
בחיפה: רח' החשמל 19
בתל־אביב: רח' החשמל 25
ובסניפי החברה:
בחדרה — פתח תקוה — רמלה — ראשון לציון — ובאילת.
שעות הקבלה: 7.00—14.00.

לאגף השרותים בתל־אביב:
★ מסגרים
★ חשמלאי תעשיה
בעלי רשיון עוזר לפחות
★ מכונאי רכב
המעוניינים מתבקשים לפנות למחלקת כח אדם באגף השרותים — המרכז הטכני, רחוב קרמינצקי 7 תל־אביב, בין השעות 7.00—14.00.
למועמדים המתאימים מובטחים
תנאים טובים
עבודה קבועה

הדיראן
למפעל מוצרי צריכה אלקטרוניים באזור
דרושים
אלקטרונאים
לביצוע בדיקה ואיתורי תקלות של מכשירים אלקטרוניים, רצוי בוגרי קורסים לאלקטרוניקה של משרד העבודה.
עם נסיון של שנתיים במפעלי יצור.
מועמדים מתאימים יפנו בכתב לת.ד. 648 ת"א, או טלפונית 851107.

דרוש
מנהל פרדס
ל־1200 דונם
בכפר הדר-עם ע"י נתניה, אשר יעבוד גם כאיש מים במקום
הצעות בכתב נא לשלוח למזכירות הדר־עם, דאר נתניה עד לתאריך 20.4.74.

דרוש
טכנאי למכונות העתקה "APECO"
בוגר בי"ס מקצועי במגמת חשמל, בעל שליטה בעברית והבנה טובה בשפה האנגלית לקריאת חומר טכני, רצוי בעל רכב פרטי.
על המעונינים לפנות טלפונית למר יוסף ליפשיץ, טל. 625003 לקביעת מועד לראיון אישי.
תנאים טובים למועמד המתאים.

דרוש
הנדסאי אלקטרוניקה
בעל נסיון
לעבודות תכנון ופתוח
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים לת. ד. 16087 תל־אביב.
סודיות מובטחת

דור כימיקלים בע"מ
מפעל המתנול
דרוש
מהנדס מכונות
צעיר
במגמת כח וחום.
רצוי עם 2—3 שנות נסיון בתעשיה הכימית.
נא לפנות בכתב בצרוף תולדות חיים ופרוט נסיון קודם לת.ד. 10036 חיפה או טלפונית ל־04-726952 לקביעת ראיון

לדדמונד אמקור בע"מ
ירושלים
ייצור מנועים חשמליים
דרוש תמחירן
יועדף בעל נסיון בענפי המתכת והחשמל.
על המעונינים לפנות טלפונית למספר 02-521106 לשם קביעת ראיון.
סודיות מובטחת

לקדר גלזנר מהנדסים בע"מ
הירשנברג 12 ת"א טלפון 247060
דרושים:
✶ מהנדס בנין
לרכוז עבודות, תאום ופקוח
✶ מפקח לעבודות בנין
נא להתקשר לקביעת ראיון

למפעל בטחוני בחיפה
דרושים:
מהנדס רכב
(נסיון במנועים)
טכנאי מכונות
טכנאי רכב
שרטט מכונות
מחסנאי מתכות
מחסנאי כלי עבודה
פקיד חשבונות
(רצוי נסיון בשכר)
פקיד למחלקת כח־אדם
(גיוס, ראיון עובדים רצוי בעל רשיון נהיגה).
שעות העבודה 06.45—16.00.
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים, השכלה ונסיון קודם לד.צ. 2639 צ.ה.ל.
לגבי הסעה לנהריה, כרמיאל, נצרת, עפולה, חדרה.

לט.פ.ר.
דרושה
פקידה
מעולה
עברית על בוריה כולל הכתבה
★
לפנות: ט.פ.ר.
דיזנגוף 290 ת"א
בין השעות 10—12

דרוש בחור אחרי צבא
בוגר בי"ס מקצועי.
לעבודה בתיקוני משאבות
לפנות:
ש. גוזמן ובניו בע"מ
טל. 9-820158 ת"א

המחלקה לחנוך ולתרבות בגולה
של ההסתדרות הציונית העולמית
מחפשת
מדריכים/ות
לעבודה עם קבוצות נוער וסטודנטים מחו"ל
בחדשים יולי—אוגוסט
התנאים הדרושים:
✶ נסיון בהוראה ובהדרכת נוער (רצוי נוער מחו"ל).
✶ רקע מסורתי או ידיעת המסורת.
✶ שליטה בשפה האנגלית.
✶ תושב הארץ בשלש השנים האחרונות.
✶ גיל 20—28.
העבודה הינה בתנאי פנימיה ואינה מומלצת לבעלי משפחות.
מועמדים העונים לדרישות היכולים להתפנות מכל התחייבות אחרת בחודשים יולי־אוגוסט, מתבקשים לפנות בכתב יד אל: ת.ד. 7223 ירושלים ולצרף תולדות חיים ופירוט הנסיון המקצועי־חנוכי.

עבודה בטחונית מענינת בשטחים המוחזקים
מוצעת למשוחררי צה"ל עד גיל 30 כשרותו בתפקידי פיקוד והנם בעלי תעודת בגרות לפחות.
אנו מציעים:
✶ תנאי עבודה ושכר טובים.
✶ קביעות בעבודה.
✶ אפשרויות קידום.
✶ לימוד שפה ערבית בתנאי פנימיה עם שכר.
✶ העמדת רכב בתום תקופת ההכשרה.
מעונינים מתבקשים לפנות לת.ד. 17021 ת"א מיקוד 61170 (למס' 1) בצירוף פרטים אישיים מלאים וקורות חיים.

דרוש מציל מוסמך
לבריכת „הפועל" פתח-תקוה
לעונת הקיץ 1974 מאי־ספטמבר
לפנות בהקדם למזכירות הפועל פ"ת כל יום בשעות 6—8 בערב טל' 910355 או אל אבנר 915884 כל היום.

לחברת אסטרגל בע"מ
דרוש
עוזר למחסנאי
רצוי אחרי צבא
בעל קטנוע, לתפקיד הכולל שליחויות.
לפנות:
טל. 262049—269303

לאמפא תל-אביב
דרושים
1) פקיד/ה להנהלת חשבונות
עם נסיון בהתאמת חשבונות לקוחות.
2) מפעיל/ה למכונה להנה"ש
עדיפות לבעלי נסיון או ידיעות בהנה"ש.
על המעונינים לפנות בכל יום לפנה"צ למשרד הראשי, דרך פתח תקוה 16, ת"א לגבי ארבל.

לחברת ביטוח ישראלית
דרוש/ה פקיד/ה
בעל/ת נסיון
למחלקת ביטוח חיים
תנאים טובים למועמדים המתאימים.
נא לפנות טלפונית 624327 ת"א

HARVARD UNIVERSITY LIBRARY,
CAMBRIDGE, MASSACHUSETTS, U.S.A.,
seeks
Cataloger of Hebrew Materials
Requires library science degree, cataloging experience, fluency in Hebrew, knowledge of Yiddish, advanced degree in Jewish studies desirable. Apply to Philip E. Leinbach, Harvard University Library, Cambridge, Massachusetts 02138, U. S. A.

מוטורולה ישראל בע"מ
דרושים
• טכנאי אלקטרוניקה
לכתיבת ספרי הוראה לציוד אלקטרוני.
נדרשת ידיעה טובה בהבעה־בכתב בעברית וידיעת אנגלית.
• כתבניות עברית
• כתבניות אנגלית
לביצוע עבודות הדפסה בעברית ובאנגלית, להדפסת דוחות, טבלאות ומכתבים. נדרשות שתי שנות נסיון.
מועמדים יפנו בכתב, תוך פירוט נסיון קודם, אל מוטורולה ישראל בע"מ, מחלקת כח־אדם, ת.ד. 25016, רחוב קרמניצקי 16, תל־אביב.
סודיות מובטחת

ביה"ס להנדסאים
משרד העבודה — משרד החינוך והתרבות
המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית
הטכניון — מכון טכנולוגי לישראל
דרושים:
1. רכז/ת קורסים לעדכון טכנולוגי
אקדמאי (רצוי מהנדס) לאחר שרות צבאי, שליטה בעברית וידיעה טובה בשתי שפות זרות. בעל נסיון בארגון ומינהל (רצוי מינהל ליכודי) לתפקיד ארגון קורסים לעדכון טכנולוגי.
2. הנדסאי מכונות
משוחרר צה"ל, בוגר בית ספר להנדסאים במגמה למכונות לתפקידי הדרכה והכנון.
3. הנדסאי או טכנאי אלקטרוניקה
משוחרר צה"ל בוגר בית ספר להנדסאים או טכנאים לתפקידי אחזקה מכשור אלקטרוני.
4. פקידה מרכזנית
משוחררת צה"ל בעלת השכלה תיכונית ידיעת השפה העברית על בוריה וידיעה טובה באנגלית, ידיעת כתבנות עברית. רצויה ידיעת שפות זרות נוספות. נסיון במרכזניה וכושר למשא ומתן עם קהל.
5. פקידה כתבנית
משוחררת צה"ל, בוגרת בית ספר תיכון לאחר שירות צבאי שליטה בעברית ובאנגלית נסיון של 3 שנים לפחות בעבודות משרד המכתבנות בשתי השפות.
6. שרת/חצרן
רצוי בעל נסיון.
מועמדים העונים לדרישות הנ"ל מתבקשים לפנות בכתב בלבד להנהלת ביה"ס ת.ד. 4459 מיקוד 31040 ולצרף קורות חיים.

לחברת ביטוח בת"א
דרושים
כתבנית עברית
עדיפות לכתבנית פוליסות
שליח
שעות העבודה 8.00 עד 15.00
נא לפנות טלפונית 50670
או 59197 תל־אביב.

דרוש/ה מינהלן
בבאר-שבע
התפקיד: חשבונאות, תקציבים, אדמיניסטרציה
הכישורים: נסיון בעבודה, שליטה מלאה בעברית, השכלה על תיכונית.
שעות העבודה: מ־07.30 עד 15.00.
נא לפנות בכתב בציון כל הפרטים אל: ת.ד. 378 באר־שבע.

ארגמן
מפעלים לצביעת טקסטיל בע"מ
איזור התעשיה יבנה
למפעלינו דרושים:
1. טכנאי טקסטיל
בעל נסיון של שנתיים בתחום נהול הייצור במפעל טקסטיל.
2. טכנאי / הנדסאי כימיה
יועדף יוצא צבא בעל נסיון פקוד בצה"ל.
3. מעצבת טקסטיל
בעלת נסיון בתחום הדפסת הטקסטיל, לעבודה מלאה.
4. ציירת קלישאות
בעלת נסיון במקצוע, לעבודה מלאה.
הסעה מובטחת
מועמדים מתבקשים לפנות למח' כח אדם טלפון 055-95251 לקביעת מועד לראיון אישי.
סודיות מובטחת.

אסיא
לאסיא מעבדות כימיות בע"מ
דרושים:
1. עוזר רוקח
או בעל השכלה ו/או בעל נסיון דומה לעבודה במחלקת ייצור פרמצבטי.
2. טכנאי או הנדסאי כימיה
לעבודה בפתוח תהליכים ובייצור חצי תעשייתי רצוי נסיון קודם וידיעת אנגלית טכנית.
3. טכנאי כימיה
בוגרי קורס מתאים לעבודה במתקנים כימיים העבודה ב־3 משמרות.
4. עובדים להפעלת מתקנים כימיים
יועדפו בעלי נסיון קודם. בעבודה ב־3 משמרות. דרושה ידיעה בסיסית במתמטיקה ובאותיות לטיניות.
5. פועלות
למחלקת האריזה של המפעל. דרושה ידיעה בסיסית באותיות לטיניות.
נא לפנות טל. 915021 או בכתב בצרוף קורות חיים ונסיון מקצועי אל ת.ד. 1423 ת"א עבור „מנהל מנגנון".

דרושה כתבנית
אנגלית/עברית מנוסה
בעלת ידיעות טובות בשתי השפות, ליום עבודה מלא או מפוצל.
מקום מגורים רצוי אזור חולון, בת־ים.
נא לפנות אל:
המכון למחקרי נפט וגיאופיסיקה
רח' המשביר 1, אזור התעשיה, חולון
טלפון: 845112.

בית הספר הריאלי העברי בחיפה
לקראת שנת הלימודים תשל"ה
דרוש מורה—מחנך
לתפקידים מינהליים אחראיים.
הכישורים הנדרשים:
השכלה גבוהה (M.A) נסיון בהוראה ובמינהל.
המעונינים מתבקשים לפנות בכתב לת.ד. 4920 חיפה (מיקוד 31040).
— סודיות מובטחת —

דרוש
טכנאי
לתיקון מצלמות
או התמחות בשטח דומה
במכשירי מכניקה עדינה
סיכויי השתלבות בסגל עובדים קבוע של חברה מבוססת ואפשרויות קידום והשתלמות.
לפנות בכתב לש. גטר (צרכי צילום) בע"מ, ת.ד. 16301 ת"א, בציון גיל, נסיון ודרישות, או טלפונית 221148 (למר בדיאן)
AGFA — GEVAERT

אמקור
למפעלנו החדש אמ־אור בע"מ
ייצור סוללות חשמליות
אזור התעשיה ראשון-לציון
(ליד חולון)
דרוש:
★ טכנאי ייצור
להקמת ולניהול משרד הנדסת ייצור.
הכישורים הדרושים:
יכולת לעבוד באופן עצמאי.
נסיון של 3 שנים לפחות בענף המתכת.
נסיון בשכר עידוד.
רצוי גם נסיון בתכנון ופיקוח על יצור ומלאי ובפונקציות ניהוליות.
על המעונינים לפנות, בכתב יד, בצרוף פרטי קורות חיים ונסיון קודם בעבודה לאמ־אור בע"מ ת.ד. 2850, תל־אביב או להתקשר טלפונית למספר 948950 לגב' ר. יהוד לשם קביעת ראיון.
סודיות מובטחת

לצה"ל דרושים
עובדים לעבודה בתל־אביב
הכישורים הדרושים:
א. השכלה כללית רחבה.
ב. קצין במילואים.
ג. ידיעת השפות אנגלית ועברית על בוריין.
ד. ידע בשפה זרה אחת נוספת לפחות.
ה. מגורים בת"א.
מועמדים העונים לכל דרישות המשרה יפנו בכתב בפרוט קורות חיים ועבר צבאי לד.צ. 2563.

אם הנך
בוגר בי"ס מקצועי או בעל הכשרה ונסיון מקצועי קודמים
באחד מהמקצועות הבאים:
★ חרטות ★ כרסום ★ מסגרות מכנית
★ מסגרות ★ פחחות ★ מכניקה עדינה
★ בקורת איכות
ומעוניין לעבוד באזור חיפה
מובטח לך
✶ מקום עבודה יציב ובטוח בתנאי זמנים משקיים.
✶ קידום אישי ומקצועי המותנה בכישוריך.
✶ מיגוון רחב של שטחי תעסוקה בשיטות עיבוד מודרניות ביותר.
✶ אפשרות להשתלם, להתמחות ולהתקדם.
✶ אפשרות קבלת מילגת לימודים למעוניינים בהכשרה מקצועית מתאימה.
✶ תנאים סוציאליים נאותים.
✶ אתגר מקצועי ואוירה נעימה ויצירתית.
✶ הסעה למקום העבודה וחזרה.
ואם אלו הדברים בהם חפצת
פנה מיד לת.ד. 9757, חיפה 31096 (עבור 38), פרט קורות חייך, השכלתך ונסיונך המקצועי הקודם.
נשמח להזמינך לראיון ולספק לך פרטים נוספים לגבי מהות העבודה והתנאים.

مكبر من الأصل

مكزامن الأمل

הלוח הכפול · הארץ · ידיעות אחרונות

לחברת בתי מלון
דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות
סוג 2 או 3
בעל/ת נסיון מעשי, כולל הכנת משכורות לעובדים
מקום העבודה — תל־אביב
שעות העבודה — 07.30—15.30
לקביעת ראיון, להתקשר טלפון 03—622302
בשעות העבודה

דרוש נגר מקצועי
לעבודה עם אסירים
בבית סוהר דמון
להתקשר עם המנהל, טל: 04־222131

לחברת ביטוח ישראלית
דרושות
1. **כתבנית פוליסות בעברית**
בעלת נסיון של שנה לפחות.
2. **מכינה פוליסות בענפים האלמנטריים**
בעלת נסיון של שנה לפחות.
נא לפנות טלפון 624329 לגב׳ מירה.

הדיראן
למפעל האלקטרוניקה
דרושים
מהנדסי אלקטרוניקה
בכירים
לניהול מכוני מאורגן של ענף ההנדסה
התפקיד כולל: שיפור וקידום הייצור של מכשירים ומערכות קשר לייצוב, תכנון ופתוח של מכשירים חדשים.
תחום נושא הפעילות: ציוד קשר צבאי אנגר למהנדסים בעלי יוזמה.
הקפי בתחום הנ״ל V.H.F.
מועמדים מתאימים יפנו בכתב לת. ד. 648 תל־אביב בציון פרטים אישיים הנסיון מקצועי או טלפונית למפעל 848184 לשם קביעת ראיון.
סודיות מובטחת
הדיראן הדיראן

דרוש/ה
תועמלן/ית רפואי/ת
בעל/ת השכלה בשטח ביוקמיה או פרמקולוגיה
נא לפנות למחלקת המנגנון ו/או ההנהלה הפרמצבטית אביק בע״מ
תעשיות כימיות ופרמצבטיות, ת.ד. 2077 ר״ג
טל׳ 721261.

לצה״ל
דרושות
כתבניות
מקום העבודה: ת״א
שעות העבודה: 08.00—16.00
להתקשר בשעות העבודה
לטלפון 693292

למפעל מתפתח בחיפה
דרושה
מזכירת מחלקה
הכישורים הדרושים:
הדפסה עברית—אנגלית
נסיון בתפקיד דומה
עצמאות ובעלת יוזמה
לפנות בכתב לת. ד. 4353 חיפה עבור מס׳ 580 (מיקוד 31040)

מפעלי ניר אמריקאיים ישראליים בע״מ
למפעלנו בחדרה
דרוש
הנדסאי אלקטרוניקה תעשייתית
נא לפנות אל מח׳ כח אדם, ת.ד. 142 חדרה, 38100 טלפון 063—24582.

למשרד אדריכלים בצפון ת״א
דרוש/ה
שרטט/ת
עם נסיון
לפנות טל: 256602
בין 8—14

דרושה
מזכירה כתבנית
אנגלית עברית
שעות העבודה: 8.00—16.00
תנאים טובים
לפנות בין 8.30—14.00
טלפון: 442125, 448502

הדיראן
למפעל המיקרואלקטרוניקה
דרוש
מהנדס מטלורג היברידים
לפתוח ויישום טכנולוגיות שכבות עבות ודקות
עם נסיון מקצועי בתחום הנ״ל
ידיעת השפות עברית ואנגלית — הכרחית
מועמדים מתאימים יפנו בכתב לת. ד. 648 תל־אביב, בציון פרטים אישיים ונסיון מקצועי
סודיות מובטחת
הדיראן הדיראן

למשרד אדריכלים מיוליץ—פלד
דרוש אדריכל
בעל 5 שנות נסיון לפחות
להתקשר: טל. 445071
בשעות 7.30—15.30

למחלקת המעליות
דרוש
שרטט מכונות
בעל ניסיון בבנין
נא לפנות למחלקת כח אדם
דרך יפו—ת״א 7, תל־אביב

עץ לבוד בע״מ
ETZ-LAVUD LTD

דרושים
מפעילים
לעבודה אחראית
הכשרה למקצוע תינתן תוך כדי עבודה במשכורת מלאה וכל התנאים הסוציאליים.
העבודה במשמרות
•
המעונינים מתבקשים להתקשר למח׳ כח־אדם טלפון 914931, או לכתוב לת. ד. 38 פתח־תקוה

למפעל פיתוח באלקטרוניקה
דרושים
1. **מהנדס פיתוח בשטח ה־RF**
2. **מהנדס פיתוח**
נסיון קודם הכרחי. העבודה בתל־אביב
בתשובה נא לפנות לת. ד. 17021 תל־אביב מיקוד 61170 (עבור ב.א) בצרוף קורות חיים
— סודיות מובטחת —

הבנק הבינלאומי
הראשון לישראל בע״מ
דרושה
כתבנית
עברית - אנגלית
לעבודה רצופה
* ידיעת השפה העברית על בוריה
* ידיעה טובה של השפה האנגלית
* יועדפו בעלי נסיון בהפעלת טלקס
לשם קביעת מועד לראיון נא לפנות טלפונית 623312 קו פנימי 57
ההנהלה המרכזית: רח׳ לינקולן 18, ת״א.

מוסד מסחרי גדול
בתל-אביב
מחפש
מחסנאים טכניים
נא לפנות לטלפון 39955,
מחלקת המנגנון, תל־אביב

מבוקשת
מזכירה כתבנית
בעברית ובאנגלית
למשרד לתכנון ערים ברמת אביב
טלפון 414099
נא להתקשר בשעות העבודה 1—8 לקביעת ראיון.

דרוש לבית קירור
עוזר מחסנאי
תנאים טובים לאדם המתאים
להתקשר לטלפון 03—445142

אינטר — ישראל
סוכנות לנכסים בע״מ
מציעה משרה חשובה
עם אפשרויות קידום מצוינות
לאיש מכירות מצליח
בעל רכב פרטי.
נא לכתוב תולדות חיים עם נסיון לאינטר — ישראל בע״מ, בית אל־על ת״א חד׳ 4־3־702.

למפעל תעשייתי באזור ת״א
דרוש
מנהל חשבונות ראשי
בעל נסיון
(200 עובדים)
בהצעות נא לפנות לת.ד. 20155 ת״א

לחברת יבוא משאיות
גדולה
דרוש
מנהל מוסך
בעל נסיון רב בענף המשאיות
תנאים טובים למועמד המתאים!
נא לפנות בכתב־יד בפירוט קורות חיים, נסיון הדיכות־עבר לת.ד. 522 תל־אביב — מחלקת כח אדם
— סודיות מובטחת —

חברת בנין
מחפשת
מהנדס ביצוע נמרץ
לעבודה באזור ת״א
עם נסיון של 5 שנים לפחות
תנאים טובים ואפשרויות להתקדמות יינתנו לאדם המתאים.
נא להתקשר בצרוף המלצות לת.ד. 23026 ת״א 61320.
סודיות מובטחת

כביר
למפעלנו בקרית-גת דרוש
מהנדס/טכנאי ייצור בכיר
עם נסיון של 3 שנים בתפקיד עבודה
לריכוז מחלקת הנדסת ייצור
נא לפנות בכתב בציון קורות חיים למנהל המנגנון ת.ד. 187, קרית־גת.
תנאים טובים למועמד המתאים
— סודיות מובטחת —

רסקו RASSCO
דרושות
קבוצות קבלניות
עצמאיות
לעבודות טפסנות
נא לפנות: „רסקו״ תל־אביב, טל. 622211, לגב׳ רחל דמיאלי

למפעל באילת דרושים
1) צורפים בכסף ובזהב
2) מנהל עבודה
המעונינים יפנו ל„אורית״ טל: 2702—059
תינתן עזרה בדיור.

הועדה לקידום החינוך המדעי לנוער
ירושלים — ת. ד. 292
דרוש/ה מזכיר/ה
למערכת הנהלית־מדעית רבת אתגרים.
הכישורים הדרושים: ניהול עצמאי של המשרד, ידיעת השפות עברית ואנגלית, הדפסה בשתי השפות, ידיעה הבנת בקצרנות ונכונות עצמאית של מכתבים, נסיון של 3 שנות עבודה לפחות, רצוי במוסד מדעי.
שעות העבודה 8.00—14.00
המשכורת תקבע לפי כישורי המועמד/ת.
מעונינים/ות העונים/ות לדרישות יפנו בכתב־יד בצרוף קורות חיים, פרטים על נסיון קודם והמלצ״ר לכתובת הנ״ל.

NCR
למרכז חברתנו בתל אביב
דרושים
צעירים
אשר יוכשרו על ידינו לתפקיד
תכנון והדרכת שיטות מיכון משרדי
הכישורים הדרושים:
— השכלה תיכונית
— ידיעה טובה בשפה האנגלית
— גיל עד 27 לאחר שרות צבאי
אם הנך רוצה להשתלב במקצוע בעל אתגרים ואפשרויות קידום
פנה אלינו בכתב יד תוך ציון קורות חיים לפי הכתובת: י. א. מיטווך ובניו בע״מ ת.ד. 1089 תל אביב 61000 נא לציין: „עבור משרה 11—3״.
— סודיות מובטחת —

לחברת בטוח
בתל-אביב
דרושות:
פקידות לקבלת קהל
למחלקת רכב
עם ידע בהדפסה
רצוי בעלות נסיון קודם
לפנות לשדרות רוטשילד 27 קומה ג׳, תל־אביב או טלפון 623816 בין השעות 8.00—15.00

לחברה תעשייתית
שמשרדה בתל-אביב
דרושים
1. **מנהל חשבונות**
סוג ג׳ לחשבונאות שכר
רצוי עם נסיון
2. **מפעילת נשיונל**
עם נסיון
לפנות: טל. 50024 ת״א
או בכתב לת.ד. 658 ת״א.

הדיראן
למפעלינו יזרום בירושלים
דרוש
טכנאי ייצור
לתפקיד אחראי במפעל.
מעוניינים יפנו בכתב לת.ד. 1414 ירושלים או טלפונית 526131—02.
סודיות מובטחת.
הדיראן הדיראן

לחברת טכסטיל בינלאומית
גדולה
דרוש
מנהל ראשי
לאגף ההלבשה
על המנהל להיות אחראי על צוות תכנון, דיגום, ייצור, שיווק והפצה של מוצרי הלבשה בקנה מידה ארצי.
מדובר במנהל בעל נסיון מקיף בענף הקונפקציה בתחום התכנון והשווק, כולל ייצוא, עם נסיון ניהולי מגוון של צוות עובדים ומנופים בייחסי הארץ ובחו״ל.
תנאים מצויינים למועמד המתאים
סודיות מובטחת
נא לפנות בכתב בציון תולדות חיים ונסיון קודם לת.ד. 16075 ת״א, עבור: „מנהל הלבשה״

בית הספר החקלאי
מקוה ישראל
דרוש
עוזר טבח
אשר יודע את מלאכת האפיה

לסוכנות אוניות באשדוד
דרושים
* מנהל/ת חשבונות עצמאי/ת
(אפשרי חצי יום)
* עובד אוניה
טלפון 22501—055, 25878—055

למלון
פאן־אמריקן
ים המלח
דרושים
* חשמלאים מעולים
רצוי ידע בנושאי פיקוד
* חדרניות
* אחראיות קומה
לרווקים/ות אפשרות מגורים במקום
לפנות ישירות למלון או לטל. 97821—057 למח׳ כח־אדם

למועצה יצרנית ומשווקת
דרושים:
עובדים עונתיים לחודשיים
באזורים כפר סבא, רעננה, חדרה, עמק חפר, בני שמעון ועוד
בעלי נסיון בהקצאות בגידול תבואה
ידיעת השפה העברית על בוריה
המעוניינים יפנו בכתב בציון קורות חיים לת.ד. 20130 ת״א או טל. 289271

לתנובה מחשבים בע״מ
דרושים:
1. **מנתחי מערכות מחשבים**
בעלי נסיון של 5 שנים בתכנון מערכות מסחריות (הנהלת חשבונות, שכר, מלאי) ובייצוב במערכות גדולות.
ידע ונסיון בשפת קובול ובמערכת הפעלה DOS למחשב 370, עבודה בתקשורת בשיטת REMOTE JOB ENTRY.
יכולת ניהול צוות עובדים.
2. **תכניתנים**
בעלי נסיון של 3 שנים לפחות בתכנות בשפת קובול והעבודה במערכת הפעלה DOS.
3. **מפעילים**
בעלי נסיון של שנה לפחות בהפעלה מחשב 370/135 עם תקשורת RJE ובכישור MULTIPROGRAMMING.
4. **פקידי קלט־פלט**
הבקיאים במסירה וקבלת נתונים למחשב ובדיקתם, המסוגלים לנהל את מגעי התיאום עם המשתמשים.
תנאי השכר יקבעו לפי כישורי של המועמד.
נא להפנות את הבקשה בכתב־יד בצרוף קורות חיים לתנובה מחשבים בע״מ, רחוב אבולעפיה 6, תל־אביב.
סודיות מובטחת

לחברת „ליאו גולדברג״
בע״מ
דרושות
• **פקידה כללית**
אחרי צבא, עם ידיעה באנגלית וכתב יד ברור.
• **פקידה בתבנית**
בשפה האנגלית עם כתב יד ברור.
לפנות למנהל מחלקת החלקים, דרך פתח־תקוה, 65, תל־אביב.

מוסד ציבורי בירושלים
מעונין
במתכנן / מתכנת
בעל ניסיון של מספר שנים
בתחום העיבודים האוטומטיים.
את ההצעות נא להפנות לתיבת דואר 6133, ירושלים, בצרוף פרטים מלאים על ההשכלה והניסיון בעבודה.
סודיות מוחלטת מובטחת.

המרכז לתעסוקת אקדמאים
אקדמאים מארה״ב מחפשים תעסוקה בארץ
ב־16.4.74 הגיע לישראל קבוצת אקדמאים מארה״ב במסגרת „הור ועלה״, המעוניינים לעלות ארצה בחודשים הקרובים. הקבוצה תשהה בישראל עד ה־30.4.74.
מטרת ביקורם היא למצוא העסקה ההולמת כשוריהם.
להלן רשימת המבקרים:

1. STATISTICIAN: P.H.D.; Has university teaching experience in U.S. and Britain; Consultant in probability & statistics for industrial, government and medical clients; Past experience includes operational research as well as on line, real time info. management. Now director of mgmt. information systems in large U.S. city.
2 ADMINISTRATOR—LEGAL: Masters in business administration combined with a legal education and experience. Good fundamental business basis and is experienced in hotel management
3. SR. SYSTEMS ANALYST—C.P.A.: Extensive background with one of the largest firms of investment banking and brokering on Wall St.; Has had sole responsibility for design, development and implementation of computer based program applications & mgmt. information systems in the areas of security handling, credit extension and investment risk monitoring.
4. PHYSICIAN—M.D., M.P.H.: Well versed in public health and disease control; Has worked on many planning and evaluation projects from the foundation through implementation; also certified in pedriatrics with teaching experience.
5 OFFICE-MANAGER: B.B.A.: Developed and worked with credit procedures and office processing for major companies. Good accounting background.
6. CLINICAL PSYCHOLOGIST: P.H.D.; Associate Professor: Many publications in research and teaching; Teaching exp includes, behaivor therapy, psychodiagnosis, research design, statics & computer programming; Research includes, bio-feedback with patients *suffering from migraine & tension headaches*; handled evaluation studies of psychiatric hospitalization.
7. PSYCHOLOGIST: P.H.D. Chief of major mental health center; Has worked in administration, teaching, clinical and research; Exp. includes, individual conselling & depth psychotherapy, *group psychotherapy*, reality therapy, "encounter" groups, & crisis intervention.
8. CLINICAL PSYCHOLOGIST: P.H.D. in progress; Background in individual group and family therapy techniques as well as psychodiagnostics.
9 MATHEMATICS PROFESSOR: P.H.D.; Many publications and a complete active career with major universities as associate. Exp. includes new methodes for teaching math from elementary through university level; Extensive work on gagne-type learning hierarchies and behavioral objective.
10. MATHEMATICIAN-PROGRAMMER: Handled systems on several research projects in a university; Has worked on a variety of systems and taught mathematics on a High school level; Also done technical writing on instructional manuals.
11. COMPUTER SCIENTIST—ELECTRONIC ENGINEER: Has a speciality in computer architecture. Has P.H.D. and knowledge of Hebrew; Currently working with radar and sonar application analysis; Technical consultant on new digital applications with work on micro-programmed controllers for missile systems.
12. MECHANICAL-ENGINEER: M.S.; Working now as a chief test engineer and dept. head of developent lab; Has worked with many navigational instruments and systems; also experienced in air cooling processes.
13. DENTIST: General dentistry including several areas of *specialization such as oral surgery and preventative care.*
14. EXECUTIVE SECRETARY: Worked with social programs involving education of children and welfare; Has knowledge of Hebrew.

מעביד המעונין לראיין מועמדים מבין משתתפי הביקור, נא להתקשר עם המרכז להעסקת אקדמאים — מרדי הרי״ל, טלפון 61141—02 קו פנימי 315, 30997—02

לוח הכפול הארץ ידיעות אחרונות

למפעל נגרות לארונות מטבח
באזור התעשיה בני־ברק
דרושים:
* נגרים
* מתלמדים
לפנות טלפונית 741154

לבי״ס תיכון חקלאי
של ויצ״ו
ע״ש חנה מיזל-שוחט
בנהלל
...ים לעבודה:
...צעיל מוסמך לבריכת שחיה
...מדריך לחברת נוער
...עובד בענף הצאן
...רים יפנו בהצעות בכתב למזכירות ביה״ס

נציבות שירות המדינה
מודיעה כי דרושים
...עוזרים סטטיסטיים
...סקרים חדשים בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד ראש הממשלה ...ירושלים, בדרגה ח״י״ של הדירוג האחיד.
...שאים להציע מועמדותם בעלי השכלה של 12 שנות לימוד מלאות.
העבודה היא במשרה מלאה בלבד.
מועמדים המתאימים ידורגו לפי דרגה ח׳ ...ל הדירוג האחיד עם אפשרות לקידום עד ...רגה יוד אחיד. הקידום יהיה כרוך במעבר ...חינות ועמידה בהן בהצלחה.
...עובדים יעסקו בתפקידים משרדיים, סימול ...ומר סטטיסטי ושימוש במכונות חישוב.
...מעוניינים יפנו אל מנגנון הלשכה המרכזית ...סטטיסטיקה, הקריה, רוממה, ירושלים, ...ין 27, חדר 13, באחד מהימים: 16, 18, ...באפריל בין השעות 09.00—12.00.

לסוכנות גדולה לביטוח
בתל־אביב
דרושה
תבנית פוליסות
מנוסה בעברית
שעות העבודה: מ־8—15
תנאים טובים למועמדת המתאימה
לפנות לטלפון 50651 למר קריאל.

ישראל רוזן
לביח״ר למגבות ישראל רוזן
דרוש/ה
פקיד/ה
למחלקת הנהלת חשבונות
לפנות לת.ד. 1677 ת״א, מיקוד 61000 בצירוף קיצור תולדות חיים בכתב יד.
מגבות, מעילי רחצה ותלבושת חוף

תה״ל מהנדסים יועצים
בע״מ
דרוש
...מהנדס כבישים
(ראש צוות)
כישורים:
- נסיון בתכנון כבישים, לפחות 5 שנים.
- נסיון בתכנון כבישים בארץ, לפחות שנתיים.
- רצוי נסיון בביצוע כבישים, לפחות שנה אחת.
- שליטה בשפה העברית.
- מקום העבודה: תל־אביב
- משכורת בהתאם לכישורים.

...א לפנות בכתב לראש מינהל כח־אדם, ...ת.ד. 11170, תל־אביב.

תדיראן
למפעל האלקטרוניקה
באזור
דרושים
1. מהנדסי/הנדסאי/ טכנאי אלקטרוניקה
לעבודות פתוח והנדסה מתקדמות בתחום תדירות גבוהה וקשר ספרתי.
רצוי נסיון קודם של 3—5 שנים באחד מהתחומים האלה.
2. טכנאי יצור בכיר
לניהול משרד ייצור.
3. מסגרים מכניים
מסגרי זיווד לאלקטרוניקה
בוגרי בתי ספר מקצועיים עם נסיון בתחום הנ״ל
4. עובדים למעגלים מודפסים
רצוי בוגרי בתי ספר מקצועיים. הדרכה תנתן במקום.
5. מזכירה —
לניהול משרד באופן עצמאי
שליטה מלאה בעברית ואנגלית
מועמדים מתאימים יפנו בכתב לת.ד. 648, ת״א. בציון פרטים אישיים ונסיון מקצועי
סודיות מובטחת

דרושים
לעבודה בחו״ל
טפסנים ראשיים עצמאיים
* קריאת תכניות מושלמת.
* ידיעת השפה האנגלית — רצויה.

נא לפנות: לגב׳ רחל דניאלי, „רסקו" ת״א, טל. 622211.
רסקו

לבית דפוס מסחרי גדול
דרושים
* דפס בלט להיידלברג 1/8
* דפס בלט להיידלברג 1/2
* בוגר בי״ס מקצועי למעבדת צילום
* פקיד/ה למשלוחים אפשרי סטודנט

למתאימים תוצע משרה קבועה בתנאים סוציאליים מלאים והוגנים.
נא לפנות לת.ד. 16194 ת״א.

למפעלי טכסטיל
באזור חדרה
דרושים
אורגי שטיחים
באים בחשבון גם אורגים בעלי נסיון שטרם עבדו באריגת שטיחים.
תנאי עבודה טובים.
לשם קביעת ראיון: נא לפנות בשעות העבודה למנהל כח אדם במפעלי טכסטיל קיסריה או טלפונית 063—88855/6

הטכניון
מכון טכנולוגי לישראל
הפקולטה להנדסה חקלאית
מוצעת משרה של
אסיסטנט/מדריך
בהוראה ובמחקר בשטח האקולוגיה.
מתקבלים מועמדים בעלי תואר ראשון או שני בביולוגיה או במדעי הטבע המתאימים.
נתנת אפשרות השתלמות לתואר מוסמך או דוקטור בנושא האקולוגיה של הנוף.
על המעונינים לפנות למזכירות הפקולטה, חדר 311, בנין הפקולטה להנדסה חקלאית, קרית הטכניון.

תדיראן
למפעל הסוללות ברחובות
דרושה
מזכירה
עם נסיון בעבודות מזכירות, שליטה מלאה בשפות עברית ואנגלית כולל הדפסה בשתיהן.
מועמדות מתאימות תפנינה ישירות למפעל טל׳ 950056
סודיות מובטחת

לחברת שווק גדולה
בתל-אביב
דרושה:
מזכירה למנכ״ל
כישורים:
* נסיון בניהול עצמאי של משרד
* שליטה מלאה בעברית, ניסוח, הדפסה
נא להתקשר לטלפון 31161, 37505

למטבחי דנאר
אזור התעשיה קרית ביאליק, טל. 04—711252
דרושים
מרכיבים להרכבת מטבחים
באזור חיפה, חדרה והצפון
העבודה בקבלנות
נגרים בעלי נסיון ובעלי רכב יפנו בשעות העבודה למפעל

דרושה דחוף
מזכירה מעולה
בעלת נסיון רב
בין השעות 8.00—16.00
לעבודה בתל-אביב
עם שליטה באנגלית ועברית כולל הדפסה ב־2 השפות
תנאים טובים!
נא לפנות טלפונית 615398 תל־אביב

למפעל מתפתח ודינמי בחיפה
דרוש
מהנדס אלקטרוניקה
לעבודות תכנון ופתוח של מערכות אלקטרו-מכניות
ידיעת השפה האנגלית הכרחית
נסיון בשטח הנ״ל או דומה של שנתיים לפחות
עדיפות לבוגרי בי״ס מקצועי
המועמד המתאים ישלח לתקופת השתלמות בארה״ב
נא לפנות בכתב בצרוף הפרטים המבוקשים לת. ד. 4353 חיפה עבור מספר 579 (מיקוד 31040)

לעבודות פתוח מעניינות בשטחי הפלסטיקה וההנדסה הביו-רפואית
דרושים
1. מהנדס מכונות —
בעל ידע וניסיון בהחזקת מכונות עבוד לחומרים פלסטיים ו/או בתהליכי סנון, רי־כוז, טהור והפרדה.
2. מהנדס או הנדסאי פלסטיקה —
בעל ידע וניסיון בעבוד חומרים טרמו־פלסטיים.
3. אלקטרו־כימאי —
עדיף בעל נסיון במחקר ופתוח של סוללות.
4. כימאי —
בעל ידע ונסיון בהכנה ואיפיון של פולימ־רים ושל ממברנות.
5. כימאי פיזיקאלי או ביוכימאי
בעל ניסיון באנליזה כימית.
6. הנדסאי או טכנאי —
בעל ידע וניסיון בסינתזות אורגניות ובאנ־ליזה כימית.
7. מזכירה כתבנית בכירה —
דוברת ומדפיסה עברית ואנגלית.
מקום העבודה בתל-אביב
— סודיות מובטחת —
תנאים טובים למועמדים המתאימים.
סיכויי התקדמות מצויינים.
נא לפנות לת.ד. 16540 ת״א למספר 41 ולפרט קורות חיים, נסיון מקצועי ושמות ממליצים.

למפעל בטחוני בתל־אביב
דרוש
מנהל מחסן טכני
כאחראי למחסן אלקטרוניקה
- המעונינים מתבקשים לפנות לת. ד. 33411 תל־אביב, עבור מ/61330 ולצרף תולדות חיים בכתב יד. כתובת ומספר טלפון.

סודיות מובטחת

למעבדות מחקר ופיתוח בתל־אביב
דרושים
* קניין
(רצוי בעל רקע טכני)
* עוזר למחסנאי
לעבודות מעניינות ומגוונות בשטח האלקטרוניקה והמכניקה
- לקביעת ראיון מידי נא לפנות לת. ד. 17201 תל־אביב מיקוד 61170 (עבור ב.א.) בצירוף פרוט קורות חיים.

— סודיות מובטחת —

לחברת בטוח ישראלית
דרוש
חתם ראשי
הצעות בצירוף פרטים על נסיון קודם, נא להפנות אל ת. ד. 382, קריאות, עבור „חתם ראשי"
סודיות מובטחת

למוסד ממלכתי
לעבודה זמנית ברחבי העולם
דרושים:
* יוצאי יחידות קרביות בתפקידי פקוד.
* בעלי השכלה של 11 שנות למוד לפחות
* בעלי כושר גופני מעולה.

המעונינים מתבקשים לפנות לת.ד. 17224 ת״א מיקוד 61170 בצרוף פרטים אישיים מלאים וקורות חיים.

למעבדות מחקר ופתוח בתל־אביב
דרוש
מהנדס ייצור
לפיקוח ומעקב אחר פרויקטים בתהליך
שטחי העבודה: אלקטרוניקה ומכניקה
כישורים נדרשים: הבנה טכנית ונסיון רב
- פנה עוד היום לת. ד. 17201 ת״א מיקוד 61170 (עבור ב.א.) לקביעת ראיון. נא צרף פירוט השכלה ונסיון קודם

— סודיות מובטחת —

למפעל לפיתוח וייצור מערכות אלקטרו־מכניות מתוחכמות בסביבת תל־אביב
עבור מחלקה חדשה לעיבוד שבבי בבקרה ספרתית (N.C.)
דרושים:
1. מהנדס מכונות:
לתפקיד רכז בבקרה ספרתית.
הכישורים: נסיון בטכנולוגיה בעיבוד שבבי ובתכנות (N.C.)
2. מתכנת בקרה ספרתית:
הכישורים: נסיון בתכנות
3. מפעילי מכונות (N.C.)
הכישורים: נסיון בכרסום ו/או בחכונות

למועמדים המתאימים מובטח: עניין בעבודה, אוירה נעימה, תנאי עבודה נאותים ותנאי שכר טובים.
הערה: על המועמדים להיות נכונים להשתלמות בחו״ל.
נא לפנות בכתב, בצרוף קורות חיים לת.ד. 9050 ת״א.

מכתשים באר-שבע
מפעלים כימיים בע״מ

דרושים למחלקת אחזקה
- **חשמלאים**
הכישורים: בוגרי בתי ספר מקצועיים במגמת החשמל בעלי ידע מעמיק במערכות פיקוד ובקרה. קריאת תבניות חשמל מורכבות. ידע במנועי חשמל. בעלי רשיון „חשמלאי מוסמך". נסיון בעבודה בתעשיה הכימית.
- **צנרים—שרברבים**
לתפקידי הקמת מערכות צנרת במיתקני תעשיה כימית ואחזקתן.
הכישורים: רצוי בוגרי קורס שרברבות ו/או בעלי נסיון בעבודות צנרת במפעלי ייצור.
- **מסגרים**
מסגרי מכונות בוגרי בתי ספר מקצועיים במקצוע המסגרות.
הכישורים: נסיון במערכות הנעה בתעשיה הכימית.
- **פוליאסטר**
למקצוע חדש — עבודה בחומרים פלסטיים.
הכישורים: נסיון קודם בעבודות צנרת.
ההכשרה למקצוע זה תינתן תוך כדי העבודה.

תנאים טובים מובטחים למועמדים המתאימים
סודיות מובטחת
מועמדים יפנו בכתב בציון נסיון קודם ופירוט קורות חיים למחלקת כח אדם ת.ד. 60 באר־שבע 84100

למוסד למחקר ופתוח באזור חיפה
דרוש
ראש צוות תכנון ופקוח על הייצור
כשורים דרושים:
* מהנדס ייצור או תכנת בעל כשר ארגוני.
* שולט בתכנון וביצוע של מערכות ניהול ועיבוד נתונים באמצעות מחשב.
* בעל כושר ארגון וניהול והפעלת צוות עובדים.
* בעל כושר ניהול משא ומתן עם גורמי חוץ ופנים.

אופי העבודה:
* תכנון לוגיסטיקת מוצרים.
* תכנון סדר פעולות ותכניות עבודה בייצור.
* אחריות להוצאת הזמנות, ניהול מחסנים ותכנון מלאי.
* הוצאת הוראות עבודה לגופי ייצור בהתאם לתכניות העבודה.
* מעקב אחר הביצוע ועידכון התכניות בהתאם.
* ניהול מעקב המחירי לביצוע התשלומים ליצרני חוץ.

- נא לפנות לת. ד. 9757 חיפה 31096 (עבור 33) בצירוף תיאור קורות חיים, השכלה, נסיון מקצועי קודם ומספר טלפון להתקשרות.

— סודיות מובטחת —

למפעל בטחוני בת״א
דרושים
עוזרות טכנאים -
לבדיקת רכיבים אלקטרוניים ועבודות חיוט והלחמה.
טכנאי אלקטרוניקה
עובדי מעגלים מודפסים
שרטטים
פחחים, מסגרים, כרסמים, רתכים
טכנאי ייצור

המעונינים מתבקשים לפנות לת .ד. 33411 עבור מ/ת״א 61330 ולצרף תולדות חיים בכתב יד. כתובת ומס׳ טלפון
סודיות מובטחת

לחברה גדולה בתל־אביב
דרושה מיד
כתבנית קצרנית באנגלית
בעלת נסיון קודם
תנאים מצויינים למועמדת המתאימה
יום עבודה מלא
●
נא לפנות בכתב לת .ד. 1334 למס׳ ו/35639 תל־אביב, בצירוף קורות חיים ונסיון קודם
סודיות מובטחת

אם הנך
בוגר תיכון או מקצועי
עם ארבע שנות לימוד בבית־ספר תיכון או מקצועי או עם תעודת בגרות
ומחפש עבודה רבה ענין ואתגר
בוא אלינו!!
ונכשירך לעבודה במתקן חדיש בדרום הארץ
- המועמדים שיבחרו יקבלו.
  — שכר עבודה מלא בתקופת הקורס.
  — עזרה בשכר דירה לבאים מחוץ לאיזור הדרום.
  — תוספת בשכר עבודה במשמרות מסיום הקורס.

מקומות מגורים אפשריים הם: דימונה, ערד, באר־שבע, ירוחם
- המעונינים יפנו לת. ד. 387 באר־שבע מיקוד 84100 תוך פירוט קורות חיים השכלה, ויוזמנו לראיון אישי

סודיות מובטחת

למפעל פיתוח באלקטרוניקה
דרושים
1. טכנאי פיתוח
2. טכנאי דואר למרכזיות קרוסבר
3. שרטט

נסיון קודם הכרחי. העבודה בתל־אביב.
- בתשובה נא לפנות לת. ד. 17021 תל־אביב מיקוד 61170 (עבור ב.א) בצירוף קורות חיים.

— סודיות מובטחת —

صكرامن الأصل

مكان الأصل

"אפשר לרפא את כל מגרעות הדמוקרטיה על ידי תוספת דמוקרטיה."

א. סמית

חכמת חיים

בעזרת ב-

ארדע

חברה לבטוח בע"מ

רק 2000 באו לעצרת של תנועות המחאה בבירה

„מחול שדים סביב דיין" ✶
„גם ספיר ואלון צריכים ללכת"

מאת גדעון אלון,
סופר „הארץ" בירושלים

„רק התפטרה הממשלה וכבר מתקיימים מגעים להקמת ממשלה חדשה עם אותם פרצופים. כל המגעים, שבהם החול עתה באים להנציח את המצב הקיים והשיטה הקיימת, כשבמדינה שרלט מנגנון מגוון וחסר ערכים שהביא עלינו את אסון יום הכפורים" — אמר רן ליבנה מראשי תנועת המחאה „ישראל שלנו", בעצרת שנערכה אתמול בעמק המצלבה בירושלים.

רק 2000 איש, רובם חיילים משוחררים, באו להפגנה השקטה, כשרבים מהם נושאים כרזות בנוסח: „דמוקרטיה אינה מסבע, אל תעשו בה סיחור", ו„בגין שותף למחדל".

למעשה קיוו מארגני העצרת, נציגי 10 תנועות מחאה שהתאחדו שלשום לגוף אחד, כי יותר מרבבת מפגינים תנהר לבירה, אולם הסבה שעשו המתכבלים מלבנון בקרית שמונה וההתפטרות של ראש הממשלה גב׳ גולדה מאיר, הוציאו כנראה את הרוח ממפרשי המפגינים.

לאחר דקת דומיה לזכר חללי התקפה הרצחנית בקריית שמונה, נשא דברים קצרים יוסי מרש. הוא אמר כי התנועה החדשה שקמה אינה תנועת מחאה אלא תנועה להמורה במשטר הפוליטי בארץ.

„מחול שדים סביב דיין"

רן ליבנה תקף בחריפות את הנהגה השלטת, אך לא חסך בקורתו גם ממפלגות האופוזיציה: „סלדנו ממחול השדים סביב שר־הבטחון, שמחולליו אינם טובים מאלה שהם רוצים להפיל. כל כוונת מחול השדים היתה לנבל את המצב לקידום מטרותיהם האישיות". הוא ציין כי גם ראשי האופוזיציה דבקים לכסאותיהם באותה מידה שעושים זאת אנשי הקואליציה, ואולי יותר.

לדבריו „כפי שיכולים היינו לשנות את פני המלחמה בגופינו בריכל לשנות את פני השלטון ברירגנו".

משה מלר אמר, כי מלחמת יום הכפורים היתה כקטליזטור לתופעה לה אנו עדים היום במדינה, היותה נקודת שיא בהתדרדרות שחלה במדינה בשנים האחרונות".

„הגבלת קדנציות"

הוא ציין כי התנועה החדשה רואה כיעד עיקרי לשנות את השיטה. „אנו תובעים לא נגד אלא בעד מספר עקרונות, שיאפשרו התחלה של תהליך דמוקרטי: „חוק להגבלת קדנציות של עסקנים בתפקידים צבוריים, במציאות בה אנו חיים הפכה משרת השר למקצוע. אנו דורשים בחירות דמוקרטיות בתוך המפלגות וביטול שיטת המינויים וכן לשנות את חוק הבחירות, שיאפשר קשר ישיר בין הנבחר לציבור.

להלן הוסיף, כי „יש למנות מיד רמטכ״ל, שהוכיח שבמאבק בין הערקון וקידומו האישי, העקרון קדם. אנו תובעים מפקד שיוכל להעלות את רמת הצבא לשיאים חדשים".

„ספיר ואלון — לכו"

אסא קדמוני, שהפגין בזמנו נגד בר־לב תקף הפעם את שר האוצר: „ספיר שהשחית כל חלקה טובה הולך להרכיב ממשלה. אלון האחראי אחריות מיניסטריאלית על אסון מינכן מתקיף את דיין. אנחנו צריכים לומר לשרים: סורו עיניכם מראות ואזניכם משמוע, לכו".

נמסר שביום העצמאות תקיים התנועה פיקניק המוני בעמק המצלבה כ„אנטיתזה" למצעד יום העצמאות של אשתקד.

בעצרת נכחו חברי הכנסת שמואל תמיר, עקיבא נוף, אהוד אולמרט וח״כ לשעבר אורי אבנרי. לעומת זאת נעדרו מוטי אשכנזי (המשרת במילואים) ויו״ר הועדה המכוננת של התנועה החדשה אלוף (מיל.) יוחאי בן־נון.

בתום ההפגנה הודיע המנחה, כי בשל התפטרות ראש־הממשלה בוטל המצעד אל רחבת הכנסת והפגנה הדומיה, שעמדו לקיים שם.

הנהלת נשר: אין כיום הצדקה לייבא מלט

מהחודש הבא יגדל הייצור — עם הפעלתו של מפעל המלט החדש

מאת כופר „הארץ"
לענייני כלכלה

אין כיום הצדקה לייבא מלט — הודיעה אתמול הנהלת נשר, בתגובה על הביפתו של נשיא ארגון הקבלנים מועצת הכריס לעניני כלכלה, להתיר יבוא מלט מקום שקיים בו מחסור.

נשר יצרה בחודש מארס 154 אלף טונות מלט, ובאפריל תייצר 160 אלף טונות. בעוד כשלושה שבועות יחל לפעול כבשן המלט בהר־טוב, שיייצר 60—65 אלף טונות מלט לחודש; עד כה יצר המפעל כ־30 אלף טונות קלינקר מיובא, ובמידת הצורך יימשך יבוא זה, הקלינקר יטחן במפעלי הר־טוב ורמלה. בימאי (חודש הרצה של המפעל החדש) יעלה הייצור ל־175 אלף טונות, ובחודש יוני יגיע הייצור ל־200 אלף טונות. החל בחודש זה יהיה יצור קבוע של 200 אלף טונות לחודש, ואפשר יהיה (לדברי נשר) להגדילו קצת, במידת הצורך, על ידי הגברת יבוא קלינקר.

הביקוש בשוק גע כיום בין 160 ל־170 אלף טונות, והוא מתקרב במדייה לביקוש הרגיל שהיה לפני המלחמה.

מלט בתפזורת ניתן להשיג כיום ללא קשיים, ויש מחסור קל, כמה אלפי טונות בחודש, במלט בשקים. מחסור זה יעלם מהחודש הבא, עם הפעלת המפעל בהר־טוב. בהוי נשר צופים שבחודשים הקרובים יגבר הביקוש למלט בתפזורת, אך החברה בטוחה שהיא תוכל לספק את כל הכמויות הדרושות.

מחיר מלט בשקים לצרכן (בשער המפעל) הוא כיום 231.50 לירות לטונה, מזה 100 לירות בלו וכ־23 לירות לטובה היטל. מחיר מלט בחו״ל הוא 25 דולר לטונה, שהם 130 לירות. על כך יש להוסיף הוצאות הובלה גבוהות, וכן יחול על מלט מיובא תשלום ההיטל והבלו כבעל מלט מקומי. מנקודת מבטם של צרכני המלט, אין לכן עניין ביבוא מלט, שהוא יקר בהרבה ממלט מקומי.

האוצר מכחיש שחברי רשות ניירות הערך התנגדו למינוי טאוב

מאת סופר „הארץ"

אנשי האוצר הכחישו את הידיעה שהתפרסמה אתמול ב„הארץ", לפיה הביעו חברי רשות ניירות הערך התנגדות למינוי של מר יצחק טאוב לתפקיד יו״ר הרשות.

אנשי האוצר מסרו אתמול, כי בישיבה בשבוע שעבר, מסר יו״ר הרשות, מר מרדכי זגגי, על כוונתו של שר האוצר למנות את מר טאוב לתפקיד היו״ר. איש משמונה חברי הרשות לא הביע התנגדות למינוי.

מתנות לחג
ברשת בתי האופנה
שנידמן
✶ דיזנגוף 128 (•)
3 קומות של אופנה
✶ דיזנגוף 120
ארנקים ומוצרי עור
✶ דיזנגוף 125
תבוטיק לגבר
✶ זמנהוף 25
המקור לבגדי זמש ועור
(• מעלי גברים

הכל בכל בכלוב
בלוח הכפור
ראה עמודים: 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
הלוח הכפור

מחקר של מינהל התעופה:

ירידה של 4.4% בתנועת הנוסעים בנמל ב.ג. ב־73

בתנועה הפנים ארצית חלה ירידה של 11.9%

מאת עמוס הדר,

ירידה של 4.4% בתנועת הנוסעים שעברה את נמל התעופה בן־גוריון בלוד, חלה ב־1973 לעומת שנת 1972 — מתברר ממחקר כלכלי וסטאטיסטי של התנועה האוירית הבין־לאומית לישראל וממנה, שנערך על־ידי מינהל התעופה האזרחית.

בשלושת החודשים הראשונים של השנה ירדה התנועה ב־8.5% לעומת שלושת החודשים המקבילים ב־1972. בחודשי יולי־ספטמבר חלה עליה בתנועת הנוסעים. דבר ששינה את התמונה ובסוף ספטמבר חלה עליה של 3.5% בהשוואה לתקופה המקבילה מ־1972.

חודשי השיא

גם ב־1973 היו החודשים יולי־אוגוסט חודשי־שיא. בחודש יולי אשתקד הגיעה התנועה האוירית בנמל בן־גוריון ל־223.611 נוסעים ובחודש אוגוסט ל־244.618 נוסעים, שהיא תנועת־שיא. מכלל הנוסעים שנכנסו ויצאו את הנמל ב־1973, היו התיירים 73.7% לעומת 78.4% אשתקד. חלקה של אל־על בתנועת הנוסעים הגיע ל־49.6% ב־1972.

תנועה פנים ארצית

בתנועה הפנים ארצית חלה ירידה של 11.9% בתנועת הנוסעים לעומת התקופה המקבילה אשתקד וירידה של 14.8% בכמות המטענים שפורקו והוטענו בשדות תעופה פנים ארציים.

דינשטיין: משבר הדלק יימשך 5–7 שנים

מאת סופר „הארץ" בחיפה

באותן עקרוני משבר הדלק הוא זמני ויימשך לכל היותר 5—7 שנים, עד שנוכל להפיק אנרגיה ממקורות תחליפיים. מבחינת טווח ארוך אין סכנה לאנושות של מחסור באנרגיה, כי הפוטנציאל הקיים של מקורות אנרגיה שונים עשוי להספיק למאות שנים — אמר ד״ר צבי דינשטיין, יועץ הממשלה לענייני נפט ואנרגיה, בהרצאתו אתמול בכנס השנתי השישי של האגודה הישראלית להנדסה כימית שנערך בקרית הטכניון.

הוא הוסיף כי מחירו הגבוה של הדלק מהווה תמריץ אדיר למחקר ופיתוח מקורות אנרגיה אלטרנטיביים וכן ניצול בארות נפט שננטשו בעבר, בגלל הוצאות הפקה גבוהות.

לדעתו ירדו מחירי הדלק ויתייצבו בכ־7 דולרים לחבית, שהוא המחיר של הפקת אנרגיה ממקורות אחרים.

„לא צפוי מחסור"

מר מכס זינגר, נשיא לשעבר של מכון האדסון בניו־יורק, הפתיע את באי הכנס בתיאוריה שלו, השוללת לחלוטין את התחזיות השחורות בדבר עידן של מחסור בחומרי גלם שאילו צפוי לאנושות.

מר זינגר הכריז, כי הנסיון מלמד כי העלאת מחיר מוצר רק מגביר את ייצורו ומגדיל את כמויות אספקתו. לדעתו אסור להתייחס למושג של משאבים כאל מוצר פיזי מוגבל בכמותו המאוחסן באדמה ועלול לאזול בקרוב, אלא יש להגדיר משאבים כטכנולוגיה מתקדמת בצירוף הון. הוא כפר גם בקריטריון המספרי המדבר על בזבוז אנרגיה וציין כי כל מוצר זול מטבע הדברים שהשימוש בו גדל במידה רבה.

שביתת האטה משבשת העבודה במינהל המקרקעין

מאת סופר „הארץ"

העבודה במינהל מקרקעי ישראל משותקת בגלל שביתת האטה של כ־450 שבגירו מאז יום ב׳. העובדים אינם מקבלים קהל ובין השעות 9—12 לפנה״צ המרכזיה אינה עונה לפניות טלפוניות.

יו״ר הועד הארצי, מר יחיאל ג׳ביש, מסר כי העובדים נוקטים באמצעים נוכח סרובה של נציבות שירות המדינה לאייש כ־50 משרות לפי תקן חדש, שנקבע על־ידי המינהל עוד לפני יותר משנה. שביתת ההאטה נדחתה עד כה בגלל פרוץ מלחמת יום הכיפורים.

תמר ונחום טופז

מודיעים בשמחה על הולדת
בנם
אח לרפי ולאסף
נכד לדבורה וגדעון שוקן
צפורה ושמעון טיקוצקי
נין ללאה כהן

כפר־שמריהו, 4.4.74

תן יד למד"א
להרחבת השרותים למען:
להושטת עזרה ראשונה
ב־60 תחנות הארץ
ברכבי אמבולנסים להעברת
נפגעים וחולים
פצועים דם המספקים דם
בבנקי דם ולגדל
לאחרים כונות לשעת חרום
בקורסים לעזרה ראשונה
תרום בעין יפה למתנדבים
שיפקדו את ביתך
ביום רביעי 17.4.74

הרב גורן: הודעת האפיפיור בעניין ירושלים – בלי בסיס של צדק, יושר דתי והיסטורי

בסיור שערך הרב הראשי לישראל הרב שלמה גורן ברמת הגולן הגיב הרב גורן על דרישתו של האפיפיור לאכוף אפוטרופסות משפטית בין־לאומית למקומות הקדושים.

הרב גורן אמר כי „מעולם לא היו המקומות הקדושים בירושלים ובכל מקום אחר בארץ מוגנים כל כך וחופשיים לכל הדתות כפי שהם כיום תחת ממשלת ישראל. הדיבור של הותיקן על מתן אפוטרופסות והגנה משפטית למקומות הקדושים אינה אלא דרישה פוליטית שאין מאחוריה שום בסיס של צדק ויושר דתי והיסטורי.

„יש להתפלא, שכאשר המקומות הקדושים בירושלים היו בידי הירדנים ולא נתנו גישה ליהודים למקומות הקדושים וחיללו את בית הקברות המקודש ביותר על הר הזיתים בירושלים, לא באה שום הערה או מחאה נגד זה מצד הותיקן. על העולם לדעת שירושלים בירת ישראל היא נשמת העם היהודי ואנו מצווים למסור את נפשנו עליה".

גדעון אלון, סופר „הארץ" בירושלים מוסר:

ראש עירית ירושלים מר טדי קולק, פנה אתמול אל הנציג האפוסטולי בירושלים וביקש שיתן לו את הנוסח המלא של דברי האפיפיור בעניין ירושלים, כדי שיוכל להגיב עליהם בצורה מפורטת.

מר קולק הדגיש, כי מעמדה של ירושלים כבירת ישראל היא עובדה־בת, והעיריה תמשיך במתן יחס שווה ושרותים שווים לכל תושבי העיר, ללא הבדל דת ולאום.

הופחת מחיר ביטוח סיכוני מלחמה בהובלה ימית

מטעם איגוד ישראלי של חברות לביטוח נמסר, כי נתקבל מברק מאיגוד *המשתמשים הימיים בלונדון*, המודיע על הפחתה במחיר ביטוח סיכוני מלחמה בהובלה ימית, החל ב־11 באפריל, מ־0.25% ל־0.175%, לגבי אניות הבאות ויוצאות לישראל, לירדן, לסוריה ולמצרים.

שני האסטרונאוטים האמריקאיים, סקוט קארפנטר, אדגר מיצ׳ל ורעיותיהם, יצאו אתמול בבוקר את הארץ לאחר ביקור של 9 ימים כאורחי משרד התיירות.

זה עתה הופיע

ההלם

מאת יאיר קוטלר

בספר רשמים עזים עמוקים וחושפים מן המלחמה כפי שנחרטו בנפשם של הלוחמים בחזיתות ואצל משפחותיהם בעורף.

בספר תיאור ההלם שפקד את המדינה עם פרוץ המלחמה, גילויים מדהימים על מחדלי המלחמה ותיאור תגובת הפרט בעקבותיה.

ש

הוצאת שוקן / ירושלים ותל־אביב

מתנות לחג
בגדי
זמש
ועור
שנידמן
המקור
לגברות ולגברים
זמנהוף 25, תל־אביב
(פ׳ המלך גורג׳ 99)

דרושות
באופן דחוף
דירות
בכל הגדלים

לין־דר
חברה לנכסים והשקעות בע"מ
ירושלים
רח׳ שמאי 12 ב׳, ירושלים
טל. 02/221937 ;02/233778
תל־אביב.
רח׳ גורדון 11, טל. 03/233144
סניף גבעתיים
הרצוג 11, טל. 765187, אחה"צ

יד־ושם — מרכז ההסברה — עירית ירושלים

עצרת הפתיחה הממלכתית של יום הזיכרון לשואה ולגבורה

תיערך ביד־ושם, הר הזיכרון, ירושלים,
ביום ד׳, כה׳ בניסן, 17.4.74, בשעה 18.00
במעמד נשיא המדינה

דברים:
גב׳ גולדה מאיר, ראש הממשלה
מר משה מילס, נציג ארגוני הלוחמים, הפרטיזנים ואסירי המחנות לשעבר
השר גדעון האוזנר, יו״ר מועצת יד־ושם

תפילה: הרב שלמה גורן, הרב הראשי לישראל
פתיחה: מר יצחק ארד, יו״ר הנהלת יד־ושם
משתתפים: התזמורת של משטרת ישראל בניצוח של רב־פקד איזיה ושאק
החזן הראשי של צה״ל, רס״ן אברהם כרמל
המקהלה של האקדמיה למוסיקה בניצוח של פ. שפרבר
קריאה נליה נזיב מרדכי פרימן
משמר כבוד — יחידת משמר הגבול
מצעד לפידים — יחידת גדנ״עים

אוטובוסים להר הזיכרון ייצאו החל משעה 15.30 ועד שעה 17.30 מבית העם הישן ברח׳ יפו, לאורך המסלול של קו מס׳ 18.

בית לוחמי הגיטאות

ע״ש יצחק קצנלסון
למורשת השואה והמרד

לקראת יום הזכרון הלאומי לשואה ולגבורה

יצא לאור תקליט

שירים מן הגיטאות

ובו 12 שירים בגיטאות וילנה, ורשה, ביאליסטוק, לודז, קראקוב, שאבלי, בהרכבים עבריים ובביצוע זמרים ישראליים; באמצעות חברת „הד ארצי" ובשיתוף עם המועצה הצבורית לתרבות ולאמנות, המכון למוסיקה ישראלית והמרכז לתרבות ולחינוך.

התקליט מבודפה חברת ובה נמצא השיר בעברית וכנוסח המקור (יידיש) וכן דברי־הסבר על הנסיבות בהן נוצר השיר.

מחיר: 40 ל״י.

הפצה:
אגודת שוחרי בית לוחמי הגיטאות, אילהורוב 102, תל־אביב טלפון (03)228696
בית לוחמי הגיטאות, קיבוץ לוחמי הגיטאות, ד.נ. אשרת, טלפון (04)920412

באותם המקומות ניתן גם לרכוש את —
מדליות הזכרון למרידות בגיטאות וארשה וביאליסטוק וכן את המדליה לציון מלחמת הפרטיזאנים היהודים.

בא לדרייב־אין
חינם
ראה מודעה במוסף עמוד 31

JUST ARRIVED

NEW ABRAMS ALBUM
CHAGALL
by
Werner Haftmann

From His Earliest Works — Witty Yet Moving Depictions Of Jewish Village Life In Russia — To His Charming And Sophisticated School of Paris Canvases (as Well As His Extraordinary Output Of Recent Decades, Which Includes Stage Designs, Stained-Glass Windows, Murals, And Graphic Works), Chagall's Inspiration As a Storyteller And Colorist Is Ever Fresh.

133 Illustrations, Including 49 Hand-Tipped Plates In Full Color, 160 Pages 9.3/4 x 13"

הפצה בלעדית
סטימצקי
להשיג בכל מקום

מבצע חגים!
הגיעו מקררים
בצבעים שונים תוצרת ארה"ב הספקה מיידית

טרמוליפטר
תוצרת גרמניה — AEG
25% הנחה

AEG — דודון בזק
5 ליטר, לחימום מים
במחירי פרסומת

רדיאטורים חשמליים
DIMPLEX במחירי סוף העונה

מכונת כביסה סופר־אוטומטית
דה לוקס בהנחה של 400.— ל״י

הגיעו שואבי אבק
„פרוגרס" — 4 דגמים, תוצרת גרמניה
אור־קור
תל־אביב, רחוב אלנבי 118

תן יד למגן דוד אדום
מבצע התרמה ארצי
17.4.1974

מבחר דירות
"גן"
בפתח־תקוה
מועדים לשמחה
לכל בית ישראל

בחוה"מ תהיה קבלת קהל במשרדי "גן" בשעות 10.00–12.00 לפנה"צ בלבד.

"גן"
חברה קבלנית לבנין והשקעות בע"מ
פתח תקוה, רח׳ חיים עוזר 20

רוסיני
מסעדה למאכלים ים־תיכוניים
מאכלים מיוחדים
מבחר מגוון של דגים בגריל ורוטבים שונים
לאורחינו, לשירותכם השף ממלון עדן
פתוח מ־12.00—24.00. הזמנת מקומות טל. 33655
רח׳ אל רשידיה 11, ירושלים המזרחית
חניה מובטחת

אל קוראי „הארץ" בארה"ב ובקנדה

:נוחיותכם קיים משרד של העתון בניו־יורק לקבלת מינויים חדשים, לחידוש מינויים קיימים וקבלת מודעות מכל הסוגים ל„הארץ" ול„הארץ שלנו":

Israel Communications Inc.
110 East 59th Street
New York, N. Y.10022
Tel. 421-5547.

מינוים בלעדיים של „הארץ" בארה"ב ובקנדה

שוב להשיג
PENGUIN PAPERBACK
SMITH'S GASELLE
— LIONEL DAVIDSON
הפצה בלעדית
סטימצקי
להשיג בכל מקום

במלאות שלוש שנים לפטירתו של יקירנו

ע״ד מיכאל ירמיהו לנדו
ז״ל

נעלה לקברו
ביום ראשון, 14 באפריל 1974 בשעה 3.30 אחה״צ
בבית העלמין בחולון

אשתו, אחיו והמשפחה

נפגשים ליד השער הישן

בצער רב אנו מודיעים על פטירתה של אמנו ובתנו

מרים שלוי (שליבקה)
ז״ל

ההלויה תצא היום, יום ו׳ כ׳ בניסן, תשל״ד 12.4.74 בשעה 10.45 מבית החולים רמב״ם לבית העלמין הישן בחוף הים בחיפה.

המתאבלים: ישי וארזה שלוי ומשפחתו
אביבה ומכס גיל ומשפחתו

במלאות שלושים לפטירת יקירנו

חובין אליעזר (לזיק)
ז״ל

נעלה לקברו לגלוי מצבה
ביום שני 15.4.74 כ״ג ניסן תשל״ד בשעה 4.00 אחה״צ
נפגשים ליד שער בית העלמין הישן בראשון־לציון.

המשפחה

ביום ב׳ כ״ג בניסן תשל״ד 15.4.74 בשעה 3.00 אחה״צ
ייערך גילוי מצבה על קברו של

פרופ׳ פיבל
בן הגאון ר׳ איסר זלמן
מלצר ז״ל

בבית הקברות שעל מורדות הר הזיתים בירושלים.
אוטובוס יצא מבית״ס רחמה, רח׳ יוסף בן מתתיהו בשעה 2.30 אחה״צ.

בערב לאחר תפילת מעריב ייערך כנס לימוד תורה לזכרו בבית הכנסת „ישורון" מטעם החברה לחקר המקרא.

לחברנו
מיכאל אלרואי וב״ב

אתכם אנו מיצרים בהלקח מכם אב המשפחה

מתילדה אברהם ז״ל

טובה ואדם אורן

אוניברסיטת תל־אביב
הפקולטה למדעי החברה
החוג למדע המדינה
משתתפים בצערו של
ד״ר אפרים טורגובניק
ראש החוג למדע המדינה
במות עליו

אביו ז״ל

הארץ

יום ששי, כ' בניסן תשל"ד
12 באפריל 1974

ירושלים: רח' החבצלת 2, 224245-6, ת.ד. 273
חיפה: רחוב נורדוי 20, טלפון 661166-8, ת.ד. 5259
בתל־אביב: המערכת, ההנהלה, מחלקות המודעות, ההפצה והמנויים, רח' זלמן שוקן 21, טל' 824261 (30 קווים) ת.ד. 233

מו"ל: הוצאה עתון הארץ בע"מ, רח' זלמן שוקן 21 תל־אביב
העורך: גרשום שוקן. העורך האחראי: גדעון סאמט.
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ואינה מחזירה כתבי־יד.
HAARETZ Daily Newspaper, Tel-Aviv, Israel-P.O B. 233, Tel. 8242

הקטל בקרית־שמונה: תזכורת כפולה

הקטל שערכה קבוצת מחבלים בתושבי קרית־שמונה צריך ...ש תזכורת כפולה לכולנו. הוא מזכיר לנו מה אופיו ומהותו של ...ב — וכן, שאין זה הזמן להתעסקות הבלעדית בעצמנו שלה ...נו מאז הפסקת־האש. ואולי נגזרה עלינו רציחתם האכזרית של ... וילדים בקרית־שמונה כדי להחזירנו לאיזון־נפשי קולקטיבי.

מן הדין שנאמר לעצמנו, כי בכל שסבוכים אנו בסבכיהן של ...ת פנימיות, בעיות שבהן לא טיפלנו מתוך קלות־דעת או ...ות, בזמנים טובים יותר, אין אנו רשאים עתה להתרכז בפתרונן ...ד. יש לנו חשבון עם שכנותינו, שטרם סוכם — ואין זה רק ... של עירנות רבה יותר בכל הנוגע לחדירות מחבלים לאיזורי ...ל. עוד בטרם ישוג הסכם הפרדה עם סוריה — אם אמנם יושג ...שקפים לנו ימים ולילות של אש בגולן עם הרוגים ופצועים. ... ההפרדה בגולן הינה רק מבוא לחידוש הדיונים בז'נבה עם ...ים וירדן, ויהדרש מעמנו מיטב המאמץ הלאומי כדי לעמוד ...תנים קשים אלה.

בינתיים אין לנו ממשלה ולצה"ל אין רמטכ"ל: אנו מצויים ...ופה מן הקשות ביותר בתולדותנו עם הנהגה פגומה או חסרה. ... איפוא לאבד זמן ולנהוג כאילו מתעסקים אנו בעצמנו בחלל ... על המפלגות להיזכר ברציניות המצב ולזרז את ההליכים לכינון ...לה ולמינוי מפקד לצה"ל. אלה הם צרכים שסיפוקם אינו סובל ...". שאננות לא תתפרש כסימן לקור־רוח במצב קשה, אלא ...דן עשתונות לאומי.

מבחנו של המערך

התפטרותה של הגברת מאיר יצרה בתוך המערך מצב אשר ...א כל אלה מנהיגיו שלחצם למען סילוקו של מר דיין מתיק ...הון עיכה הרבה כדי לגרום לצעד מכריע זה, עומדים מולו ...צחים ואובדי־עצות. אפשר לשאול אם לא צריכים היו, ככלות ..., להביא בחשבון גם את האפשרות של מיפנה מעין זה; מכל ...ם — העובדה המוגמרת מעמידה את מרבית ראשי המערך בפני ...לה כיצד להתאים את עצמם לנסיבות החדשות. מסתבר, כי ... עתה להכריע על הרבה יותר מאשר על מי שיכהן להבא ...בחון או אף כראש ממשלה.

מי שאינו רוצה להקדים את הבחירות לכנסת התשיעית, חייב ...וא פתרון למשבר הממשלתי על בסיס הכנסת הנוכחית; אך ..."ל — שוודאי אינה מעוניינת בהקדמת הבחירות — עשויה ...ה מהצטרפות מחדש כשותף לקואליציה היוצאת, עוד יותר ...בר. אין תימה לכן, כי המפד"ל חוזרת על תביעתה בדבר כינון ...לת חירום לאומית. מאידך — אין להניח, כי אותם גורמים ...המערך שדחו קודם את ההצעה הזאת בשתי ידיים, יתייחסו ...לפתע בחיוב; ההתנגדות לא היתה של גולדה מאיר לבדה. ..., אם מפא"י, אחדות־עבודה ומפ"ם ירצו להימנע מלהתמודד ...יך הקרוב על קולות הבוחרים ויחד עם זאת לעשות למען ...לה יציבה על יסוד הכנסת השמינית, לא תיוותר להן ברירה ... להסכים לרעיון שקודם לכן נפסל על ידן.

עם זאת צריך לשים לב לעובדה, כי ח"כ מנחם בגין לאו ...א הציע שלכום שתכונן ממשלה על בסיס רחב כדי שהכנסת ...זית תשב עד 1977; הוא מעוניין שהממשלה שהתפטרה, לא ...ף לכהן כממשלת־מעבר למשך שישה החדשים הבאים. למנהיג ...בור עומדים טעמים פוליטיים משלו; אין הוא רוצה שהמערך ...ף למעשה לנהל את ענייני המדינה משך תקופה הצפונה הכרעות ...ניות חשובות בתוכה, מבלי שאפשר יהיה לסלק אותו מהנהגה ...לטון. שוב קשה לחזות, כי המערך יתן את ידו לספק מישאלה ...ל מר בגין.

הקדמת הבחירות אינה כל כך רצויה למפא"י היות והדבר ...יה אותה לגשת להסדר היחסים הבין־חטיבתיים בתוך מפלגת ...בודה; ואין זה רק עניין של השאלה מי מראשי להשתתף בדיונים ...לתי־פורמאליים של צמרת בלתי־פורמאלית, אלא נושא יסודי ...וף הרבה יותר: מי יעמוד בראש רשימת המערך? מה יהיה סדר ...עמדים? מה חלקה של כל חטיבה וחטיבה? האם תישאר רפ"י ...פלגת העבודה או תחפש לעצמה קיום נפרד? מי מבין אנשי שאר ...יבות יוכשר להידחש המועמדות ומי ייפסל בגלל חלקו במחדל? ...כמו או חילוגו של המערך יעמוד להכרעה אם יהיה צורך להכין ...ע להתמודדות קרובה ליד הקלפי.

אפס — בעיה זאת תוסיף לדחוף את ראשי מפא"י גם אם היו ...ליחים למנוע הקדמת הבחירות. מוטב להם „לקפוץ לתוך הבריכה ...המים הקרים" מבלי לנסות לדחות את המבחן הפנימי שהוא ...תי־נמנע. והחשש שמא בחירות חדשות עלולות לאו דווקא להקל ... הרכבת ממשלה יציבה, אינו נטול־שחר; אך ההרגשה, כי נחוץ ...ת לציבור הבוחרים הזדמנות לקבוע מחדש את עמדותיו, גוברת ... על החשש הנזכר. אין טעם לנסות ולעכב את הבלתי־נמנע; ...ום לתת לזמן לחלוף בעוד שייעשה נסיון עקר לשקם את ...משלה היוצאת על יסוד חורבותיה, כדי להגיע בסופו של דבר ...קבה שאין מנוס מהקדמת הבחירות, מוטב למערך — ולכל ...לגות — להתכונן לקראת המבחן שהבריות חשים שהוא צפוי ...לא.

עניין לאומי לנו לקצר ככל הניתן את תקופת המעבר ולהחיש ... המועד בו שוב תוכל לכהן ממשלה שתיהנה מאימון הכנסת ...רב של משבר כרוני אינה מנחת על צווארה.

לא יתכן פתרון צבאי לגבי מושבות פורטוגל באפריקה

מאת תומאס ג'ונסון

The New York Times

מיוחד ל„הארץ"

דאקאר (סנגאל)

מפלגת העצמאות האפריקאית של גיניאה ושל איי כף ורדה, ...ון הגרילה האפריקאי הנלחם ל...ש הפורטוגלים מגיניאה הפור...לית הסמוכה, שומר בשבועות ...רונים על שתיקה רשמית לגבי ...צבר בליסבון על עתיד השטחים ...רטוגליים באפריקה. אולם נראה ...ערכה תמציתית, שניתנה באוזנ... ...די־רשמי על ידי פקיד כאן, מס...ת את עמדתו של הארגון:

...נו עוקבים אחרי המאורעות ב...טוגל, אמר אותו פקיד, ומנסים ...ת אותם. פתרונו של גורל ספי...ה אינו הפתרון שלנו, ועיקר ...עניינו הוא בכך, כיצד ישתקפו ...רשות אלה שבפורטוגל בשדות ...רב של אפריקה.

...ארגון המורדים, שנוסד ב־1956 ...נושא גרילה, טוען שהוא שולט ...ה כשני שלישים מן השטח ה...שתי של גיניאה הפורטוגלית ה...ונה כפי הלאומנים האפריקאים ...יאה־ביסאו; ובספטמבר אשתקד ...א הכריז על עצמאות האזור. אולם ...רטוגל מוסיפה לטעון לאוטוריטה לגבי כל 600,000 תושבי השטח.

„מפלגת העצמאות האפריקאית של גיניאה ושל איי כף ורדה" היא המצליחה ביותר בין התנועות האפ־ריקאיות המנסות לשים קץ לשלטון פורטוגל בשלוש מושבותיה האפרי־קאיות: מוזאמביק, אנגולה וגיניאה הפורטוגלית. מ־1968 עד 1972 נלחם הארגון בכוחות שבפיקוד הגנרל אנטוניו דה ספינולה.

ספינולה, לשעבר מושל כללי ב־גיניאה הפורטוגלית, פוטר באמצע מארס כשהיה סגן הרמטכ"ל הפור־טוגלי, לאחר שדגל בפתרון פוליטי לסכסוכים באפריקה. ספרו האחרון, „פורטוגל והעתיד", טוען שאל ל־פורטוגל לנסות פתרון צבאי טהור לבעיות מושבותיה שמעבר לים, אלא יש לתת לתושבים שם שלטון עצמי רב יותר תוך פדרציה עם פורטוגל.

לאחר שאין יותר לגורל ספינולה עמדת כוח בפורטוגל, תוהים מקדים של תנועת הגרילה איזו השפעה של ממש תהיה למחשבתו על המ־דיניות הפורטוגלית. מקורות קרובים לתנועה אומרים שכבר ב־1968 סמך ספינולה כי לא יתכן במושבות פת־רון צבאי טהור — אלא שאז לא היתה לרעיונותיו תפוצה רבה כל כך. המקורות מצביעים על התכנית ל„גיניאה טובה יותר" — תכנית שלפיה הוא מטליך על גיניאה ש־תהיה מנהלת ביסודה של דבר על ידי בניה היא, בקרב קהילה פור־טוגלית.

משבר תוצרת־בית

בהיעדר פרוגרמה משותפת הורסת העבודה את עצמה

מאת א. שווייצר

התכונה האופיינית למבצע סילוק דיין היא, שהוא תוכנן ונעשה במפ־לגתו של שר־הביטחון. לא העיתונות והאופוזיציה ועל אחת כמה וכמה לא מפ־לגות האופוזיציה היו אלה שנתנו ב־תיתקפה — מייד עם פרסום הדו"ח החלקי של ועדת אגרנט — שנועדה להדוף את משה דיין אל מחוץ ל־ממשלה. היו אלה חבריו — אם כי יש במונח זה משום לעג לרש — היה רבין, אלון וספיר ושותפיהם הזוטרים, שחברו יחדיו לעשיית מלאכת הסילוק, ויהיו התוצאות ב־שלב הנוכחי של המיבצע אשר יהיו, נדמה כי הוא השיג את מטרתו: דיין לא יהיה שר בטחון (להוציא כהונה מאולצת בממשלת מעבר) ב־עתיד הנראה לעין.

אם זה טוב או רע, מוסרי או לא, מועיל או מזיק — על כך לא ידו־בר כאן. השאלה שמן הראוי לב־חון אותה — מעבר להיבטים אי־שיים ונושאים השגורים בימים אלה בפי כותבי המאמרים ונותני הרא־יונות, כגון אחריות מיניסטריאלית, התנהגות הולמת של נציגי ציבור ו־כיוצא באלה — היא מה מצבה של מפלגת העבודה המפוררת. ובאופן ספציפי, צריך לשאול על יסוד מה שהתגלה עקב המאמצים לסילוקו של דיין, כלום מסוגלת מפלגת העבודה לתפקד כגוף העיקרי הנושא באחר־יות לשלטון?

משקיף מן הצד לא יכול אלא להתרשם מההתפרצות העזה של שנ־את אישיות, שהעבירה על דעתם הפוליטית אנשים שקולים לכאורה. לא מדובר כאן במר בר־אהרון. הוד־קפי־הזעם שלו חדלו להפתיע: הם חלק ממנגינת־הלוואי למתרחש על הבמה הציבורית. אך היה רבין, אלון וספיר אמורים להיות אנשים חוש־בים, ולפחות השניים האחרונים צב־רו נסיון חיים ולמדו לשלוט ביצ־ריהם. הנה באים שני אנשים מבו־סים אלה, חודש בלבד אחרי שמר־כז מפלגת העבודה, המורכב ברובו הגדול מתומכיהם, החליט למנוע מל־חמת אחים רצחנית ופילוג, ומחד־שים, במלוא התנופה, את אותה מל־חמת אחים.

היו שביקשו לתת לרצח העצמי הסברים אידיאולוגיים או פרוגרמ־טיים. לפי גירסה זו, מדובר בטיהור הקרוים ביניים משורות המפלגה. דיין וחבריו, האמורים להיות אקטי־ביסטים, ניצים וכיוצא באלה, המפ־ריעים, לפי בעלי דעה זו, לגיבוש מדיניות המקובלת על חברי מפא"י ואחדות העבודה. לשון אחרת, יש כאן מהדורה חדשה של המאבק בין בן־גוריון ושרת שהסתיים, ערב מיבצע קדש, בסילוקו של האחרון מן הממשלה — אלא שהפעם מגמת ה־סילוק היא הפוכה.

הקושי בהקבלה זו הינו כפול: אין להשוות כלל בין הסיכון שנטל על עצמו בן־גוריון ב־1955 במה שנוגע לתוספת הפנימי של מפלגתו, לבין הסיכון שנוטלים על עצמם ה־מומי־המות של ימינה. יתר־על־כן, דיין לא פחות מאחרים במפלגתו, יזם ובביצוע בכישרון העולה על חבריו, מדיניות האמורה להיות נוח־לתם של שוחרי השלום (או ההסד־רים) במערך. והקבלה בן־גוריון — שרת עם דיין — יתני המערך אינה תופסת, גם לא לגבי תוכנם של שני המאבקים. מוטב איפוא לחפש את הסיבה במקום אחר, ביחסים אי־שיים שהודרדרו עד ששוב אין להם מרפא.

אשליה היא לחשוב שאנשים, א־פילו הם משתייכים לאותה מפלגה, אשר הגיעו לצמרת השלטון, אוהבים בדרך־כלל איש את רעהו. אך אם יש להם מטרות משותפות מחוץ ל־קידומם העצמי, הם יודעים לשלוט באי־התאמות אישיות: היעד המ־שותף להם חזק יותר מקשיי החיים בצוותא. רק כאשר היעד המשותף התפורר ותשוש, תופסות השנאות האישיות את המקום הראשון: סי־לוק חשבונות פרטיים נעשה במקרה זה הנושא העיקרי של החיים ה־פוליטיים בתוך המפלגה.

מפא"י, בגילגוליה השונים, נתו־נה במצב של אובדן מטרות משות־פות מאז פרשת לבון. בן־גוריון סי־לק המאוזיל ולא יכול, לעת זיקנה, ל־הציב יעדים מדיניים חדשים למפ־לגתו, לאחר שהיעדים הקודמים הוג־שמו ברובם עם הקמת המדינה וב־צדוד הראשוני של מעמדה. מאז לא התחדש דבר: גדלה רווחת ה־אזרחים, הועתקו אופנות מחוץ־לא־רץ ובהכוח שש שנים בדיון פומבי עקר על עתיד כיבושי המלחמה. אך סיטואציה פוליטית חדשה לא נוצרה: מפלגת העבודה של היום, ומפ־לגת פחות, הם גופים פוליטיים אפור־טוניסטים, בעלי שרידים, אך חסרי תודעה. ומשום כך שרויה המפלגה במשבר מתמיד, כאשר יריבויות אי־שיות גוזלות את מיטב מירצה ו־עיקר ומגה. ממילא כישלון כמו זה של מלחמת יום הכיפורים, לא מב־ריא את הגוף המנוון, אלא מביא למלחמה חזית רוחמים בין הפיין הבריכים, ולאובדן כושר התיפקוד הציבורי.

אם ניתוח זה נכון, לא יקרב מב־צע סילוק דיין את קץ המשבר ה־פוקד את מפלגת העבודה, אלא רק יחריף אותו. מר יוסף אלמוגי דימה את המתרחש במפלגתו לסיפור הד־בריא — אם כי למרבה הצער לא ברור מי ישחק את תפקידו של ה־קדוש־ברוך־הוא. מכל מקום, הוא לא יכול להבריא את המערכת מב־חוץ. מפלגת העבודה או שתחדש, בד בבד עם גופה האישי, את תוכ־נה הפרוגרמטי שסביבו יוכלו להת־לכד בוחרים ואקטיביסטים רבים, או שתתפורר ותשקע.

מר בר־אהרון הציג אלטרנטיבה זו בבירור: עתה, כך נראה, הגיעה השעה של עשייה או שקיעה. ויא־מר מיד שלא מדובר כאן בחיבור מצע בלבד, פסיפס המורכב מהמ־לצות צוותי־חשיבה של מכב־אים. השאלה היא אם תוכל מפל־גת העבודה להפיח בעצמה נשמה פוליטית חדשה. התוכנית המדינית המעשית צריכה להיות נגזרת בהש־ראתה, וישאו בהגשמתה אנשים ש־לדידם היא חשובה יותר מקידומם העצמי. ואם יהיה בה פחות סוציא־ליזם (יהיה פירוש המונח אשר יהיה) או יותר, פחות שטחים או יותר, יותר היענות לרחשי ליבו של ה־ציבור או פחות, אלה הן שאלות שעם כל חשיבותן הן משניות.

מה שדרוש זו תורה מעשית מלוכ־דת, המלכדת בוחרים ונבחרים במספר רב, כיוון שהיא עונה לד־רישות של מציאות עגומה וחיצונית קשה. ואם נבצר הדבר ממפלגת הע־בודה, אין לה עתיד. היא תוכל אולי להוסיף ולהתקיים כשארית מאובנת מעידן אחר, אך לא להתיימר להנהיג את המדינה לקראת מיבחניה ה־צפויים.

בטחון־ישראל והאחריות לבטחון

מאת שבתי טבת

דומה, כי אין צורך לטרוח הרבה כדי להבהיר את ההבדל בין האחריות על הצבא ומשרד הבטחון — מער־כת הבטחון — והאחריות על בטחון ישראל. מכל מקום, די אם נסתפק בהבדל זה: שר הבטחון אחראי בפני הממשלה — ובאמצעותה בפני ה־כנסת — בכל הנוגע למערכת הבט־חון, ואילו ראש־הממשלה — וב־אמצעותה הממשלה כולה — נושא באחריות בפני הכנסת — ובמילא האומה כולה — בכל הנוגע לבטחון ישראל.

בטחון־ישראל הוא נושא מורכב, ובשום פנים אינו מצומצם רק ל־עוצמת ולדריכות הצבא. משתקפות בו הרגישויות, התחושות והתגובות במכלולים רבים, כמו יחסים בין־לאומיים, מדיניות־חוץ, יחסים עם ה־שכנים, שאלות הכלכלה והמוראל ה־אזרחי, התפתחות המדע והטכנולו־גיה, איכות הסביבה, החינוך, המש־פט ועוד, שאף עליהם מופקדים רא־שים מיוחדים. בכך כלל אין זה אומר שבטחון־ישראל עלול להיות מוכרע אך ורק בזירה צבאית. בנקל אפשר לשער נסיבות גורליות או קודרות ביחסי־החוץ (עם ארצות־הברית, ל־משל), ביריבה המוראל האזרחי (יר־דה רבתי, למשל), או בחינוך (לאומ־סיגינציה דוהרת, למשל). אדרבה, הוסטו של הצבא מושפע מכל אלה, ולא להיפך.

אולם אם נאתר את מערכת הבט־חון ואת יחסי השכנים כמרכיב ה־עיקרי, והמיידי, של בטחון ישראל, גם אז נבחין בקו תיחום. שר הבטחון, למשל, עשוי להמליץ על הסלמה, או מכה מקדימה, או מל־חמה ממש, ואילו ראש־הממשלה, עם רוב או בלעדיו, עשוי להגיע ל־מסקנות הפוכות. ויש לכך ראיות והתכנות מההיסטוריה הקצרה של מדינת ישראל.

בחלקה האמצעי של שנת 1955 היה בן־גוריון שר־הבטחון ומשה שרת ראש הממשלה. היתה ביניהם מח־לוקת בדבר פעולות התגמול והער־מתן שהגיעה לחידודה באוקטובר 1955, לאחר שנתפרסמה עסקת הנשק הצ'כית ולאחר שמצרים סגרה את מצרי אילת. בן־גוריון שר־הבטחון קיבל את דעת הרמטכ"ל משה דיין שיש לפתוח בכוח, ואילו שרת הת־נגד לכך. יתר על־כן, זמן קצר אחר־כך, בנובמבר, כאשר חזר להיות ראש־ממשלה ושר־בטחון כאחד, הע־לה בן־גוריון מחדש את ההצעה לפ־תוח בכוח את מצרי־אילת, אולם מצא עצמו במיעוט בממשלתו שאף זה הציג לפני הכנסת.

*

ראיה חדישה יותר היא עמדתו של לוי אשכול במשבר השניה של מאי 1967, עת שימש אף הוא ראש־הממ־שלה ושר־בטחון. בהצבעות אם לה־גיב בכוח כנגד ריכוז הכוח המצרי בסיני וכנגד סגירתם מחדש של מצ־רי־אילת, או אם לנקוט אמצעים דיפלומטיים, צידד אשכול, לפחות בחלקו הראשון, בצעדים צבאיים. מן הראוי להזכיר, כי בן־גוריון — כ־אורח מן השורה — דגל בדרך שונה לחלוטין: הוא הציע לפזר את המ־לואים, להביא לרגיעה ולהימנע מ־עימות צבאי.

המחלוקות השונות בסו־גיות אלה התנהלו בדיון שנושאו בטחון־ישראל. כך עלתה לא רק ה־שאלה אם נצבה בפעולת־תגמול או במלחמה, אלא בעיקר אם נצחון כזה יהיה רצוי גם לטווח הארוך.

בה מטמטם לעזרה. כמו באמר ש־את מערכת־הבטחון יכולים לנהל גם בני־תמותה רגילים. אבל לא כך ל־גבי בטחון־ישראל, כאן היתה לו ב־עיני הציבור מיוחדות מופלגת. כלו־מר דיין ידע טוב ומהר מאחרים מהו הטווח הארוך, ולפיכך אם להגיב, איך להגיב, במה ומתי. ואם היה בעיני העם שומר ישראל, ודאי ש־ציפו כמנו שלא ינום ולא יישן.

אולם, האמונה העממית בדיין — שעל שברונה הוא מכלם מחיר אישי יקר — לא היתה מעולם, ולא יכולה היתה להיות, יסוד בתשתית האחריות של הממשלה לבטחון־ישראל. כבר ראינו זאת אצל בן־גוריון, שקירבתו לבטחון־ישראל היתה גדולה מזו של דיין. עוצמתו שלא עצמו היה רא־שה ושר־בטחון שלה דוחה את הצע־תו לפתוח את מצרי־אילת בכוח ב־נובמבר 1955, ואף ורק משיקולים של בטחון־ישראל.

ודאי שכך צריך היה להיות — ואף היה — דינו של דיין. שר בטחון בלבד בממשלות אשכול וגולדה מאיר. דיין היה מגבל ב־מעשיו בצבא ובמערכת הבטחון הן מכוח החוק והנוהג, הן מהיותו נציג של סיעת מיעוט, לא חביבה במיו־חד על הרוב. במסגרת הדיון על בטחון ישראל אף היה מגבל יותר: הצעותיו למדיניות בשטחים נדחו ב־חלקן העיקרי, ואילו השקפותיו לגבי הסדר ישראלי־ערבי לא זכו לגיבוי ממשלתי רב יותר (ההסד־ר החלקי עם מצרים, ועוד).

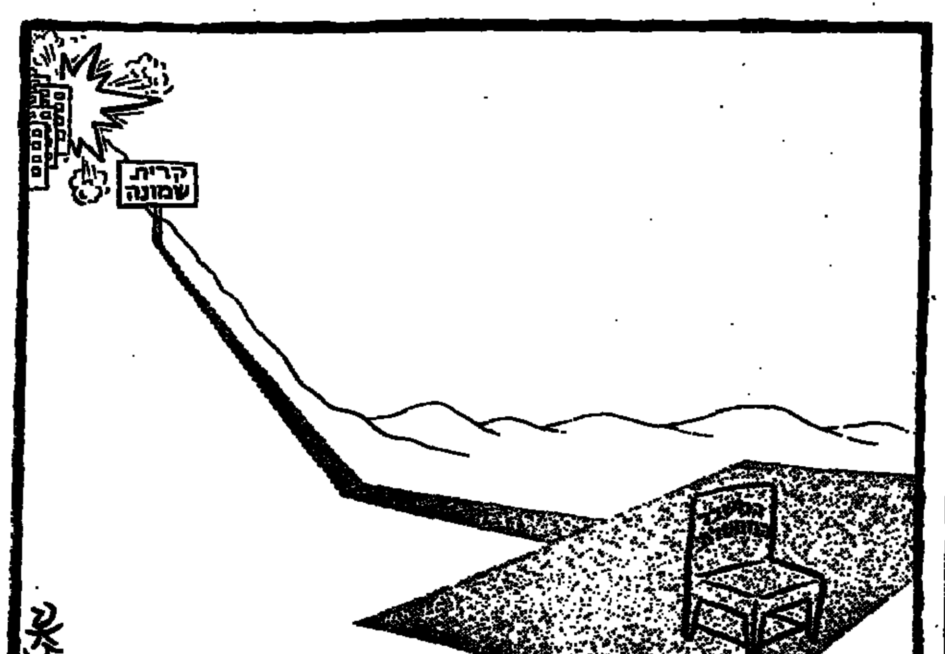

סוף סוף שכר ועונש

מאת יואל מרקוס

זו הפעם הראשונה מאז קיומה של המדינה שממשלה מתפטרת משום שהציבור מאס בה. זו הפעם הרא־שונה שממשלה הולכת כתוצאה מ־כשלון. סוף סוף, עשרים וחמש שנה אחרי תקומתנו אנו מתחילים להיות מדינה נורמלית בה נענשים על מח־דלים, בה מתפטרים שרים, נופלות ממשלות ולדעת הקהל יש מה לומר.

התפטרות זו של הממשלה וכל מה שיבוא בעקבותיה יכולים להיזקף בצדק לזכותה של ועדת אגרנט. ש־כן למרות הליקויים, למרות הסתי־רות, למרות המסקנות הבלתי־מוש־למות — דו"ח ועדת אגרנט הינו בכל זאת מיסמך היסטורי. יש לי רושם שבספרי הלימוד במדעי ה־מדינה בעתיד ידברו על ישראל־שלפני־הדו"ח ועל ישראל־שאחרי־הדו"ח. וזאת משום שוועדת אגרנט תרמה תרומה שלא תסולא בפז לק־ראת הפיכתה של ישראל ממדינה שהיו בה סממנים בולשביקיים של שלטון „המפלגה" והטכנוקרטיה ה־מפלגתית על הפרס ועל סדרי־המימ־של, למדינה שיש בה נורמות צי־בוריות, כללים וחוקים המחייבים לא רק את האדם הקטן אלא כל אדם, יהיה חשוב ככל שיהיה.

נכון שיש מחלוקת על החסר בדו"ח ואני עצמי לא הייתי מאושר מה־צורה בה טיפלה הוועדה בדרג הפו־ליטי. אך השפעתה המפליגה של ה־וועדה לא צריכה להימדד על פי ה־דברים שלא מצאה אלא דווקא על דברים שהצביעה עליהם. ובעיקר בת־סיסה שגרמה, בהתפתחויות שהאיצה, בכלל זה התפטרות הממשלה, ובכך שפקחה עיני כל לפגמים יסודיים ב־סדרי המימשל שום נגישות כל מדי־נה דמוקרטית.

התסיסה הציבורית הפוליטית ש־גרמה להתפטרות הממשלה היא רק ראשיתו של תהליך בדרך הבראתם של החיים הדמוקרטיים במדינה. ו־אם כי נכון שתהליך זה מתרחש ב־תקופה קשה שיש בה מתח מדיני ובטחוני גבוה — יתכן שכל ההת־רחשות הזאת לא היתה אפשרית אלא דווקא תחת לחץ. על כל פנים לפחות ארבעה תחומים מרכזיים כבר לא יהיו עוד מה שהיו בזכות ה־וועדה:

* בראש וראשונה בתחום שיטת השכר־והעונש בחיים הציבוריים. ב־תחום זה עשתה הוועדה היסטוריה. שכן אפשר לספור על אצבעות יד אחת את הפעמים בהן הורחק עובד ציבור (לא כל שכן נבחר) כתוצאה מכשל־לון. וכשלונות אין אנו חסרים. מקו־בל היה שרק מי שסר חינו בעיני השררה או רק מי שמת, מאבד את מקומו. עובד ציבור שנכשל, המ־שיך לעלות בדרגה. במקרה הטוב קיבל כפול מוצלח ממנו. הוועדה יצרה תקדים חשוב לגבי עובדי צי־בור ובכך תרמה, לטווח ארוך, להע־לאת רמת השירות הציבורי בכל צורותיו. אך התקדים החשוב והחלך ונוצר נגד עינינו הוא בתחום אח־ריות הנבחרים. פתאום אנו מוצאים את עצמנו בפני האפשרות ששר או שרים נדרשים לפרוש על מחדל או על תפיסה מוטעית. פתאום מתפטרת ממשלה שלמה ואפשר, שיהיו בחי־רות חדשות — לא בגלל התפרקות קואליציה, אלא עקב כשלון. — הר־דאה בלתי־נמנעת בכשלון. בכלל, עצם העובדה שלא רק אחרי גלר מסד־גל להיות מחוגים אלא שאפשרי ש־הציבור כולו יזיז, ברצונו, עסקנים מכסאותיהם הוא תקדים מעודד ש־נברך עליו לאחר שתקופת־ביניים זו של אי־בהירות תגיע לקיצה. אני משוכנע שבמוקדם או במאוחר כל מה שקורה עתה ישמש בסיס לנה־גים וחוקים שיגדירו אחריותם של נבחרים. ונבחר הנותן את הדין בפני הציבור שוב לא תהיה בעתיד תופ־עה המתרחשת אחת ל־25 שנה.

* ועדת אגרנט תרמה לכך ששי־טת הטלאים במפלגת השלטון שוב לא תוכל לעבוד. כל עוד היה כוחו של המנגנון המפלגתי אדיר — הגי־זה הצמרת הוותיקה שאפשר למשול באמצעות סופרמרקט של דעות. הבר־נים המפלגתיים ידעו שתהיה הדעה המדינית אשר תהיה, תהיה התפיסה שונה ככל שתהיה, לא תיפגע המש־מעת המפלגתית בגלל שיטת התלות של העסקנים בכיסיביתם בועד הפו־על. סליחות, במנהיגות המפלגה.

גם כאשר העמידה המדינה בפני בעיות חמורות הדורשות מדיניות ברורה, האמינו כי הקולות והתוכנים ב„קוי" נמצאים בכיס, לא חשוב מה דעתם של בעלי הקולות. זה פעל כל עוד שלט מנהיג כאריזמטי בעל אוו־טוריטה בלתי־מעורערת ותפיסה מדי־נית ברורה. בלעדיו, אבד המנגנון את השליטה. המפלגה הפכה בהדרגה מר־עדון לגימרול־הדדי וממעמד זה מועי־דון הלבבות הבודדים — בו כל אחד חושב, מדבר וגם מצביע כרצונו.

עתה מתחוור שאי־אפשר לדגול במדיניות מסויימת ולצפות ששרים וחברי־כנסת המתנגדים לה יתמכו בה. צדק בשעתו משה דיין שתמה איך מאיר יערי והוא יכולים להופיע ברשימה אחת. ובאמת, איך יכלו אברהם עופר ויוסף שריד להצביע בעד גולדה? וכיצד יכול לובה אליאב לייצג את קו גולדה בכנסת?

התפטרות הממשלה הדגישה את ה־צורך לתקן את האנומליה הזאת. יתי־כן אמנם שוותיקי המערך ינסו ב־שלב זה לכונן במהרה ממשלה חד־שה בלי בחירות לפי שיטת הטלאים. אך ממשלה זו, בין אם יעמוד ב־ראשה ספיר ובין אם צדוק, לא תח־זיק מעמד אם תצטרך לייצג מגוון דעות המתחיל משמאל הקיצוני ו־נגמר בניציות הקיצונית. אני מאמין שלא ירחק היום בו לא יהיה מנוס משדוד מערכות בתוך המערך שב־סופו יבחרו נציגי המפלגות בכנסת ובממשלה מהמחנה שתפיסתו הוכח ברוב. ראש הממשלה הבא לא יהיה „סודרן קונסנסוס", אלא מייצג של קו מדיני ברור.

* הוועדה חשפה בין השאר ש־משהו יסודי מאוד לקוי במערכת ה־יחסים שבין הגוף הנבחר במדינה ל־בין הזרוע הצבאית שהיא כפופה לו. כשאתה עושה פלאש־בק עתה באמת מופתע לגלות שכל ארבעת שרי הבטחון שהיו לישראל סיימו את הקריירה שלהם בצורה עגומה. הם איבדו את אמון הצבא, את אמון הציבור או את אמון שניהם גם יחד.

בן־גוריון ולבון חיסלו את עצמם על פרשת „מי נתן את ההוראה" שביסודה לא היתה אלא תוצאה מאי־בהירות בכפיפותה של הזרוע הצב־אית לשר הבטחון ומאי־בהירות מי קובע מה בענייני בטחון. אם לבון סבר שהיה בצבא מי שרימה אותו, הרי ראש הממשלה דאז משה שרת המנוח גרס ששר הבטחון רימה אותו או לפחות לא סיפר לו את הכל. כי בהעדר כללים קבועים לא כל מה שהיה מותר לבן־גוריון היה מותר ללבון.

אשכול הפסיק לכהן כשר בטחון מ־שום שלא השכיל להשתמש בסמכו־יותיו העצוקות שהלבישו עליו כשר בטחון לא בתוקף הליכים קבועים אלא מחישובים מפלגתיים. דיין שבא להציל את ענייני הבטחון מידי אש־כול מצא את עצמו, בתורו, מאבד את אמון הציבור כשטענתו שלא היו לו די סמכויות. ארבעה שרי בטחון סבלו בגלל היעדר חוקים כתובים לסמכותם. לא במקרה לא נכתבו חוקים אלה. בימיו של בן־גוריון לא נכתבו, כי לא העזו לגעת בגחלתו משום שנתנו בו אמון עיוור. בימיו של דיין נמנעו מזאת לא מפני שנת־נה בו הצמרת אותו אמון, אלא דווקא משום שפחדו ממנו. היה נוח לצמרת שלא יהיו בכתוב כללים קבועים, כדי למנוע מדיין את המילה האחרונה בענייני בטחון. זו הסיבה, למשל, שההכרעה מי יהיה רמטכ"ל לא נית־נה באופן מוחלט בידו; זו הסיבה שענינים רבים שהיו בתחומו המובהק של שר הבטחון (כגון ענייני מינוי) הועברו לסמכות ראש הממשלה.

במלים אחרות: בהיעדר כללים קבועים, סמכותו המעשית של שר הבטחון נקבעה לפי קירבתו למנ־גנון המפלגתי. לוא הגיע המצב לכך שתיק הבטחון חייב היה להימסר למשל למשה קול, ודאי היה הופך לאיש חסר־סמכויות לחלוטין. עתה, בזכות הוועדה, אין לי ספק שהממ־שלה הבאה תקבע מסכת חוקים להסדרת כל נושא הכפיפות והסמ־כויות בין הדרג הצבאי לדרג המדיני והנבחר.

* ובסוף, אם אי־פעם תפעל הממ־שלה בצורה תקינה על פי סדרים קבועים, גם זה יהיה בזכותה של הוועדה. דומה שלא רק המטבח מת עם התפטרות גולדה אלא גם שיטת המטבח (לפיה הממשלה משמשת חו־תמת גומי לפעולתה של קבוצה קטנה וכיתתית) שבקה חיים לכל־חי. מכאן ואילך קרוב לוודאי שהממשלה תהיה יותר שותפה בעיצוב עניינים חיו־ניים למדינה. תהיה ועדת בטחון, מוגדרת ומיוצבת; תהיה הקפדה ב־הגברת מידע וניתוח מדיניים. בקי־צור: הממשלה הבאה תפעל בהתאם לפי הליכים מוגדרים.

אני אומר זאת לזכותה של הווע־דה, כי הליכי מימשל מסודרים על־ידי חוקים, כללים קבועים וברורים תהיה להם השלכה נוספת: הם יעקרו בהדרגה מליבו של הבוחר את פחדו הקלאסי שמא החלפת מפלגות בשל־טון תביא להתמוטטות כללית. ככל שיתברר שה„מכונה" של המדינה בנויה על יסודות מוצקים וקבועים כך יהיה האזרח בשל יותר להביא לרוטציה קבועה בשלטון.

ואולי זו הסיבה שבין תוצאות היותר ארסיים של הוועדה במצבים העסקנים המפלגתיים החוששים לבר־ילם. הם מפחדים ככל שהיה מקודש במדינת האקדחונים ויורים בלי אב־חנה במכנתון. אך ספק אם הדבר יעזור להם. כי הסכנתון הזה, שהיא היסטוריה, הנפילת הממשלה היא אבן־פינה ראשונה בדרך התעצבותה של ישראל כמדינה דמוקרטית נורמלית.

באזור הצמרת של חולון מציעה לך פאן לון הצעה שאי אפשר לסרב לה...

כן, דירה שתוכל להיות שלך

בנוה פאן-לון - חולון

באחד האזורים היפהפיים והנאים של חולון, בונה פאן-לון דירות מגורים מודרניות ומרווחות. המשתלבות באווירה השכונתית המיוחדת של נוה פאן-לון. במרכז הנוה - גינה ירוקה ורחבת קיים.

בשליזה שרותים שכונתיים חיוניים. אם אתה מאמין שמקום המגורים שלך הינו חלק מאורח חייך ומההווי המשפחתי שלך, הכנס לאחד ממשרדי המכירות של פאן-לון ותדע מה מייחד כל כך את נוה פאן-לון בחולון.

בחודשים אפריל—מאי יקבל כל רוכש דירת פאן־לון ארוח של 3 ימי חול במלון פאן אמריקן ים המלח

פאן-לון

משרדי מכירות

مكان الأصل

מדינה ללא מדיניות חוץ

הפלשתינאים בירדו אפשרות למיפגש בדרג בכיר אך נידחו ✱ ישראל אינה ערוכה לסיבוב נוסף עם המצרים ✱ השגות בעניין עתיד הנפט באבו־רודס

מאת דן מרגלית

בחודשים האחרונים ובעיקר ב־שבועות האחרונים, אין לישראל מדיניות חוץ. אמנם גם לפני מל־חמת יום הכיפורים לא היתה למד־ינה יוזמה, אולם היא פיתחה מע־רכת תגובות עירניות כלפי הזירה המדינית. עכשיו לא נותר מכך דבר ממשי. המתח הפנימי מכלה כל חל־קת אנרגיה מדינית בירושלים, ועבו־דה שצריכה להיות בסיסית ומובנת מאליה נעשית כלאחר־יד.

ההוכחה לכך היא בעמדת האופו־זיציה. בשבועות האחרונים אין זו פעילה בתחום מדיניות־החוץ, פרט למספר שאילתות על מעמד ישראל בדרום־אמריקה, או על ההתבטאויות של השר אבא אבן בעתון בחו״ל —התבטאויות שתוכנן קשור למח־לוקת הפנימית בארץ.

אולם למרות מצב זה ממשיכים המאורעות בזירה הבין־לאומית ל־התרחש. האמריקאים התמו על עיס־קת נשק עם סעודיה. עיסקה זו מד־

לישיבתה הראשונה. היכן יזונו, איפה, בנושאים המרכזיים? היכן יד כל שר כלשהו להעלות הצעות בל־תי־שיגרתיות, בלי לחשוש מתגובה נזעמת? מה נעשה עתה עם ועדת אלוף־קול־בורג, כאשר דו״ח ועדת אגרנט מונה את ביטולה של ועדת השרים לבטחון כאחד המישגים הק־שים?

יותר משר אחד סבור, כי קונייטרה אינה „נחלת אבותי" וכי תמורת הסד־ר יעיל עם הסורים כדאי לחשוב על פרידה מעיר זו. אילו התכוננה הממשלה ברצינות הדרושה לסיום ירח־הדבש של ד״ר הנרי קיסינג'ר, המקבל בואשינגטון נציגים סוריים ומתכונן לבקר ב־27 באפריל במז־רח־התיכון — היתה דואגת בראש ובראשונה להקים מחדש את ועדת השרים לבטחון, כדי לדון בעניינים אלה במסגרתה. אולם למי יש סבל־נות לכך?

התוצאה היא, שבהיפתח סיבוב חדש של שיחות הפרדה עם סוריה לא חל שינוי כלשהו בעמדת ישראל

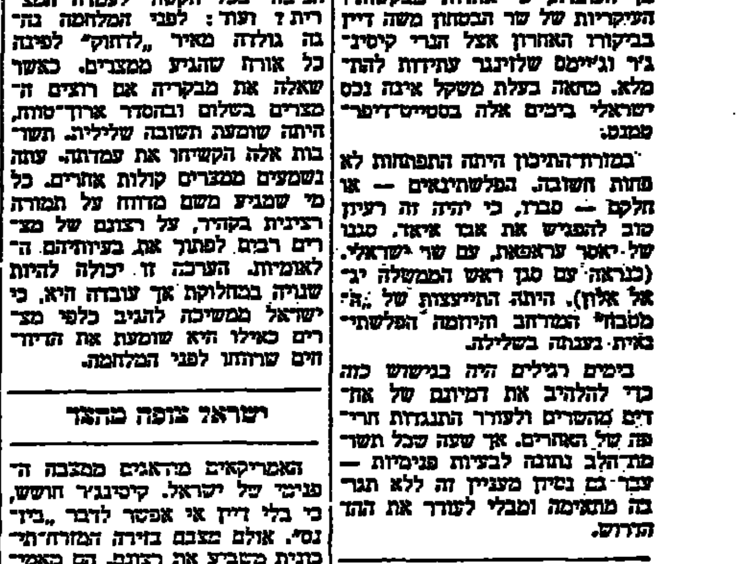

משה דיין והנרי קיסינג'ר: עם מי אפשר לדבר „ביזנס"

אינה, בעיקר על רקע מעורבותו האנטי־ישראלית הגוברת של המלך פייסל. בימים כתיקנם היתה קמה סערה. ישראל מסתפקת במספר מלים מסויגות. מעמדה החיצוני וחולשתה הפנימית כופים עליה להיות מרוצה מן העובדה, כי אחדות מבקשותיו העיקריות של שר הבטחון משה דיין בביקורו האחרון אצל הנרי קיסינ־ג'ר וג'יימס שלזינגר עתידות להת־מלא. כתהא בעלת משקל איכה נכס ישראלי בימים אלה בסטייט־דיפר־טמנט.

במזרח־התיכון היתה התפתחות לא פחות חשובה. הפלשתינאים — או חלקם — סברו, כי יהיה זה רעיון טוב להפגיש את אבו איאד, סגנו של יאסר ערפאת, עם שר ישראלי. (כנראה עם סגן ראש הממשלה יג־אל אלון). היתה התייצבות של „אי־מטבח" המרחב היוזמה הפלשתי־נאית נענתה בשלילה.

בימים רגילים היה בנישוש כזה כדי להלהיב את דמיונם של אח־דים מהשרים ולעורר התנגדות חרי־פה של האחרים. אך שנה שכל תשו־מת־הלב נתונה לבעיות פנימיות — עבר גם נסיון מעניין זה ללא תגו־בה מתאימה ומבלי לעורר את ההד הדרוש.

ובהפרכותיה. אין מי שיישם עוב־דות חדשות למצבים המשתנים.

אין ספק כי העובדות משתנות, הן בתחום מתמדת גם בתחום המאקסי וגם באורח מהותי. אך לא ברור מדוע ממשיכה הממשלה להרגיע את הציבור בכל הקשור לעמדה המצ־רית? ועוד: לפני המלחמה נה־גה גולדה מאיר „לדחוק" לפינה כל אורח שהגיע ממצרים. כאשר שאלה את מבקריה אם רוצים המ־צרים בשלום ובהסדר ארוך־טווח, היתה שומעת תשובה שלילית. תשו־בות אלה הקשיחו את עמדותה. עתה נשמעים ממצרים קולות אחרים. כל מי שמגיע משם מדווח על תמורה רצינית בקהיר, על רצונם של מצ־רים רבים לפתור את בעיותיהם ה־לאומיות. הערכה זו יכולה להיות שגויה בתחולתה אך עובדה היא, כי ישראל ממשיכה להגיב כלפי מצ־רים כאילו היא שומעת את הדי־חים שרווחו לפני המלחמה.

ישראל צופה מהצד

האמריקאים מודאגים מהמצב ה־פנימי של ישראל. קיסינג'ר חושש, כי בלי דיין אי אפשר לדבר „ביז־נס". אולם מצבם בזירה המזרח־תי־כונית משביע את רצונם. הם מאמי־נים כי הם הוזקו בבכורים (על כן צפויה יוזמה נוספת מצידם לנסיגה ישראלית בסיני. הסטייט־דיפרטמנט רשם לפניו כעמדה ישראלית את הודעת דיין, כי אבו־רודס אינה עי־לה למלחמה. מומחים טוענים, כי אם תוותר ישראל על אבו־רודס היא תתעבד בפני משבר אנרגיה חמור. לדבריהם בעופף העולם ב־חוזים ארוכי־טווח לרכישת נפט ד־ישראל תתקשה לחדור ביניהם ולר־כוש נפט לעצמה. (עניין זה נדון באחרונה בסימפוזיון סגור בתל־אביב, אך דאגת המומחים אינה, בהכרח, בעיית הממשלה).

האמריקאים מרוצים בכך שהסו־רים באים לואשינגטון. אפילו מוע־מר קדאפי גולש, ואולי הולך, ל־מעשה, מהכפלה. וכל זאת מבלי לפגוע בקשרים עם ישראל ותוך הגברת תלותה של ירושלים בוא־שינגטון.

ירושלים צופה בהתפתחויות אלה מן הצד.

בלי מסגרת לדיון

על העובדה, כי דבר לא אירע למ־רות יום הכיפורים ודו״ח ועדת אגר־נט מלמדת גם ישיבת הממשלה ב־אמצע השבוע. לפתע, כמו התעו־ררות מחלום ממושך, שאלה ראש הממשלה גולדה מאיר את השר אלון, מה אירע לה לוועדת־השלושה המ־יוחדת, שהיתה צריכה להמליץ על הקמת ועדת שרים לבטחון. נושא זה היה סלע מחלוקת עיקרי במשא־ומתן הקואליציוני. שר התיירות משה קול הזהיר, כי בלעדי ועדה כזו לא יצטרפו הליברלים העצמאיים לממ־שלה החדשה. שר הדתות ד״ר יצ־חק רפאל הבהיר, כי עניינים מכרי־עים לא ייחתכו להבא במטבחה של גולדה מאיר. עתה מתברר, כי מס־פר שבועות לאחר שהממשלה מינ־תה את אלון, קול ויוסף בורג לה־ציע הרכב — עדיין לא טרח סגן ראש הממשלה לכנס את הוועדה

התבססות אמריקאית במזה"ת

ארה"ב הבטיחה לארגן ולחמש את המישמר הלאומי הסעודי

מאת אליהו סלפטר

ההערכה שהסורים „מוממימי" את גבול הצפון בהשראה סובייטית כדי להכשיל יוזמות השלום הבלעדיות של ד״ר קיסינג'ר, נעשתה לאחת ה־אמיתות המקובלות בעולם ובישראל. והדרכן של אמיתות, הן נוטות להסב תשומת לב הן משורשיהן והן מהש־לכותיהן לטווח הארוך יותר?

אמנם מזכירים מדי פעם שהרוסים נבהלו מן התקרבות המצרית האמ־ריקאית, אך ספק אם מעריכים אצלנו נכונה את מימדי שיפור מעמדה של ארה״ב בחלקים של העולם הערבי. וגם ספק אם אנו ערים לכך שלפחות חלק משיפור זה, בסופו של דבר, יתן את אותותיו גם ביחסי ישראל—אר־צות הברית.

לוא ממשלת ישראל לא היתה כל כך עסוקה בשאלת התפטרותה או לוא, לפחות, כבר היה קיים גוף ל־תיכנון אסטרטגי, חייבים היינו להק־דיש חלק ניכר מהמחשבה ל־שאלה באיזה מידה ובאיזה צורה חייבת, יכולה וצריכה, ישראל לסייע לתהליך ההתבססות האמריקאית, כדי להבטיח מינימום של נזק לאינטר־סים שלנו.

אמנם נכון שלאישיותו של הד״ר קיסינג'ר חלק לא מבוטל בהתקרבות האמריקאית־מצרית. אך חלק יותר חשוב יש בכך לאישיותו ומדיניותו של סאדאת. ההסתמכות על ארה״ב להשיג את עיקר מטרותיה של מצ־רים אחרי המלחמה, נובעת במידה רבה מהשקפת עולמו של סאדאת מ־לפני המלחמה: סאדאת נוטה לחוגים האמריקאיים, רואה ביזמה הפרטית מפתח חשוב לפתרון בעיותיה הכל־כליות והחברתיות העצומות של מצ־רים — ובארה״ב את המקור ממנו יוכל לבוא סיוע הן ממקורות ממשל־תיים והן בצורת השקעות הן של חברות אמריקאיות.

חששות הסובייטים

סביר להניח שמוסקבה חוששת יותר מהשינויים במחנה הכלכלי וה־מדיני־פנימי במצרים מאשר מהבי־טויים החיצוניים של חיבוקי סאדאת קיסינג'ר. ככל שיעמיקו שינויים אלה, עשוי לפתוח החשד (שנשמע מדי פעם בישראל) שסאדאת עסוק שוב, כמו ערב יום הכיפורים, בתר־גיל הסוואה בזיל להרדמת ערנותה של ישראל. ובמקביל גם ירבו ה־התבטאויות אשר, בלכסיקון היחסים הבין־לאומי של בריה״מ, אינן מקו־בלות אפילו לצורכי הטעיית האויב. האשמת בריה״מ במעשה שקר ומר־מה, כפי שעשה סאדאת כאשר קבע כי הסובייטים טענו למחרת יום ה־כיפורים כי אסאד הסכים להפסקת אש — האשמות מסוג זה חורגות, דומני, מהמותר גם כאשר רוצים „להציג" התקררות יחסים.

אך הידיעות מקהיר שמוסקבה מס־רבת לספק נשק נוסף למצרים, מעו־רבות יחס של זהירות מירבית. אין זה מקובל במדיניות הסובייטית להגיב בצורה בה קיצונית אפילו במקרה של מורת רוח רבה מאד. סביר יותר שהרוסים מעכבים אישור עסקות נשק חדשות — ולא ביצוע עסקות קיימות. אך אם ידיעה זאת נכו־נה, יש לכך משמעות מרחיקת לכת על תחושת בטחון העצמי של מש־טרו של סאדאת.

וכאן מתעוררת אחת השאלות ה־חשובות שתיכנון אסטרטגי ישראלי היה צריך להשיב עליה:

✱ האם ובאיזו אופן צריכה יש־ראל לסייע לארה״ב להפיג את חש־שותיה הצבאיים של מצרים. למשל, אנו רואים את התקלות בהוצאת ה־תותחים העודפים באזור חימוש ה־מוגבל, מנקודת ראות הפרת הסכם ההפרדה. אך ניתן להעלות על הדעת שהפיקוד המצרי, החש מאבדן תמי־כה סובייטית בקו המדיני של סא־דאת, חושש בכנות מעמדה צבאית של מזרח התעלה. גם מפקד ישרא־לי לא היה שקט ביותר לוא היה צריך להגן על אותו שטח בעזרת 36 טנקים ו־36 תותחים — אם לא היה בטוח שבצד שכנגד לא תחול תפנית ב־180 מעלות.

הדברים נראים אולי אחרת ליש־ראלי היושב בתל־אביב, אך מי ש־קורא בקהיר על המהומות הפוליטיות בישראל יכול לשאול את עצמו האם לא יתכן שהליכוד יעלה לשלטון וי־נקוט במדיניות הרבה יותר קיצו־נית מזו של ממשלת המערך?

השאלה יכולה, איפוא, להיות: האם יכולה — וצריכה — יש־ראל להרגיע את המצרים שגם כיבוד הפרדת הכוחות וגם ה־רצון להמשיך בשיחות להסדר מקיף משקפים רצון רוב העם ולא של ממשלת גולדה מאיר או ממשלת המערך בלבד.

אך נראה שלא רק המצב במצרים מדאיג את מוסקבה.

✱ למשל, ספק אם מוסקבה רואה בסיפוק את המתרחש בגבולות עי־ראק, בה ממוסדת ומבוססת ביותר ההשפעה הסובייטית מכל ארצות ערב. ההתנגשויות בגבול עם איראן מצד אחד, המלחמה המתקרבת עם הכורדים, מצד אחר, עלולים להעמיד את מוסקבה בפני כמה ברירות לא־נעימות מאד ביחס להיקף התמיכה במשטר בבגדאד מול רצונה לשפר יחסים עם איראן ועם טורקיה. ל־מותר לומר שגם לארה״ב וגם ליש־ראל עניין לא מבוטל בפרשה זאת.

גם בתחום זה יכולה ישראל להשפיע לפחות על אחדים מה־גורמים המעורבים וליטול יוזמה יותר רחבה מכפי שהיא עושה בזמן האחרון.

✱ חלה תמורה חשובה ביחסי ארה״ב־סעודיה. לפני חודשים אח־דים, בשיא משבר החרם הנפט, פור־סמו ידיעות על מיקוש שדות הנפט למקרה של התערבות אמריקאית מ־צד אחד, ועל כינון יחסים הדוקים יותר מפורמאליים, בין סעודיה ובריה״מ. אך בינתיים הבין המלך פייסל שהר־דיקאליזציה בעולם הערבי, הנגר־מת ע״י החרם, מקבלת מימדי כדור־שלג אשר יכול בנקל לחסל את מש־טרו. לכן נבלם התהליך, האמברגו בוטל (פייסל אף מוכן להוריד את מחירי הנפט) והחל תהליך של שי־קום הידוק מחודש של היחסים בין ארה״ב לסעודיה.

נשק אמריקאי לסעודיה

תהליך זה הגיע למידת הצלחה בו־לטת בהסכם שיתוף־הפעולה הכל־כלי, התעשייתי והצבאי, עליו הודיעו בריאד ובואשינגטון בסוף השבוע שעבר. הנסיך עבדול עזיז סעוד יבוא בקרוב לארה״ב למו״מ עם הנשיא ניכסון והשר קיסינג'ר על שלושה נושאים מרכזיים: השתתפות אמרי־קאית נרחבת בתיעושה של ערב הסעודית, ענייני אנרגיה ועניינים מוניטאריים בין־לאומיים הקשורים בשימוש בעשרות מיליארדים הדו־לרים המצטברים בידי האוצר הסעו־די, ורכישת ציוד צבאי אמריקאי רב ומתוחכם ע״י סעודיה. ארה״ב הב־טיחה לארגן מחדש, לחמש ולאמן ב־מיוחד את המשמר הלאומי הסעודי, המונה כ־50,000 חייל והמהווה את המשענת העיקרית למשטרו של פיי־סל.

✱ נמסר שמכינים עסקה דומה, אם כי בהיקף קטן יותר, גם בין ארה״ב וכווית.

וכאן מתעוררות שתי שאלות ש־ישראל הייתה צריכה לתת דעתה עליהן. הראשונה — והיא אינה חד־שה — איך עלינו להתייחס לזרימת נשק אמריקאי רב לסעודיה (וכווית). האם לומר שמוטב נשק אמריקאי ה־מלווה השפעה אמריקאית, או מוטב להפעיל השפעה, במידת האפשר, ל־צימצום אספקת נשק כלשהי לארץ ערבית כלשהי מתוך הנחה שנשק זה, בסופו של דבר, עלול להיות מופעל נגד ישראל?

לזה מצטרפת השאלה השנ־יה: איך צריכה ישראל וידידיה בארה״ב להתייחס לגל ההש־קעות הסעודיות (הכוויתיות) העשויות לזרום עתה לאמרי־קה? האם להשלים או לנסות לצמצם?

מכל מקום לא יכול להיות ספק שגם מן הבחינה האמרי־קאית חייבים ידידי ישראל לעודד חקיקה המטילה פיקוח על השקעות ערביות אלה. (לנושא זה עשויות להיות השלכות שמזכירות את פרשת תיקון ג'קסון בקשר לחופש ההגירה מבריה״מ). כמה מהסכנות והסיכויים לישראל הטמונים בהתפתחויות אלה, ברורים למדי:

א) בריה״מ המנוצחת — תגביר את מאמציה בשני כיוונים: לגנות להכ־שיל את המדינה האמריקאית למצ־רים ולהגיע לשיפור מחודש של ה־יחסים בין ארה״ב לבריה״מ; למנוע התפשטות הזירה האמריקאית, ב־עיקר צפון־מזרחה. קיצוניות ותוק־פנות סורית כלפי ישראל, עלולה להיראות לסובייטים גם להבא כמכ־שיר היעיל ביותר להשגת שתי המ־טרות גם יחד.

ב) מעמדו של סאדאת יתחזק כ־תוצאה מהידוק היחסים בין ארה״ב לסעודיה ויצטמצם במידת־מה הלחץ הסורי־סובייטי עליו ובכך תתעבה לו שהות־מה נוספת להישאר בתוך בין הערבים שהגיע להסכם הפרדה עם ישראל.

ג) המלך פייסל עשוי לדרוש שוב ושוב לפתות התבססות אמריקאית.

***

המלך פייסל

אם לא צעדים ממשיים, ביחס למע־מדה של מזרח ירושלים. מנוי וגמור אתנו שלא לוותר על החזרת העיר העתיקה לידי שלטון המוסלמים.

ד) ארה״ב עלולה לראות הכרחי לדרוש מישראל גמישות, לפחות כל־פי מצרים, כדי לא לבלום, או אף להחזיר, את ההתבססות האמריקאית המחודשת במצרים, בסעודיה ובנסי־כויות המפרץ.

אך מעל ומעבר לכל היתה כל חשיבה אסטרטגית ישרא־לית חייבת לקחת בחשבון ש־רצונו של סאדאת להקדיש את מרצו לפיתוח כלכלי של מצ־רים, אינו מבטל את שאיפתו להביא לנסיגה ישראלית מ־סיני.

דווקא משום ששיפור ממשי ברמת החיים של האורח המצרי בהכרח תהיה אטית, אפילו בתנאים הטובים ביותר, תתעורר תוך כמה חדשים שאלת המשך הנסיגה הישראלית גם כבעיה מצרית פנימית.

איך לסייע לסאדאת לעבור בשבי הלחצים היה צריך להיות הנושא ה־עיקרי הנדון ביותר של החשיבה הישראלית. השקועה כיום כולה ב־מאבקים סביב דו״ח ועדת אגרנט.

מצפים לנשיא

השלכות הבחירות בצרפת על המשבר בקהיליה האירופית

מאת אליהו מאייסי
סופר „הארץ" בצרפת

פאריס

על צרפת עבר עתה הלם קשה. כשמת דה גול, הוא כבר לא היה בשלטון יותר משנה, ומלבד זה עבר את גיל הגבורות. לעומת זה היה פומפידו במותו רק בן 63, וב־משך שנה וחצי העלימו בקפידה מן הקהל שהוא חולה אנוש. מי שאמר את ההפך מן ה„אמת" ה־רשמית, זכה ביחס של אויב פולי־טי. עם זאת ידעו שנערכות הכנות אינטנסיביות לקראת הירושה בקרב המועמדים האפשריים, בעוד שמצד השלטון היו סימנים שהפידו כי נעשים באופן דיסקרטי צעדים כדי להתכונן לעתיד.

מאז ימי דה גול היה השלטון מ־בודד מן העם, כי בתפישה הגוליס־טית את המדינה היה גלום הרעיון שלשליטים צריך להיות מסתורין מסויים כלפי העם כדי שיצייתו להם. יורשי דה גול קיבלו רעיון זה כ־דוגמה, אך לא היתה להם הכריזמה של דה גול שתודות לה נתקבל הנשיא תוך אמון מסויים מצד העם באמיתותו. תחת פומפידו הוכתמו נוהגי המיניסטרים יותר ויותר על ידי נוהג של „הנח לעניינים להת־גלגל", במיוחד בענייני פיקוח וב־חקירות משטרתיות — ובסופו הביא הדבר לשערוריות שטרם הובהרו הבהרה מלאה.

יחד עם זה היתה צרפת נתונה בתהליך מסחרר של פיתוח כלכלי — תהליך שהועמד לפתע בספק כשפרץ משבר האנרגיה. מכאן ה־סיבות הצד הבין־לאומי של המדי־ניות הצרפתית. צרפת נכנסה לתוך משבר, שהחמיר והלך מאז עד שהגיעה עתה למבוי סתום.

דה גול בשעתו נקט בצורה ברו־רה עמדות מסויימות. הוא התנגד לחוזה רומא מ־1957 שעל פיו הוקם השוק המשותף. אך לאחר שהגיע ב־1958 לשלטון, הצהיר שמכיוון שצרפת חתמה על חוזה זה, אין הוא, דה גול, יכול לחזור בו ממנו. (אפשר להשוות גישה זו לגישת ממשלת הלייבור הנוכחית בברי־טניה). אך עם זאת התנגד בעקש־נות לקבלת בריטניה לשוק המשו־תף. הוא טען שהיא קשורה יותר מדי לארה״ב, ושארה״ב לא תר־שה לעולם כי תהיה לאירופה ישות ומדיניות משלה.

משבר האנרגיה

בכל זאת, לקראת סוף שלטונו, ניסה דה גול להציע לממשלה ה־בריטית דאז (ממשלת לייבור) לעיין מחדש בפרשה כולה כדי לראות אם אפשר למצוא בסיס משותף להס־כם שיאפשר הצטרפות בריטניה ל־שוק המשותף. באותו זמן הביעה ממשלת הלייבור נכונות להיכנס לדיונים על ענין זה. אולם על ידי תמרון מפוקפק של מיניסטר החוץ הבריטי דאז פורסמה הפרשה בנ־סיבות בלתי־נעימות מאד לדה גול, וענין ההצטרפות הבריטית לשוק ירד מן הפרק.

לאחר שהית עלה לשלטון בלונ־דון, והפגין רצון כן להגיע להס־כם, קיבל פומפידו את הענין מחדש לידיו. הדבר נעשה על בסיס ויתו־רים משני הצדדים. בסופו של דבר קיבלו הכל את התזה הצרפתית, שאל לבריטניה לדרוש רביזיה ב־חוזה רומא, אלא רק הקלות ש־אפשרו לה להסתגל לתנאי החיים בתוך הקהילה.

משבר האנרגיה פרץ בסוף 1973 בעקבות מלחמת יום הכיפורים. מ־אז הימים הראשונים הביעו פקידים צרפתים את אמונתם המוחלטת ש־הארצות הצורכות נפט לא יצליחו לעולם להקים חזית מאוחדת מול הארצות המפיקות. יתכן שצדקו. אך יש להודות שארה״ב הציעה מיד, ובאופן רשמי פעולה משותפת ל־ארצות הצורכות (כלומר לארצות התעשייה) והצהירה ברורות, כדי להפגין את הוולכתה, שהיא לא תפ־חד מפני הסחטנות הערבית.

הצרפתים דבקו בדוקטרינה של־הם תיגשו להשיג נפט על ידי הסכמים דו־צדדיים בין מדינה למ־דינה; וכיון שגם אחרים נהגו כ־מת, ניתן היה לחשוב שהתזה ה־צרפתית עומדת לנצח. אלא ש־הועידה הואשינגטון על האנרגיה הו־כיחה שאין הדבר כן — ואז התחיל הסכסוך בין צרפת לארה״ב. האמ־ריקאים שידלו את האירופים באשר לנכונות התזה שלהם בדבר הצורך בסולידריות הן כארצות צרכניות והן כבעלות בריתה של ארה״ב; ואילו הצרפתים העלו את התזה הנגדית שעל אירופה להיות מאו־חדת, בעלת ישות, בלתי־תלויה ב־ארה״ב.

כך התחיל המשבר, והוא הלך ונתרחב. קיסינג'ר הטיל לכף המ־אזניים את מלוא כובד משקלה של ארצו, בהדגישו שכוחות אמריקאים מוצבים באירופה וערבים לבטחון תושביה. על כך השיבו הצרפתים שלמעשה נמצאים הכוחות האמרי־קאים באירופה כדי להגן על אר־ה״ב, וכי ואשינגטון לא תהסס אף רגע אחד להוציא אותם אם תהיה סבורה שהדבר הולם את האינ־טרסים שלה — טענה הנכונה אף היא.

למשבר האנרגיה נצטרף עתה ה־משבר של מה שמכונה „ההתייעצות המוקדמת". ארה״ב מצאה את עצמה לפתע מול תכנית שלפי כל הסי־מנים נערכה בפאריס, אך המיוחסת לערבים, לפיה יש לארגן בסוף 1974 ועידה אירופית־ערבית על שיתוף פעולה „בכל התחומים".

טוענים עתה שהמדובר רק בשי־תוף פעולה כלכלי ותרבותי, אך איש אינו פתי עד כדי להאמין בכך. ארצות אירופה, המבוהלות נוכח הסיכוי של מחסור בנפט, עשו בהש־פעת צרפת תפנית של 180 מעלות במדיניותן כלפי המזרח התיכון, ו־אישרו את תכנית הועידה. קיסינ־ג'ר הפריע לתכנית זו. אך דרישתו היא כללית יותר: שלא תיעשה שום פעולה אירופית חשובה, כל־כלית או פוליטית, ללא התייעצות מוקדמת עם ארה״ב.

דרישה זו עוררה תדהמה באירו־פה. אף עתה מביעים הדיפלומטים של כמעט כל ארצות השוק ה־משותף — באורח פרטי — את ה־מרמורתן על הברוטליות האמרי־קאית. אולם למעשה, כשהמדובר להתחייב כלפי ארה״ב, מתייצ־בות כל ארצות אירופה לצד ואשינגטון. צרפת מוצאת את עצמה מבו־דדת. המצב גם ביחס לתכנית ה־ועידה האירופית־ערבית וגם ב־נוגע לרעיון הכללי של איחוד פולי־טי כלכלי ומוניטרי בין ארצות ה־קהילה. התוצאה היא שכל ה־קהיליה האירופית מוצאת את עצמה משותקת.

תדהמה באירופה

זהו איפוא המשבר החמור ב־קהיליה המשמש רקע למסע ה־בחירות בצרפת, העומד להיפתח עם ממשלו של פומפידו הדגיש בא־נגרין את עצמאותה של אירו־פה. הפקידים הצרפתים אף לא ה־סו לומר שאם שותפי צרפת לא י־לכו בעקבותיה, היא תנהל לבדה כמדיניותה העצמאית, במיוחד על הסכמים דו־צדדיים עם הארצות ה־ערביות. זוהי דרך עקיפה להו־גיד לשותפים האירופיים שארצות ה־ב ידעו מי ידידהן ומי אויבהן...

עתה עומד להיפתח מסע הבחי־רות. אומרים שיתעלמו בו מנושאי מ־דיניות־החוץ, ולא ידברו אלא על המצב במשק ועל הבחינות הק־שורות בו: מחירים, שכר, אגרו־ת. אלא שדווקא אותה מדיניות אנ־רגיה תעורר את שאלת היחסים עם אר־צות ערב. גם אין לתמוה שע־תון כמו „לה אקו", עתון של אנשי ה־עסקים, כותב שממשלות ערב מ־גלות אגנות מאד ביחס למה שיתרחש בצרפת בעתיד ביחס למדינות ע־רב.

כובן, כשהמדובר ב„תכליתי", ע־צות ממשלות ערב היכן הכוח — ארה״ב או בגרמניה), היכן הט־כנולוגיה, וכו'. הן חושבות את צר־פת (שלא בצדק) לגורם בלתי חשוב מבחינה כלכלית. אך עם זה מהווה פאריס לגבי הארצות ה־ערביות קרש־קפיצה שלא יסולא בפז כדי להגיע מבנה ל„מכובדות" וליסית מלאה במערב.

אף כי המועמדים לנשיאות ה־נם כולם פחות או יותר באהדה (בעבר) לישראל, אין להסיק כי שעומדים על סף מפנה במדיני־ות הצרפתית במזרח התיכון. סחטנות הנפט, וחילוקי הדעות עם ארה״ב בקבוצת הלחץ החזקה (תעשיות נפט, הנשק, בנקים מסויימים, : מפלגה הגוליסטית וכו') פועלים לם כדי להכשיל את הדבר. כי ביותה של צרפת כזור היא נ־הצטוף בנייר שחור.

בחירת נשיא מן השמאל או המרכז, תביא להתנגשות בין ממשלה שתקום לבחירת השבע של הנשיא, לבין הפרלמנט. כי אסיפה הלאומית עשויה בדמות מ־טרו של נשיא פומפידו המנוח, ה־סיעה „גוליסטית" חזקה הנבצא בברית עם השמרנים המסורתי־ים (המכונים „רפובליקאים עצמאיים") ועם אנשי המרכז. כמתבר אי־שיהיה צורך לפזר את האסיפה, ו־הקווה שתיבחר אסיפה חדשה כמו־ה לנשיא החדש.

ישראלים אחרי המלחמה (י')

חצי שנה במילואים

מאת יאיר קוטלר

ד״ל נמנה עם הרוב הדומם של ישראלים אחרי המלחמה — שנמאס להם. הוא מדבר על רצונו לרדת, אך ספק אם יממש את תוכניתו. אופנה חדשה משתרשת בישראל של אחרי מלחמת יום הכיפורים: מאיימים בירידה לחו״ל. השירות הממושך במילואים, בעיקר של עצ־מאיים הנאלצים לנעול את עסקי־הם, מייאש רבים.

במוצאי יום הכיפורים נקרא ד״ל לשירות מילואים ברמת־הגולן. רב־טוראי ביחידת הנדסה. בתחילת פב־רואר, אחרי שירות רצוף של 122 יום, שוחרר, אך באמצע מארס שוב נקרא לדגל. ב־18 באפריל ישוחרר. עד אז כבר ישרת בסך הכל 161 ימים מאז פרצה המלחמה. מפקדיו הודיעו לו כי בספטמבר וודאי יקר־או לו שוב, כדי שבכל 1974 ישר־ת 70 יום מילואים. במלים אח־רות: מאוקטובר 1973 עד אוקטובר 1974 ישרת ד״ל יותר מחצי שנה במילואים.

ד״ל נולד בחיפה לפני 30 שנה. נשוי ואב לשני ילדים (ארבע וחצי ושנה). הוא שותף עם אביו בבית־מלאכה לעבודות זכוכית. האב כבר בן 67, חולה, מבקש לפרוש מעבו־דתו, להפקיד את העסק בידי בנו — אך הבן נמצא בחודשים האחרונים במילואים. העסק סובל. בפרוץ ה־מלחמה נמצא האב בחו״ל. הבן, ד״ל, הפועל היחיד בעסק. בית־המלאכה הקטן נסגר.

כעבור זמן חזר האב מחו״ל וה־פועל שוחרר ממילואים. החל ב־שיקום העסק. הבן לא ביקש שיחו־רור מצה״ל, המגויס לתורה. לא חלף זמן רב והאב נפל למשכב, אושפז ונותח. ד״ל פנה ליחידתו, ביקש שיחרור עד אחרי הפסח, מועד הח־למתו של אביו הקשיש, אך נדחה. ד״ל פשוט לא יכול היה להשיג את מפקדו. רק בסוף פברואר „התר־צה המג״ד" (כדבריו) להעניק את הראיון המבוקש לד״ל. רב־טוראי ד״ל הופנה לוולתים (ועדה לתיאום מילואים). הובטח לו כי אם זאת תמליץ על שיחרורו לא תתנגד הי־חידה. ולתים החזירה את ד״ל למ־פקד יחידתו „בהתאם להוראות ה־שלישות". שוב פנה ד״ל למפקד, אך המג״ד לא מצא פנאי לקבלו לראיון חוזר. הסמג״ד ביקש להרגיע את ד״ל, אמר לו: רק המג״ד מוסמך ל־טפל בך.

הסירוב הראשון מטעם ולתים לווה במברק שנשלח בנושא למפקד הי־חידה של ד״ל. כל מאמצי ד״ל לד־חות את גיוסו השני, שנועד ל־12 במארס, עלו בתוהו. ביום הגיוס נאות המג״ד לקבל לשיחה את ד״ל אחרי שהרב־טוראי הודיע שלא יתי־צב בשירות המילואים לפני קבלתו לראיון. המג״ד נכנע לרב־טוראי, הודיעו שיעביר את בעייתו לטיפול הולתים הגדודי. הכחיש קבלת ה־מברק מהשלישות, ענף כוח אדם ד־בקרה. כאן פקעה סבלנותו של ד״ל, שאמר למג״ד כי אם אינו מתחשב בולתים פיקודי אין כל סיבה שיתח־שב בהמלצות הולתים הגדודי. ד״ל הניח לפני המג״ד העתק המברק ה־חתום על־ידי השליש הגדודי. על סמך אותו מברק שחרר אחד ה־רס״רים ביחידה, כפי שצוין בו.

סיפורו — או תלאותיו — של ד״ל מאפיין את מאבקם של חיילי מילואים רבים, המבקשים להשתחרר משירות, או לדחותו, כשהם מצוי־דים בנימוקים חזקים. תשובתו ה־שלילית של המג״ד הגיעה בפעם השניה אל ד״ל באמצעות המ״פ. ד״ל פנה בבקשת ראיון למפקד ה־אוגדה. המג״ד הפנה את הבקשה, ללא ידיעת ד״ל, אל קצין ההנדסה הפיקודי בצירוף חוות דעתו: „...לא מומלץ להתחשב בחומרת הבעיה האחרונה..."

במקביל עירער ד״ל על החלטת הולת״מ הפיקודי. הערעור הוחזר למג״ד. ד״ל נתקבל לשיחה אצל קצין ההנדסה הפיקודי, שהודיעו כי הוא יכול לפנות לאלוף הפיקוד, ואם בינתיים יפקדו אותו בעיות כלכ־ליות חמורות הוא רשאי לפנות ל־לשכת הסעד... בעודו במילואים ה־גיע צו שירות למכוניתו — טנדר פאוין — המשרתת את בית־המ־לאכה ל־30 יום החל מ־16 באפ־ריל, או שלושה ימים לפני שיחרורו (הזמני) ממילואים. הפסד עבודה לארבעה שבועות נוספים.

זה עוד לא כל הסיפור. לגבי האוצר ומס הכנסה, ד״ל הוא חייב רגיל כאילו לא היתה מלחמה והוא לא נטל בה חלק. בביתו ערכו גב־אים שלושה ביקורים כדי להטיל עיקול על חפצי־בית. השכנים הת־לחשו. הרגשה של השפלה פקדה את משפחת ד״ל הצעירה.

ד״ל חושב על ירידה, אך הוא מודה כי לא קל לו להחליט על כך. ק־שה לו לעזוב, להפרד מעירו חיפה, שהוא אוהבה. „נשבר לי ונמאס לי", הוא אומר, „אך האם בחו״ל יותר טוב, יותר קל להסתדר?"

רק בשנה האחרונה, זמן מה לפני שפרצה מלחמת יום הכיפורים, החל בית־המלאכה לתת רווחים אחרי ש־נים של הפסדים, שנות מיתון קשות, קשיי ניהול. עתה שוב הגיעה מכה על בית־המלאכה.

חיילים ביחידתו של ד״ל אמרו למפקדיהם: אנו חיים במתח במי־לואים... 99% מהחיילים הם בעלי משפחות... רבים עצמאיים... לכל אחד בעייה... איך אפשר לשרת חצי שנה במילואים מבלי שהעסק יינ־זק? השיבו להם מפקדיהם: אל תדברו בעד כולם...

אחד החיילים, נהג מונית עצ־מאי, „תפס עצבים". אחרי שבקש־תו לחופשה נדחתה, מצא דרך מקו־רית להגיע לביתו: נטל את נשקו האישי והרביץ שני כדורים בתיקרת מיבנה הצבאי. מפקדו מיהר לשחררו לשבוע חופשה. פגש נהג המונית את ד״ל בעת שהאחרון בא לחופשת סוף שבוע, צחק עליו: אתה עוד במילואים?

מה תעשה? אני שואל את ד״ל. תשובה: אין לי נכונות להמשיך לשרת במילואים אחרי כל התל־אות שעברתי... מתי סוף־סוף יתע־וררו אלה שתפקידם להתאים נהלים ולתקנם לעשות משהו בנדון? כי־לגבי ישראל ואורח המדינה, נראה לי כי יש הרבה הדרוש תיקון, אבל אולי אני טועה...

נורמליזציה ביחסי בריה"מ - יפן

מאת דורית לנדס

טוקיו אינה רוצה לאבד את ידידותה של סין ומעוניינת בקשרים טובים עם מוסקבה

הסובייטים מעדיפים להפריד בין יחסי המסחר הטובים שהם מפתחים עם ארץ לבין בעיות מדיניות סבו־כות המעכירות את יחסיהם הדיפלו־מאטיים עם אותה ארץ. החוש הפרג־מאטי הסובייטי מאפשר להם לעשות הפרדה משתלמת זו אשר נראית מלאכותית לארצות אחרות. יחסי בריה״מ—יפן הם דוגמה מובהקת ל־הפרדה זו.

בריה״מ ויפן לא חתמו מעולם על חוזה שלום, כתוצאה מכך לא כוננו יחסים דיפלומאטיים ולא הכריעו ב־סוגיית גבולותיהם. בריה״מ הכירה ב־כוחה הכלכלי המתעצם של יפן. ב־1966 מוסדו יחסי המסחר בין יפן לבריה״מ במסגרת הוועדה המשותפת לשיתוף־פעולה כלכלי ועסקי. ב־1969 העלתה יפן תביעה כי יוחזרו לה איי הקורילים הנמצאים בשליטת בריה״מ מאז מלחמת העולם השניה. היפנים שיזמו אז לא הביאו להתקדמות דיפלומאטית. הסובייטים היו מעוניינים אז בהצעות יפן ל־בנייתו של נמל הנפט בנאחודקה ש־במזרח הרחוק. חל קפאון דיפלומאטי בעסקה. בריה״מ משתדלת לעניין את יפן להשקיע בפיתוח סיביר וליהנות באספקת חומרי־גלם כנפט, פחם, גז טבעי, ברזל, נחושת ועצים.

היוזמה הבאה היתה סובייטית. ב־ינואר 1972 שוגר מיניסטר החוץ ה־סובייטי, אנדריי גרומיקו, לטוקיו, כולו חיוכים והבטחות. נראה היה שבריה״מ מבקשת לאזן את התקר־בות הדיפלומאטית בין סין לארה״ב. ב־סיכום יחסיה עם יפן. היפנים ביקשו שוב את החזרת האיים, וגרומיקו — נזהר מהתחייבות מפורשת — השיב בדברי אופטימיות. יפן ובריה״מ סיכמו אז כי ינהלו מו״מ דיפלומאטי בספטמבר 1972. במגעי המסחר בין הארצות שנתנהלו אחרי ביקור גרו־מיקו, הביע הצד הסובייטי את דעתו כי יוכבדו ההזדים. יפן אינה צריכה להתחייב עוד, וכדאי שתיתן את דע־תה לפיתוח סיביר. הסתבר אז כי בריה״מ רוצה שיפן תהיה המממן, המשקיע, המומחה הטכני והקונה ה־פוטנציאלי המועדף ביותר של אוצרות הטבע בסיביר. נוסף לכך דרשה אש־ראי לתקופה ארוכה כשנהוג הבנק היפני ליבוא ויצוא לתת ובתנאי רי־בית נוחים יותר, היפנים נרתעו.

הקשרים עם סין

יפן נתונה בין שתי מעצמות קומו־ניסטיות, ומדיניותה משתדלת להק־פיד על איזון מסוים ביחסיה של יפן עם שתיהן. המגמה לאיזון היא תרגיל קשה כה עוד שלגבי היפנים קיימים משקעים היסטוריים ורגשיים המכ־בידים על השיקול הקר. נטייתה ה־טבעית של יפן היא לפנות לסין. למרות מלחמותיה של יפן בסין חש־ים היפנים קרבה לסינים, שאין דו־מה לה במגעיהם עם בני המערב. כלפי בריה״מ מופגנת איבה מיוחדת.

יפן היתה ספק התחורות העיקרי של סין בימיו הראשונים של המשטר הקומוניסטי. דעת הקהל היפנית לוחצת למען קיום יחסים טובים עם סין. התנאים בהם הוגשו הפרוייק־טים הסובייטים לא נראו לאנשי ה־עסקים היפנים: סיביר אינה מוכרת להם, ומראש היה ברור שהפיתוח יהא יקר מאד. סין אינה יכולה להוות אלטרנטיבה ממשית, כיון שיש מ־תפשת חוזים גדולים למכירת ציוד תעשייתי ומכשירים טכניים, וקצב התפתחותה הכלכלי של סין איטי ו־אינו זקוק לחוזים גדולים. יפן זקוקה לחומרי־גלם והסובייטים מציעים או־תם. סיביר נראית מקור קרוב ונוח, אך איכותם של חומרי־הגלם שמספ־קת בריה״מ מפוקפקת ומחירים גבוה. בריה״מ גם מבטלת חוזים באורח חד־צדדי. כשנודע שבריה״מ מעוניי־נת גם את ארה״ב בפיתוח סיביר ה־חלו היפנים להתייחס לפרוייקטים ב־חיוב: שותפות עם ארה״ב תבטיח את יפן כלפי בריה״מ, שתהיה חייבת לעמוד בהתחייבויותיה, וכלפי סין ה־מיודדת עם ארה״ב.

בינתיים לא חלה התקדמות דיפלו־מאטית. המו״מ שנועד לספטמבר לא התקיים. גם ביקורו של ראש ממשלת יפן, קאקואי טאנאקה, במוסקבה ב־אוקטובר 1973, בו הסביר כי האור־ינטציה שלו אינה דווקא סינית, לא נשא פרי מיידי. אך בטוקיו נודע כי מצפים לביקורה של אישיות סובייטית רמת דרג ולאוניד ברז'נייב אמר למשלחת כלכלית יפנית כי יבקר ביפן.

הצעה סובייטית חדשה

ברז'נייב מנפנף בביקורו ביפן ה־אמור לסמל את הנורמאליזציה ב־יחסי בריה״מ—יפן, כדי שהיפנים יס־כימו לתוכניות הפיתוח בלא הש־תהויות נוספות. בריה״מ רוצה לסכם את השתתפויות בהקדם כדי לכלול אותן בתוכנית החומש של 1976 המד־גישה את פיתוח סיביר. מבין הפרו־ייקטים הרבים שבריה״מ הציעה, הת־עניינו היפנים בגז טבעי, בפחם וב־ניצול יערות. ארה״ב אינה להוטה להשתתף בפרוייקטים, ומעוניינת רק בגז, ואילו הסובייטים המאוכזבים מי־הרו להודיע שבריה״מ אינה נצרכת ואינה חייבת להסכים לקבל סיוע א־מריקאי בכל תנאי ואפשר שעיסקת הגז לא תתבצע. יפן חשובה עתה עוד יותר לבריה״מ, המנסה להפיג את חששותיה מפני עיסקה גדולה בלי ארה״ב.

בריה״מ הציעה הצעה חדשה שיפן שוקלת עדיין — השתתפות יפן ב־בניית רכבת טרנס־סיבירית חדשה, בקו מצפון אגם בייקל עד לנמל סוב־ייטסקיה גאבאני לחוף האוקיינוס ה־אטלנטי. הקו יתרום לפיתוחה של סיביר באפשרו קשר לאזורים ביר־ותים, ואפשרות להעביר חומרי־גלם בדרך זולה וקלה. קל להבין את הת־לבטויות יפן: סין עלולה לראות בה יתרון לוגיסטי סובייטי, והיחסים עמה יורעו. תגובתה של ארה״ב לדיון עוד לא נודעה. יפן אינה רוצה לה־יות תלויה בבריה״מ בספק חומרי־הגלם שלה. אך עליה ליצור עתודות אנרגיה נוספות ואלטרנטיביות. יפן אינה רוצה לאבד את ידידותה של סין, אך מעוניינת מאד להשיב ל־שלטונה את הקורילים. אפשר ש־בריה״מ מבטיחה ליפן את הקורילים וחוזה שלום, בתמורה לשיתוף פעו־לה כלכלי מלא.

פותחי את התקופה האמריקאית במטבחך

מקרר Westinghouse 17.2 קוב נטו

תוצרת ארה"ב

עתה גם בישראל!

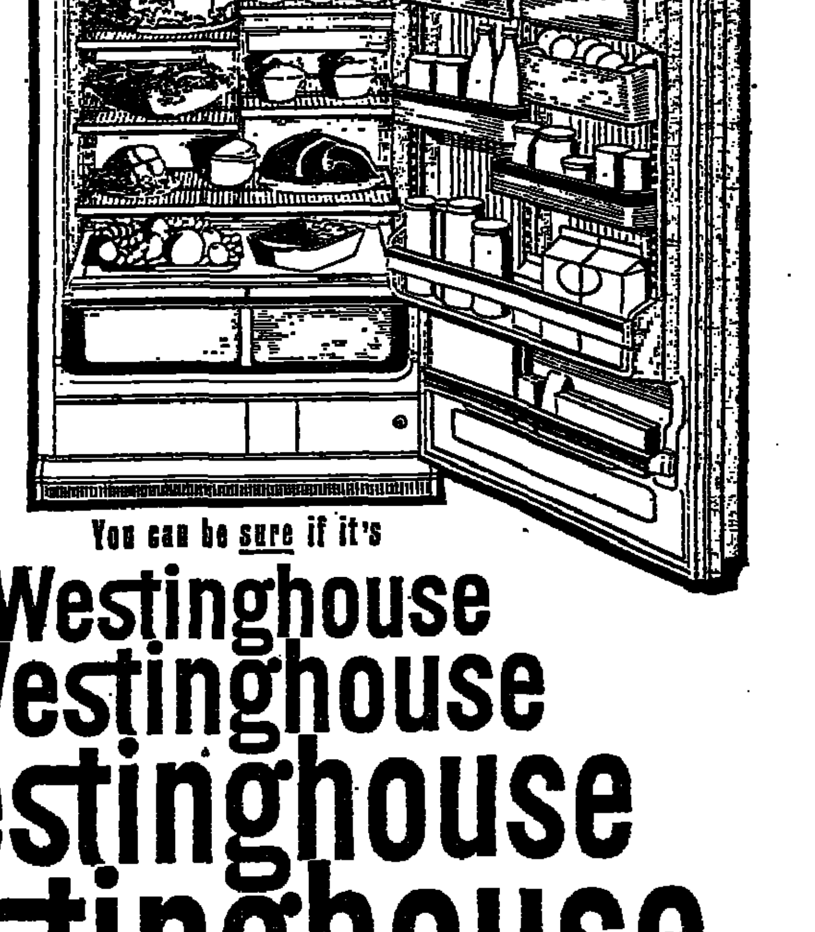

✱ FROST FREE – המקרר חופשי מכפור

✱ תא הקפאה ענק

✱ עיצוב מרשים ומהודר

✱ 3 צבעים לבחירה — לבן, אבוקדו או זהוב

✱ להשיג בכל סניפי אלקטרה ובחנויות החשמל המובחרות

הספקה מהירה

You can be sure if it's

Westinghouse
Westinghouse
Westinghouse
Westinghouse

שרות נאמן אלקטרה שעמד במבחן

פרופ׳ יעקב טלמון / מעצמות־על ומדינות קטנות

אנו מביאים להלן את ה־ לק הכני של כתבו של רופ׳ יעקב טלמון. הלקה ה־ אשון נדפס בגליון יום ו׳ ב־ בר תחת הכותרת „עימותים בדרך לעשיית שלום ב־ היסטוריה״.

ינים הראשונות להתקוממות ה־ אמור הכול פנים ליוונים, הם שר בכל ההויות ושחרור סט־ בדלים מהצבא הטורקי. והנה הגלגל ב־1824, לאחר שהסולטן בטיח לעצמו את עזרת הצבאות מושל מצרים מהמט עלי רב ים. זאת היתה שנה שהיתה ים, בה התרחשה הטרגדיה ה־ של מיסולונגי. בתום מצור עשים רבים שבו התגוננו ה־ בגבורה עילאית. ועבדו בהת־ אין ספור בהים והחיבקת, עם מכל עזרה ואספקה, נפלה, כשאהרוני המתגוננים כעלים עצם באש. המנצחים הגור־ מצריים קלהו דורון לסולטן ראשים כורזים. 3000 בשבו ין לעבדים, ורק 1800 הצליחו ים, ובהגיעם למקום כבטוחים ו להילחם ביניהם לבין עצ־

ממעמקים קראתיך

ם שנת 1824 לא נשאר שום ימוני ביוון היבשתית, ורוב גם הם נפלו בידי הטורקים. אי הידרה, שבו שכנה „בב־ הנודדים, ריחפה סכנה. אהר־ צלת, תקילה כסכה רק בגלל בוהם הנערצה של שליחי ה־ ה. דעת הקהל באירופה הוע־ עד עמק הנפש בכבשות איוב ומהקריאות הנואשות של עם תבהט.

נראה היה כי בא הקץ. ב־ פה וסם צבים רציונות יאוש: את כל התושבים, את כל ים האיזיים ואת תשכיטי ה־, ולהיפרד מהמולדת, שבה חיו נפלאות אבותיהם לפני אלפי לעלות על אניות ולהפליג החדש. היוונים פונים בתח־ לממשלה הבריטית. ארץ ה־, כתקה אותם הזות הסוחה. ינם כתנים כל תנאים. ש־ הבריטי מצביע על ההתנגדות כות, ודוחה את הבקשה. הש־ היוונים בהיים בקאנינג ש־ ותה ליוון בבירה: הירות או הוא כשיב כבכל בקרה הי־ בריטניה להיכאר ניטרלית. גם נותן פוכבי לתשובה הזאת. יהם של היוונים תרות והמש־ בכל אירופה בין הוויכלות ה־ זית בעמד שיהיה להם כלל. אשית בין בעלי הכס, כבו וים וגבירו, סיהיה להם נסיא. שלום ודור בין הפלגים ה־ ם במנהיגות האזרחית ובין צית המצביאה הצלחמת זו ב־ של מרוה בכוח סמכותו הבוד על העם בפנים, ויסיב עזרה מבחוץ. הם כפרסכים. קול, נוגע ללב, לעולם, בו הם ים באנושות, אשר יוכן העזר־ יהו הזרות והשחרור, שלא הע־ מן הצד והתכחל כיצד צאצאי עם שלם, הולכים ונושמדים הדם.

ינגליגנציה, הכבורה, סופרים, ם ומדינאים באנגליה, בצר־ בגרמניה, נסערים. „פארגונים הפ־ בשלחוה, איסוף כספים, כש־ בעק וכנוו, להאקרא כציוד התבונות הפרוסיות כל לב, ורים ויקטור הוגו ושאטובריאן ראשים קינג, היסטוריונים כגון לר, מדינאים כלורד ג׳ון ראסל, ם כבנתם, כריכים קלם. פונגר־ מחותקי הכלוחמות הנפוליאוניות, רי המהפכות, רומנטיקאים זורמים יכם וסתם הרפתקנים זורמים. מותו של גדול השירה הדר־ ית, שכבר בחיון הקצרים הס־ להיות לאגדה, בירון, כמתנדב א יוון, מחשמל את אירופה. אף יקה מתעוררת. הנשיא מונרו צ בפומבי את אהדת הרפובלי־ הצעירה: דניאל ובסטר, הנואם ורסם, קבל למען יוון; בפעם שונה בהיסטוריה מופיעה שייטת ות הברית בים התיכון המזרחי. יוונים פונים שוב לבריטניה שת תיחד. הם כבר מוכנים ר על עצמאות מלאה, יסכימו אוטונומיה וללבד שתד־ להם אוטונומיה וערובה ברי־ להמשך קיומם.

חני מבטלת טורקיה אסמות רולים, לתחנונים, ואף לאיומים. ריירים הורים יוצאים מכליהם, סולטן או נציגיו חוזרים כב־ שר שוב ושוב במשך שנות אותו פזכן: הם לא ישאו ולא, לא ייפגשו ולא ידברו, לא ו ולא יכירו לעולם במורדים ים. אין זכות לאיש להתערב יניה הפנימיים של טורקיה וב־ ך שבינה למורדים. איש לא את הטורקים כיצד לנהוג ים. „אפילו מטורף מכיר את יותר מכל איש שפוי חוכם בביתו״. רק החרב תכריע בין לטן ליוונים. ואף אם תימשך חמה „עד יום הדין״ לא ישנו קים את עבודתם זאת. ולות בתוגו כל הפצרות השגריר יטי המפורסם סטרטפורד קאנ־. התזיר וטרזן „שכל הצלחה של א הטורקי כגבירה בעולם את פה ואת התורה לגדולה של, וכל כשלון טורקי מעמיד את אלכה העותומנית במעמד של בשל למבקשי רעתה... תקוות א היא לצפות שאפשר להזיר המצב לקדמותו ביוון... על ה־ פלה הטורקית להית את דעתה לו תנאים יסתפקו היוונים בפ־ מניתוק ועצמאות״.

ותרת הפצעת הגרוטסקיות: — ירי המעצמות, להוד או יחד, קשים בתום הפגישה להגיש סדר, יר מכרש לקבלו, משאירים אר על הכורסה...

דיפלומטיה האירופית עדיין בח־ להשתבש במלה „יווני״. באורח מי כבירים רק בסכסוך שבין ה־ ות הטורקית לנתיניה היווניים מורדים. לכל היותר כביקים תק־ שהסולטן יהיה נדיב ויאות ל־ יק סליחה והנחות. אסור לגורמי להתערב לכבגן יוון. וודאי לא עלן עצמאותה. אולם המציאות ה־ רידה, עקשנותם המטומטמת וה־ זרית של הטורקים, עמידתם ה־ זשת של היוונים ומכנת הבליון פו להם, וכבוכן לתון דעת הקהל בגליה ובצרפת כתחילים לעורר. במדינאים קשוחי הלב אם לא, המצפון, הרי הרהורים שאמנם יירה בשביל היוונים היא חירות מוות ושבמוקדם או במאוחר יה על אירופה להתערב ולמנוע אה.

הראשונים שהגיעו למסקנה הזאת ו שליחי המעצמות בסביבה. תהיי־

לה לא רק שלא אחדו את היוונים, אלא בזו למריבות המתמידות ביניהם וללבאנטיניות שפגעה קשה בעם היוונים תחת שלטון טורקיה. ראש הצי הצרפתי בים התיכון המזרחי, האדמירל ריני, שואל „האין אנו קרבים לרגע שבו הפוליטיקה צבאה הצווה לנו להישמע לקול האנושות? הטורקים מסוגלים להרוג ולהשמיד, אין בכוחם להשכין שלום; ובכן אין מנוס מהתערבות״.

ראשי הממשלה בבריטניה כתולבמים. ראש הממשלה הלורד ליברפול כותב לג׳ורג׳ קאנינג, שר החוץ שלו, שהוא מתרשם כי התמוטטות הקיסרות הטורקית כבר אינה רחוקה, אך יהיה זה „מאוד לא נוח״ אם רוסיה, אוסטריה וצרפת יסכימו ביניהן על מה שיבוא בעקבותיה בלי שלבריטניה יהיה חלק בהכרעה. שבועיים אחר כך הוא כותב: „היוונים לא יסכימו לשום פתרון אלא עצמאות; הטורקים לא יסכימו לשום דבר אלא כניעה. אינני מוכן לזכור שאחד מהצדדים אשם במידה כזאת שצד שלישי יהיה רשאי להתערב״.

מעניין שדווקא הדוכס מוולינגטון, מנצח נפוליאון בקרב ווטרלו ובעצבוהי התחך של השבדרנות הבריטית האירופית, היה הראשון שבבא עת בנפשו להכר „אני מאמין ופהד שאין כוח באירופה, חוץ מאנגליה וצרפת, היכול לכנות עצבאות ביוון״.

ההיסטוריון הבוחן את העדויות על כל הכלל שבהן ועוקב אחר ההתפתחויות העקובות מדם וסבל אנושי לא ישוער, תוהה כיצד המדינאים, אשר בסתר לבם כבר בשעה מוקדמת הבינו בבלתי נמנע, לא מצאו עוז בנפשם להגיע להסכם ביניהם ולהחליט ולפעול מיד פעולה נמרצת, בשביל לחסוך הרג, הרס ויסורי רבבות, מאות, אלפי זקנים, נשים וטף.

האם בנסיבות כאלה באמת אין אפשרות לפעול מיד ובמקום, והכרח להכות עד שתבשיל התהלוכה, תתגבש, תתעצם דעת הקהל תורה כשרה? האם יש איזו תהום שאין לגשר עליה בין ראיה אינטלקטואלית לכוח להחליט ולפעול? האם יש הכרח במהלוכות קשות, במצבי אין ברירה, בנסיבות השכחת הגרזן הנק לצווארנו, בשביל להפעיל את האחראים? כנראה, כן: אלא שבינתיים נשפך דם כביים, נהרבים בין רגע הישגים שדורות עמלו לבנותם. וכשהבלתי נמנע היה לעובדה והותנים ומברכים עליו, אין מענה לשאלה קשה להתניקה: הרי את כל זה יכולנו להשיג עוד לפני כנים, ואת זה הבי יכלו לראות כל שדעתם היתה צלולה, האפשר היה למנוע כל כך הרבה אסונות.

מושיעים על כורחם

שתי מעצמות־על של העת ההיא, בריטניה ורוסיה, מגיעות לאט להחלטה שפל אף ההתרות הנסיבה ביוונקן, האזלי בגלליה, הן מוכרחות לפעול יחד, הוך מאמץ מתמיד לרסן אשה את שאיפותיה ואנוכיות של רעותה. „רק שתי הארצות שלנו, בשיתוף פעולה, מסוגלות להבטיח הסדר במזרח ולהוציא את האינטרסים של אירופה ואת עקרונות הדת והאנושות״, משדר הצאר אלכסנדר הראשון לקאנינג בלונדון.

הצאר הוא המדינאי הראשון המציע ב־1824 תכנית פתרון, והיא לחלק את יוון לשלושה חלקים, כל אחד ריבונות טורקית, אך עם מידה הרבה של אוטונומיה וערבות בין־לאומיות.

היוונים דוחים את התכנית בלי דיון: היא מנוגדת לשאיפתם הלאומית ליוון אחת, שלמה ועצמאית. התכנית המוצעת באה להבציח את המרות הטורקית ולפצל את יוון.

בכל זאת היתה בתכנית עצמה התקדמות, כי בדיעבד הכירו המעצמות בפעם הראשונה במה שכינה מטרניך „בתון יווני״.

בינתיים יש ברוסיה צאר חדש, ניקולאי הראשון, שאין לו כל צבר ליבליי, כבו זה שהיה לקודמו, ששנאתו הלהוסת למהפכה גברה תחת רושם מרד הדקאבריסטים ביום עלייתו לכס הצארים. המגולל ברעיון ברית הקודש של מלכים, בהאמינו שרוסיה לבדה מסוגלת לעמוד מפני סיוט המהפיכה האירופית, אם השקול של האינטרסים הלאומיים שלה, וזקים את עוצמתה האדירה. הוא מחליט לפעול על דעת עצמו באינטרסים רוסיים, אך לשתף פעולה עם בריטניה בענין יוון, ואכן בה בשעה שהוא משגר אולטימטום לטורקיה בעניין נסיכויות הדנובה ותביעות אחרות בחופי הים השחור, בלי להזכיר את המלה יוון, ובהסכם אקרמאן ממהרים הטורקים להסכים לכל התביעות הרוסיות, מגיע ניקולאי להבנה עם הדוכס מוולינגטון, שבא להכתרתו, בדבר שיתוף פעולה בענין יוון, אף כי ניקולאי אינו נלאה מלדבר סרה ביוונים ולהביע את סלידתו העמוקה מהם.

ההסכם מבוסס על הצעה שבריטניה תפעל בשכה ובשם רוסיה, ותשתמש בשם המפורש „רוסיה״ להפחיד ולהכניע את טורקיה, ורוסיה תימנע מכל צעד עצמאי בענין יוון. הפרוטוקול של סט־פטרבורג מ־4 באפריל 1826 קובע ששני הצדדים יתנגדו מניצול הסיטואציה למען האינטרסים האנוכיים שלהם ושההסדר שיושג בין הטורקים ליוונים יובא לידיעת קונצרט המעצמות, והן תתבקשנה להצטרף לרוסיה ולבריטניה במתן ערבויות בין־לאומיות להסדר.

עוד לא מדובר בהקמת מדינה לאומית יוונית עצמאית אלא רק בהפסקת פעולות איבה והסדר בין מדינה אפוטרופסית לנתינים מתקוממים ובהצלת אוכלוסיה מהשמדה. אך לוקחים בחשבון את אפשרות הפיכת יוון למדינה ואסאלית של טורקיה, תוך השלמה שגבולותיה ייקבעו אחרי כן, בהסדר בין המעצמות. ברם לוולינגטון ברור שבכך קיבלו על עצמן שתי המעצמות להכריע בסכסוך ויהי מה. הוא הבין שאסור לתת לרוסיה עילה לפעולה עצמאית, כי אז היה סכנה חמורה של התנגשות מצה בין רוסיה והיוונים מצד זה, לבריטניה והטורקים מצד זה, והרי שום פרלמנט בריטי לא ירשה לממשלה בריטית לצאת למלחמה נגד העם היווני.

השגריר סטרטפורד קאנינג מביא לידיעת הווזיר את ההסכם. המש שעות הוא עושה מאמצים על־אנושיים לרכך את הסירוב הטורקי. אך לשוא. „אותו הממשלה הטורקית אטומה לכל נימוק זולת כוח״ — מסכם השגריר, שהגבב התחיל את שליחותו באהדה עמוקה ליוונים ובשנאה ובוז לטורקים ובתפילה ליום שבו הברברים האלה „יושלכו מאירופה על כל מטלטליהם״: אבל במשך כהונתו, עשרות שנים בקושטא, נעשה — כמו כמעט כל שגרירי בריטניה — לידיד נאמן ולמגן על טורקיה ובעל השפעה מכרעת בה: חידה שקשה לפתרה.

צרפת לא נשאלה, ונשארה בחוץ, אך היא לא היתה מוכנה שיתעלמו מקיומה, שיתיחסו אליה כאל מעצמה ממדרגה שניה. גם את פי אוסטריה לא שאלו שתי מעצמות־העל, אבל כמטרניך מעדיף שלא תהיה לו יד בכינון „רפובליקה של שחדדים... חלאת האספסוף המתבכני באירופה״.

לא רק שלצרפת אינטרסים השורשים ומעמד מיוחד במזרח הקרוב מאז מסעי הצלב, וכתוצאה מהברית הוותיקה שבין „המלכים הנוצרים ביותר״ של צרפת לסולטני טורקיה, אלא בידיה קלף חשוב מאוד, והיא הידידות עם המושל רב העוצמה, ככתב הצבאי, של מצ־

גאריבאלדי

רים מהמט עלי, שבנו החורג איברהים פחה הוא מפקד הצבאות המאוחדים של טורקיה ומצרים הנלחמים ביוונים ועומדים לכלותם.

לימים תהיה צרפת היחידה שתתמוך במאמציו של מהמט עלי לקרוע מטורקיה את סוריה, את לבנון ואת ארץ־ישראל ולהיות לכתין קיסר של מדינה מוסלמית יורשת טורקיה. כל המעצמות האחרות יתייצבו לצד טורקיה, וצרפת המבודדת תיאלץ להיסוג בבושת פנים.

כפיצוי לכשלונה בלואנט תבקש אז צרפת לספח את הגדה השמאלית של הנהר ריין עד קלן. התעמולה הרעשנית של צרפת בשם מסורת קארל הגדול — מצד ימין, והשליחות המהפכנית המשוחררת של צרפת — בשמאל, תעורר תגובה לאומנית קיצונית ברחבי גרמניה ותוליד את ההמנון הלאומי המפורסם „המשמר על הריין״. ההתרגשות הזאת תצמיד קיימה את חזון איחוד גרמניה ותצית מחדש שלהבת השנאה ההיסטורית לצרפת. דוגמה לקוצר הראיה הרשמי של לאומנות קנאית, שאינה שועה לרגשות הלאום השכן או אף לקיומו, ושמשברת כהרטוריקה של עצמה תדחוף למזרות שלא רק אינן מושגות את המבוקש, אלא מכות בביזיון ובנזק לדורות.

צרפת מצליחה להניע את בריטניה ורוסיה לשתף אותה בחוזה פלישית הנחתם ב־6 באוגוסט 1827 נחתם הפרוטוקול המפורסם של לונדון, שבו בתליכות שלוש המעצמות „לשים קץ למאבק הדמים״ במזרח הקרוב, להביא להפסקת אש, להפריד בין הכוחות, להביע תיווך בין־לאומי ביניהם, ולהקים מדינה יוונית ואסאלית בחסות טורקיה. מדינה שאת גבולותיה יקבעו המעצמות שיעריבו להם. לצדדים הלוחמים ניתנת ארכה של חודש בלבד להסכים לחדול מפעולות האיבה, ולא — יפעלו המעצמות בהתאם לנסיבות.

הזה הרקע לקרב המפורסם של נווארינו, אחד מאותם הקרבות שבאמת שינו את פני ההיסטוריה וגרמו תגובת שרשרת. הציים הצאריים של טורקיה ומצרים, הנושאים רבבות חיילים, קרבים לחופי יוון הדרומיים, לתת את המכה האחרונה למרד היווני. מאניות בעלות הברית האירופיות, לא הרחק מחופי היווני, אפשר לראות כפרים יווניים עולים באש. תכניתם המוצהרת של הטורקים המצרים היא לרוקן את חצי־האי מוריאה מתושביו היוונים הפיסי ובהגלית הנותרים לאסיה ולאפריקה, שם יימכרו לעבדים.

אניות בריטניה, צרפת ורוסיה עוצרות את הטורקים המצרים בהתקפה אל החוף, הראות המשלות לפקודים מעורפלות: הם מצווים לעצור, להפריד, למנוע התנגשות בין הכוחות המוסלמים ליוונים, להחזיר את הצדדים שאם לא ישעו לפניית האדמירלים האירופיים... יפעלו האדמירלים לפי שיקול דעתם הם. מלת הפעולה חסרה, אך כל אחד מבין למה הכוונה.

מפקד הציים המאוחדים של המעצמות האדמירל הבריטי קודרינגטון משגר אולטימטום לשני הצדדים. הציים של שלושת הצדדים עוצרים את משיטתם. ב־20 לאוקטובר 1827 מתרחשת התקריה הבלתי נמנעת. לעבור כמה שעות לא נשאר שריד מהבחורות של טורקיה ומצרים בשטח. כך ניצלה יוון ורוזה לה, כי הקרב הזה סיים למעשה את המלחמה בין הטורקים ליוונים.

המדינה החדשה הבלתי רצויה והקטועה

בטורקיה זעם עד כדי סירוף. הסולטן נשבע שוב שלא ישאיר יווני אחד בחיים, והוא קורא לג׳יהאד על הכופרים הנבזים. בריטניה וצרפת נבוכות, נבהלות ממה שעשו. „דוכס הברזל״, וולינגטון, מביע את צערו בבית הלורדים על „התקלה המצערת״ שאירעה, ומביע את תקוותו שאכן לא תעיב תקרית זו על הידידות המסורתית שבין בריטניה לממשלה העותומנית...

מעצמות המערב אינן יודעות מה יעשו, הטורקים מסרבים לדבר. הזמן עובר.

סבלנות הצאר פוקעת, וב־26 לאפריל 1828 הוא מכריז שהוא יוצא למלחמה, להגשים לבדו את החלטות שלוש המעצמות בפרוטוקול לונדון ולכפות אותן על טורקיה. שוב נזעקות בעלות בריתה של רוסיה להפריד בין האינטרסים הרוסיים כמש לבין ענין יוון, ומגיעות להסכם משלש, שלפיו תצא צרפת שליחת שתי המעצמות והאחרות בצעדים להשכנת שלום בין טורקיה ליוון. צרפת משפיעה על מהמט עלי שישיב את צבאותיו מהחזית היוונית. צבא צרפתי בשלח למוריאה להשגיח על מילוי התחייבויות ועל השבת הסדר. התיים האזרחיים התקינים ביוון, העפט מוטרדים הכוחות בלי כל תקלה.

שגרירי המעצמות מתכנסים באי פורוס ומזמינים את הצדדים לשלוח שליחים למשא ומתן. היוונים כתייצבים. הטורקים מתעקשים שישאו ויתנו רק בבירתם, וכמובן שלא ידברו לא עם הרוסים, שעמם הם במצב מלחמה, ולא עם היוונים. מאחר שהתקדמות הצבא הרוסי איטית כאשר ציפו, היא נעצרה בהרי הבלקן בחודשי החורף 1828/29, אין טורקיה נחפזה לעשות דבר, ודי לה הבטחה כי תדאג שהיוונים יהנו בעתיד מ„משטר צדק״.

באביב מתחדשת התקדמות הצבאות הרוסיים, וכל צעד רוסי נוסף גורר ויתור חדש מצד טורקיה. הרוסים כובשים את אדריאנופול ב־20 לאוגוסט 1829, וסיירות קוזאקים מגיעות לשערי של קושטא. בבירת טורקיה בהלה ואימה. הממשלה הטורקית מכריזה שהיא מקבלת את הפרוטוקול של לונדון וגם תקבל כל מה שיחלטו בוועידת המעצמות העומדת להתכנס בלונדון.

במשא ומתן על עתיד יוון ועל גבולותיה — היוונים לא הורשו כלל להשתתף בדיונים — מתאמצת בריטניה מאוד לצמצם, ככל האפשר את גבולות יוון העתידה. היא עומדת בתוקף על כך שיוון תהיה רק מדינה הכות של טורקיה ויעניקו לה ערבויות בין־לאומיות. היא אפילו מתנגדת לכך שהמדינה האוטונומית החדשה תיקרא „יוון״, מחשש אסוציאציות ושאיפות גדולות מדי... צרפת טוענת לעומתה שאם גבולות יוון מצומצמים, מוכרחים להעניק לה כפיצוי עצמאות מלאה, והמיזוג הזה מתקבל. צרפת גם מצליחה להוסיף לחצי־האי מוריאה וכמה איים, שכוכבים הבריטים להעניק ליוהלם, הלקים כיוון היבשתית, אטיקה ובאיוטיה עד לקו ארטה וולו. יוון העצמאית אינה מכילה את תסאליה, ולא את אפירוס, ולא את האיים המשובים ביותר.

לא בהרעדת גיל ולא באהדה מקבלת אירופה הרשמית את תחיית צאצאיה של האומה שתרבות המערב חבה לה חוב עצום, כי אם בחריקת שיניים ובבוז גופגן. כאשר ביקשו היוונים לנצל את שעת הכושר שזימנה להם מפלת טורקיה מידי הרוסים ולהתקדם ולהרחיב את גבולותיהם, ובזה הצליחו פה ושם, העבירה ממשלת לונדון הוראות לנציגה ביוון: „במלים נמרצות ביותר עליך להצמיד את הרוזן קאפו דיסטריה על כך שיהיה זה מעשה טירוף אם תפנה יוון את צבאיה הראשונים בנסיונות לשנות את ההסדר שקיבל את אישורן של המעצמות הגדולות ביותר באירופה, וביחוד נסיון כלשהו לפגוע באינטרסים של בריטניה הגדולה״.

החלטות ועידת המעצמות בלונדון מנוסחות בצורת אולטימטום לשני הצדדים, בלי שיוכלו להתנקח, להעמיד תנאים, לבקש או להוסיף הסברים ופירושים לשלונם. ביוון סערה, ביחוד בשטחים שנקבע כי יישארו בחוץ למדינה החדשה. שליחיהם משתתפים באסיפה הלאומית היוונית, והבתוטתיהם הם מביאים את מר נפשם של המעצמות. זועם כופנה כחלקן נגד ראש הבירה קאפו דיסטריה, הכר אשם בהחלטה, בהדעה רגשות פטריוטים, בוחרות ברגדמים, ובבנניה.

הנשיא היה איש המערב הצולם הגדול, מפוכח וספקן. נפשו סלדה מההתרברבות, מהגרגנות, מהאנארכיזם ומההפקרות של ראשי הכנופיות. את הרטוריקה האלמנית לא סבל, ולא נרתע מלקרוא להורבות של „הכלכי יוון העתיקה — גלי אבנים״. הוא הקיף את עצמו יוונים משכילים כהמערבים, ששמבו כמוהו, ונסה לשמול בידי רמה בהמעצמות מנגנון ריכוזי מהדיר, ולגבור על הקרתנות, המסורות המקומיות, הפקידם של נכבדים מקומיים וראשי כנופיות. תרצח.

יוון החדשה מתחילה את צעדיה בארץ הרבה, חסרת כל אמצעים, שאוכלוסייתה אינה עולה על ששים רבוא, בעיר הבירה אותה לא נותרו אלא מאה ששים ושבעים בתים שלמים.

שחרור המולדת האיחודה נמשכו קרוב למאה שנה. רק ב־1863 יצורפו ליוון האיים היוניים בים האדריאטי. רק ב־1881 תושב תסאליה לכודה (סלוניקי תאבד שוב ב־1898). רק מלחמת הבלקנים ב־1912 השיב ליוון את סלוניקי ואת רוב האיים שנשארו מחוץ לריבונותה.

בשלהי מלחמת העולם הראשונה, לאחר שנדרשה טורקיה מכל נחלותיה באירופה, איבדה את כל הארצות שבהן ישבו דוברי ערבית, ונצטמצה לגבולות האתניים שלה, ינסה ראש ממשלת יוון ונזילוס, להשלים את איחוד יוון בכיבוש קושטא ושטחי אסיה הקטנה שבהם פרחה התרבות היוונית לפני שלושת אלפים שנה. לא היה חסר הדבה הנסיון הזה, שנוחלה המיר לו הכזל פנים, היה מסתיים בשואה נוראה. המעצמות נזעקו למנוע הרשנות נסיונות כאלה מאיזה צד שהוא — בחילופי אוכלוסים בין יוון לטורקיה. נותרה בעית קפריסין, ואנו יודעים באיזה מצב שרוי עתה האי האומלל הזה, המחולק למעשה בין שתי אוכלוסיות צינות, וחיל אדים בתוך.

כך מסכם ההיסטוריון הצרפתי שארל פותאס את מדיניות המעצמה האירופיות לגבי מאבק העצמאות של העם היווני: „בתום שלוש שנים (1826—1829) הגיעו להשלמה עם קיומה של יוון. הן עשו זאת מתוך כי פוליטיקה כללית. אין הן מקבלות את עובדת קיומה של יוון אין הן מגדירות אותה אלא כפונקציה של הצמים ההכרתיים של הפוליטיקה שלהן. לא עיקרון, לא אבנטיה ולא אידיאליזם הדריכו אותן אלא רק הדיפלומטיה״.

ההיסטוריון האנגלי הנודע מאטרחוסטון, אחד מבנאי צ׳כוסלובקיה וידידו הקרוב של תומס מסאריק, כותח בספרו, שאגב נכתב בשנות השלושים בתקופת הפיוס, ביקורת קטלנית על התנהגות ארצו בפרשה: אנוכיות, פחדנות וצביעות של בריטניה זיכו אותה בלעג וקלס. לא היוונים, לא הטורקים ולא המעצמות חשו כל רגש תודה. כולם מלאו טינה ובוז כלפיה.

מלחמת העצמאות של יוון מעמידה את השאלה הקלאסית שאפשר לשאול אותה ביחס לכל תנועת שחרור לאומי שהצליחה להשיג את מבוקשה: משני הגורמים שהביאו אותה למטרתה מה תרם יותר: המאמץ העיקש והבלתי נלאה של תנועת התחיה הלאומית, או הסיוע, או לפחות ההתערבות של המעצמות? אין ספק שבלעדי ההחלטה הנחושה והיות הלחימה של העם המתקומם לא יתעוררו ולא יתערבו המעצמות — מרצון, מתוך אינטרס או על כורחן. אבל אין זה נכון שהקנאות של האומה המתעוררת תוכל להשיג את מטרתה בכר החותה שלה ולבדה, בלי עזרת קוניונקטורה בין־לאומית. לכאורה הארים, והדו והאלג׳יריה השיגו את עצמאותם בכחותיהם, אולם מבט יותר מעמיק יוכיח שלכל מקרה של מתהדר לאומי קיצונה־סערת מלחמה גדולה שהחלישה מאד את המעצמה הקולוניאלית, שינתה את האקלים בעולם, והעלתה כוחות חדשים שהפרו את מאזן הכוחות שהיה אז.

בכל זאת יש עדיפות כוח לתנועה לאומית. סוד האפקטיביות שלה בבלעדיות שאיפתה. היא משוגעת לדבר אחד, בעוד שלמעצמה גדולה בעיות, דאגות, אינטרסים רבים, שובים ומסמנים ותמיד היא נתונה בפיזור נפש. דווקה עקשנות, גיוס וריכוז בהתמדה של כל הכוחות המאומים בנקודה אחת מאפשרים לתנועת שחרור לאומי להיות ערוכה לניצול מכסימלי של כל תמורה, הזדמנות ושעת כושר, שבמוקדם או במאוחר מזדמנה ובאה. אך גם אז נאלצת התנועה לשלם מחיר, לקבל את ההגבלות שמערכת המעצמות שמה בפניה, ותוך הסתגלות להן, לוותר על הדינאמיקה המהפכנית שלה או לאבד אותה.

אומה הנבנית ממפלות — איטליה

תנועת התחיה הלאומית של צאצאי האומה העתיקה האחרת, איטליה, אפופה הילה זוהרת של הצעה כרדגית והקרבה אידיאליסטית. אולם האגדה הכריגה אשר מאצ׳יני וגאריבלדי נתנו לה כנפיים, והדימון התיאטרלי הרטוריקה הגרוטשת של האיטלקים וההיסטוריונים הרוכגטים באיטליה ומחוצה לה סיפחה, מתנדפת בעימות עם העובדות.

בהשוואה להדרמה עקובת הדמים של מלחמת הגבורה של היוונים היתה תנועת הריסורג׳ימנטו מצטיי־ של אופרה ומול הגבורה הנואשת העילאית של היוונים היתה הקלילות האיטלקית שרשרת של התפרצויות התלהבות פטריוטית ומהפביה הנגררה מהר בתבוסות מבישות ובמנוסות מבהולות מעוררות מבוכה.

קאבור

בקיצור, בשיחרורה ובאיחודה של איטליה גדול בהרבה החלק של הקונסטלציה הבין־לאומית מחלקו של המאמץ לאוטו־אמנציפציה של העם האיטלקי. חולשתו של התנועה הלאומית האיטלקית אילצה את מנהיגיה להדוק לנשק החלשים — הדיפלומטיה של ערמה, כחש, מעשי תכבים. האמנם לא פעם השכילה היא להפוך מפלות מחוצות בשדה־הקרב להצלחות בזירה המדינית. ידועה אימרתו של האדריכל הגדול של איחוד איטליה, קאבור: „לא היינו עושים את כל המעשים האלה לא למען איטליה, כי אם לטובתנו הפרטית, אינה מבולים היינו״.

האמת היא שהשם הרע שיצא לדיפלומטיה האיטלקית הסב נזק רב לתדמיתה של איטליה ועל־ידי כך לאינטרסים שלה. בקונגרס ברלין, שהתכנס ב־1878 כדי להשכין שלום בין רוסיה לטורקיה ולכונן, יותר נכון לבנור את בולגריה הגחוכמוה והכבירים של טורקיה, שאל דיפלומט רוסי בקול רם — כדי שהאיטלקים שבאו לקונגרס בלי שהשתתפו במלחמה, ישמעו אותו — אם איטליה שוב נחלה מפלה ושליזודה באו לדרוש פיצויים.

הכללותה של התנועה הלאומית האיטלקית נבעה, פרט למיעוט המשאבים והיעדר סגולות לוחמים, מהעובדה שהוא נתמכה רק על ידי מיעוט קטן באומה, אף כי במבט ראשון הגיאוגרפיה כאילו גזרה שאיטליה תהיה מדינה אחת, הרי ההיסטוריה, המעצמות השכנות והאינטרסים הקולוניאלים של ערי־הנמל והאיטלקיות הגדולות והעצמאיות, פיתחו מסורות רגיונליות בדלניות חזקות, והעיקר אולי — בטבורה של איטליה השתרעה רומא של הכס הקדוש ומדינת האפיפיורים שחצאה את איטליה לשתים. מאות מליונים של קתולים ומלכיהם החזקים האדוקים בדתם ראו את נחלת כסא הקודש כשייכת לכנסיה העולמית, ולא לעם האיטלקי.

ליבם של המוני העם באיטליה, האיכרים, הפרולטריון העירוני, רוב האצולה לא הלך שבי אחר חזון איחוד איטליה, אם מתוך אדיקות דתית, אם מתוך בעווה הצי־לאומית על רומא כבירתה של הנצרות הקתולית, ואם מעניעים של נאמנות פיאודלית לנסיכיהם (רובם ממוצא לא־איטלקי וקשורים בשושלת אוסטריה).

מתוך התנגדות לסדרים הקיימים פיתחה בתחילה התנועה הלאומית האיטלקית אידיאולוגיה רדיקאלית, בהרימה את דגל הדמוקרטיה הרפובליקאית, האנטי־קתולית שנרבצה לבטל את הפרטיקולריזם המונארכי ההיסטורי ואת מלכות האפיפיור האוניברסלית מפני ריבונותו של העם האיטלקי האחד הבלתי־מתחלק. הקבוצות המהפכניות היו חלשות מכדי לקומם את האומה האיטלקית, וודאי מכדי להתמודד עם הקיסרות האוסטרית, לגרשה מאיטליה, ולעמוד בפני המדינות השמרניות האחרות שלא היו מוכנות להרשות לרפובליקאים ולכופרים לטגר את האפיפיורות ולהשתלט על איטליה כולה.

ב־1848 הוטל חיל משלוח צרפתי את הרפובליקה הרומאית שבראשה עמדו מאצ׳יני וגאריבלדי, והחזיר את האפיפיור שנמלט קודם מבירתו. מלך פיימונט עצמו עטה על שתי הסעיפים: מחד ביקש לגרש באוסטריה את איטליה הצפונית ולהפוך את ממלכתו הקטנה לראש־חץ של התנועה לאיחוד איטליה, אולם באותה שעה חשש מפני הדינמיקה המהפכנית של המתנדבים מרחבי־איטליה חדורי המגמות הרפובליקאיות.

תחילה האירה לו הצלחה פנים, אולם חיש מהר התאוששו האוסטרים. הצבא המהולל הישיש ראדצקי עבר להתקפה והיכה את האיטלקים שוק על ירך ושיזר את המתנדבים לכל רוח. המלך הסרכתנסי המובס לא חזר עה אל מולדתו, משדה הקרב הוא יצא מרצונו לגולה לפורטוגל, בה נפטר.

אסונות 1848־49 שיכנעו את האגף המתון של התנועה הלאומית שהתקוממות עממית לעולם לא תוכל לגבור על המימסדים האיטלקיים וודאי שלא על התנגדותן הנמרצת של המעצמות השמרניות. מוכרחים לתת לתנועה הלאומית ארשת מכובדת על־ידי העמדת משפחה מלכותית עתיקה — זאת של פיימונט — בראשה. ברם לקאבור לא היו אשליות שאיזור מעצמה זרה תזעק לכת עד כדי לסייע לפיימונט לשחרר ולאחד את כל איטליה. לא היה מנוס ממדיניות של הליכה על חוט דק ביותר: לרכוש אהדה ועזרה של ממשלות למטרות סבירות מוגבלות, ותוך נקיטת טקטיקה של בלימת היסודות הלאומיים המהפכניים באיטליה; ובאותה שעה לעודד ולסייע בסתר לפטריוטים העממים ולקבוצות גרילה ליצור ביום פקודה עובדות ברחבי איטליה; ועם זה לא להרשות להם להיסחף להרפתקאות שיזמינו התערבות חוץ להגנת האפיפיור והמימסדים הישנים, וודאי שלא להשתלט על איטליה כולה.

קאבור החליט שפיימונט הקטנה מוכרחה להיות נוכחת בכל מעמד בין־לאומי, במלחמת קרים ובוועידת השלום בפאריס בסיומה ב־1856, ולרכוש ידידים ואוהדים רמי־מעלה, כמו למשל גלאדסטון, שחיבר את כתב הקיטרוג הלוהט ורב־ההשראה נגד המשטר העריץ והרקוב של המלך הבורבוני והל האיפים פרנסים השני של נאפולי וסיצ׳יליה.

אידיאליזם ואופורטוניזם

בזכירו את האמביציה של נפוליון השלישי לנקום את נקמת דודו, ולשמש נושא דגל של שאיפות שחרור ואיחוד לאומי, גייס קאבור את כל יכולת הפיתוי שלו כדי למשוך את צרפת למלחמה נגד אוסטריה במטרה לגרשה מאיטליה הצפונית ולצרף נחלותיה לפיימונט. הקנוניה של 1859 נעשתה בסודיות כזאת עד ששר החוץ הצרפתי הרוזן ולבסקי, בנו הבלתי־חוקי של נפוליון הגדול מאהובתו הפולנית, טילגרף לאדונו למקום הנופש בו התקיימה הפגישה הסודית הכברעת בין קאבור והקיסר כדי להודיע לו ששרות הביון הצרפתי סבור שקאבור הגיע בסוד לפלומבייר. צבאות צרפת היכו את האוסטרים בשני קרבות, סולפרינו ומגנטה, דחקו אותם מלומבארדיה, אך נעצרו על גבול אזור ונציה, ובלי להודיע או להיוועץ עם קאבור כרת נפוליון השלישי שביתת־נשק עם אוסטריה, בה הסכימו הצדדים להעניק לפיימונט את לומבארדיה ושתי נסיכויות שכנות, אך ליזום באותה שעה קונפדרציה איטלקית, עם האפיפיור כנשיאה.

נפוליון השלישי הסתלק מהמלחמה, משום שהיתה בלתי־פופולרית בחוגים רחבים בצרפת, ומפני שבינתיים שלחו הפרוסים תגבורות לחייליהם בגבול הצרפתי. „יצאתי למלחמה — הצהיר הקיסר הצרפתי — למען־רוחה של אירופה, כדי לתרום לעצמאות איטליה, אך ברגע שהבהנתי שהאינטרסים של ארצי בסכנה, הולכתי שעלי לעשות שלום״. הוא רצה לשחרר את איטליה הצפונית מעול אוסטריה, אך לא ראה את תפקידו לעזור בכינון מדינה מאוחדת גדולה וחזקה בגבול הדרומי של צרפת.

התבנית של קונפדרציה בראשות האפיפיור היה בה כדי לסתום את הגולל על התקוות לאיחוד איטליה. קאבור הגיש את התפטרותו, ולא הועילו הפצרותיו של המלך וראשי המפלגות להביאו לחזור בו. הוא עשה זאת רק כעבור מספר חודשים כשנשתנו המסיבות. אך הוא עוד הספיק להתנסם בעזרת בעלי־בריתו וסוכנו את האוכלוסיות של נסיכויות איטליה המרכזית ורומניה האפיפיורית. הנסיכים נמלטים וממשלות דיקטטוריות זמניות מכריזות על משאלי־עם, כלומר: צורה הכרעה מדינית שלה הרבה להזדקק נפוליון השלישי לאורך כל תקריירה שלו.

רוב עצום מצביע בכל מקום על איחוד עם פיימונט, כשלב לאיחוד איטליה. אך — טוען נפוליון השלישי — אם משאלי־עם הרי משאל־עם בכל מקום, והוא מאלץ את ממשלה פיימונט להסכים למשאל עם בניצה וסבויה, השייכות למלכות פיימונט־סרדיניה, אך מאוכלסות צרפתים, ובהן מחליט רוב עצום להיספח לצרפת. היתה זאת גלולה מרה ביותר: מלכי פיימונט שלו על במת ההיסטוריה מאות בשנים לפני כן כנסיכי סבויה, וניצה היתה עיר מולדתו של הגיבור הלאומי האיטלקי גאריבלדי.

גאריבלדי נופל בשבי

שום מדינה אירופית לא היתה מוכנה להסכים לביטול עצמאותה של ממלכת נאפולי־סיצ׳יליה. אבל צרפת, וביחוד אנגליה, שבה שררה אהדה גדולה לתנועה הלאומית האיטלקית, רמזו שאם כי לא ירשו לפיימונט לצאת במסע מלחמה נגד הממלכה הדרומית, הן גם לא יצאו לקרב כדי לבטל עובדות מוגמרות. זה הרקע למסע האלף של גאריבלדי לסיציליה, על אף האיסור הרשמי של ממשלת פיימונט, אך בהסכמתה הנסתרת.

חיילי החולצות האדומות לא נתקלו בהתנגדות רצינית בסיציליה. השאלה הגדולה היתה כעת אם גאריבלדי יעז לחצות את מיצרי מסינה ולגרש את השושלת מנאפולי, ואם הוא יצליח האם אפשר יהיה לעצור בעדו מלעלות על רומא, משאלתו הלוהטה. ואם יצליח בכך האם לא ינצל את גל ההתלהבות הלאומית כדי להפוך את איטליה המאוחדת לרפובליקה עממית?

חרדה עמוקה אחזה את קאבור ומדינאי פיימונט: בפני עיניהם הצטיירה לא רק סכנה של רפובליקה דמוקרטית באיטליה הקמה לתחיה, אלא סיוט של התערבות מזויינת של מעצמות אירופה שתהרוס את כל השגיו עד כה.

מאמציו הדיפלומטיים הנואשים של קאבור למנוע התפתחויות כאלה הוכתרו בהצלחה: גאריבלדי אמנם חצה את המיצרים, הודות להחלטתה של אנגליה לא לאפשר לצי הצרפתי לעצור בעד גדודיו של גאריבלדי; הוא אילץ את המשפחה הבורבונית לחפש מקלט ברומא, אך בפגישה הדרמטית עם המלך ויטוריו עמנואל הכיר גיבור העם הרפובליקאי במלך הפיימונטי כמלך וריבון איטליה כולה (ללא רומא וסביבתה עדיין), ובסרבו לקבל כל אות הצטיינות או תואר כבוד חזר באורח פרטי לביתו באי הקטן קפרירה. אך לא לזמן רב. אין הוא יכול להשלים עם כינון איטליה מאוחדת בלי רומא. בראש גדודי גרילה הוא עולה על הבירה הנצחית. צבא איטליה עומד בפרץ. גדודי הפטריוטים מובסים בקרב אספרומונטה וגאריבלדי נופל בשבי — שבר מבויך ביותר. הוא מקבל חנינה ויוצא לסיור מנצחים באנגליה ובארצות אחרות.

לאחר שסחטה מצרפת את כל מה שאפשר היה לסחוט ממנה, הוליכה הדיפלומטיה האיטלקית לרכז את מאמציה במעצמה הזולה, פרוסיה. איטליה הצטרפה כבעלת־ברית לביסמארק במסע־הבזק שלו של ששת השבועות נגד אוסטריה. הפרוסים מחסלים את הצבא האוסטרי בקרב סדובה, אבל בעלי־בריתם האיטלקים נחלו באותה שעה שתי מפלות מחוצות ביבשה בקרב קוסטוצה, ובים ליד ליסה. הפרוסים מאלצים את אוסטריה לוותר על ונציה, אולם באורח הפגנתי מסרו אותה האוסטרים לא לאיטליה, כי אם לנפוליון השלישי, והוא מעביר אותה כמתנה לאיטליה. בנאום מר הוקיע גאריבלדי את ממשלת איטליה, על שלא רק מכרה לזרים שטחי מולדת (ואת עיר מולדתו) ב־1860, אלא הביאה קלון על העם האיטלקי ב־1866, בכשלונותיה הצבאיים ובקבלת חלקי מולדת בחזרה בצורת מתנה מידי כובשים זרים.

אי־אפשר לרסן את גאריבלדי. הוא לא ישקוט כל זמן שרומא לא תהיה לבירת איטליה הקמה לתחיה. הוא שוב כביים את תוכניו לכסת על רומא תוחל בנצחון על גדודי האפיפיור. אולם הצרפתים, שלפני זמן כה פינו, פרט לקצינים, את הטריטוריה האפיפיורית, חוזרים ומחוצים את צבא הגרילה של גאריבלדי. הממשלה הצרפתית מכריזה שלעולם לא תרשה לאיטליה לנשל את האב הקדוש ממעמדו ומרלוזיו.

ברם לא עברה שנה והקיסר הצרפתי היה שבוי־מלחמה בידי הפרוסים. חיל המצב הצרפתי פינה את רומא. האיטלקים נכנסו לעיר הנצח. אך שוב, כה כבדים היו הפחדים ממעצמות־אירופה המבוכה הברשה על שורים החוזרו לאיטליה את רומא, עד שהמלך ויטוריו עמנואל לא מצא עוז בנפשו לערוך מסע נצחון ולהכריז חגיגית על כינתה של רומא כבירת איטליה המאוחדת. הוא התגנב אליה בשעה של אכון כבע — שספון כבד — כדי להביע את אהדתו לתושבי עיר הנצח, ובהזדמנות קרא — ללא טכס מיוחד — את הצהרת הסיפוח.

תחושת התיסכול המפעפעת

תחושת התיסכול לא חדלה לדחוף את מנהיגי איטליה, דלת־האמצעים ותסרת היכולת־הצבאית — כדברי ביסמארק: „כלבלב קטן עם שיניים זעירות, אבל עם תיאבון עצום״ — להוכיח לעצמם ולעולם שארצם היא מעצמה ממדרגה ראשונה. הפאשיזם ינק מההסבריך הזה.

בחוזה הסודי של 1915 התחייבה הממשלה האיטלקית לבגוד בבעלות־בריתה גרמניה ואוסטרו־הונגריה, ולהצטרף למלחמה לצד אנגליה, צרפת ורוסיה תמורת הבטחות מופלגות. בתום המלחמה סירב הנשיא ווילסון להכיר בהסכם, מאחר שאמריקה לא היתה שותפה לו, ובכלל שללה תווים סודיים, העיקר: ההבטחות הטריטוריאליות שניתנו לאיטליה על חשבון העמים הסלביים בחוף המזרחי של הים האדריאטי עמדו בסתירה גמורה לעקרון זכות ההגדרה העצמית; ויתירה מזו, הם פגעו באינטרסים החיוניים של סרביה, אשר למען הגנתה יצאו רוסיה וצרפת למלחמה ב־1914, והיתה עתה למרכיב הראשי של יוגוסלביה החדשה.

מעמדה של איטליה היה חלש מאד בוורסיי, כי תרומתה לנצחון בעלות־הברית היתה זעומה, על אף הקרבנות הרבים שסבלה בתבוסות החמורות שנפלו בחלקה. היא צעקה חמס על בגידת צרפת ואנגליה, אבל היא מקלקלת את השורה בתביעה את סיפוח פיומה, הנמל הראשי לשכני העיקרי של יוגוסלביה, שכלל לא הובטח ב־1915 לאיטליה — בטענה שרוב תושבי פיומה הם איטלקים; באותה שעה היא דורשת שטחים נרחבים בדלמטיה, אסיה הקטנה ואיי ים המזרח־התיכון — כמעבים היסטוריים ואיסטרטגיים.

לא די בזה, הנה נתפסת פיומה בכוח על־ידי המשורר־הלוחם הלאומני ד׳אננציו בראש משתתר מלחמה כמורדים. הרפובליקה של פיומה מגוללת סצנריו על המדינה הפאשיסטית העומדת בפתח. הממשלה האיטלקית אובדת־עצות: לגרש את ד׳אננציו בכוח פירושו לגרום למהפיכה ברחבי איטליה, להשאירו בעיר הבריבה משמע התגרות מסוכנת בעצמכות. כידוע הסתיים הענין בחלוקת השטח השנוי במחלוקת.

על גל הזעם נגד משטר של ממשלות חלושות מתחלפות כל העת, עמוס זכר תבוסות בשדה הקרב ובזיונות בזירה הדיפלומטית, אין אונים לבלום את האינפלציה, להפסיק את גלי השביתות, לדכא את מעשי הטרור המאורגן וצבאות פרטיים כמין משמאל — עולה בניטו מוסוליני בראש ותיקי המלחמה, ותושיס עצמם מרוסים.

קיצו יבוא, כאשר ב־1940 הוא ירסה לנצל — „כאותו הגיר״, בלשון צ׳רצ׳יל — את חורבנה של צרפת (וכשלונה של אנגליה) למען סיפוק התשוקה העזה לגדולה ותפארת, בבלי שיעמוד מאחורי איטליה העוצמה הדרושה. הכרת העולם בצדקת עניגה.

אידיאולוגיה ועוצמה

לנצחונן של תנועות שחרור הרחוד לאומי שלמהות אביב העמים של 1848 תרם תרומה מכרעת לא הגורם המהפכני כי אם יסוד הכוח, כלומר כפיה של כוח דומיננטי מבפנים או של מערכה המעצמות מבחוץ. אם באיחוד איטליה אנו עדים לפעולת גומלין שבין קונג׳ונקטורה דיפלומטית לבין ההעדרות עצמית, הרי איחוד גרמניה הוגשם כולו על ידי עוצמתה של פרוסיה. רומניה, סרביה, בולגריה משיגות עצמאותן בהסדרי שלום שכפו המעצמות על הרוסים, על הטורקים ועל העמים הבלקניים ב־1856 וב־1878. הפעותה של כל המדינות העצמאיות למוזרת 1918 היתה לא תוצאה של התקוממות לאומנית, כי אם של התמוטטותן של הקיסרויות — הרוסית, האוסטרית־הונגרית, הטורקית והגרמנית.

במדינות העתיקות והמבוססות, כמו גם בעמים שזה עתה הגיעו לעצמאות, הולכת מאז 1848 הלאומיות ומימינה, תוך הדגשת הייחוד הלאומי, המסורת הסגולית ששמירת על הייחוד הזה במשך הדורות.

(סוף בעמ׳ 16)

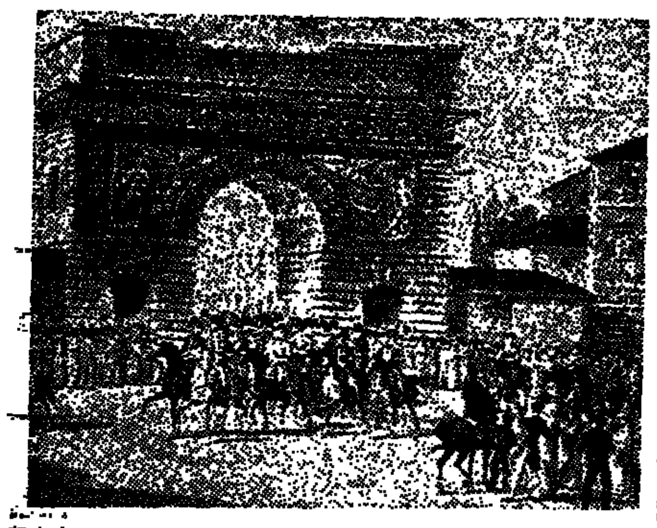

כניסת בנות הברית לפאריס ב־1814

مكان الأصل

صورة من الأصل

מעצמות־על ומדינות קטנות

(סוף מעמ' 15)

סדרים חברתיים־כלכליים אופייניים לאומה הזאת, ולה בלבד, שהעניקו לה היזמות ועוצמה. בכלים אחרות: יסודות שמרניים, ואף בדלניים, ש־לא לומר תוקפניים. באותה עת הולכות ומשמאילות תנועות השח־רור הלאומי ויותר דינאמיות, והן מנהות עצמן לא רק כתנועות למען עצמאות לאומית, אלא גם כשאיפות לתחיה מוסרית ולתיקון חברתי רדי־קלי, בברית עם כוחות החותרים להבקעה מהפכנית עולמית.

ערב 1914 נעשית שאלת הלאום והמלחמה לסלע המחלוקת ולאבן הבוחן העיקרית באינטרנציונל השני ובמפלגות המרכיבות אותו. נדמה לי שהקו ההוצה האמיתי בהגותה מעבודה האירופית על כל חלקיה כבר אינו עובר אז בין דוגלים בהב־קעה מהפכנית אליכה לבין מאמי־נים ברפורמה פרלמנטרית הדרגתית, כי אם בין חסידי מהפיכה בין־לאומית לבין הדבקים ביודעים או בלא יודעים בייחוד לאומי. הפילוג למהפכנים ולרפורמיסטים הוא פועל יוצא של הניגוד בין מהפכנות קוס־מופוליטית רדיקלית הרואה במלח־מה כעבודת גלובלית ובדיקטטורה של הפרולטריון את מפתח ההיס־טוריה מצד זה, לבין נאבקות לאח־דות הלאום, למורשת ההיסטורית, לשיטות פרלמנטריות, מצד זה.

לכאורה הסתבכו לא פעם הרדי־קלים, למשל לנין, בסתירה חמורה. הם טענו שאין מבושות ללאומיות ולעצמאות לאומית בתקופת האימ־פריאליזם, המיליטריזם, והתיעוש הכבד. כי האימפריאליזם אינו שלב גבוה יותר של לאומיות השואפת לבלוע את שרידיה, להעשיר ול־האדיר את הלאום, כי אם של הק־פיטליזם ההמון המונופוליסטי ה־נאלץ את הממשלות לקדם את ה־אינטרסים של מתי מספר רודפי בצע והרפתקנים. וכך להסתבך בסכסוכים עם ילידים וממשלותיהם ועם מעצ־מות אימפריאליסטיות אחרות מזוי־נות מכף רגל ועד ראש. והמדינות הקטנות נעשות גרורות למעצמות הגדולות האימפריאליסטיות והתצמי־תיות, כי מהן הן מקבלות את נש־קן, ציודן, אספקתן ומענקיהן, וב־חסדן הן תלויות בכל שיפנו.

באורח פשטני וחד־צדדי התעלמה ההשקפה הזאת מהעובדה שדווקא התחרות המזוינת בין המעצמות ה־גדולות מעניקה לגרורות הזדמנות להפוך את האפוטרופסים הגדולים שלהן לשבויים בידי דגי רקק הנ־סוגלים לקשור את ידיהן. להכניס אותן במלכודת של חישובי יוקרה ואכזבות: ב־1914 סרביה כול רו־סיה, ואוסטרו־הונגריה כול גרמניה.

על אף יחס הביטול שלו למדינה הלאומית יכול היה לנין לתמוך בתנועות שחרור לאומי ובזכות עמי רוסיה המשועבדים להינתק מכנגה, כשום שהשיב את הפוטנציאל ה־מהפכני של תנועות השחרור הל־אומי ואת התרומה שהן יכולות לתרום למיגור המשטרים הקיסריים. יתרה מזו, הוא רצה בסילוק הדי־כוי הלאומי, שבו ראה מנותה מסר־כן לאידיאולוגיה הסוציאליסטית ה־מהפכנית, והוא גם האמין שתנו־עת שחרור לאומי תזרזה רוח פרולטרית ממילא יתאחדו למתרה נצחונן לאגודת אומות־אחיות סוצ־יאליסטית.

באורח אופייני, הסוציאליסטים ה־יהודים הרדיקליים יוצאי מזרח אי־רופה שפעלו בגרמניה, ובראש וב־ראשונה כמובן רוזה לוכסמבורג, הם שהיו עקביים עד הסוף בשלילת כבשותו של הלאום כנתון קבע וקר־בע כול, ובראייתו כפונקציה של תמורות בשיטות ייצור ושל המאבק המעמדי הבין־לאומי.

קיסינג'ר: ההיסטוריון, דיפלומט, רופא־נפש

עיצת המבחן הגורלי באה בימים הראשונים של חודש אוגוסט 1914. המפלגות הסוציאליסטיות בכל ה־ארצות הלוחמות התייצבו כאחוזי־אמוק במלחמה הלאומי. אולם לנין קידם את פני המלחמה כהתגשמות נבואתו של מארכס בדבר התבוס־סותה הגזורה כראש של השיטה ה־קאפיטליסטית, כשהקלע למשבר סטרוקטורלי שיביא לידי התפוצצות; והוא קרא לפועלי העולם לפנות עו־רף למנהיגותם הבוגדנית, להפנות את כל זעמם נגד ממשלותיהם ה־אימפריאליסטיות ולהפוך את המל־חמה בין המדינות למלחמת אזרחים בין־לאומית, בה הפרולטריון הצי־לכי כתייצב כול האימפריאליזם ה־עולמי לשם ביצוע ההבקעה המהפ־כנית האוניברסלית.

בקצה השני הגיע מוסוליני, ה־מהפכן הקוסמופוליטי הקיצוני ל־שעבר, למסקנה הפוכה: התמוט־טות הסולידריות הפרולטרית הבין־לאומית מוכיחה שממשותו של ה־יחוד הלאומי גדולה לאין־ערוך כ־כוחה של האחדות המהפכנית הבין־לאומית. הניגוד לנין—מוסוליני היה לשורש הקיטוב האידיאולוגי של ה־מאה העשרים.

עמי מזרח ומרכז אירופה שהש־תחררו בשלהי מלחמת העולם הרא־שונה הגדירו עצמאות לאומית על בסורת המהפכה של אוקטובר 1917; באופן שנלחצו בין הריכוזיים האדירים של קומוניזם ונאציזם, וכשגברה רו־סיה הן היו לגרורותיה.

פעמים מתקבל הרושם כי לאחר מלחמת העולם השניה הזרו תנועות השחרור הלאומי להגדיר עצמן כמה־פכניות. האמת היא שברוב המק־רים — אולי זולת אלג'יריה — היו תנועות אלה פטורות מלהתקומם נגד מערכת המעצמות או אפילו נגד המדינה האימפריאליסטית השליטה, כי אלה התקפלו כמעט בלי קרב. יש מהתנועות שנאלצו להזקק ל־הפיכות בבית, ויש מהן שנתפצלו והתגלגלו למלחמת אזרחים מרה, כמו קוריאה וויטנאם, ונעשו לזירת קרב בין המעצמות.

באורח פרדוקסאלי היתה התנועה הלאומית היהודית, ואולי בשעה זאת יותר כאשר תמיד, לתנועת שחרור לאומי מהפכנית או ביתר דיוק מרדנית מובהקת. מזלנו הרע מע־מיד אותנו בבדידותנו בעמדה של גורם סרבן, מורדן, מתקומם נגד מערכת המעצמות, או"ם ומועצת הבטחון, המחנה הקומוניסטי, העו־לם השלישי ומעל הכל מערכת המ־דינות הערביות שמסביבנו. יש יסוד לחשוב שכך רואה אותנו מחבר הספר „עולם כשוקם", הנרי קיסינ־ג'ר. יחסי ישראל־ערב מעלים אצ־לו את האסוציאציה של צרפת המ־הפכנית מול המעצמה השמרנית.

קיסינג'ר עיצב את הפילוסופיה של יחסים בין־לאומיים שלו מתוך הלקחים שלמד מהמהפיכה הצרפ־תית, מדיניות החוץ שלה, ובעיקר מהסדרי השלום, או בלשונו „שיקו־מה של אירופה" בתום עשרים וחמש שנות מלחמות המהפכה הצרפתית ונפוליאון נגד אירופה הישנה.

במבוא לספרו הראשון מנסח קי־סינג'ר את האני מאמין שלו. מל־חמות המהפיכה הצרפתית מקורן היה בעמידתה המהפכנית המתגרה כלפי מערכת המעצמות הישנות. העמדה המתגרה הזאת היתה פועל יוצא של השאיפה לצדק מוחלט ביחסים בין עמים, לשלום נצח בין מדינות עצמאיות שוות בזכויותיהן, ושל התעלמות מייחוד לאומי, מסורת עתיקה, דעות קדומות, נוהגי כפייה, ואינטרסים מחותרים. הרצון לשח־רר את המדינות שבמציאות מכל המעמסה האי־רציונלית כביכול, ו־לעצבן לפי דגם מופשט אידיאלי, גרר מלחמה מתמדת במדינות כפי שהיו במציאות, כאן ובשעה זאת, והחלטה עיקשת לכפות עליהן מת־כונת אחידה.

התנגדות המדינות הישנות לכך הולידה בצרפת המהפכנית את הת־חושה של סכנה מתמדת, של איום לעצם קיומה בדומה לתחושת ה־סכנה האורבת תמיד מצד הקונטר־רבולוציה בבית. המחנות הניצבים זה מול זה משתכנעים שלא יתכן דו־קיום כלל. אין מנוס מהמדיניות של השכם להורגו. המאבק אינו על אינטרסים, יתרונות או דעות כי אם על הזכות להתקיים. אין מישור משותף לצדדים, אין מסגרת מקו־בלת שבה אפשר להכרו, להתפשר על פחות או יותר.

הרי קטע הנפתח מהמבוא ל„עולם כשוקם", במלואו:

„בכל עת שתימצא מעצמה הרו־אה את המערכת הבין־לאומית או את צורת הלגיטימציה שלה כשיטת דיכוי ישאו יחסיה עם מעצמות אחרות אופי מהפכני. במקרים כא־לה, לא יישוב הסכסוכים בתוך ה־מסגרת הנתונה יהיה הבעיה, כי אם השיטה עצמה. ייתכנו התאמות, אבל הן ייחשבו תמרונים טקטיים לחיזוק עמדות בשביל ההתנגשות הבלתי־נמנעת, מכשירים לערעור המוראל של היריב. ודאי, המניעים של המעצמה המהפכנית יכולים לה־יות הגנתיים. היא עשויה להיות כנה בהצהרותיה שהיא חשה עצמה בסכ־נה. ברם, הקו האופייני למעצמה מהפכנית אינו העובדה שהיא חשה עצמה בסכנה — הרגשה כזאת טמו־נה בעצם טבעם של יחסים בין־לאומיים המבוססים על מדינות עצ־מאיות — אלא בכך ששום דבר אי־נו יכול להעניק לה תחושת בטחון (הדגשת המחבר. כמעט אין בספר משפטים או צרופי מלים מודגשים אחרים). רק בטחון מוחלט — נט־רול היריב נחשב ערובה מספיקה. הכמיהה של אחת המעצמות לבט־חון מוחלט פירושה אי־בטחון מוח־לט לכל השאר".

ברוח דברי קאסלרי „אל נזוה באשליה שרק לנו ניתנו הסמכות והכוח לגאול את האנושות", אין ענינה של הדיפלומטיה אליבא ד־קיסינג'ר להבטיח צדק מוחלט או שלום נצח, להגשים חזון או להש־כין הרמוניה, לא לגמול על התנה־גות טובה ולענוש על מעשים רעים, כי אם להבטיח קיום־יחד שאפשר לחיות עמו איך־שהוא, לסבול או־תו, ויהא זה משום שההפכו הכרוך בסיוע הפרעו טומן בתוכו סכנות ורעות גדולות מאשר הכרוכות בש־מירתו. לשם כך צריך לקבוע לא כל כך מטרות חיוביות, כי אם כל־לי משחק, סייגים של עד כאן ולא הלאה, מסגרת שחריגה ממנה פי־רושה קפיצה לבלתי־נודע, ואולי לתהום. אין לצפות לאידיאליזם אל־טרואיסטי וחוסר פניות, אך גם אין לפעול בהנחה שמדינות ומדינאים אינם אלא רשעים גמורים או עיו־רים מתאבדים.

נדמה לי שהתפיסה של קיסינ־ג'ר תואמת את גישת הדיפלומטים אשר בשלהי מלחמת העולם השניה הניחו יסוד למועצת הבטחון של או"ם. הם היו די מפוכחים להבין את מה שקודמיהם לא רצו לקבל, היינו שאין לצפות לכך שמעצמות אדירות כמו ארצות־הברית וברית־המועצות יכפיפו את האינטרסים החיוניים שלהן להחלטת רוב המור־כב מפשרות מדינות זעירות כמו האיטי, מלטה, מאוריציוס, לבנון ועוד. לתקן תקנות שמעצמות כא־לה לא יוכלו לעמוד בהן זה כמו להזמין הפרת חוק וכך לחתור תחת אשיות כל הסדר הבין־לאומי. זכות הווטו שהוענקה למעצמות, שהיו לחברות הקבועות במועצת הבטחון, נועדה לשריין את האינטרסים ה־חיוניים שלהן מתוך תקווה שכך אפשר יהיה להטיל עליהן חובת כבוד לנהוג בעניינים שאינם בש־בילן ענין של חיים ומוות, ובבעי־יות הנוגעות לאחרים, ברגש אחר־יות ולגועם. הציפיה האלה נתבדתה, כי מעצמה גדולה כרוכבה את המר־חב אינטרס חיוני לכל עניין בכל קצות העולם.

את קיסינג'ר מנחה ההכרה שרוב הבריות אינם יודעים מה הם רוצים, מאחר שמתרוצצים בהם מאוויים, אינטרסים, יצרים, שאיפות, רצונות מנוגדים. ומכאן חוסר העוז והכוח להחליט. צרכים אלקטורליים, לחץ דעת קהל משולהבת, ראיית משא ומתן דיפלומטי כמקח וממכר בבי־זאר דוחפים מדינאים לתנוח על עמדות שלעולם לא יהיה בכוחם לפרוע, והם מטפלים לכי שטיפס על עץ גבוה או קפץ על גמר ואינו יכול לרדת ממנו. ביחוד אם הם עצמים אימים ואכולים חרדה, פח־דים מצדקים או כופרים ובדוקים. באורח כפייתי נדחפים הם לעשות מעשים אשר במקום להרחיק את ה־סכנה מקרבים אותה.

בהיתקלו בסיטואציה של סכסוך בין מדינות שבגלל העדר מצע ומס־גרת משותפים הן אחוזות דיבוק של אימה לעצם קיומן, על אדריכל של מדיניות חוץ של מעצמה גדולה להיות פסיכואנליטיקן. תקוות שוא היא הציפיה שהן כעצמן תיפגשנה ותגלושנה להתהליך הן לי ואתן לך. וגם אם יצליח לפץ כוחות חוץ להושיב אותן לשולחן אחד לסעודה קלה, הן תצפוקנה בתגמולה, הזד־ברנה אל הגלריה, תרבינה תרופים, אך לא תנהלנה משא ומתן ממש. מכאן חשיבותה המכרעת של מלאכת התיווך, שאינה סתם תיווך, כי אם צורת פיתוי. אלא שההנחה היא ש־הצדדים מבקשים לפתות אותם, יע־פידו אותם בפני עובדה, כי יודעים הם שלעולם לא יהיה להם עצמם העוז להחליט, כי מה שכל צד רו־צה בו, אין הוא יכול לקבלו, ומה שהוא עשוי לקבל אין הוא רוצה בו; והוא גם, כאמור, יודע זאת.

המתווך סוחט מכל צד ויתור מסוים, כך שלכל צד הרגשה שלא יצא כולו מפסיד, כי אם גם הרוויח משהו. לאחר שהוביל המתווך את הצדדים כברת דרך, הוא יוצר אצלם הלך רוח של היסוס אם לאחור שכ־בר הושג כה הרבה יהיה זה מוצדק לסכנו במאמץ נואש להשיג עוד כה שלא ניתן. כהרי אם הפסת מרובה אולי לא תפסת. ההסדר על שלביו, ההסדר כולו, לא יספק אף צד אחד ובוודאי יישארו דברים סתומים, שכחה ופאות, העלולים לה־יות לרועץ ולמוקש. אולם כפי הנר־אה מניח קיסינג'ר שבאותה מידה שתתבכן התפוצצות, מותר לקוות ש־בכל זאת יפעל ההסדר הבלתי־שלם. כי הרי נוצר אינטרס בשמירה על מה שהשיג כל צד ופחד מפני אובד־נו. החשש הזה יוצר אינטרס, מצב משותף, ומצב לגיטימיות במובן של כללי הדרות שיש בהם הד־דיות, והרי החשש כעבן בבא־ן האימה העמוק ביותר שעליו מת־בססים היחסים בין המעצמות — והוא פחד ממלחמה גרעינית, אימה המעצעת התלקחות עולמית וחורבן כללי. לפנינו אמצעי תרפויטי לתס־ביך של מדינה פאראנואית: ש„שום דבר אינו יכול להעניק לה תחושת בטחון", אמצעי לרכך את נקשותה העוינות וערובה בפני מעשי יד־אוש.

עת לחשוב ועת להכריע

ההבדל הגדול המכריע בין תנו־עת שחרור לאומי בעמים לבין תנו־עתנו אנו הוא בכך שעשרות תנועות־תנועתליים שקמו לתחיה ניצבו נגד שלטון זר בלבד, אנו — לרוע מזלנו — נאבקים בעיצות לא רק עם מדינות שכנות הנתמכות על־ידי מעצמה אדירה, אלא גם עם אוכ־לוסיה זרה בתוכנו, שהספיקה לפ־תח תודעה לאומית חזקה כלכלה, ו־היא מוקפת בעלות־ברית כבביות.

עצמאות ישראל העצבה בצרוף כל מאבק לאומי כביר לניצול קונסט־לציה בין־לאומית. כקרקע־רקע זאת יש לבחון את סיכויה של כל אחת משתי התנועות הלאומיות היריבות באזורנו ולשאול אם הכנותה לקיו־מנו ולבטחונו אנו נמצא בסכם (ר' בגירות ערב) או בפנטגון ובקרמ־לין, כלומר בהכרה בפלשתינאים ר־בפערת עמם או בהמורלים בזירה הבין־לאומית.

לא יתכן להתעלם מהרגישה ה־עמוקה של חלקים גדולים של עם ישראל בעניין יהודה ושומרון ולא מהסיוע של עילים ותותחים הניב־בים מול מרכזי אוכלוסיה ישראלית, במקרה של נסיגתנו מהשטחים. או־לם באותה המדה אי־אפשר שלא לשקול לאור לקחי ההיסטוריה אם אמנם הבליעה של אוכלוסיה גדו־לה ועוינת, הנתמכת על־ידי מדי־נות שכנות, אינה טומנת בתוכה סכ־נות חמורות עוד יותר, זרע של כתי־לה סטרוקטורלית שהיא קשה פי־כמה מצרה על סכנות רעה: שיחד־זור מצב קודם או הכבת צודד ובנים — איזו סכנה גדולה יותר?

ההיסטוריה פוסקת לעמים לעצב הגדר את צרכיהם ותעשה בדקה צבינם הלוחמת עם צרכיהם ועצר־בת מאווי שכניהם ויריביהם ועם האינטרסים, דפוסי המחשבה והער־כים השוררים בשעה המרמה בעולם הרחב. בשעה הזאת השאים לכשל חוקרי היסטוריה מבנה להקשות אם אמנם הדבקות לספיקה רבים ובשאל־עם של אוכלוסיה ישראל ב־דבר גורל אוכלוסית השטחים אין בה כדי להפוך לחרב פיפיות בכך שהיא תתפרש כהענקת אותה זכות מכרית לגורמים דהיים ולרצון ה־אוכלוסיה הנוגעת בדבר בכמנה ה־אורב.

בהשוואה לתמיכה המפורדית של מעצמה זאת או אחרת בתנועת שח־רור לאומי זאת או אחרת בעבר, הרי תמיכתה של אמריקה בנו עק־בית יותר ובעלת קודים עמוקים יותר. אולם יש הכרח לבחון יפה יפה עד היכן היא עשויה להגיע ו־באיזו נקודה היא עשויה להיעצר. לא יהיה זה מובס או בלתי־הגון להניח שמדיניות הפיפות כל הגדה רצה נכרכת במחשבת רבים כוד־דוגלים בה בתקוה לבליעת מדינה הרסאנג, שכתוצאה ב„צבירת ה־כוחי", ישראל שוב תהיה לבעלת־בריתה הבטוחה היחידה של ארצות הברית בחלק עולם זה. יש לשקול היטב אם אמנם האינטרסים האמי־תיים של מדינת ישראל ויהדות ה־עולם ייבנו מתהפוכות המלחמה ה־קרה והקיטוב האידיאולוגי, ואם אמ־נם לא עדיפה לדידנו יציבותה והש־פעתה של אמריקה בארצות־ערב ה־בנויה על בסיס של חלוקת אזורי השפעה בינה לבין רוסיה, ובכל ה־כל — אם זה בגלל כביר שנבנת כביכול לגווע את מדיניות החוץ הגלובלית של הגדולה שבמעצמות, בהיסטוריה: לא כתכים העמים ל־הביאו אבן על עצבם בגלל אובדן חוש מידה, שקידה כבעדת על בר זה הנבואי של ישראל הבן ריבון צעמי במדיניות החוץ הם גם הנבאי להבראות של החברה הישראלית ה־קודמה בימים אלה.

הוצאה להורג של פצועים מצריים על־ידי נפוליון

נצל ההזדמנות!

נותרו עוד מספר דירות בנות 3-4 חדרים במחירים נוחים, לכניסה תוך ששה ותשעה חדשים

160 יח' דיור בנות 413 חדרים בסטנדרט בניה גבוה.

- הסקה מרכזית.
- אספקת גז מרכזית.
- אנטנה מרכזית לטלויזיה ורדיו FM.
- חלונות אלומיניום.
- חניה מסודרת.
- שטחי ירק נרחבים.
- לבחירתך בית עם מעלית אוטומטית
- חנויות, גני ילדים ובתי ספר במקום.

בדבר פרטים נא לפנות אל
יעקב פריצקר ושות' - מגוט בע"מ
במשרדי רוממה חיפה בע"מ
רח' הנביאים 20 טל. 669119, 664693

אירועי אביב
תערוכות וירידים
מופעי תרבות ואמנות
8.4.74 - 17.4.1974

הירידים בגני רוטשילד בכרמל ובגן בנימין ברח' פבזר פתוחים יום יום מ־10.00 בבוקר עד 10.00 בלילה. דוכני המכירה: חפצי אמנות, מלאכת מחשבת, צעצועים ספרי ילדים ואמנות שימושית. במקום פינת שעשועים לילדים ובית קפה.

עיריית חיפה — האגף לתרבות
חברה נוער וספורט — הועדה הצבורית

A SUBSIDIARY OF CONTROL DATA CORPORATION
אלביט מחשבים בע"מ
מודעה זו מוגשת באדיבותה של

אם אתה רוצה קיץ ללא יתושים

ימי החום באים. עמם עלולים לבוא היתושים — אם לא נקדים רפואה למכה ונחסלם בעודם במצב של דגירה. לשם כך:

* בדוק בחצר ביתך, במרתף ובמקלט, מצאת בהם מים עומדים — דאג לסלקם. אם נקוו מים רבים במרתף — שפוך נפט על פני המים והתקשר מייד עם הרשות המקומית. היא תדריך אותך כיצד לשאוב את המים.
* דאג לתיקונו של ברז דולף, צינור פגום — נקז שלוליות והשמד עשבים בסביבת ביתך.
* בודות ספיגה המשמשים לסילוק שפכים עלולים לשמש מרכזי דגירה ליתושים. יש לדאוג שבודות אלה, וכן תאי הביקורת על צינור המוביל מהבית אל הבור, יהיו סגורים הרמטית (מכסים „אנטי מלריים").
* אם למרות כל הפעולות הללו, מופיעים בביתך יתושים רבים, הודע על כך לרשות המקומית.

זכור: מניעת דגירת יתושים עדיפה בהרבה על השמדת היתושים לאחר שהתרבו, ואף זולה יותר. פעולה יעילה של מניעה תבטל את הצורך בשימוש מופרז בחומרי ריסוס.

משרד הבריאות

מכירה פומבית

האגודה למלחמה בסרטן בישראל

מודיעה

לחבריה, לתומכיה ולקהל מאזיני הרדיו על שידור התכנית החודשית האחד־עשר

של

"מכירה פומבית"

תכניתם של: זאב ענר ושמואל שי

אשר תשודר בגל הקל, ביום ב' 15.4.74 בין השעות 10.00 בלילה ו־1.00 אחר חצות

המאזינים יוכלו להתקשר אל עורכי התכנית, בעת השידור, ולהציע הצעותיהם בטלפון: 256121 (13 קווים)

כל ההכנסות קודש למלחמה בסרטן

יועמדו למכירה:

* תעודת חסכון לחנוך גבוה בסך 1,000.— ל"י	ע"י קופת חסכון "נחלת" לחנוך תיכון וגבוה
* נר שמן מתקופת התלמוד	תרומת ד"ר ד. יסלזון
* כרטיס מנוי זוגי לשנה למועדון הבריאות, כולל בריכת שחיה, של מלון מגדל דניאל.	תרומת מלון "מגדל דניאל", הרצליה, חוף הים
* פינת אוכל הכוללת שלחן עם 4 כסאות בסגנון ספרדי	תרומת מעצבי־נוי בע"מ
* כרטיס טיסה קבוצתי ליחיד לאירופה, הלוך ושוב, לא כולל מיסים	תרומת קופל נסיעות בע"מ
* רשום פורטרט או קריקטורה אישית של הרוכש, ע"י הציירת פרידל שטרן	תרומתה האישית של הציירת

שלש מעטפות הפתעה ובהן:

* תנור חמום מרכזי מתוצרת "בייקר"	תרומת אויקל בע"מ, הנדסת חמום ואוורור
* מפוחית פה הנושאת את חתימת האמן לרי אדלר	תרומת מר ששון אהרוני
* בדים לפי בחירה	תרומת "מרתף הבדים"

לתשומת לב:

1. על משחק רדיו זה חלים הכללים של "מכירה פומבית".
2. לרוכשי הפריטים הסנטימנטליים תינתן קבלה המקנה זיכוי עבור תרומה זו, לפי סעיף 45 לפקודת מס הכנסה.
3. רוכשי כרטיס הטיסה חייבים בתשלום המיסים השונים, בנוסף למחיר הכרטיס.

„כלל" מקימה מלון בשארם א־שייך

בן 4 קומות ויהיו בו 100 חדרים

מאת חביב כנען

בעצם הימים בהם מתחילים לא־מעטים בישראל להטיל ספק במי־מוש אותו חלק בתורה שבעל פה אשר דיבר על רצף טריטוריאלי בין ישראל לשארם א־שייך בכל הפת־רונות המדיניים העתידים, מקימה חברת „כלל" — תיירות ונופש (ש־מנהלה הכללי הוא מר עוזי רסקין) בחוף דרום סיני מלון בן ארבע קו־מות ובו 100 חדרים.

עוזי רסקין

מנהל חברת נאות אופיר בע"מ, חברת־בת של „כלל" — תיירות ו־נופש, האחראית לביצוע פרוייקט זה מסביר כי המלון שייקרא „מלון שארם" כתוספת ל־30 הבונגלוס ש־הוקמו במקום בשעתו בשותפות עם אג"ד ושאותם ואת השטח סביבם רכשה כלל העבירה לבעלותה. ה־בניה מבוצעת על־ידי סולל בונה. כן מתכוננת החברה להקים מועדון צלילה בין־לאומי במקום מועדון ה־צלילה הזמני שפעל בעבר ליד ה־בונגלוס.

נוסף למלון „שארם" נמצאים ב־בעלות „כלל" מלון מגדל דניאל בהרצליה פיתוח (בין מלון השרון לאכדיה, לשעבר אפולוניה) בן 200 חדר בו הושקעו כ־30 מיליון ל"י, מלון מארינה הנמצא בשלב השלמה בכיכר כלל בתל־אביב קרן שדרות קרן הקיימת. ורחוב הירקון (180 חדרים) בו הושקעו 20 מיליון ל"י, וכן כפר הנופש „החוף הירוק" ב־נתניה. לדברי מר יהלום מתכונן „כלל" להקים מלון גם בירושלים, ב„מרכז כלל" ברחוב יפו, במקום בו ניצב בעבר בית הספר אליאנס, ב־קרבת מחנה יהודה.

פיתוח נושאים ביוזהדים

הסיבות כלל לתיירות ולמלונאות גם תולשת על חברת נסיעות אינ־טרטורס. אין אנו רוצים לפסוק ב־פעולות שיגרתיות של סוכנות נסי־עות, אומר מר יהלום, שהינו גם מנהל אינטרטורס. ואין אנו מתבר־כים להתפאר על העובדה שאליה בשו־אנו על כל שאר משרדי נסיעות. בכוונתנו להתמקד בפיתוח נושאים מלהיבים תוך שאיפה להגיע באמ־צעותם לשווקים חדשים של תיירות לישראל.

ראשון נושאים אלה הוא התרכ־זות בפיתוח תיירות מרפא באזור ים המלח תוך הבאת קבוצות של אנשים הזקוקים לטיפול במחלות עור הויטיליגו ופסוריאזיס. אחד האמצעים ל־עידוד תיירות מרפא זאת הוא אר־גון סמינרים רפואיים בהשתתפות מומחים למחלות עור ודרמטולוגים מ־ארצות שונות ומומחים ישראלים.

בשבוע שעבר נערך בעין בוקק ובמלון פאן־אמריקן סמינר כזה בו החליפו דעות על דרכי ריפוי של מחלות אלה. השתתפו מרצים מ־ישראל, מגרמניה ומאוסטריה. ה־סמינר אורגן במשותף על־ידי רשות המרפא של משרד התיירות ומשרד הבריאות, המחלקה הדרמטולוגית של „הדסה" בירושלים, אל־על. כל גור־מים אלה יחד עם אינטרטורס הש־תתפו במימון ההוצאות הכרוכות ב־סמינר והבאת המומחים. תוך קיום הסמינר נפגשו המשתתפים מחו"ל עם מתרפאים מדנמארק הנוהגים ל־בוא לטפל זה לאזור ים המלח זה שנים אחדות, בעקבות יוזמה בה פתח ראש ממשלת דנמארק לשעבר מר ויגו קמפמן.

לסמינר זה קדמו מפגשים דומים עם מומחים מצרפת ומהולנד. ב־סתיו הקרוב ייערך סמינר דומה ב־השתתפות מומחים מאנגליה.

מתרפאים מחו"ל לים המלח

כל סמינר מכוון לשמש אמצעי תעמולה למען תכונות המרפא של מי ים המלח. חברת אינטרטורס מביאה בקביעות קבוצות מדנמארק, הולנד, גרמניה ושווייץ. עתה מת־נהלים מגעים להבאת מתרפאים מ־שוודיה ומאנגליה. תיירי־מרפא אלה באים בעיקר בחודשי החורף ובאביב המוקדם. כל קבוצה מונה כ־40 גב־רים ונשים והיא שוהה בחוף ים ה־מלח 28 יום. הדנים נהנים במסעם לישראל מסיוע כספי של ממשלתם במסגרת ביטוח בריאות ממלכתי. בעקבות הסמינר האחרון, אומר מר יהלום, מתנהל כבר משא ומתן עם שלוש קופות חולים בגרמניה ב־דבר השתתפותן הכספית במסעי־ריפוי של חבריהן לישראל.

בין המבצעים האחרים של אינ־טרטורס, התכנית להביא מאירופה ומארצות־הברית סטודנטים ומוסמכים לתיאולוגיה לחודש של לימוד עב־רית באולפן עקיבא בנתניה, תוך דיונים והרצאות בתחום מדעי־היהד־דות היחסים בינה לנצרות. האול־פנים ייערכו בקיץ הקרוב. השהיה באולפן תימשך חודש בחלק מה־מימון ישאו המשתתפים ובחלקו — הארגונים הכנסיתיים שאליהם הם משתייכים.

בשיתוף עם חברת התיירות ה־צרפתית „סידת" הקים אינטרטורס מועדון ישראלי־צרפתי במטרה ל־הורים חברים לכפר הנופש בראש הנקרה ולחוף הירוק ליד נתניה. אשר תקר הובאו לשני הכפרים כ־600 צרפתים לנופש של שבועיים; ה־שנה מצפים לכאלף תיירים. כפר הנופש בראש הנקרה ממוקם בבית והבראה לשעבר של משטרת ישר־אל שנמכר למשקיעים יהודים מצר־פת. כן עומד אינטרטורס להביא ה־שנה כ־200 סטודנטים מארה"ב ל־סמינר קיצי בקמפוס של אוניבר־סיטת בר־אילן.

כך חיו ומתו יהודי פומפיי

מאת אבינעם חיימי

[illegible] — כך רשם [illegible] היום ה־24 באוגוסט שנת 79 [illegible] ימי חורבן פומפיי בהתפרצות [illegible] הגעש וזוביוס — אחד מתושבי [illegible] באותיות פחם גדולות ושחור[illegible] על כתל ביתו בבהוק. אפר [illegible] התפרצות שכיסה את פומפיי עד [illegible] בגובה כ־20 מ', [illegible] — כל אלה הזכירו לו את [illegible] בבראשית יט: [illegible] על סדום ועל עמורה גפרית [illegible] ה' מן השמים. ויהפך את [illegible] האל ואת כל הככר..." [illegible]

[illegible]

14 כתובות מפומפיי

הכתובת „סדום עמורה" היא אחת [illegible] ; [illegible] יהודי קדום זה בפומפיי [illegible] לאחרונה בהר־[illegible] בהוצאת הארץ ד"ר נחום [illegible] (רופא וסוחר העתי־[illegible] היהודית העתיקה באיטליה), [illegible] על סבך הספר „היהודים ב־[illegible] בהרקולנום ובערי קמפא־[illegible] פליכס". ספר קטן זה, שאינו [illegible] נכתב ב־1966 ע"י ד"ר [illegible] פומפיי [illegible] ב־1971 יצא בתר־[illegible] באנגלי ובהוספת הערות ואינ־[illegible] [illegible] היה קטור ביהודי קמפניה פליכס „קמפניה המאושרת", היא סביבת [illegible] הוזוביוס), אך בשתיקתו [illegible] כוללת בספק. אך אולי [illegible] על השפטה זוכר [illegible]

הספר מונה 14 כתובות כפומפיי — חלק מהן חרותה (גראפיטי) — מזכירות שמות יהודיים אך ספקו [illegible] כולן באותיות לטיניות, כ־[illegible] לאחת שבהן כי „הא„כתובה [illegible] אלא שאינה ניתנת במעט [illegible] וברור רק שהיא מכילה שמות יהודיים אחדים (בהם אולי השם ישוע), הכלה האחרונה ש־בה נקראת בקלות „לכרחיף".

אחד האבידים בין יהודי פומפיי היה יודאיקו, יצרן וסוחר יינות, כדי־יין עם שמו נמצאו ב„ויה דילי־אבונדאנצה" („רחוב השפע", הוא רחוב פונדקי־היין בפומפיי העתי־קה), והוא העסיק עבדים, כמו את עובד־הכרם פליכס יודאיקו.

עשיר אחר בפומפיי שאולי היה יהודי, עסק בסחר יין, בעסקי כס־פים ובפוליטיקה. בכתובת בחירות חרותה קורא הוא לבחור (ללא ספק לאחת המשרות העירוניות) באחד קוספיוס פאנסה, וכתובה זו מגלה את שמו והתארו של סוחר זה: „פאביוס אויפוד, פרינקפס ליבר־טינורום". תואר זה „פרינקפס ליבר־טינורום", היינו „ראש (העבדים) המשוחררים", יכול להתפרש כצין „ארכיסינאגוגוס", גבאי או ראש של בית כנסת שבו התפללו יהודים אשר בשעתם נכבשו לעבדים ואחר נפדו בידי אחיהם. (כן הברית החדשה ידוע ביכ"נ בירושלים המ־כונה „בית הכנסת של העבדים המשוחררים" של יהודים יוצאי א־לכסנדריה, קירני, ואסיה הקטנה. הדבר מזכיר קצת את בתי הכנסת שהקימו ברוסיה הצארית בראשית המאה ה־19 „חיילי ניקולייב" היהו־דים, ששוחררו מצבא הצאר אחרי שנות שרות רבות), אלא שפירוש זה ל„פרינקפס" ליברטינורום הוא רק אחת האפשרויות.

כרוזות של בחירות

מיצאים בפומפיי גם יהודים מ־מעמד חברתי נחות. בבית מלאכה לטכסטילים שבאחד הכתים רשום בין שמות שאר העובדים השם „מאריה" (היינו מרים) וגם רשומה כמות העבודה שעשתה. מאריה אח־רת אף היתה שפחה סתם, אך עם זאת היתה מעוניינת בפוליטיקה ו־הבליצה בחרותת — חרותות־קיר שימשו בפומפיי, בין שאר דברים, כרוזות של בחירות — על מועמד בשם קניאוס הלוויוס סאבינוס. מאריה שלישית היתה אף היא שפ־חה, בבית אחר. כן היתה שפחה בעלת השם היהודי־נוצרי מארתה, ובבית שבו קירותה, חרותה בבית השימוש בדיחה גסה על חשבונה.

הלעגו לה בשל היותה יהודיה? שלוש חרותות על קיר של פונדק בזכירות אחד יונאס (יונה) וגם כספרות על דרכיו השפלות. חרותות במקום אחר כשמיצה אחד ליבאניס בשל הדרכיו הגלחות, לדבריה. אלא שבמקרה ליבאניס (אנו מכירים עוד שני אנשים מפומפיי באותו שם, בצורה ליבאנוס — אחד עבד ואחד עבד משוחרר שנעשה למנהל אחד מחשובי בתי המלח בעיר), אין ראיות שהיה יהודי. יתכן שהשם נגזר מלשון לבנה, אך בסתון אין. כן ספק אם מתכוונים ליהודים דווקא. בחרותת לעג שמופיעה בה הכלה „הארפוזי" — אבר הזכר, ד־בלשון השוק כינוי־לעג לגימול. מצד אחר יש יהודי בשם יסוס (ישוע) שאינו נלעג אלא לועג: בחרותת אחת הוא משווה את הלר־דר (גלדיאטור) לוקיוס אסיקוס ל־דג קטן ומסכן, בניגוד לשם של אלוף בלתי־מנוצח, שיצא לו שם בציבור.

כלומר, לעגו ליהודים בפומפיי — אך לפחות מתוך החרותות אין ללמוד שלעגו להם בתור יהודים (לעג ליהודים כיהודים משתקף אר־לי בפרסקו קריקטוריסטי, שאפשר כי הוא מתאר את משפט שלמה). גם אין לסכות את האנטישמיות אצל סופרים רומיים בני אותו זמן בערך). עם זאת הרגיזו יהודי העיר את עצמם בטוחים. יסוס אינו חושש ללעוג ללוחם פופולרי, ואף־השפחה היהודיה מאריה אינה מה־ססת מלהתערב בפוליטיקה.

יתכן שבטחון זה נבע במידה גדו־שה של התבוללות. כפי שראינו, כמעט כל השמות שהגיעו אלינו מיהודי העיר, וכן הכתובת „סדום עמורה" כתובים בכתב לועזי. מעט הכתובות בכתב עברי (והוא הדין לא רק בפומפיי, אלא בקמפניה פליכס כולה) הן ברובן קשות מאד לפיענוח, אז בעברית משובשת — סימן שההתבוללות החברתית גרמה ל־שכחה חלקית לפחות של המסורת היהודית. ההתבוללות היא כן הסתם תוצאה מן העובדה שיהודי פומ־פיי או רובם, הגיעו אליה לאו דווקא עם חורבן הבית וגלות יהודה ב־70 לספירה, תשע שנים לפני חורבן פומפיי, אלא 133 שנה קודם לכן עם כיבוש פומפיוס את יהודה ב־63 לפנה"ס — ואולי אף מלפני זה. (מצד אחד לא היה טעם לחרות על קירות פומפיי שמות בעברית — אך נימוק זה אינו תופס לגבי „סדום עמורה").

I - SODOM (a) GOMOR (ra)[1]

nel corso della catastrofe a grandi lettere nere di cai quasi incisa come terribile sentenza di condanna sterm ; Ebreo al quale, per la rassomiglianza della punizione co e città maledette, appariva evidente nella pioggia di fuoc ino castigo su Pompei.

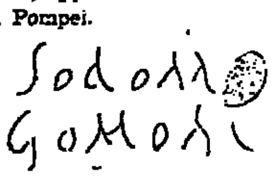

הכתובת שנתגלתה בפומפיי

„חרם" על הקיר

אחת המעניינות והמסתוריות ביד־תר בין הכתובות היהודיות בפומ־פיי היא חרותת על קיר פניכי ב־בית: CHEREM, כמעט ודאי ש־הכוונה ל„חרם" (לא כמתברת הד־אפשרות־הלכה שמתכוונים לכרם, במובן כושאל), וכן ברור כן הממ־צא הארכיאולוגי שהמלה בחרותה לפני התפרצות הוזוביוס שהחריבה את פומפיי. אך זה כל כה שאפשר לומר בוודאות על הכתובת. הפירד־שים האלטרנטיביים השונים ל־„חרם" (ואף ל„כרם" שכביא ספרים של ג'ירדאנו וכוק) בהקשר זה, נר־אים לי דחוקים מאד. אולי התקרב יותר מהם אל האמת המרצה ד"ר שרה, המעיר שהכתובת לחרם נגד הנוצרים.

יש לזכור שהנוצרים בקמפניה פליכס של תקופה זו היו למעשה כולם יהודים. בשנת החורבן פומפיי בשנת 79 הספיקו לעבוד שווה כ־20 שנה כאן נתן השליח פאולוס בבכל פומפאולי (כיום הכפר פו־צואולי) שבאותו אחד המפיק לנצ־רות, בהדרכו כשם לרומא, בכל בית כנסת של קהילת קמפניה פליכס. אף שעשה אולי נפשות גם בין עכרים, ודאי היו רוב ההולכים אח־ריו, יהודים.

אכן מוצאים באותו זה עדות לנצרות — אולי הקדומה שבעד־לם, כי כה שנגלה בפומפיי וב־הרקולנום הסמוכה אינו יכול להי־יות כאותר כשנת 79. בהבהובת סוטמה בפומפיי מופיעה המלה „כריסטיאנוס", ובדישה עוד יותר הוא ממצא מהרקולאנום, שבניגוד לפומפיי נהכסה לא באפר אלא בלבה קשה כבש, כך שהרבה יותר קשה לחפור בה.

בהרקולאנום (שבה נמצא השם „דוד" באותיות לטיניות), נגלה (בבית צנוע שבתוך בית מפואר, כנראה של כשות או עבד, היינו בן עבבה שכהונה באו הנוצרים הראשונים) היכה עץ קטנה צומדת על בסיס נבוך, כשהיא נשענת על הקיר כ„בול לדלת, מעל להוים זה — שאפשר כי הוא מזבח ביתי עם כיסוח לפניו לכריעה בברך — רו־אים בקיר את סביבתו של הצלב בצורת צלב. נימר לתחחק היה כהור בר לקיר במסמרים, ולפי כל הסי־מנים נקרע משם בכוח. עדיין יש ויכוח בין החוקרים אם היה זה צלב „נוצרי" או לא — אך קיימת לפחות אפשרות שאכן היה נוצרי, ובבקרה זה הוא כן הסתם הצלב הנוצרי הקדום ביותר הנוכר לנו, משנת 79 לכל המאוחר.

דומה אפוא שהיו יהודים־נוצרים בפומפיי, בהרקולאנום ובקמפניה פליכס בכלל, ויתכן מאד שהיו מק־רי הטלת חרם עליהם מצד אחיהם היהודים שלא קיבלו את שליחות ישוע מנצרת.

יש להדגיש כשתי קהילות אלה הן רק דוגמאות לחיים היהודיים בקמפניה פליכס, ידועה כתובת ק־בורה (שנמצאה כנראה בנאפולי), בלטינית ובעברית, כל הנערה בנש „בת הרב אבונדאנטיוס" שמתה בגיל 17. כתובת קבורה מגולה — כנראה לא כלפני המאה ה־5 — בלטינית ובעברית מביאה בכיבובים את ה־פסוק „כי נר מצוה ותורה אור" בצורה „כי נומצוה והוה אור". מבאקולי ידוע על אחד הורדוס מאשקלון, ובבאראנו על אחת אסתר הירושלמית (הכמות בלטינית). ב־מאראנו גם נגלה קביע בצורת טביעת־רגל ועליה כתובת עברית „את (?) שלום". בקפואה ישב אחד „ארכיסינאגוגוס" בשם אלפיוס יו־דה. ובזה לא תמה רשימת הממצ־אים. כן יש קצת עדויות ספרותיות קדומות שנוגעות על ישוב זה.

אופי הממצאים הנ"ל דומה מ־בחינה יהודית לאלה שבפומפיי — שמות יהודיים כתובים בלטינית, ו־לעתים אף בצורה לטינית (כגון אקיבאס — כנראה עקיבא). אך בהדגיש אחת נבדל הממצא בפומפיי ובהרקולאנום מזה שבשאר קמפניה פליכס: זמנו קודם יהודע בדיוק — הוא לא יכול להיות מאוחר משנת 79 — בעוד שכתובות שאר הערים עלולות להיות מאוחרות הרבה יו־תר. ועוד, עקב קצב התהאומי של פומפיי הרקולאנום, הכתובות ה־יהודיות שבהן „חיות" — חרותות על קירות — בעוד שבשאר הערים הן לרוב כתובות קבורה.

דווקא הרובע העממי של פומפיי, שבו ישבו כן הסתם יהודי העיר, טרם נחשף, ולכן ודאי עוד צפויות הפתעות בנושא היהודים בפומפיי.

עם יונייטד טורס

יום יום טיולים מאורגנים לתיירים לכל חלקי הארץ

המשרדים: ת"א, אלנבי 3, טל. 50131, ירושלים: טל. 222187/9, חיפה: 665656

ברית יוצאי מרוקו

מרכז ההסברה | עיריית ירושלים

חגיגות המימונה תשל"ד

ביום ראשון, כ"ב ניסן תשל"ד, 14.4.74, תתקיימנה חגיגות המימונה, במעמד נשיא המדינה, פרופ' אפרים קציר, בעמק רחביה (המצלבה) בירושלים.

בתכנית האמנותית:

אבי טולדנו

גבי שושן

אופירה גלוסקא

ריימונד

להקות פולקלור וזמר מרוקאיות

תזמורת המשטרה

מנחה: ליאון ורדימון

תחילת החגיגות בשעה 10.00.

תצוגת תלבושות מסורתיות בשעה 14.00.

הכניסה חופשית

משרד החינוך והתרבות

מערכת החינוך הטכנולוגי — החינוך הימי

החלה ההרשמה לשנה"ל תשל"ה לבתי־הספר הימיים ולמגמות הימיות:

מס' סד'	שם בית־הספר	המען ומס' הטלפון	המגמה	המסלול
1	בי"ס יהודי הסורים בי"ס לקציני ים	ת"ד 66, עכו 04—910106	שיט מכונאות ימית	4 שנתי בגרות
2	ביה"ס הימי „מבואות־ים"	מכמורת דואר מכמורת 053—96085—6	שיט מכונאות ימית קציני דייג	4 שנתי בגרות תעודת־גמר
3	בי"ס ימי „אופיר" ע"ש י. רוקח	ת"ד 81, אשדוד 055—21255—6	קציני רדיו קציני חשמל	4 שנתי תעודת־גמר
4	כפר הנוער הציוני „ניצנים"	ד"נ אבטח 051־2180 ,3168	מכונאות ימית	תלת־שנתי מעשי
5	תיכון עירוני מקיף מגמה ימית	נשר 04—233909	מכונאות ימית	תלת־שנתי מעשי
6	„אורט" יד ליבוביץ נתניה	אזור התעשיה החדש, נתניה 053—22922	מכונאות ימית אלקטרוניקה וקשר ימי	4 שנתי תעודת־גמר
7	תיכון עירוני מקיף	אילת 059—3929	מכונאות ימית	4 שנתי בגרות
8	בית־ספר דתי תורה ומלאכה	כפר צבי סיטרין ד"נ חוף הכרמל 04—942028	מכונאות מסחר והספנה ימית	4 שנתי תעודת גמר

תנאי הקבלה:

1) גמר כיתה ח' או ט';
2) מצב בריאות וכושר ראייה תקינים;
3) כל התלמידים זכאים ליהנות משכר־לימוד מדורג.

פרטים נוספים אפשר לקבל על ידי פניה, בכתב או בע"פ, להנהלת בית־הספר. מנהלי בתי־הספר היסודיים והחטיבות הביניים, המורים היועצים ומחנכי כיתות ה' מתבקשים לעודד הרשמת תלמידים, לבתי־הספר הימיים ולמגמות הימיות הנ"ל.

עיריית אשדוד

מכרז פומבי מס' 10/74

טיפול והחזקת תחנות שאיבה לביוב כולל מתקני הטיהור

עיריית אשדוד מבריזה בזה על קבלת הצעות מקבלנים לביצוע טיפול והחזקת תחנות שאיבה לביוב כולל מתקני הטיהור.

חומר המכרז נמצא לעיון ולקבלת הסברים במשרדי מח' המים בשעות העבודה הרגילות, וניתן לרכשו תמורת תשלום של 100.— ל"י אשר לא תוחזרנה.

בעל הצעה יהיה חייב להוכיח לעיריה את כושרו, מומחיותו ונסיונו באחזקת מכוני ביוב ולהמציא המלצות מתאימות; כן תהיה העיריה רשאית לחקור בדבר יכולת האשראי, כושר המימון והכושר המקצועי של בעל ההצעה והוא יהיה חייב לספק את מלוא המידע להנחת דעתה, לרבות מכתבי המלצה.

את ההצעות בשני עותקים יש לשלוח לעיריית אשדוד בדואר רשום בלבד ובמעטפות ההצעה המקורית, לא יאוחר מאשר עד יום 5.5.74 בצירוף ערבות בנקאית או שיק בנקאי או ערבות מחברת ביטוח מאושרת או הוראת עיכוב כספים בשיעור 50,000.— ל"י (חמישים אלף ל"י בלבד) לשביעות רצונו של גזבר העיריה, כמפורט בתנאי המכרז. הצעות ללא ערבות כנ"ל לא תובאנה לדיון.

את ההצעה יש להגיש בהתאם לתנאי המכרז וכל שינוי בהם עלול לגרום לביטולה.

הרשות בידי העיריה לקבל את ההצעה בשלמותה, או בחלקה וכן לפצלה למספר חוזים ולמסורה למספר מציעים.

אין העיריה מתחייבת לקבל את ההצעה הזולה ביותר או כל הצעה שהיא.

אריה צ. צילקר — ראש העיריה

„ארקיע" קוי תעופה בישראל בע"מ

מכרז למכירת מכוניות

מוצעות בזה למכירה המכוניות הבאות:

1. טנדר תא נהג כפול מתוצרת פולקסוואגן, שנת ייצור 1970. מנוע המכונית הנ"ל טעון שיפוץ.
2. מכונית פרטית תוצרת פולקסוואגן דגם 411 L, שנת ייצור 1970.
3. מכונית פרטית תוצרת סימקה דגם 1800, שנת ייצור 78.

את המכוניות ניתן לראות ביום 16.4.74.

בדבר פרטים ניתן להתקשר טלפונית עם מר בן־חורין בטלפון 411639 ר־252440 ת"א, בשעות העבודה הרגילות.

את ההצעות יש לשלוח לת.ד. 16174 ת"א, כוח טכניות, במעטפה סגורה, עליה יש לציין „עבור מכרז 1/74".

ישתתפו במכרז הצעות שתתקבלנה בכתובת הנ"ל עד לתאריך 25.4.74 שעה 12.00.

אין החברה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.

עיריית אשדוד

מכרז פומבי מס' 11/74

בניית מקלט צבורי בבי"ס שקמים

עיריית אשדוד מבריזה בזה על קבלת הצעות מקבלנים לביצוע בניית מקלט צבורי בבי"ס שקמים רובע ד' אשדוד.

למכרז הנ"ל רשאים להגיש הצעות רק קבלנים הרשומים והמסווגים לפי חוק רישום הקבלנים בעת הגשת ההצעות, אחרת הצעתם לא תובא לדיון.

מסמכי המכרז ופרטים נוספים אפשר לקבל בבנין המכבית בשעות העבודה הרגילות תמורת תשלום של 100.— ל"י שלא יוחזר.

את ההצעות יש לשלוח בשני עותקים בדואר רשום בלבד למזכיר העיר, במעטפה המקורית לא יאוחר מיום 5.5.74 בצירוף ערבות בנקאית או הוראת עיכוב כספים מגזבר העיריה או ערבות של חברת ביטוח מאושרת או צ'יק בנקאי בשיעור של 10%. הצעות ללא ערבות כנ"ל לא תובאנה לדיון.

את ההצעה יש להגיש בהתאם לתנאי המכרז כולל תנאי התשלום ופיצול העבודות כמפורט במסמכי המכרז וכל שינוי בהם עלול לגרום לביטולה.

בעת הדיון בהצעה תתחשב העיריה בכושרו של המציע לבצע את העבודה כפי שהוגדר בבחן מעבודותיו הקודמות וכן בהתקן הסיווג בעבודות דומות.

אין העיריה מתחייבת לקבל הצעה הזולה ביותר או כל הצעה שהיא.

אריה צ. צילקר — ראש העיריה

החשבון הוא פשוט... למען בריאותי ושלוותי

AUSTRIAN HOLIDAYS 1974

קיץ 1974

לוינה — שלוש טיסות DC9 ישירות בשבוע.

לזלצבורג — טיסה אחת DC9 בשבוע דרך וינה.

מבחר גדול של טיסות קבוצתיות לוינה וזלצבורג לתקופות שונות באירופה.

המחיר: 1985.— ל"י כולל מס נסיעות.

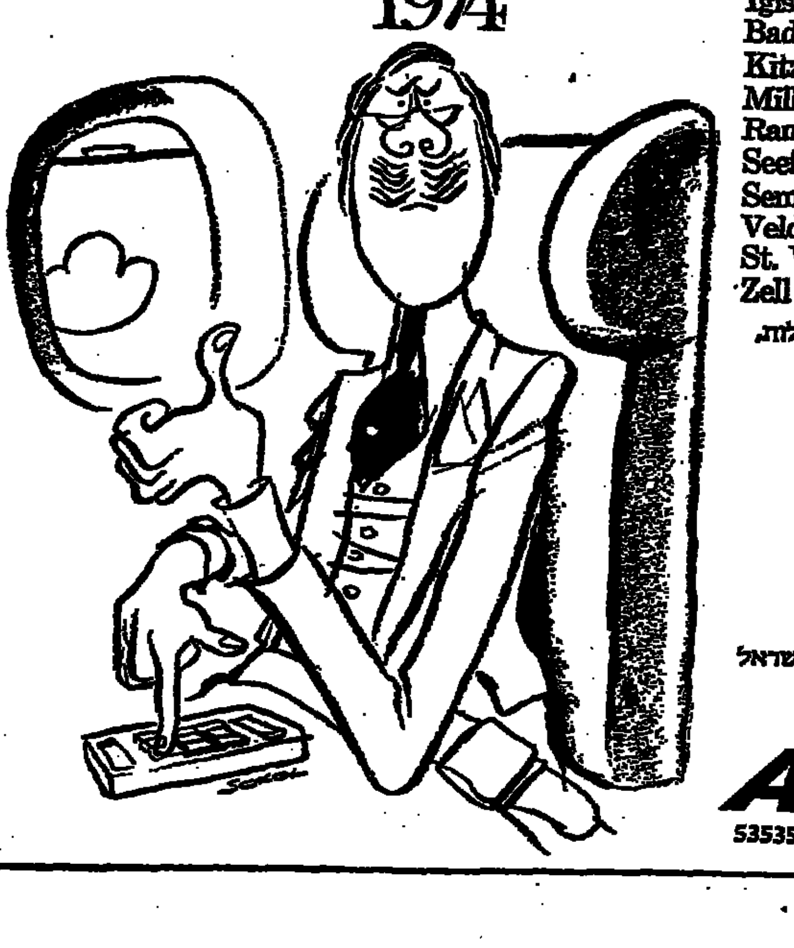

מקומות נופש:	שילינגים אוסטריים החל מ־
Hinterthal	2205.–
Igls	1750.–
Bad Kleinkirchheim	1295.–
Kitzbuehel	1260.–
Millstatt am See	1295.–
Ramsau	945.–
Seefeld	1470.–
Semmering	1142.–
Velden	1645.–
St. Wolfgang	1400.–
Zell am See	1610.–

המחיר כולל 7 ימים ו־7 לילות, חצי פנסיון.

מקומות מרפא:	שילינגים אוסטריים החל מ־
Bad Aussee	6581.-
Baden	4280.-
Badgastein	4225.-
Bad Gleichenberg	2285.-
Bad Hall	2490.-
Bad Hofgastein	5430.-
Bad Ischl	5161.-

המחירים כוללים: 21 ימים ו־21 לילות, איכסון בבתי מלון; ארוחות, העברות, מרפא ושירותים לפי הפירוט בפרוספקטים שלנו.

כל המחירים נקובים בשילינגים אוסטריים. שער הליפין משוער: 19 שילינגים אוסטריים = $1.00

בשיתוף עם אל על נתיבי אויר לישראל

AUSTRIAN AIRLINES

תל־אביב, רח' נחלת בנימין 52, טל. 53535

مكزامن الأصل

אין להשתיק את קול השירה

ערכי הרוח אינם בטלים חרף מיתקפת המנגנון בבריה"מ

מאת רוברט וואלטש

להבין

הקיום הרובץ על חיינו ומקפח על אוריינטציה אינטלקטואלית במבוכת הזמן כנראה נובע מן העובדה שאין איש יודע בביטחה מהי רוסיה. אינני מתכוון רק לרוסיה ככוח פיסי שבידו להשמיד את הכל, וכוח זה גובר מיום ליום. יותר איום הוא ביטול המחשבה העצמאית ועל־ידי כך, שלילת הכבוד האינדיווידואלי, באמצעות הפחדה כתבוזת התחיה הוות הערכים שעליהם היו מבוססים היי התרבות מאז ומתמיד.

בלי ערכים אלה היי האדם נעשים מקשו דומה לחיי חיות, אומרת נדז'דה מאנדלשטאם, אלמנת המשורר הרוסי היהודי המפורסם, בספרה החדש שהופיע עתה באנגלית[1]. רעיון זה כבר ביטאה המחברת בספרה הקודם שהופיע לפני שלוש שנים והיה אולי קצת פחות גבול־תקווה, כפי שכבר נרמז בשם הספר. שם הספר הראשון היה „תקוה. כשאין תקווה". הספר נקרא „תקוה נטושה". הספר הראשון עשה רושם עצום בברב בהיאור הנגון הנאכן של המצב ברוסיה כתחילת המהפכה עד היום, באספקלריה של יצירתו וגורלו של משורר כחונן, וברגש האנושי והספרותי העדין שניגלה בו (ר' מאמרי ב„הארץ" ב־3.9.71).

מבחינה מעשית, כלומר בנוגע להתפוררות הערכים והאקלים הכללי, אין הספר השני מוסיף הרבה. הראשון היה אולי יותר תמציתי, בו מעלות ספרותיות. הספר השני הוא אוסף תוספות בודדות, רבות מהן פרק יחיד בלי קשר עם אחרים, דומה למה שקרא שופנהאור „פארערגא", אך עשירות בהומור־גלם ואופייניות מאד להבנת האווירה והיסורים.

העורך האנגלי, שעשה את עבודתו הפיך של התירגום בהצלחה רבה (לפי דעת קורא שאינו יודע רוסית), עזור מאוד להבנת התוכן המפורז על־ידי הוספת כרונולוגיה מפורטת החל מ־1891, שנת הולדת מאנדלשטאם, והלאה עד 1970, כלומר חיים, נדודיו ופעולותיו של המשורר עד למאסרו ב־1938 כאשר נעלם וכנראה נהרג; ואחר כך חייה של המחברת, הכל על רקע המאורעות ברוסיה, כלומר לפני סטאלין, בעידן סטאלין ואחרי סטאלין. גם 30 עמודים של רשימת אישים עם ביוגראפיות קצרות, מקלים על קורא זר.

מאנדלשטאם והיהדות

אי־אפשר להביא כאן את התוכן הרבגוני הנכבא ב־43 הפרקים האלה (כבה כהם עם יותר כ־10 תת־פרקים). יש בהם הרבה רכילות, הערות על יחסים אישיים, גם יחסי קינאה וכרי אפילו בין ידידים ומשוררים. זה מוכיח שיצרים אנושיים אינם נפסקים אפילו בנסיבות קשות וכו', וגם את עיקות האופי האינטליגנציה במשטר המטפח בעדות ר אווילות. אולם יש ענין מיוחד למה שנאדשדה מספרת על מוצאו היהודי של בעלה ועל יחסו ליהדות המתשקפה בכמה כיצירותיו. גם נאדשדה היא יהודיה. היא נולדה בסאראטוב וכנראה לא קיבלה חינוך יהודי. אביו של בעלה העליב אותה באמרו שקיווה שבנו ישא „בתורה יהודיה אמתית". אביה של נאדשדה כנראה בא כרקע כגבולל, היה מובהה במשפט ובשרגוזיות יווניות.

הבן האובד שחזר

אבא של אוסיפ מאנדלשטאם דאגה לחינוך חילוני אירופי של בניה. לאוסיפ גם היה דוד בריגה (שהיתה אז ארץ זרה לא־קומוניסטית) שפעם בא לביקור והביא ידיעות על המתרחש בחוץ־לארץ. אולם המשפחה ברוסיה היתה זהירה מאוד באינפורמאציה שמסרו לו על רוסיה, והוא לא בא שוב. כשהיתה בת עשר הובאה נאדשדה לרופא העניים המפורסם מאנה מאנדלשטאם בקייב. איש זה ידוע בתולדות הציונות, היה ציר בקונגרס הראשון, וב־1905 עבר לטריטוריאליסטים, אך על זה היתה לנאדשדה רק ידיעה מעומעמת. בשער ביתו של רופא עינים זה פגש אוסיפ במקרה את נאדשדה לראשונה ב־1919.

המסורת מהרהרת על המיסתורין של מוצאה מאבות קדמונים מימי התנ"ך ומימי גלות ספרד וגרמניה. קשר זה, היא סוברת, נתן לה את הכוח לעמוד בסבל ימינו ולשמור על ירושת האבותיות של בעלה. מפי איזה דוקטור שבעצה, לאחר כניעת הנאצים, על כה עקה ליהודים בפולין. יהודים פולנים שהוא פגש ברכבת פקחו לאיש זה את עיניו לגבי מצב היהודים בכלל. קצת בחור ללכוד מתגובתה של נאדשדה שכל זה היה חדש בשבילה עד ב־1950. כה גדול היה המרחק בין יהודים סובייטיים מאחרי הדורות לבין אלה בתחום הכושב.

אך בשירי מאנדלשטאם היו רבבים נסתרים להרגשתו היהודית שהוא כבסא בהשאלה, והיא עכשיו מנסה לפענח אותם תוך לבטים ממרסכים המכסים עכורים רבים. הרי היא סבורה שאין לפרש שירה לפי משמעות מילולית, יש בטלים אלה משמעות היסטית, סמלית, הנובעת מהעבר המעורפל והמישור לגמרי אחר, להבדיל משפה מהדברת רגילה. לתחום זה יש ליחס את כמיהת המשורר לארץ המובטחת ולפגישה עם „ראש היהודים" המסתורי.

אלה הם כוחות נפשיים שאינם הולכים את המנטאליות שהצפרת הסובייטית להוטה לכפות על תושבי ממלכתה, ובסופו של דבר על העולם כולו. ערך ספריה של נאדשדה מאנדלשטאם הוא בעיקר בכך שהיא מבליטה בעיה מהותית זו ומאבקת אתה. וזהי אותה בעיה שגרמה לעולם האינטלקטואלי יעוע כה רב לרגל גירוש סולז'ניצין.

רוסיה רוצה להשתחרר מאנשי־רוח ומשוררים נון־קונפורמיסטים שאינם מוכנים לוותר על אישיותם המסורתית האמנותית גם כשאינם פעילים בפוליטיקה. כדוגמה משמש משורר רוסי יהודי אחר המופיע לסירוגין בסיפורה של נאדשדה, יוסף ברודסקי, שנאלץ להגר ב־1972 ויושב עתה באמריקה כאורח של אוניברסיטת ויסקונסין. הוא מרגיש את עצמו מבודד מאוד, כשורר בלי ציבור. ברודסקי מעריך את מאנדלשטאם בתור אחד המשוררים הגדולים ביותר במאה זו. הוא בקי בספרות האנגלית, בביוגראפיה יוונית ובתנ"ך.

עתה הופיע מיבחר של יצירותיו[2] של ברודסקי בתירגום אנגלי, עם הקדמה שכתב המשורר האנגלי ו. ה. אודן זמן קצר לפני מותו ב־1973. אודן מכנה את ברודסקי „משורר ממדרגה ראשונה", רואים בו יורש של מאנדלשטאם ופסטרנאק, נציג דור אחר, שנולד ב־1940. ברודסקי הוא איש לנינגראד, אבל המשפחה באה מברדיצ'ב, עיר מסורתית (גם בספרות ההשכלה העברית) בגליציה המזרחית שהיתה אז מחוז אוסטרי.

הירחון הגרמני המצויין „מארקור" הדפיס שורת שירים של ברודסקי בתירגום גרמני[3] וגם ראיון עם המשורר בהזדמנות בואו למינכן. כשנשאל ברודסקי מהי משמעות היהדות ביצירתו, ענה „אוף". הלירקה הגדולה ביותר בשבילי היא האנגלית; ואילו המראיין גילה אצלו את הגרעין היהודי הקדמון שאין להתעלם ממנו. גם תופעה זו משתייכת להקשר שלנו. לשירה של ברודסקי יש אופי אירופי קוסמופוליטי אינטלקטואלי סיפוסי. אני התרשמתי מאוד משירי בתירגום האנגלי בספר הנ"ל. המו"ל אומר כי שיריו של ברודסקי תורגמו לשפות רבות.

1) Nadezhda Mandelstam: Hope Abandoned. A Memoir. Translated by Max Hayward. Collins & Harvill Press London 1974. 687 pp. £ 5.—

2) Joseph Brodsky: Selected Poems. Translated and introduced by George L. Kline, with a Forword by W.H. Auden. Penguin Books Harmondsworth. 168 pp. 85 Pence.

3) Merkur Nr. 305 (Verlag Klett, Stuttgart).

סילבסטר 72

תיאטרון

מאת ד"ר חיים גמזו

(באולם צוותא — תל אביב)
מחזה: יהושע סובול
בימוי: נולה צילטון
תפאורה ותלבושות: אלי סיני
תאורה: יחיאל אורגל

כמחזה של תיסכול וכמיהה. היסכול מן הגעוה בו מתוו האידיאלים, געגועים אל עבר (לא רחוק) בו הם היו עדיין בלב אנשים שהאמינו בהם, שעשו מהם לא מצע בחירות, כי אם דרך חיים; עת היינו יהד עם אנשים אשר סימלו את עקרונות האידיאלים, חיו לפיהם, שימשו לנו מופת. עתה נראים לנו אלה כדינוזאורים שנעקרו מסביבתם, טולטלו בסערת מאורעות, ומתמים מעין תפאורה מאובנת, כעקבות אנשים־או חיות שמדימלסם מפורענותה של ההתפרצות הר געש, השאירו בה לא רק עקבות כי אם גם רגליהם, בשרם, חייהם.

כזאת היא דמותו של גרשון שפירא, משארית דור המייסדים־המגשימים. הוא הזאב הבודד שנשאר לפליטה מבין כל חבריו שוכני צלמות. הוא חי עדיין, חי בצבורו. מאמין בעקרונותיו. אך זכרונו משכה בו; אינו נאמן לו: עבר הווה משמשים בו בערבוביה; העבר משמש בו הווה, מציאות, ההווה משוו על סף הקיום המוחשי, עטוף כערפלי דלירים. לרגעים נדמה כי גרשון מודע לנעשה סביבו אך אינו יכול או אינו רוצה להתייחס לכך. לפרקים אינו מגיב אלא על שאלות בנרישית שאינם קיימים אלא בדמיונו המבע מלהשיב לשאלות בנו העקובות. הנה הוא נשמע כמפוכח־הנה הוא מדבר־כבר־דעת. את מי הוא מכיר לנו, גרשון שפירא זה? את הגרי הרביעי של פירנדלו, שחי בעולמו המדומה חיים כמעט „נורמליים".

ההצגה נפתחת בתמונה בה אנו רואים את גרשון יושב רכון על שולחן, גוזר קטעי עיתונים, מוחק שורות ורושם שורות. הוא מחפש בהם את ה...אתמול שלו, את השלשום שלנו. הדרו זל, מוזנת, על הקיר תבונת־ציור במסגרת מוזהבת. מתבורר שזהו הצלום בנו שירד לחו"ל, ניטלטל בבקומות שונים, ניסה מלאכות שונות ולבסוף, לאחר שניסה ידו בציור עבר לפיסול וכפי הנראה מוציא כמנו את לחמו, אם לא את הפירסום הכחול.

שנים רבות עברו על יואש שפירא בבריחו זרות וניתוק מביתו, מארצו, מאביו, מחבריו. איגרת מאחותו דביטר מאלצת אותו לשוב בצורה בהולה הביתה. יואש עולה על המטוס הראשון ומגיע, לאחר חצות, למעון אביו. זהו ליל סילבסטר, שכידוע רבים מאד הם חוגגיו בישראל... אחותו וגיסו חוזרים מנשפיה, רווי אלכוהול, בבצב גילופין. עיבות זה עם האב, שאינו מכירו (אך לרגעים מתזיין עמו כאילו הכירו), מוכיח לו כי תשוקתו להתפייס עם האב, למצוא עמו לשון משותפת, לא תתגשם. כי האב הוא זקן, חוי במעגל הסגור של עולם עבר, ואינו מוכשר לנהל שיחה, כי אם לחזור על נוסחאות וסיסמאות אשר שימשו לו בעבר תורת חיים. כאחור מדי, הגיע יואש לארץ. הוא לא מצא את האב שאיבד ותיפש בכך חמש־עשרה שנות נדודיו. הוא מצא זקן בלתי שפוי המתאבל על בנו שאיננו.

כן השיחה הבקוצעת עם האב אינו יוצא חכם יותר. משיחתו עם האחות, משיחתה עם בעלה ומדבריו של זה מתברר לו, שהוא הובהל ארצה כדי לחתום על מיסמך שיאפשר לאחותו ולגיסו למכור את ביתו של האב הזקן, לסדרו ב„בית אבות" (קרי: מושב זקנים). ועל מגרש־הבית העולה עתה הון תועפות יוקם בניין רב־קומות. עיסקה מצויינת... אגב כך יתברר לו ליואש כי אחותו אינה מאושרת בנישואיה, אך מתפשרת עם המציאות... הגיס הוא „ביזנעסמן" ציניקן, הבוחה בכך, כי אינו שונה בדמיונות, כי הוא ריאליסטן החי כבהנג עתה בארץ, כלומר, „עושה כספי", חי בוזילה מפוארת, אינו שונה בחלומות שוא, אינו מעמיד פנים של אינטלקטואל, אינו מאמץ את עיניו בקריאת ספר, אינו דוגל בבביעזה ספגנית החיים של גבר הממצה את החיים עד תומם. הרי מקצת מדבריו: „מה אני התחלתי? משום דבר. שום דבר לא היה לי ועתה יש לי כמעט הכל: עסק מבנים, מכונית, עשרים עבדים... אצלי הפועלים מקבלים יותר, כמה שהם ערבים"...

לעומת הפראגמטיזם הציני של ברנז זה, נשמע מלמולו המעורפל, הציוני, של גרשון כדבר שאבד עליו כלח. „דין תנועה"... „ערכים"... המלים יוצאות מהפה בקלות ובפנים — מוות. „איך אדם מחזיק את כל הסתירות ביחד, אה? חיות, חידה גדולה... עכשיו בוער להגיד הכל, ואין למי... כולם הלכו. בית קברות גדול מאוד"...

הד העליה השניה שאיננה כי אם בשרידי קרירות, נשמע כפיו של גרשון כקול נבאים... הכל מפוצה כאן; דוסטוייבסקי וציכוב ואנדרייב, בצד ברנר וגדל כצנלסון. העבר הקרוב בוקע לרגע מעולם הצללים, משמיע רעיות, קרע זכרון נוגה, אחוה, הכל בעלם שוב.

אחותו של יואש, דינה, הנה בריקנות חייה. „אם באמת היה בי משהו, הכל היה הולך אחרת. אבל כנראה שלא היה בי שום דבר, חוץ מאיזה חלומות מעורפלים על עצמי".

ויואש עצמו: — „למה אני לא יכול לחיות, לא כאן ולא בשום מקום אחר? לא משנה איפה הייתי ומה עשיתי. חשבתי שמקום אחד יש לי לאן לחזור"... הוא חשב כך, אך, כנראה, אין...

ארבע דמויות: שלוש תחרות לחלומותיהן, לרגעים בלבד. למעשה, ממשיכים הם בחיי שיגרה, חוץ מבוזע. הוא עומד בשתי רגליו על קרקע המציאות... המתפרעת איבשהו... סביבו.

המחזה וההצגה

זהו מחזה מבכיה. יש בו הרבה מוסכמות, אך נשמע ממנו גם קולה של אמת, כאבדה ואינה. פתאום נראה הכל ריק סביב כולם: המוות רוקן את חייו של גרשון, במות עליו ידידיו, בניהוץ אליליו; יואש היפש את הפיוס עם אביו, בבחוקים רחוקים, שהם מידבר של בדידות; דינה אחותו חשה בטעות חייה, אך גם באריסלותה, באי כוחה להקן משהו; ולמען המשיך חיי יום־יום גדודי אפרוריות וכזב, היא משתפת פעולה עם בעלה המנצל את אביה מפינתו למען בצע כסף, למען גרחית, אנוכיות...

יואש יחזור לריקות המרוחקים כלעומת שבא. שרשיו יבשו, מביה וכר חרך...

יהושע סובול אמר בכנות, את אשר רבים השבים. ניתוץ האלילים כתרחש כאן גלויות, בלי להצניע דבר. כי גם הבציות האחרות שלא הועלו כאן, מבצבצות בין שבריו כל עולם שחרב. זה עדיין אינו מחזה גדול, אך עדיפותו על רבים אחרים שנכתבו אצלנו היא בכך, שבמקום צלליות סיפרותיות, כופיעות פה דמויות חיות, המדברות בגלוי, בשפה שאינה מהוקצעת, אך שנשמעים מבנה הדין של כאב ואכזב אמיתיים.

המישחק טוב. אמנם אין השחקנים נכנסים לעורן של הדמויות המבוצעות כיד עם הרמת המסך, כי אם צריכים „להתחיות" איתן לאט לאט ובהדרגה. אך משנתהווה האווירה, קולח דרהשיח בצורה חלקה, בלתי אמצעית. כל שחקן זקוק היה לפרק זמן שונה כדי להזדהות עם הדמות המגולמת, אך לבסוף דיברו כולם ללא מאמץ, השמיעו כל אחד את וידויו, את צמאונו ל„אני מאמין", מתוך לבוש שטוב לו כמות שהוא, אך מורגש בדבריו מתוך כל התבצלות על ציניותו ה„מעשית". הופעתו של נתן מייסלר כגרשון, היתה בראשית ההצגה בלתי ברורה, אך לאחר שמצא את הטון, היה טוב. תנודותיו בין השפיות והסמליות הדוכה לטירוף, ניבתו בסופו של דבר דמות המציאה בבמצב שהמשמעות שלה היא מסוגה ישירה מן התפקיד. זהו אחד מתפקידיו הטובים. אולי הטוב ביותר.

יואש בנו לא מצא את הגשר אל אביו, אך גדליה בסר מצא את עצמו במישחק אמין על הצופה, כיון שכל מה שהוא אומר, נאמר מתוך אמונה. ליאורה ריבלין היססה בין דרכי הביצוע השונים, עד שמצאה את הנתיב הנכון: בקו הישר, בשיחרור מכל אילוץ, במחשבה, בקול שקט ובהתפרצות בלי סברים כשהכסס דורש זאת. מיכאל כפיר בתפקידו של בעל שיחק ללא מאמץ, בטבעיות שהעלתה בדמיוננו דמויות של טיפוסים מצויים, חיים ופועלים בהווה ו...מגיעים אל כותרות העתונים בעסקים של „הישגי" הבצועים שלהם.

זוהי הצגה טובה, חשובה, אמיתית. עוד יש במחזה היסוסים והיסוסים לא מעט, אך היסוד הוא טוב והמשורר רצון לראות את מחזהו הבא של יהושע סובול. התפאורה של אלי סיני היא קצת יותר מדי „מיזורבליסטית", אך היא תכליתית ומשרכת את השומת לבו של הצופה באוירה הדרושה. בימויה של נולה צ'ילטון אינו מורגש, וזה סימן טוב. הכל מתבזג בו במידה הדרושה. וגם התאורה הכהאימה של יחיאל אורגל תורמת לכך.

יחיד בנוינו
אוני־פן
uni pen
עם נבע כדורי היחיד בעולם!
להשיג בבבעים שונים, בכתול ובאדום ובאריזות שי בחמיות המובחרות למכשירי כתיבה
מפיצים:
עסר —
חב' למסחר בע"מ
רח' פרץ 19, תל־אביב. טלפון 611833־4־5

דירות רווחה בחיפה
בשכונת הפאר
רוממה החדשה
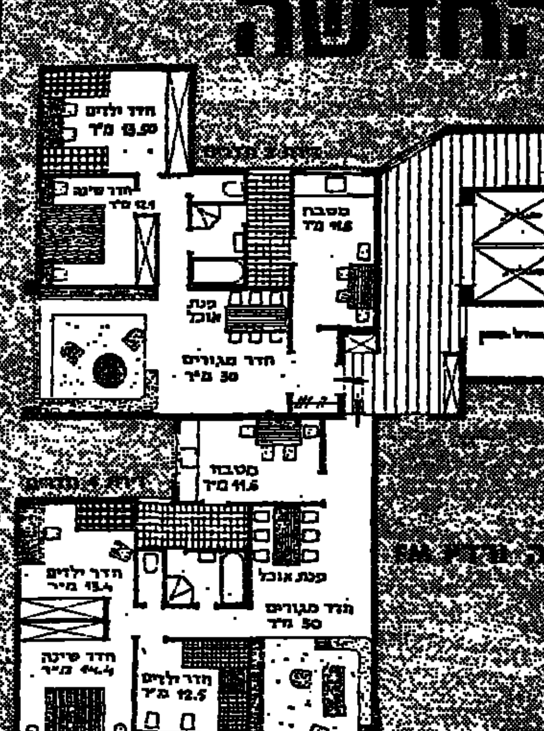

בנות 3 ו־4 חדרים
כוללות:
הסקה מרכזית
אספקת גז מרכזית
וכתי ספר במקום
חברת פתוח ובנין רוממה חיפה בע"מ
רח' הנביאים 20 — טל' 664692

משרד החינוך והתרבות
בית־המדרש הממלכתי למורים ולגננות ב„אוהלו"
על חוף הכנרת
החלה ההרשמה לשנת הלימודים תשל"ה
תלמידה ותלמיד, לפניך מידע על קבלת תלמידים לבית המדרש למורים ולגננות ב„אוהלו"

לגומרי י"ב כתות:	לגומרי י"א כתות:
1. תתקבל לכתת מורים.	1. תתקבל למכינה הפדגוגית המכינה אתכם לתעודת בגרות ולמסלול של מורה.
2. תתקבלי לכתת גננות.	2. תתקבלי למכינה פדגוגית המכינה אתכן לתעודת גמר ולמסלול של גננת.
3. תתקבלי לכתת גננות מורות לגיל הרך.	

בסמינר קיימים מסלולי התמחות שונים, כולל לימודים אקדמאים חלקיים.
הלימודים הם בתנאי פנימיה מלאה או חלקית.
אם יש לך קשיים כספיים, נעזור לך בהלוואות למימון ההוצאות.
חייבי גיוס הזדרזו להירשם ואנו נטפל בדחיית גיוסכם לתקופת הלימודים.
חיילים מסיימי השירות בצה"ל מתקבלים בתנאים מיוחדים ומקילים.
הנך מוזמן/ת ללמוד בבית המדרש הנמצא בחיק הטבע על חוף הכנרת באוירה שקטה ורגועה, נוחה ללימודים ולחיי פנימיה.
בדבר פרטים נא לפנות ל„אוהלו" ד.נ. עמק הירדן טלפון 50330—067 בכל ימות השבוע מ־8 בבוקר עד 2 אחה"צ וביום ששי מ־8 בבוקר עד 11 לפנה"צ.

תן יד למד"א

משרד החינוך והתרבות
המחלקה להכשרת עובדי הוראה
בית המדרש למורים העברי הממלכתי
ע"ש דוד ילין
בית־הכרם, ירושלים
נמשכת ההרשמה לשנת הלימודים תשל"ה

מגמות הלימוד:	התמחויות לבחירה:
1. מחנכות לגיל הרך	— מתמטיקה
2. גננות	— אנגלית
3. מחנכים לביה"ס היסודי	— ערבית
4. מחנכים לחטיבת הביניים	— מדעי הטבע
5. מורים לאומנויות טכניות (מלאכה)	— מקצועות הומניסטיים
	— ספרות ילדים וניהול ספריה
	— חינוך מיוחד
	— חינוך מבוגרים

קורסים: 1. מכון לחינוך ריפויי ע"ש רחל שזר לילדים המוגבלים בשכלם ולילדים עם ליקויים בתפקודי המוח (לבעלי תעודת הוראה או בעלי תואר אקדמי).
2. מכינה לתלמידים עולים.
ההרשמה תסתיים ב־10.5.74
לקבלת פרטים נא לפנות למזכירות בית המדרש בבית הכרם, ירושלים, ת.ד. 3578 בשעות 9—12 לפנה"צ. טלפון 523151/2.

תחת קורת גג אחת
תוכל למצוא את כל השרותים הדרושים לקניה, למכירה, להשכרה, להשקעה לנהול נכסים, לשיפוץ וליעוץ משפטי.
לין דר
Lin Dar
חברה לנכסים והשקעות בע"מ
ירושלים רח' שמאי 12, ב, ירושלים, טל. 02/233778; 02/221937
תל־אביב רח' גורדון 11, תל־אביב, טל. 03/233144; 03/765187
פרסום לאן

משרד העבודה
האגף להכשרה והשתלמות מקצועית
ההסתדרות הכללית של העובדים באי"י
מרכז משען
מרכז לחינוך מקצועי קדם צבאי
אונים
רישום תלמידים לשנת הלימודים תשל"ה
מקבלים נערים ונערות בגיל 16 — 17½ לקורסים דו שנתיים, בתאום עם צה"ל.
המסיימים בהצלחה את הלימודים יועסקו במקצועם בעת שרותם הצבאי.
שכר לימוד כולל פנימיה — 480 ל"י לחודש שנת לימודים. (מחוסרי אמצעים יתנו הנחות).

המגמה	השכלה הדרושה
1. שרטוט רק בנות	י' כתות לפחות
2. אלקטרוניקה כולל בנות	י' כתות לפחות
3. חשמלאות ומכשירנות מטוסים (כולל בנות)	י' כתות לפחות
4. חשמלאות וציוד עזר למטוסים	ט' כתות לפחות
5. מכונאות ציוד עזר למטוסים	ח' כתות לפחות
6. חשמלאות רכב	ט' כתות לפחות
7. מכונאות רכב	ח' כתות לפחות
8. פחחות רכב	ח' כתות לפחות
9. מכונאות קרור	כ' כתות לפחות
10. טבחות	ה' כתות לפחות
11. אמני בניה	ח' כתות לפחות

פרטים והרשמה ב„אונים" כפר־סבא, רח' הגריכה סולד.
טל. 925843 — 923131 בין השעות 8.00 — 13.00.

בבית משפט השלום בתל־אביב—יפו
רח' ויצמן 1
ת.א. 4801/74
המר' 1264/74
הזמנה לדין
ל־[illegible] נתניה 24/9, כיום בלתי ידועה.
הואיל והתובעת, שכון ופתוח לישראל בע"מ ע"י עמידר, ע"י עו"ד ת. הרטמן מתל־אביב, הגישה לבית משפט השלום תובענה נגדך כמפורש בכתב התביעה המוצאת בתיק הנ"ל.
הינך מוזמן להגיש כתב הגנה תוך 30 יום מיום פרסום הזמנה זו, ולהתייצב למשפט אם הגשת כתב הגנה כאמור ביום 13.5.74 בשעה 8.30.
הינך לך כי באם תגיש כתב הגנה ולא תתייצב למשפט ביום האמור בהזמנה, יתכן באותו יום פסק דין בלא בפניך אך אם לא תגיש כתב הגנה בהתאם לתקנות, יתכן פסק דין בלא בפניך אף לפני היום שנקבע למשפט וההזמנה להתייצב תבוטל.
תאריך: 10.4.74
י. שחורי, מזכיר ראשי

חייל משוחרר פנה אלינו לברור ולמימוש זכויותיך
המרכזים לתיאום הטיפול בחייל המשוחרר
● תל אביב, רח' החשמונאים 99, קרית המלאכה שביל המרץ 2, ● ירושלים, רח' יפו 185 ● חיפה, בנין לבנט, שער פלמר 1
● באר שבע, בית יציב ● רחובות, רח' הרצל 190 ● טבריה, מלון הדר ● נתניה, רח' דוד המלך 15 ● רמת־גן, רח' ביאליק 2
המרכזים פתוחים: בימי א־ה, מ־9 בבקר ועד 6 בערב ללא הפסקה.

קצר וקולע

שחמט
מאת משה צ'רניאק

מדוע נכנע השחור?

לבן: פישאנין
שחור: לנגוס
תחרות סוצ'י, 1967

[illegible]

כאן הקריטית של העמדה הי… כאו, מלבד המסע בטקסס, ושבון גם 9. כה—הה, כדי ל… צ—ד1 או כיד גג.

— ר—5ג; 10. פצ—רכ, פ—0; —צ9, פ:ר9; מסובך יותר אחרי 11. —,

[illegible]

מסע בלתי צפוי

לבן: ון ריטשויק
שחור: אוכמואיץ
תחרות סן־פאולו, 1973

[illegible]

כשלון ההתקפה

לבן: פורטין
שחור: זגוויאן
אליפות בריה"מ, 1973

[illegible]

בעת רצח, אין כבשה צירניאק היידע לבדר את כי שכרויה אנו בעלילי גבורתם של אלופי־עולם. כקאפאבלאנקה ואליוכין, בוטביניק וסמיסלוב, פטרוסיאן. ספאסקי ופי־שר (עם מלום זכה להתמודד). או — להבדיל — בזרויותיהם של קרסלי קנים כפנוגליו ואספוזיטו. אי־הם התיידד עת שהה בדרום אמ־ריקה בשנות הארבעים.

עוריו המחודשים של צ'רניאק

מאת רפי פרסיץ

[illegible]

היפה והמועיל

הולשתו של צ'רניאק, שאינו יכול להגבל כמנה, ושהוא פועל יוצא מ־משובת הנעורים המצוחדה הפועמת בו: הצדפהו את היפה והמבריק על הפשוט והתכליתי. אהבתו היתד רה את השחמט — שהוא לדידו גם עיסוק, גם פרנסה, גם תחביב — ואי־ידיעתו כיצד להעביר את הזמן אם חלילה יסתיים הקרב טרם זמנו, הדיר גורמות לו שיבהל במסע פשוט ועניינו ויינרף בסבך תחבולות והי־קרבות כסברי־שיער שאין לשור את אחריתן (שכן התבולות מן השורה, המובילות לבט מידי, או ליתרון חמרי אי עמדתי כבריעים, כלל אינן כגרות את דמיונו הפרוע); ויפול בשביין על השתלשלויות מפולפלות, הגוזלות דקות יקרות כזמנו הקצוב ותחושה על חסרונן לנקום בו בשלב יותר מאוחר. כי יאמר בכמה נקר־דות ופרסים עלתה לו, במרוצת הי־קאריארה הפוריה והעשירה שלו, נטייתו הבלתי מרוסנת לדדות על חבל דק?

אבוי, האריה הזקן כבר אינו בחור בן 18. ברם, כפי שהדגימה האלי־פות האחרונה, כשהותבים אצבע ל־הוך כלתפעתיו לכודות־הנסיון, נת־קף הוא בתיאבון שאינו־יודע־שבעה ותוגע בה היטב היטב. ואם אין בי כיבמת השנים שמעיד הבורא לשחי מטאים כדי לאפשר להם לחזור לכל רוזי של השחמט, אליבא דמשה צירניאק זו אשתו הבלעדית של ה־בורא, לא של השחמט. לא נותר אלא לאחל לו: עד 128!

כבר באודיס

[illegible]

לחיצה דו־צדדית

ברידג'
מאת ג. גאלי

יד השבוע: מחלק מערב. הכל פגיעים.

צפון
♠ A G 4
♡ K J 5
◇ 7
♣ 10 7 6 5 3 2

מערב
♠ 8 2
♡ 10 8 7 2
◇ A J 4
♣ A K Q 8

מזרח
♠ 7 5
♡ Q 9 6 4
◇ K Q 9 6 3
♣ J 4

דרום
♠ K Q J 10 9 3
♡ A 3
◇ 10 8 5 2
♣ 9

מערב פותח את מהלך ההכרזה ב־קריאה של „1 קלאב". צפון עבר ד־מזרח הכריז „1 דיאמונד", דרום קרא „2 ספייד", ולאחר שמערב עבר הזי־לים צפון להכריז „4 ספייד", שנשאר כחוזה הסופי של המשחק.

החזה בוצע בצורה נאה על־ידי הכרות, למרות שהמתנגדים שיחקו הי־טב. מערב התחיל את ההגנה עם ה־A קלאב המשיך בספייד שנלקח ביד הכרוז. זה שיחק דיאמונד שנל־קח עם הJ דיאמונד של מערב. שוב חזר מערב בספייד שנלקח על־ידי ה־A ספייד בדומם. הכרוז חלק קלאב מהדומם עם ספייד בידו, והפ־סיד דיאמונד שני שנלקח ביד מזרח, בעוד הוא משליך קלאב מהדומם. (הכרוז נמנע לחתוך בשלב זה). מז־רח חזר בדיאמונד שלישי שנחתך עתה בדומם. קלאב מהדומם נחתך ביד הכרוז, זה משך ספייד נוסף בי־יד ובשלב זה נראו הידיים כדלהלן:

דומם
♠ —
♡ K J 5
◇ —
♣ 10

מערב
♠ —
♡ 10 8 7
◇ —
♣ K

מזרח
♠ —
♡ Q 9 6
◇ K
♣ —

כרוז
♠ 10
♡ A 3
◇ 10
♣ —

הכרוז משך את הספייד האחרון ביד, והפעיל את נשק הלחיצה הדו־צדדית על שני המתנגדים. מערב נאלץ לשמור על ה־K קלאב כנגד איום ה־10 קלאב בדומם, ולפיכך השליך הארט. כתוצאה השליך ה־10 קלאב, שתפקידו בהפעלת הלחץ נס־תיים, עתה הרגיש מזרח בלחץ הד־כבד. הוא נאלץ לשמור על ה־K דיאמונד כנגד ה־10 דיאמונד ביד הכרות, ולפיכך השליך הארט. ה־כרוז שיחק את ה־A הארט ביד, ר המשיך בהארט לקראת הדומם. הוא עלה בביטחה עם ה־K הארט שמעך את ה־Q הארט ביד מזרח. ה־J הארט הביא את הלקיחה העשירית, שהשר־לימה את ביצוע המוצלת של ה־חוזה.

שחמט בישראל

הדים מאליפות הארץ

● אחת התוצאות היקר היה נגמר ביותר: 26%. אלופי המיקר — בל־שר וקלדור, סיימו בלא הכרעה 7 משחקים כ״א. אך גם אלה לא היו משחקים קצרים ללא קרב (מאבק ללא עשורות ציין את אליפות הנשים: רק 3 תיקו מתוך 55 משחקים).

● ארבעת הראשונים הגיעו ל־הישגים בדידים שונות. ליברזון התחיל בתנופה: 8 נקודות מתוך 9 משחקיו הראשונים אך סיים עם 3½ מ־6. צירניאק: 6½ מ־9, אבל בסוף — 5 מ־6. ודשקוביץ הצטיין בכלים לבנים: 7 מ־7 (!) אך נכשל בכלים השחורים: +2—4=2. כגן צבר נגד שבעת אנשי הצמרת 2 נקודות בלבד. אך לעומת זאת הוא ניצח את שמונת האחרונים בטבלה.

● בהתמודדות בין 8 הראשונים בטבלה ניצח צירניאק עם 5½ (מ־7). אחריו: ליברזון 5, רדשקוביץ, פרי־דמן 3½ כ״א. מבין 8 האחרונים ב־טבלה זכה ברנשטיין להישג מצטיין מול הצמרת: 3½ מ־8.

● ההתאוששות בלתי רגילה רשם לזכותו פרידמן. אחר התחלה כוש־לת, 2 מ־7, הוא צבר 6½ נק׳ ב־8 משחקיו האחרונים. לעומתו, אורטק, התחיל עם 5 מ־8, אחר־כך ספג 6 אפסים רצופים וניצח במשחק אחרון.

בשחקני ליגה, הרצה לערערים על משחקי הליגה הוליכה להחזיר את קבוצת אוניברסיטה בי היא ל־כשחקני אחזר הדרום בליגה אי ר קבעה תאריכים חדשים לשלושת ה־כפגשים של קבוצה זו אשר טרם קוימו.

בליגה הלאומית נערכו שני מפג־שים שבהם מן הסיבובים הקודמים. אוניברסיטה ת״א הופיעה „כרגיל" עם 5 שחקנים אך הדבר לא מנע את נצחונה. הפ׳ ירושלים, אף היא עם 5 שחקנים בלבד הפסידה בחיפה בשיעור גבוה. אוניברסיטה ת״א — „פלדקלייזי" 3½:2½ ; (בלשן ½ פריד־מן, קלדור 1 רדשקוביץ, גלפר ½ דומניץ, כגן (—) קליר, אי הופעה, כרמל 1 בנק, ברנשטיין ½ פלאט. „לספרי" חיפה — הפ׳ ירושלים 4½:1½ בלוחות הראשונים: רוט 1 רוזנברג, סוטסמן 0 גינסברגר ביזאן ½ לי־ברמן.

ידיעות בקצרה. בישיבתה ה־חודשית של ועדת הדירוג העלו ב־דרגה כ־30 שחמטאים. מדרגה לאמן: צבי פלגי, אברהם אורן (חיפה). דרגה ראשונה: יפים פרציקוביץ (מכבי), אהרן סוחה (ת״א), מי־כאל יודקובסקי (לוחמי הגיטאות). דרגה שלישית: ירמי הרשקוביץ (חולון), גדעון סוזיקי (ירושלים).

● בקיסריה נערך הכנס הראשון במסגרת קורס למדריכי שחמט, ש־אורגן במשותף מטעם האגוד ה־ישראלי לשחמט והסלחידיה הליגור־דית. בכנס התחתנו 13 שחמטאים; רובם כמולם בעלי דרגות גבוהות, אשר שמעו, במשך יומיים, הרצאות על נושאים שונים.

בעיה מס׳ 756

א. שומם, 1851

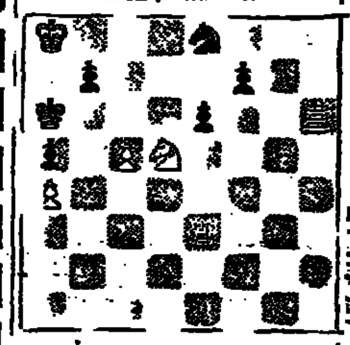

מט בארבעה ע״י פרש לבן

פענח את הצופן [58]

להלן פעולת חילוק רגילה, אלא שבמקום ספרות רשו־מות בה אותיות, שכל אות כהן כייצגת סיפרה כסויימת. כה לפענח, על דרך ההגיון, איזו סיפרה מייצגת כל אות, אחר כך, רשום אותיות כתאימות בכקום הספרות בשורה הכתג, תן תצטרפנה לאימרה של סגקה.

מ ה ע ל ל	מ ז ל
ר ל ש ל	ל ו
מ ע פ ת	
א ש ו ש	
מ ל ש	

האיכרה: הנהנה בי639 ה6297

39מ1 95 פ9ק82 ה8 ה09

הפתרון בשבוע הבא

פתרון „פענח את הצופן" 57
„המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים, ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק, וידגו לרוב בקרב הארץ".

בראשית, מח, ט״ז.

תערוכת תמונות שמן מקוריות
מהמזרח הרחוק
המכירה לפרטים במחירים מוזלים
טלפון 753767

תזמורת פרו־מוסיקה בישראל
תקיים שני קונצרטים:
באולם רקאנטי במוזיאון תל־אביב, ביום ג׳, 16.4.74
ובטבעון, ביום ו׳, 19.4.74 (שעה 20.00).
מנצחת — דליה אטלס;
סולן — יאיר קלס (כנור).
בתכנית — מיצירות היידן, הנדל ודבוז׳אק.

מרכז הבניה הישראלי
אגודת האינג׳נרים והארכיטקטים בישראל
איגוד האינג׳נרים לבנין ועבודות צבוריות
התא למכניקת הקרקע והנדסת ביסוס
סימפוזיון
בנושא:
ביצוע עבודות ביסוס בעזרת תרחיפים
יתקיים ביום רביעי, 17.4.74
בבית המהנדס, תל־אביב

09.00—09.30	הרשמה
09.30	ישיבת בקר (פרופ׳ ג. כסיף, יו״ר)
09.30—10.10	פרופ׳ י. ג. ציימלין: „השפעה המשרע והביצוע על חלוקת הקשב בהלמנאות יצוקים בעזרת תרחיפים"
10.10—10.50	פרופ׳ ק. פריים ומר א. קייזרמן: „בדיקת יסודות בשיטה הגרעינית: סכום שנתיים עבודה בשדה"
10.50—11.20	הפסקה וכיבוד קל
11.20—12.00	אינג׳ מ. קציר: „מבנים בהלמנאות גדולי קטר יצוקים בתוך בעזרת תרחיף בנטוניט — נהוהים והרכי בהיצוקם"
12.00—13.00	דיון.
13.00—14.00	הפסקת צהריים.
14.00	ישיבת אחה״צ (פרופ׳ ג. ויסמן, יו״ר)
14.00—14.30	פרופ׳ ע. קומורניק: „ביצוע יסודות בעזרת תרחיף בנטוניט בנמל הקישון"
14.30—15.00	אינג׳ יואב צור, ת.ה.ל.: „יצוב תול מתוח ליסודות במגעלי פלדה בעכו"
15.00—15.30	אינג׳ דוד דוד: „עבודות ביסוס בעזרת תרחיף בנטוניט בריזונים מבנים"
15.30—16.30	דיון וסיכום.

דמי ההשתתפות כולל כיבוד קל — 25 ל״י.

Who's Who in Israel
AND IN THE WORK FOR ISRAEL ABROAD
1973/74
SPECIAL JUBILEE ISSUE
(ISRAEL'S 25th ANNIVERSARY)
16TH BIANNUAL PRINTING
הופיעה
המהדורה האנגלית ה־16 של
מי ומי בישראל
ובפעולה למען ישראל בתפוצות
אנציקלופדיה ביוגרפית וספר־מידע ישראלי־ציוני המופיע בהדירות זה למעלה מ־25 שנים ומופץ בארץ ובעולם (עד כה הופיעו גם שתי מהדורות בעברית); כ־700 עמודים בכריכה הדורה.
בהזמנות לפנות אל:
ברונפמן — כהן, הוצאה לאור בע״מ
דרך פתח־תקוה 12, תל־אביב; ת.ד. 1109; טל. 612480

ספרית־פועלים — ספרים חדשים

אנטון שמאס
כריכה קשה
המשורר, יליד פאסוטה שבגליל העליון ותלמיד האוניברסיטה העברית (לשון עברית ומקרא), כותב בעברית ובערבית. קובץ שיריו הראשון (בערבית לא כינס עוד את שיריו). השירים קצרים כמו התמרקו מכל יתמות מלים. שירי אהבה, שירי ירושלים

יהודית כפרי
זה היה בחופש
ציורים: מיכות רוסק
צרור שירים חביב שעניינם החופש הגדול, הבנים והבנות המתריבות ביניהם, הביקור בעיר, בריכת השחיה, ועוד. ספר שיש בו חן רב וקירבה לעולם הילדים, בוצע כמחזור בקיבוץ המורים ימצאו בו חומר מתאים להופעות בסוף השנה של כיתותיהם מלווה ציורים צבעוניים חינניים.

מהדורות חדשות:
נתן יונתן
שירים לאורך החוף
מהדורה שלישית מתוקנת.

אליהו טסלר
גבעול במרחבים
מהדורה מורחבת, כוללת שירים שטרם הודפסו ותרגומי שירה של א. מנדלשטם

האם זה משתלם לקנות ציורי שמן מקוריים?
אם תשוטט בארץ על מנת לקנות ציורי שמן מקוריים, בכמה ציורים יעלה בידך להתבונן ביום אחד ובמקום אחד? תוכל להתבונן במאות, בחמש מאות או באלף ציורים שונים?
אם תבוא לארמון ברחוב אילת 47 תל־אביב, טלפון 57112 כדי לקנות ציורים, תוכל להתבונן בלמעלה מאלף ציורי שמן מקוריים באולם תצוגה אחד בכתובת אחת.
בחר באלה שתרצה וקח אותם אתך, או שאנו יכולים לשימם במסגרות במחלקת המסגרות שלנו, אם תרצה בכך.
לכן, מדוע לשוטט ממקום אחד לשני כדי לקנות? בוא לארמון ותמצא מה שאתה מחפש ותוכל לחסוך כסף וזמן רב.
ארמון, רח׳ אילת 47, המשך דרך יפו ת״א, טל. 57112
(מ.)

השבוע ביד יצחק בן־צבי
ירושלים
יום ראשון כ״ב ניסן תשל״ד — 14.4.74
(באנגלית)
הכנסת הגדולה — פרופ׳ הוגו מנטל
— מדיני הסתרה בירושלים העתיקה
יו״ר פרופ׳ דוד נוימן
ד״ר דניאל שפרבר
יום שני כ״ג ניסן תשל״ד — 15.4.74
תולדות מערת המכפלה והמבנה שמעליה — מר שמעון אריאי
חברון באגדות חז״ל — ד״ר פנחס פלאי
בשיתוף עם המחלקה לתרבות, עירית ירושלים
יום שלישי, כ״ד ניסן תשל״ד — 16.4.74
יום חמישי, כ״ו ניסן תשל״ד — 18.4.74
קורס ירושלים למורים
בשיתוף עם הועדה המשותפת להשתלמות עובדי הוראה, משרד החינוך והתרבות
יום חמישי, כ״ו ניסן תשל״ד — 18.4.74
החוג לתלמוד ירושלמי
מרצה: הרב ח״מ לויטס
הנושא: נוסחאות תפילה בירושלמי

הופיע
שאני במחול
שירים
מאת עליזה סטרוד
שירה לירית ושירי הגות, האני המתואר בן חי ואוהב... על רקע התקופה שבין ששת הימים למלח־מת יום הדין.
להשיג בכל חנויות הספרים
הפצה ראשית:
ספרי בע״מ
נחלת בנימין 30 ת״א

משרד הבטחון - ההוצאה לאור
נתן אלתרמן
מבחר שירים
הופיע מגש הכסף
376 עמ׳ בפורמט גדול
כריכת בד מהודרת
מחיר 24 ל״י
להשיג בחנויות ספרים ושק״ם
המפיץ בחנויות „ספרים לעם" רחוב יבנה 7
להזמנות באמצעות הדואר בבית ההוצאה נא לצרף את התלוש התמורה (המחיר כולל דמי משלוח).
לכבוד
משרד הבטחון — ההוצאה לאור
רחוב בי 29 הקריה
תל־אביב.
רצ״ב סך ______ עבור הספר מגש הכסף, נא לשלוח לפי המען:
שם המשפחה ______ שם פרטי ______
המען ______

אוניברסיטת בר־אילן
הועדות ללימודים מתקדמים
מודיעים בזה על
רשום מועמדים לקראת התואר השני והשלישי לשנה״ל תשל״ה
במקצועות הבאים:
א. בפקולטה למדעי היהדות והרוח — הנ״ך,* תלמוד, פילוסופיה יהודית, פילוסופיה כללית, תולדות ישראל, היסטוריה כללית,* לשון עברית ולשונות שמיות, ספרות עברית,* ספרות עולם, אנגלית.*
לתואר שני בלבד — מכינה להוראה שבעקיים, ללא עבודת גמר (לבנות), צרפתית, ערבית,* מוסיקולוגיה.
ב. בפקולטה למדעי החברה — פסיכולוגיה,** כלכלה.*
לתואר שני בלבד — סוציולוגיה, מדעי המדינה, חנוך,** עבודה סוציאלית.
ג. בפקולטה למדעי הטבע — מדעי החי (ביוכימיה, מיקרוביולוגיה, בוטניקה וזואולוגיה, אקולוגיה), כימיה, פיסיקה, מתמטיקה.
ד. למודי תעודה במתורגמנות — תרגום בכתב ובעל פה (לרבות תרגום סימולטני) בשפות: עברית, אנגלית, צרפתית.
* במחלקות אלה קיימת אפשרות לבחור באחד משני המסלולים הבאים לקראת התואר השני: א) עם עבודת גמר, ב) בלי עבודת גמר.
** הרשום למחלקה לפסיכולוגיה למגמות: קלינית, חינוכית־טיפולית, שקומית, חברתית־תעשייתית יסתיים ביום ט׳ באייר תשל״ד (1.5.74). למגמה הניסויית־מחקרית יסתיים הרשום ביום י״ג באב תשל״ד (1.8.74).
** הרשום למחלקה לחנוך יסתיים ביום י׳ בסיון תשל״ד (31.5.74).
מידע מפורט על המסלולים השונים והדרישות המיוחדות שבכל מקצוע וכן על מועדי רשום הסופיים למודים, נא לפנות אל: הועדות ללמודים מתקדמים, אוניברסיטת בר־אילן, רמת־גן החל ביום א׳ בניסן תשל״ד (24.3.74).
מועמדים שיתקבלו יוכלו למלא חלק מהדרישות ללמודי יהדות, שפה זרה ולשונות עתיקות (בהתאם לדרישות המקצוע) במסגרת למודי הקיץ תשל״ד.

הועדה לאנרגיה אטומית
המרכז למחקר גרעיני נחל־שורק
מודיע על פתיחת **מחנה לנוער שוחר מדע**
אשר יערך בין התאריכים 21.7—2.8 ש״ז.
המחנה מיועד לתלמידים מצטיינים בוגרי כיתות י״א במגמות ריאליות אשר יעמדו בתנאי הקבלה.
המשתתפים ישמעו הרצאות בנושאים מדעיים שונים וכן ישתתפו בעבודות מחקר בנושאי: פיזיקה (פיזיקה מצב מוצק, לייזרים, כורים ופיזיקה גרעינית) כי־מיה, מתמטיקה ואלקטרוניקה.
מספר המשתתפים מוגבל ל־35 תלמידים.
טפסי הרשמה ניתן להשיג במזכירויות בתי הספר או בפניה בכתב למרכז למחקר גרעיני נחל־שורק עבור „מחנה הנוער".
מועד סיום ההרשמה 10.5.74.

מרכז זלמן שזר להעמקת התודעה ההיסטורית היהודית
מפגשי מורים להיסטוריה
אזור תל־אביב
הרצאה בנושא
„השואה בפרספקטיבה של ימינו"
ירצה מר יצחק ארד, מנהל יד ושם
מנחה הדיון — מר שלמה נצר, משרד החינוך והתרבות
יום ראשון, כ״ב בניסן תשל״ד (14.4.1974), בשעה 8.00 בערב, בבית ציוני אמריקה, רחוב דניאל פריש 1, תל־אביב
אזור ירושלים
הרצאה בנושא „משמעות השואה בעיני יהודי בימינו"
ירצה מר ישראל גוטמן, יד ושם
לאחר ההרצאה יתקיים דיון
יום שלישי, כ״ד בניסן תשל״ד (16.4.1974), בשעה 8.00 בערב, במרכז זלמן שזר, רחוב הרבבי ציון A ירושלים
זה עתה הופיע
ביבליוגרפיה בנושא „יהדות ברית המועצות 1917—1973"
בעריכת בנימין פינקוס
הביבליוגרפיה מקיפה את רוב הספרים וחלק ניכר מהמאמרים החשובים ביותר שהופיעו לאחר מלחמת העולם השניה העוסקים באספקטים השונים של הקיום היהודי בברית״מ ובנושאים אחרים הקשורים בבירורין בנושא זה, כגון יחסי בריה״מ—ישראל.
זהו הראשון בסדרת הביבליוגרפיה בתולדות עם ישראל.
המחיר —8 ל״י (לחברי החברה ההיסטורית הישראלית —6 ל״י).
הזמנות יש להעביר למרכז זלמן שזר, ת.ד. 4179, ירושלים.

מכان الأصل

مكزمن الأصل

יזהר סמילנסקי

שאלות שלא החלידו

השנה מלאו שני עשורים למותו של משה סמילנסקי, עובד אדמה וסופר, בעל „בני ערב" ו„משפחת האדמה", איש ציבור שעמד במרכז הפולמוס על דמותו של הישוב העברי ויחסינו עם הערבים. מאמר זה לזכרו נכתב לפני מלחמת יוהכ"פ

כידוע, אנשי דור המייסדים נו־לדו פעמיים: אחת כשנולדו ואחת כשעלו. משה סמילנסקי נולד לפני מאה שנים ועלה לפני שמונים וארבע, וגם מותו כבר רחוק כדי עשרים שנה.

בן שש־עשרה היה כשקם יום אחד ונטש את בית אביו המשופע בכל דשנותה של אוקראינה ואת אמו המתייפחת ואת אחיו האדיר היו — ישעיהו הנביא מימינו וטולסטוי משמאלו והד תופי הפרעות באזניו — וכבר הוא משכים ב־בוקר צלול אחד, העודר על כתפו,

תרבות וספרות

ופוסע בדרך החול אל כרמי ראשון־לציון. באותה שנה עצמה הוא בקים סוכת־ענפים על ביצות חדרה וכל עוד רוחו בו הוא נבלם מקץ השנה אל רחובות שהנה זה נוס־דה, ונוטע בה את כרמו באחוזתו שלו, חורש ברוממות־רוח חסה ב־שדהו, וכבר מתחיל לפרסם רשימות על א"י, ועוד מעט וגם „ציורים" מחיי בני־ערב, ומחיי חלוצים ותמ־הונים, מלבד היסחפו אל עניני הציבור ובשליחויותיו — התעסקות שתמיד הרגיזה אותו ותמיד עמד בראשה — ועד כדי כך שאי־אפשר עוד לספר על תולדות יישובה של ארץ־ישראל בלי ששמו יחזור בכל המדורים: אדמה, התיישבות, עבו־דה, הגנה, התנדבות הגדודים, איכרי המושבות, ממשלת המנדט, וכמובן ערבים, התנועה הלאומית, ועד תרבות וספרות וסיפורי הוראגיה כוסה, האחד־העם והרצל ווייצמן, ועד ברית־שלום.

ככל שמתרחקים בזמן מצטמקים האנשים שהיו פעם, כידוע, הם וע־לילותיהם גדלים וצילם, ונעשים ל־דמויות דקות שקל להזיזן ולשימן פה או שם, אם כעיצובי סמלים, אם כהפשטות מוסכמות ואם כבהרות דהות על מפה ישנה — הצד השווה שבהם שכבר שותקים ואין בהם עוד כדי לעורר. אף־כי יש עוד בתוכנו אנשים לא מעטים שזוכרים יפה איך כשהיה משה סמילנסקי עובר ברחוב במושבה היה הס כוסי־לך סביב: בעתות שלום היה זה על כי להצביע ובעתות רעה היה זה על כי לפנות.

הטעם לחזור ולספר סיפורם של הראשונים אינו רק מידת הדרך־ארץ אל הדירגאווה של מעלם; ולא רק כדי לעשות מהם ציון־דרך ול־המזין אותנו להפוך ולהפנות אליו מבט כדי להיווכח עד כמה נשתנו או לא נשתנו העתים; וגם לא רק כדי לספק אותו צורך של ייראה שאנשים רבים חשים לתיתו לאיזו דמות „בורכות כעמי", אולי כדי להציל להם נקודה יציבה בעולם ש־הפך אגדה — הטעם לחזור אל סיפור חייהם של הראשונים יכול גם להי־יות מפני שבעיקרו של דבר, אם כה ואם כה, אנחנו עודנו שם, למרות כל מרחק השינויים, במקום שהיה קשה להם ובנקודה שממנה עצמה ייחלו לאיזה טוב יותר, שיבוא.

מה היה עיקר סבלותם של ראשו־נים אלה? אומרים, ובצדק: מע־שים שעשו מתוך מבט של חזון, הרואה את הנולד מעל לבכיכול הו־כחות המציאות. אבל, מסתבר, כי מבט מיוחד זה כרוך מניה־וביה גם בסוג של עיוורון. אותו עיוורון המציל את האם מראות את מגר־עות עוללה ושעושה אותו בעיניה למשובב־לב תמיד; הוא שמציל את הירדן מהיות רק אמת־מים מסכנה ולא שייכת כלום לאיזה גאון הירדן הנרגש כמוכר בכתובים; והוא ש־מציל את ירושלים־של־מעלה מהר־ראות כאיוו ירושלים־של־מטה קט־נה שכל אחד יכול להיווכח בדלו־תה; הוא שהציל את ביצות חדרה מהיות רק כלוליות משפחות חולי ונתן להן יפעת ארץ־כולה־משקה; הוא גם שנתן כוח לניגעים על גב־עות הכורכר הצחיחות של גדרה, עם זעיר פה זעיר שם סידרויות מזקרות — להיראות דוקא, כצורת כתביהם של הראשונים, כשסיפרו איך לעת־ערב היו יוצאים להתהלך לא פחות מאשר על „הרי גדרה וביערותיה". זו הראיה התבונה ש־יודעת להתהליך מה שרואה במה ש־רוצה לראות, וכך נעשה להם האי־אפשר לכמעט אפשר, ומה שלעומד מן הצד נראה כבר כחוסר תקווה וכ־

„אמת מארץ ישראל" מוכחות באכ־זריות פושט או צורה, והמשתו הד־מתעתע בעיניים עשה למבט שי־היה מורם, עיוור וגלוי עיניים, וש־ייבצח לבסוף בעבודות נוצרות את הספקות ואת היאוש.

כל ימיו נקלע משה סמילנסקי בין שני המבטים האלה — ביתוח אכזרי של האי־אפשר מזה, והאמונה של־מה ומתוסנת בעיוורון כנגד כל אי־אפשר, מזה. הן במעשיו והן בכ־תביו תמצאו מבטי צלה ורדה, יאוש שחור שכל ההוכחות סוגרות עליו בעוצמת שתיים־ועוד־שתיים, והק־ווה בהירה פטורה משום חובת הו־כחות של שום חשבון שהוא. וחזי־קה מהן. בשעות יאוש כאלה היה מתקפל וחוזר ככל מקום שהיה אל השדה, אל האדמה, למצוא שם מח־דש את ההתחלה הבלתי נגמרת, ואת ההמשך המוליד התוחלת.

אילו נשאל משה סמילנסקי ב־איזה מכל התארים שהיה זכאי להם היה בוחר כדי לציין את מיטב טיבו, לא נטעה כמדומה אם נשער כי היה עונה בלי היסוס: „אוהב אדמה", כציון שהציבו לו לעוזיה מלך יהודה. כל שאר הציו־נים שיכול היה להשתבח בהם כסופר, כעתונאי, כעסקן, כראש לאיכרים וכמנהיג לפרדסנים, כחייל מתנדב, כחלוץ לפני היות הישוב, כגואל קר־קעות, כשוחר שלום והבנה עם הע־רבים — כולם תארים נישאים וב־כולם גם הרבה מעשים שהותמו ה־אישי ניכר בהם — מכל אלה כמדו־מה „אוהב אדמה" היה קוסם לו ביותר — כשייך אל יסוד־היסודות, המתמיד מכולם, הפטור בבת־אחת מתלאות אנוש, תככיו וסכסוכיו, והמוליד את קשרי האדם העמוקים ביותר, גם בינו לבין הטבע וגם בינו לבין כל אדם ואדם, ושמתם

משה סמילנסקי: זיקים של רוך וסימנים של גדולת הלב הפשוט

נוצרת „משפחת האדמה", במיטב היקה היוצר שבה, וזוק, „אדמה" בכתביו שונה מ„קרקע". אדמה היא אלמנט קוסמי, וקרקע יחידת יישוב. אדמה היא מרחבים, היא התבונה של הטבע, היא הצד שכנגד האדם וה־צד שעם האדם, נכבשת לעולם ו־בלתי נכבשת לעולם, אדמה היא גוף וסביבה, ולא יחידה של ייצור. וכך היה חש אל השדה או אל הכרם או אל הפרדס כשהעצה היתה מש־חקת לו ועוד יותר כשחש עצמו מרומה ונכזב ומדוכא — לחזור ו־למצוא את עצמו משוחרר מכל ה־קטנויות שנטפלו לו.

אנשים שטבעם נוקשה סוגרים לעתים בתוכם רוך, ופעמים אפילו לרכרוכיות יתרה, שיפה לה שתיקה עד שפעם היא נחשפת ומתגלצה, ומדהימה בעוצמת היצירית הכבר שה בה. בסיפוריו הלכים משפטים רבים ונגמרים בזה אחר זה בשלוש נקודות בתנועה בלתי־מסוימת; ב־מאמריו המצטיינים בבהירות ובמע־שיות ובהתוך דיבור ענייני מתרגשת לה פתאום נימה מחלחלת ועד כדי ריתוריקה של נאום ומשובצת מטא־פורות של פיוט („בעבודה העברית יש קדושה, וקדושה זו היא השאור שבעיסת חיינו"); ויש שאפילו הנ־ביאים מובאים כראייה לשיקולים ביצועיים באופן ש„ואין המנצף" אי־נו חזון נפרץ בדברו — ובאמצע הפולמוס הציבורי הוא בא כמין מת־יזה פאתיטי.

תמיד היה איש עושה במרכזו עש־יות, ותמיד, כנראה, גם היה איש בודד. תמיד היו רבים מדברים אליו ותמיד היה הוא המדבר את־רון, והפוסק. רבים חששו מפניו, אחרים תמהו להבינו, ורבים מאד עשוהו ללוח מטרה לחיצי ה„נגר־דות, לירידות, ולסמל האויב המע־מדי. ועם זה, לו עצמו, היה תמיד „צדיק" אישי, במטחווי ראייתו. הכ־דרך שלאביו היה הרבי שבלעדיו לא עשה קטנה או גדולה והרבי היה לו לחוק, כך היה לו בתחילת דרכו אחד־העם ובסופה וייצמן, אף־על־פי שהיה שונה גם מזה וגם מזה. הן על פי שורש נשמתו והן על פי הפתרונות שביקש. „הצדיק" מע־ניק לחסידו מרכז בעולם המעור־ער, הוא גם מגן לו מפני הבדידות, והוא המאזן לו מחדש את מצפנו, הוא גם שישמע את הלב הכבוש בכמין התוודות אישית. אבל עם כל זה, מיטב התלהטויו היו על חזקת עצמו, ובאחריותו הלבדית, הבו־דדה, דוחף יצריו הנזים, ומופעל חזונו הסומא־רואה. תמיד היה משה סמילנסקי נראה כהולך בגוש הא־מצעי, ותמיד תמיד היה איש־קצ־וות, יחיד, מופרד, סובל ושותק, וחוזר אל שולחן הכתיבה כדי לצעוק מרה באמצעות טיעונים ראציונ־ליים.

המדפדף היום בכתביו של משה סמילנסקי, בין בסיפוריו הרומאנ־טיים המצטיינים בלשונו של מאפו ורומאנטיקת אכזוטיות מחיי „בני ערב", ובין ברשימותיו על אישי „משפחת האדמה", שבאו להציל כ־אבדן זיקים של רוך וסימנים של גדולת הלב־הפשוט, ולהפוך אנשים אלמוניים ושכוחי־שם לגיבורים כ־רגשי־לב; אבל בעיקר מאמריו ה־פרובים, במסות הפולמוס, בנאומיו, בהרצאותיו ובמאמרי המערכת ש־כתב — המדפדף בכל השפע הזה, יימשך היום בעיקר אל עמדותיו בשאלה הערבית.

הוא היה רגיש ביותר לשאלה זו.

(הסוף בעמוד 21, טור 4)

חיים גנז

מחשבות נוגות על פובליציסטיקה

„האזהרות על אודות סכנה הצפו־יה למערכת המשפט בישראל כ־תוצאה מן הביקורת המוטחת כלפי ועדת אגרנט ודו״ח הביניים שלה בענין מחדלי מלחמת יום הכפורים" הוא משפט שאפשר לפתוח בו מא־מר פובליציסטי, או לשרבבו ב־פמפוט פוליטי. האפשרות לפתוח מאמר פובליציסטי במשפט כזה מ־עוררת אצלי מחשבות נוגות על פובליציסטיקה והאובייקטים שבהם היא עוסקה. למשל: פובליציסטיקה. היא אובייקט אפשרי למאמר פוב־ליציסטי. וכך חלות מחשבותי הנוגות על רשימה זו עצמה. אילו מוקדי את השורה האחרונה והייתי מעמיד כיאות את לראשונות, ומנקדן, היו לי מחשבות נוגות על שירה. אבל כאן רצוני לבאר רק את מחשבותי הנוגות על פובליציסטיקה.

האם באמת צפויה סכנה למערכת המשפט בישראל כתוצאה מן הבי־קורת הבוטחת כלפי ועדת אגרנט ודו״ח הביניים שלה, והאם יש להזהיר מפני ביקורת כזו? אילו מימשתי את האפשרות להמשיך את המשפטים שבראש רשימה זו ל־מאמר פובליציסטי לא יכולתי לש־אול שאלות אלה. היה עלי לחייב את ה„סכנות" וה„אזהרות", או לש־ללן, מתוך סמכות, כמעט הייתי בית־משפט, או פובליציסט.

לפובליציסטים (ולפוליטיקאים) יש בדרך־כלל קומונסנס בריא. אם הם אומרים שצפויה סכנה, הם יוד־עים מה שהם אומרים. הצרה שלהם היא שהם קוראים לכך סכנה. הם תמיד קוראים בשמות. למערכת ה־משפט באמת צפוי משהו. ובכל מה שצפוי — יש סכנה או ברכה. וכל משהו שצפוי — צריך להזהיר מ־פניו או לברך עליו. או סתם לש־תוק לגביו. מה צפוי למערכת ה־משפט בישראל אחרי הביקורת ה־ציבורית על דו״ח ועדת אגרנט?

בשנת 1803 החליט בית־המשפט העליון של ארצות־הברית, בקייז המפורסם של מארבורי נ. מדיסון כי יש לו סמכות להעביר תחת שבט הביקורת הקונסטיטוציונית לא רק את צורתם של חוקי הקונגרס האמ־ריקאי אלא אף את תכנם של החוקים. בהחלטתו, לא הפעיל בית המשפט העליון של ארצות־הברית חוק קיים אלא יצר חוק חדש. וחוק זה לא היה נעשה חוק אילו נתקלה החלטת בית־המשפט העליון האמ־ריקאי בהתנגדות ציבורית חזקה.

ה. ל. א. הארט, מן הבולטים ב־פילוסופים של החוק אומר (בספרו The Concept of Law עמ' 149): „ניתנה האמת להיאמר, כי בשעה שבתי־משפט משיבים לשא־לות שקודם לכן לא נתעוררו הנו־געות לכללים הקונסטיטוציוניים ה־יסודיים ביותר, מקבלים הם את ה־אישור לסמכותם לפסוק בהן רק לאחר שהשאלות כבר התעוררו ו־ההחלטה כבר ניתנה. כל אשר צולח כאן היא ההצלחה עצמה. **מתקבל בהחלט על הדעת כי השאלה הקונסטיטוציונית השנויה בבחלוקת עלולה לפלג את הציבור באופן יסודי מכדי לאפשר את פתרונה באמצעות החלטה שיפוטית**" (ההדגשה שלי ח. ג.).

השאלה בדבר „אמת־המידה של התנהגות סבירה הנדרשת מן הנו־שא בתפקיד שר הבטחון", אשר לה נתבקשה ועדת אגרנט, היא הרבה יותר משאלה קונסטיטוציונית. היא שאלה בסיסית של מוסר ציבורי. החלטות שופטים המתבקשות להכ־רעה בין ערכים מוסריים הן ענין יומיומי. במעשי השיפוט שלהם, א־מורים השופטים להשתמש, ומש־תמשים בתקנים מוסריים אקסטרה־משפטיים המקובלים בחברה. בעוב־דה זו לא יכפור שום משפטן. הכל יודעים שעבודת השופטים אינה הפ־עלה אוטומטית ומיכאנית של הכל־לים שהמחוקק קובע. מידת הצלחתה של מערכת המשפט תלויה אפוא בכשרה להריח את התקנים המוסריים המקובלים בחברה שבה היא פועלת. העובדה שהציבור אינו מקבל את מסקנת ועדת החקירה בענין „אמת־המידה של התנהגות סבירה הנד־רשת מן הנושא בתפקיד שר הבט־חון" אינה מודה לא על העליונות המוסרית של הציבור ולא על העל־יונות המוסרית של הוועדה, אלא על התתרנות של הוועדה ביחס לסטנ־דרטים המוסריים המקובלים בצי־בור.

על מה מבוססת איפוא הדרישה מן הציבור כי יקבל בלא ביקורת הכרעה של מוסד מעין־שיפוטי בש־אלה שהיא בנפשו של הציבור? מדוע מוזהרים מפני ביקורת כזו?

אין זאת כי אם על שיבוש ש־פוליטיקאים ופובליציסטים מורגלים בו בהגותם ושאני מבקש לקרוא לו, לפחות באופן פרוביזורי „ה־שיבוש המוסדי". ה„לוגיקה" של שי־בוש זה ידועה משכבר: כיון שמו־סדות מסויימים הם בנפשה של החברה, הרי קיומם מקודש את פעלם וערכיהם. לייחס להם טעות, פירו־שו לסתור את מובנם. בכליבולותם ובלידיעתם הם בוראי האמת, וכל דיסהבאנס בינם ובין הציבור בתוכו הם פועלים — זביש הציבור.

כך למשל כשמישהו מטיח בראש הממשלה בפומבי כי הוא „משקר ביודעין" עוסקים פובליציסטים ופו־ליטיקאים לא בראש הממשלה אלא במי שהטיח כנגדו שהוא שקרן. פשוט משום שראש הממשלה, כמעט כמו נצח ישראל, אינו מסוגל לשקר. כך למשל היתה מערכת הבטחון אובייקט בלתי־בקיר. וכך למשל מכנים בשם „לינץ'" את הקולות ה־נשמעים בציבור כנגד קני־מידה מ־סויימים שוועדת אגרנט השתמשה בהם. מבקשים כן הציבור לקדש מוסדות ואישים. במקום להתרכז על עקרונות וערכים המבצגיים או־תו. אם לציבור או לחלקים ממנו או ליחידים בתוכו יש תשובות שו־נות מאלה של ועדת אגרנט לשא־לה מהי „אמת־המידה של התנהגות סבירה הנדרשת מן הנושא בתפ־קיד שר הבטחון", מדוע עליו להי־זהר מלבטאן, בגלל סכנה כביכול הכמונה בתרעומה של המערכת ה־משפטית? משום לכך מבורים פו־בליציסטים ופוליטיקאים מהדיימים. וכאמור, יש לי מחשבות נוגות על פובליציסטיקה (מבייכת, לפחות).

ויליאם בוטלר ייטס

שני שירים

תרגום אפרים ברוידא

הליצן

הליצן בגן הלך לו:
הן לא זע, לא נע;
הוא אמר לנפשו, עלי מעלה
ותעמדי על סף חלונה.

זו עלתה בגלימה של תכלת
עת קול ינשופים צלל:
לשונה מחשב התחכימה
על מצעד חרישי וקל;

אך בת־המלכה אין שומעת:
בסוד־לילה קמה חרדה;
את כפי החלון הגיפה
ודלת על בריח סגרה.

הוא אמר ללבו, לך אליה,
עת חדלו ינשופים מקרא:
בגלימה אדמה רוטטת
שר מבעד לדלת שירה.

לשוא מחלם המתיקה
על שער נפני ורד;
אך ידה למיטה השיטה,
נפנתה עליו ופרדה.

הוא חשב, „פעמונים וכפה לי,
לה אשלחם ואנוע";
ועת הלבין השחר
הניחם אותם בנתיבה.

היא שמה אותם על חזה,
בעם שערה הרך;
שיר־דודים להם שרו שפתיה
עד ראשון כוכבים זרח.

אז תפתח ללב ולנפש
את דלתה ואת חלונה,
לשאלה באה זו בתכלת,
זה באדם בא לימינה.

הם כמו צרצרים פצחו רנן,
המלה חכמה ערבה,
ושערה מנמם כפרה
וברגליה שלות אהבה.

הצליין

כארבעים יום צמתי על פת לחם וכותח,
כי שתיתי עם בנה בלבוש בלוי או צח,
ברדיד כפרי או מלמלה, עד שמתי סחרחר,
ומה תועלת בנשים, אם כל שיש לחן לומר
הוא פול די רול די רולי או.

באי הקדש לו־דרג לצלב תחנות בלי די,
ובכל אחת בתחנון כרעתי על ברכי,
שם איש זקן מצאתי, ושנינו בלב נשבר
התפללנו כל היום, והוא מאומה לא אמר
רק פול די רול די רולי או.

הכל יודעים, כל המתים איה מקום שכנם,
אך אם את בנה כי תחפש טורחת לחנם
כי צורתם אכלה אש תפת לא נותר דבר,
חי האל אותם חקרתי, ורק זאת יכלו לומר
כי פול די רול די רולי או.

עוף שחור מרוט הופיע כשהייתי בספינה;
שתים טפחים מנף אל נף מעל ראשו נע,
ברחף וברפרוף גדול עשה ברב הדר,
אך מאומה לא שאלתי, מה לו לספן לומר
רק פול די רול די רולי או.

עכשיו אני במסבאה נשען פה אל הקיר,
באנה אפוא ברדיד כפרי או מלמלה של עיר,
עם אדונים מלמדים, או כל צורת זכר.
את כלם אני מכריע, ורק זאת בפי לומר
כי פול די רול די רולי או.

„הליצן" (במקורו „הכיפה הפעמונים") נכתב בשנת 1893, כלומר, בידי „ייטס הצעיר". בהערה לשיר, כעבור שש שנים כתב ייטס: „חלמתי את השיר ממש כפי שכתבתיו... השיר אמר תמיד הרבה, אם כי כדרכם של שירים סמליים, לא תמיד אמר אותו דבר". דמות האשה הדוחה את מתנת נפשו ולבו של המשורר, האשה שאינה מבינה פשר מעשיו, אך נוטה להתרצות מה הפעמונים, הוא מוטיב חוזר בחזוויו ובשירתו של ייטס.

ב„הצליין" שזמן כתיבתו אינו ידוע אך השייך בלי ספק לתקופת „ייטס הזקן" (פורסם בשנת 1937), האשה אינה נזכרת אלא, כמו המשקה, מפלט. האיש נקלע בין טהרה לקדושה לבין הבשר הרוח, ואינו מוצא תשובה. התפילה, אף היא, כמו גם היין, אינה פותרת דבר. לו־דרג הוא כמקומות העלייה־לרגל באירלנד, אשר ייטס, אף שאינו קתולי, כותב עליהם בגאווה בשירו „אילו אני בן עשרים וארבע" (1919): „אירופה אין לה שום מקום קדוש יותר מן העליות־לרגל שלנו".

השירים המתפרסמים בזה הם מתוך מבחר שירי ייטס, בתרגום אפרים ברוידא, שיופיע בהוצאת „דביר".

לאה דובב־רוזנבאום

תקוות הבאר החתומה

„...כלוא אני בעולם כצפרדע בבאר החתומה"
(מתוך אופנישאד אחד, שנת 500 לפנה"ס)

הנהיה אחר מיסטיקה, כמו הנהיה אחרי דקאדאנס, היא כמין הדברים כאדם שיש לו תחושה דקה לגבי סגנון עכשווי, עשוי לסגלו לו בנקל. אפשר לו למיסטיציזם ליהפך ל־אופנה ולהתגלגל בפרצוף פופולא־רי, מפני שבעיני ציבור מערבי בכביכול להליל ולדביע, מיסטיקה אינה החזקה בגוף־הלכות פילוסופי או פסיכולוגי, אלא היא החזקה במבחר של ביום וחפצים; מיס־טיקה עשויה להיות אופנה כי ה־נהיה אחריה במערב, טוב ושוב — להוציא אולי את זו הנהיה האח־רונה, שהיינו עדים לה בשנות הששים — לבשה תמיד צורה של היפוכי דרך אסתטיים: הרי זה הבקוש הדדע אחר צורות חפות מאסתטיזציה כל הרבות, משבע, בורות חכמה מזרח־עתף של הימ־מירה, שהמערב נהג הרבה לראו־תה במשקלה ההקוסרה את כנפי הווייתו הספתבאניות. מיסטיקה ו אכזוטיקה בהקשרות יפה זו לזו בעיני מי שמבקש לו מפלט מלקס־יקון־הצורות המוכר, לקסיקון שת־מיד היגבא תקופה שהמצן עליו כי מוצה כבר עד תום. האור מן המז־רח היה הביד מוצא נח לעייפי התרבות במערב, מפני שהאור הזה עשוי ללבוש צורה חושנית כל כך, באה ולא משומשת כלל.

לא כן הנהיה המיסטית של שנות השישים. לא שהיא שתולה פחות בקרקע של עייפות־תרבות, ולא ש־אינה שורה כבעבר נוגים של חי־פושי צורות אסתטיות מעוררות; אלא שנהיה זו, כיון שנולדה בתוך תרבות שהפנימה את פרויד, מוכרחה להיחשב כתגובה עליו ובנקיטת־עמדה לגביו. המיסטיציזם החדש מת־יחס לכתוני התיאוריה הפרוידיאנית לא כאל ישים תיאורטיים שתכליתם להתפקד בתוך השערה מדעית, אלא כאל כוחות ממשיים שנהיו גורם של עיצוב ושינוי, משום שנוסחו פעם במסגרת תיאוריה. לשון אחר, המיסטיציזם החדש הוא נקיטת עמ־דה לגבי שתי קביעות של פרויד: האחת, אם לנקוט לשון גסה של משטוש דקיות, קובעת כי התרבות היא מוצר של העדנה (סובלימציה), ועל כן התרבות היא מוצר של נברוזה בתמדת; הקביעה האחרת תטען כי עידונם של יצרים אסורים לקראת הזרמתם לאפיק יוצרני יש לה ערך מוסרי שאינו בר־ערעור. המיסטיציזם החדש — קחו לדוגמה את הנרי מילר, האב הקדמון, ואת בראון ולירי, שליחיו — סומך עצמו על אשיותיה הבטוחות־מכל של ה־אנארכיה, בבואו לטעון כי הסוב־לימציה שפרויד מדבר עליה אין לה לא משמעות מוסרית, אף לא ערך אסתטי. ויותר מזה: שום תרבות, מתברר, אינה יכולה להיות כראית, באשר היא עומדת על סבל נפשי, על הדחקה (שמתפרשת תדיר כמין 'חוסר כנות'), ועל דחיית סיפוקים לטובת תכליה שערכה כשלעצמו מוטל בספק. נהיה זו של השנים האחרונות אחר מיסטיקה קשורה אם כן קשר אמיץ בהווייתו של אתוס זעיר־בורגני, אתוס של עבודה מהו־גנת וחיי מין מהוגנים, מימשל מהו־גן ומוסר העומד על נימוסים מצו־ינים לפחות כמו על רחשי־לב נאים. סדר בארונות וסדר בבית־הספר — זהו המוצר הסופי של הסובלימציה נוסח פרויד, בעיני המיסטיציזם ה־חדש; ומכאן שהמטרה אשר לה יש־אף נערנו המיסטיקן, בכל הטכניקה שהיא, היא מטרה של סחרור כ־אתוס בורגני, אתוס של דור ההור־רים. (תוך אגב, זה גם הדור שעשה את המכונות, המלחמות ו־הזיהום הסביבתי. משמע, לא זו בלבד שהאתוס שלו קשה לנפש ואינו מניח מקום לאושר שבסיפו־קים מידיים, אלא הוא גם צבוע, ובסופו של חשבון — אינו מוסרי.)

הפניה המגמתית מזרחה היא קו־דם כל שלילה של ערכי מוסר ולא של ערכים צורניים. תכנה הממשי, יש לחשוש, קרוב לא־מעט לחויה המיסטית שסוכני תיירות מנפנפים בה מול חוטמנו יום יום: חוף צח ומים צלולים, שלווה בשמש, מין עליז ונעורי נצח. מעין מיסטיקה טוריסטית להמונים שמחוותיהם או־לי רופסים במקצת, אבל סבלם אי־נו נעשה מתוך כך פחות אמיתי.

מושג האושר

שתי שלוחות רחבות למיסטיקה הקלאסית, בין מערבית ובין מזר־חית, ושתיהן, כך מתברר מספרו היפה של בן עמי שרפשטיין,* אינן יכולות כמעט להתיישב עם המיס־טיקה בנוסחה הפופולארי האחרון. בכך מזומנת הפתעה של ממש לקו־רא שהשכלתו כללית, דיה כדי ל־אפשר לו דעת־להצאין, הרווחת לג־בי המיסטיקה לפחות כמו לגבי תחומים אחרים. כאן לפנינו חומר סדור בשיטה של מיון מאחד, כתוב באורח נהיר ושובה־לב בייחוד. שתי בחינות של פגם־לפגם שאפ־שר למצוא בו, ויובאו בעוד רגע קל, לא די בהן כדי לפגום בו.

שתי שלוחות גדולות למיסטיקה, אם כן. האחת היא מעין תורת הכ־רה שמושאיה מיוחדים ודרכיה מיו־חדות, אבל כל־עצמה אינה שונה שוני ניכר מרבית תורות ההכרה הפילוסופית שידע המערב, הרי זו מיסטיקה שתכליתה ידיעה אמיתית על העולם, או על האני, או על ה־אלוהים; והיא עומדת כמיסטיקה מפני שביסודה נסיון לגלות ולהשת־משמש בערוצי ידיעה שלא יזדקקו לחושים, באשר החושים מגלים לנו עולם ואני חומקניים, נתונים במר־תב מיסטמורפוזות, רתובים לאין־השיג ונתונים במצב זרימה לקראת כליו־נם. הויות חולקיותה של הידיעה הוא מקור של סבל, אפשר שהאושר ה־צפון בהליכים שתכליתם הכרה הו־אית — אולי באמצעות סילוקם של התרשים יחד עם נושאי החושים. הכרה אמיתית כעין זו, מתברר מן המיון המובא לפנינו, עשויה להי־פתח לכיוון של הרחבת האני כדי כלילת העולם בתוכו, או צמצום האני כדי היבלעותו בעולם או ב־אלוהים; הוואריאציות אינן מרובות, וכולן נודעו כאופציות שגורות בפילו־סופיה המערבית ובמיסטיקה המזר־חית גם יחד. טוב ויפה הוא שנטייה של המחבר כלפי מיסטיקה מזרחית פוחתת, בנידון זה, לפני הקורא ה־משכיל דעת חדשה, ואפשרות לקשר בין המוכר לבין מה שהוא זר על־פי רוב.

שלוחה רחבה שניה של המיסטי־קה דומה שהיא החויה שעליה, אולי, חולם המיסטיקן החדש, עם שהוא שוגה בה שגיאה חולגית כאין כמוה; ואם כי בן עמי שרפ־שטיין סבור וכותב שעם זרותה בעינינו, אפשר ואפשר לנו להבינה כיאה ולקשרה לעולמנו המערבי ב־אשר גם הוא עולם אנושי — דומה, לפחות בעיני, שהיא חויה האטומה לבלי תקוה לפני הבנתנו; דומה שמיסטיקה זו היא החויה שביחס אליה נאלץ להשתמש במושג משו־תף של 'אושר' כדי להצביע על שני היקפים סימנטיים נבדלים, ה־אחד מיסטי־מזרחי, והאחר מערבי. בעוד השלוחה שראינוה קודם היא חויה של ידיעה, הרי זו שנראינה עכשיו בצורך לכמוהה, והיד זהיר, בשם הויה מזרחית. הכליהה — השגה מצב של פרספקטיביזם אגו־אי, מצב שאפשר, בגלגולים כאך־יכים של המיסטיקה, שיהלוהו לו אושר. על פי אסכולות אחדות, מצב זה הראוי לאדם הוא דרגה כלשהי של אפס תשוקה, ואפילו היעדר גמור של תודעת־סובייקט, התודעה־עולם ותודעת־אושר. והנה, כדי ל־הבין אפס־תשוקות והיעדר־תודעה כאושר, נזקק בן המערב לנימו־קים סטואיים; האושר כעשוי הוא לדמות, יהיה כנראה ממין האושר הסטואי, שלעולם אינו רחוק ביו־תר מהרגשה של אוזלת־יד ושל הו־מור עצוב. מתברר שהאושר האמור להתלוות לחוויית־האין הזו, שדוג־מות רבות לה במזרח, אינו יכול אולי להיכלל בבילון המערבי, וזר הוא לגמרי לבחות־הרוח הנעימה ש־סוכני־תיירות, פוליטיקאים, רופאי־נפש ומיסטיקאים אמריקאים מב־ליצים עליה.

הבאר החתומה

„אני עצמי אין המיסטיקה חביבה עלי, ואני מעדיף לבטל חלק בזול של דרך התביעה", אומר שרפ־שטיין במשפט חבוב־למראה, בסמוך לסיומו של הספר. לא זו בלבד, ברך לבן, שהמיסטיקה חביבה עליו,

(הסוף בעמוד 21, טור 4)

* „החויה המיסטית", מאת בן עמי שרפשטיין, הוצאת עם עובד, ספריה אוניברסיטאית, 1972.

מיכאיל בולגקוב

חזרה בתיאטרון *

כרכרתו של דריקין בישרה, כי איוואן ואסילייביץ' בא לתיאטרון, לחזרה של „השלג השחור".

כל יום בצהרים רץ מאקין ברהיטה אל האולם האפל, מזיע מרוב אימה ונושא בידיו ערדלים. אחריו הלכה אבגוסטה אבדייבנה ושמיכה משובצת בידיה. אחרי אבגוסטה אבדייבנה — לודמילה סילווסטרובנה ובידיה מחברת־עבה וכמוהות־ותרימים.

באולם נעל איוואן ואסילייביץ' את הערדלים, ישב אל שולחן־הבמאי. אבגוסטה אבדייבנה הטילה את השמיכה על כתפיו, והחזרה על הבימה התחילה.

בשעת החזרה ישבה לודמילה סילווסטרובנה לא הרחק משולחן־הבמאי, רשמה משהו במחברת, פלטה מזמן לזמן קריאות־התפעלות, לא רמות ביותר.

הגיעה השעה להסביר את יחסי. סיבת איבתי, שנסיונותי להעלימה בצורה נואלת, לא היתה נעוצה בשמיכה או בערדלים, ואפילו לא בלודמילה סילווסטרובנה, אלא בעובדה שאיוואן ואסילייביץ', העוסק בעבודת בימוי תמימים ושש שנה, המציא תיאוריה כיצד השחקן צריך להכין את תפקידו, שפרסומה ברחב ולדעת הכל היא גאונית.

איני מפקפק אפילו רגע, כי אכן היתה התיאוריה גאונית, אולם הפעלתה של התיאוריה הלכה למעשה הביאה אותי לכלל יאוש.

סמוך ובטוח אני, שאילו הבאתי אדם חדש מאיזה מקום לראות את החזרה, היה בא לידי תדהמה גדולה.

פאטריקייב גילם במחזה שלי תפקיד של פקיד זוטר המאוהב באשה, שאינה משיבה לו אהבה.

התפקיד מבדח היה, ופאטריקייב גילם אותו באופן מבדיח מאוד, ומיום ליום השתפר. כה טוב היה בתפקידו, עד שהתחלתי לראות בו לא את פאטריקייב, אלא את הפקיד שבדיתי מלבי. נדמה היה לי, כי פאטריקייב היה קיים לפני הפקיד הזה, ובדרך נס ניחשתי זאת.

אך הופיעה כרכרתו של דריקין ליד התיאטרון ואיוואן ואסילייביץ' נצטנף בשמיכה, התחילה העבודה, והפעם עם פאטריקייב.

„נתחיל", אמר איוואן ואסילייביץ'.

באולם נשתררה דממת־קודש, ופאטריקייב המתרגש (והתרגשותו התבטאה בכך שעיניו נעשו בכייניות) הציג עם השחקנית את וידוי האהבה.

„ובכן", אמר איוואן ואסילייביץ' ועיניו בודקות בדריכות מבעד לזגוגיות הלורניטה, „זה לא שוה פרוטה".

קריאה אוי פרצה בלבי, ומשהו ניתק בבטני. לא שיערתי כי אפשר להציג את המעמד יפה יותר משהציגו פאטריקייב, אפילו כהוא־זה. האם הוא יפיק כמנו כשוחק כפעולה מזה — אמרתי בלבי הבטתי בכבוד על איוואן ואסילייביץ' — אגיד כי אכן גאון הוא.

„לא שוה פרוטה", חזר ואמר איוואן ואסילייביץ', „מה זה פה? הרי אלה התגלות ומלאכותיות רצופה. כיצד הוא מתייחס לאשה זו?"

„הוא אוהב אותה, איוואן ואסילייביץ'! הו, כה אוהב הוא אותה!" צעק פומה סטריז, שעקב אחר כל התמונה הזאת.

„כך", אמר איוואן ואסילייביץ' ושב ופנה אל פאטריקייב: „ואתה, האם חשבת, כיצד אהבה להתנהג?"

פאטריקייב נהם משהו מכל הבימה, אך קשה היה לתפוס מה אמר.

„אהבה לוהטת", המשיך איוואן ואסילייביץ', „מתבטאת בכך, שהגבר מוכן לעשות הכל למען האשה האהובה", ופקד: „להביא הנה אופניים!"

פקודתו של איוואן ואסילייביץ' הביאה את סטריז לידי התלהבות, והוא צעק בחדוה:

„היי, אבזרים! אופניים!"

אבזרן גילגל אל הבימה אופניים ישנים שמסגרתם מקולפת. פאט־ריקייב הסתכל בהם בעיניים בכייניות.

„המאהב עושה הכל למען אהובתו", דיבר בקול מצטלצל איוואן ואסילייביץ', „הוא אוכל, שותה, מטייל ורוכב..."

בלבי פעם כדיוב סקרנות ועניין הצצתי במחברת החביבה בשעמנית של לודמילה סילווסטרובנה וראיתי שכתבה בכתב־יד ילדותי: „המאהב עושה הכל למען אהובתו..."

„...אם כן, הואל בטובך לרכוב על האופניים למען הנערה האהובה", ציוה איוואן ואסילייביץ' ובלע גלולת מנתה.

לא הנקתי עין מהבימה. פאטריקייב הכניס את עצמו על האופניים, השחקנית, המגלמת את תפקיד האהובה, ישבה בכורסה ואימצה אל בטנה ארנק מבריק מצוב. פאטריקייב דוחק בדוושות ורכב במיוט מסביב לכורסה, פוזל בעין אחת אל בור־הלחשן, שחשש ליפול לתוכו, ובעין השניה אל השחקנית.

באולם חייכו הכל.

„לגמרי לא זה", אמר איוואן ואסילייביץ' כשנעצר פאטריקייב, „מדוע לכלת עין על האבוקן? למענו אתה רוכב?"

שוב רכב פאטריקייב, והפעם ליכוון את שתי עיניו אל השחקנית, אלא שלא הצליח להפנות את רכבו ונסע לבין הקלעים.

כשהוחזר הפוליב, נוהגים בבידוק, לא ראה איוואן ואסילייביץ' גם רכיבה זו כנכונה, ופאטריקייב רכב בפעם השלישית, מפנה ראשו אל השחקנית.

„נוראי" אמר במרירות איוואן ואסילייביץ'. „השרירים דרוכים. אתה בוטח בעצמך. רפה את השרירים, שחרר אותם! הראש לא של — אינך בוטח בראשך".

שוב רכב פאטריקייב, ראשו נטוי ומבטו דבוק.

„רכיבת־סרק. אתה רוכב ריק כולך, אינך מלא את אהובתך".

ושוב התחיל פאטריקייב לרכוב. פעם אחת הנה רכב כשידיו על ה— והוא שולח מבטים ממוררים אל אהובתו. ביד אחת הנה פתאום הכידון, עלה על שוקיים, ליכלך בצמיג המוקם את הצאיית, ו— פלטה צעקת־אימה. צעקה גם לודמילה סילווסטרובנה, באולם. ל— ששאל איוואן ואסילייביץ' האם לא נחבלה השחקנית והאין צורך בע— רפואית, ומשנודע לו כי שום דבר בורא לא קרה, שב ושלח את פ— ריקייב לחוג במעגל. האיש רכב פעמים רבות, עד שלבסוף שאל א— ואסילייביץ' האם לא התעייף. פאטריקייב השיב שלא התעייף, ; איוואן ואסילייביץ' טען, כי הוא רואה שפאטריקייב התעייף, ו— שיחרר אותו.

במקום פאטריקייב באה קבוצת אורחים. יצאתי למזנון ו— וכששבתי ראיתי את ארנקה של השחקנית מוטל על הרצפה, והיא י— על כפות־ידיה, וכן עושים שלושה אורחים והאורחה האחת, ו— וישנאקובה עצמה, שעליה כתבו בחוזה. כולם ניסו לומר את המש— המתאימים לפי מהלך המחזה, אך נבצר מהם להתקדם, מפני שאי— ואסילייביץ' עצר כל שחקן שאמר משהו והסביר מהו כאן הבלתי־ הקשיים של האורחים ושל הגיבורה, אהובת פאטריקייב לפי הב— נתעצמו, משום שבכל רגע היה להם הסיק לשחרר את ידיהם ולצ— תנועה.

כשראה סטריז את תמהוני, הסביר לי בלחש, כי איוואן ואסילי— נוטל מהשחקנים את ידיהם במתכוון, כדי שיורגלו לשוות בס— למלים, ולא יסתייעו בידיהם.

מלא רשמים מכל החדשות הנצורות שבתי מהחזרה הביתה, ואב— ביני לביני:

„כן, כל זה מופלא, אך הוא מופלא רק מפני שאני הדיוט בבל— זו. לכל אמנות חוקים משלה, סודות ותחבולות. למשל, הבוה ומע— יהיה בעיני הפרא מעשהו של אדם, המצחצח שיניו במברשת המלא— אבקת־גיר. כי שלא הובא בסוד, הבה שהרופא אינו ניגש מיד לבי— אלא עושה פעולות רבות ושונות, למשל, נוטל־דם לבדיקה ובעשייה כי— בזה..."

אך בעיקר יצאה נפשי לראות בחזרה הבאה את סיום המבחנה בא'— ביים, הווה אומר לראות האם יצליח פאטריקייב לרכוב „לבמבה".

אלא שלמחרת לא הוזכר איש אפילו ברמז את האופניים, ו— ראיתי דברים אחרים, אך מופלאים לא פחות. אותו פאטריקייב ע— נתבקש להגיש זר פרחים לאהובתו. בזה התחילה החזרה בשתים־ע— ובזה נסתיימה בארבע.

אולם את הזר הגיש לא פאטריקייב בלבד, אלא כל השחק— לפי ההוד: יילאגין, שגילם את הגנרל, ואפילו אדאלברט, הגולם מנהיג כנופית הבריונים. הדבר הדהים אותי מאוד. אלא שפומה הר— אותי גם הפעם, והסביר כי איוואן ואסילייביץ' נוהג גם הפעם בחב— רבה, כדרכו, והוא מקנה התחבולה בימתית לאנשים רבים בבת־א— מיד נודע לו, כי היטיבו להגיש את הזר אותו קומארובסקי־ביאא— (לודמילה סילווסטרובנה קראה, כשהיא נערצת בחזרה: „אוה, כן, איוואן ואסילייביץ', לא אוכל לשכוח!") והבאריטון האיטלקי שהכ— איוואן ואסילייביץ' במילאנו בשנה 1889.

אני אמנם לא הכרתי את הבאריטון הזה, אך אוכל לומר, כי היט— מכולם להגיש את הזר איוואן ואסילייביץ' עצמו. הוא התלהב, עלה הבימה והראה כשלוש־עשרה פעמים כיצד צריך להגיש מתנה נש— זו. בכלל, התחלתי להשתכנע, כי איוואן ואסילייביץ' שחקן מופלא וגא— באמת.

למחרת איחרתי לחזרה, וכשנכנסתי ראיתי יושבים על כסאות כמע— את אולגה סרגייבנה (השחקנית המגלמת את הגיבורה), את וייסנאקו— (האורחת), את יילאגין, ולאדיצ'ינסקי ואדאלברט, ועוד שחקנים שא— מוכרים לי, וכולם, לפקודת איוואן ואסילייביץ': „אחת, שתים, שלוש" שולפים מכיסיהם ארנקים סמויים, סופרים בהם כסף סמוי ומשיבים א— למקומם.

כשנסתיים אטיוד זה (עילה לביצועו פרנם, כפי שהבינותי, בו— של פאטריקייב בתמונה זו לספור כסף), התחיל אטיוד אחר. אנש— רבים קרא אנדריי אנדרייביץ' לבימה, והושיבו על כסאות, והתח— כולם כותבים מכתבים בעטים סמויים על נייר סמוי ומדביקים את— מעטפה (שוב פאטריקייב!). התכבה הטמונה בכך היתה, כי כתבת־אהב— הוא זה.

אי־הבנה צינה את האטיוד הזה: לבין הכותבים נקלע במקרה אבזרן.

כשזירז איוואן ואסילייביץ' את העולים על הבימה, גרר להיב— המבוהל האומלל גם את האבזרן הבלוריתן הצעיר, שהתהלך בקצ— הבימה, שכן לא היטיב להכיר את החדשים שנוספו הנה לסגל־הצ—.

„ואתה מה", צעק עליו איוואן ואסילייביץ', „לך עלינו לשלוח הז— מיוחדת!"

ישב האבזרן על כסא יחד עם השחקנים, והתחיל אף הוא לכתו— באוויר ולהפסיק את אצבעותיו. לדעתי, לא היתה עשייתו רעה מש— אחרים, אלא שהיה מחייך במבוכה והסמיק.

תופעה זו הוציאה גערה מפי איוואן ואסילייביץ'.

„ומיהו עולזן זה היושב בקצה? מה שם־משפחתו? אולי הוא רוצ— אחרים, אלא שהוא מחייך במבוכה הסמיק.

„אבזרן הוא! אבזרן, איוואן ואסילייביץ'!" גנח פומה. איוואן וא— סילייביץ' נרגע, והאבזרן נמלט מן הבימה בשלום.

* מתוך „השלג השחור — רומן תיאטרוני", העומד לצאת לאור בהוצאת הספריה לעם — „עם עובד", בתרגום מרוסית של צבי ארד. ספר אחר של בולגקוב, „השטן במוסקבה", נתפרסם באותה הוצאה לפני שנים אחדות. הרקע ל„רומן התיאטרוני" הוא התיאטרון האמנותי המוסקבאי של סטניסלבסקי, המוצג בראי עקום.

יורם ברונובסקי

דף מן המוזיאון, שלושה דפים מן הספריה

תמונות ב„אביב" של בוטיצ'לי
כמו ב„חיים החדשים", (ג') באמבר
היופי הופך לטירוף
כראשה של האביב העיצור נוטף
ההקרקפת מתגלית באיטיה.
רוקעת, כתבכה בחול אפל
היא אז ארסית וקטלנית
עד שכרגיע אותה כוכבלבה התפל
של אדמה מתגלגלת
סיום אחד — הארס כבר הפך לכתק —
כתחילה להניב קרקפות.
יד האביב מרצה בחן — מלבבת
שיער ראשה ברקפות.

תריסר מכתבים בבהירים של
גיאורג כריסטוף ליכטנברג

א) כבר בשנה 1764 ידעתי שאי־אפשר לכבות את בעלי־דבבי בצורה כישונים המופיעים בדפוס. ואמנם לא לשם כך כבבתי, אלא כדי להוציא אותם מן הכלים ולהוסיף לאבדי־שלומי אומץ ועצה ואף כדי להראות לבעלי־דבבי שגם הם לא ניכבשו אותי.

ב) דג שבבע באויר.

ג) כלים סבורים אתם שאלהים הוא קאתולי?

ד) אנשים שפניהם אינן סימטריה הם לעתים קרובות בעלי השכל החריף ביותר.

ה) הדוכנים שלנו הם אגדות הזמן.

ו) כדוע אלמנות צעירות באבל הן כה יפות? (לבדוק).

ז) קיימים בני אדם הנולדים עם מצפון לאינקי.

ח) קיימים בני־אדם השוכבים רק לאחר שכורתים את אזניהם.

ט) הוא נראה כה עצוב כמו מקור של צפור קטנה, מתה.

י) ספר כמהו כאספקלריה: אם מציץ לתוכו חמור אל תצפה שישתקף מתוכו מלאך.

יא) אילו בבית־משכן היו מקבלים בני־אדם — מעניין כבה היו נוהגים בשבילי?

יב) הייתי רוצה לדעת את שמו של הספר האחרון שייכתב בעולם.

כוכב הים

ובכל זאת היופי אינו מבחם של בני־אדם. הוא נוצר כאשר איזה כוח הפועל נגדם מבצת. הוא בא בטעות.

כוכב הים. יפיו של הבינוי הזה לברים עם ישו מכה אותי במהומה מול שלם כל מסעדה יפאית קיטשית — Stella Maris.

קצת הלאה מזה יש ים רחב וגדול ושתיר, קצת הלאה מזה — הרבה כוכבים. אבל איזהו „כוכב הים"? שום אדם בר־דעת רשום מכורף מקצועי לא היה ממציא את הצירוף הזה. הקדמונים האמינו בדאמונים הנכנסים במשורדים, אני סבור שהדברים מכוכבים יותר ופשוטים יותר: במקום "דאמונים" שים „סעוריה" הרי לך כל הסוד. מכאן ואילך הענין הוא רק פירוש סכולארי יבש.

הירונימוס צירף לתרגום המקרא שלו „ספר הסברי השמות העבריים" בו מתפרשים שמות הגבורים המקראיים לפי מיטב המסורת של „האטימולוגיה העברית". „כרים" מתפרשת בתור „מר של ים", כלומר: טיפה של ים. פירוש המלה „מר" הוא „טיפה" בהתאם למובנה בפסוק „הן גויים כמר מדלי" (ישעיהו מ' ט"ו) אף שלאמיתו של דבר „אין לפירוש זה כל יסוד בשפה" (טור־סיני, „הלשון והספר", כרך האמונות והדעות, ע' 202־303). „מר" (כלומר: טיפה) היא בלטינית Stilla ו„מר של ים" בספרו של הירונימוס שנכתב בשנת 388 הוא לפיכך Stilla Maris. דומה שאחד המעתיקים האלמונים של ימי הביניים כצה באות אחת וכתב Stella שפירושו „כוכב" — במקום Stilla.

כך, בטעות שבאה מתוך טעות אחרת, נוצר מן התהום אותו „כוכב הים" — Stella Maris הזוהר כאבן טובה בפיוטים ה־מאריולאטריים של ימי הביניים ובשיריו של שארל פגי, בשערי מבזורים — ועל שלטה של „מסעדת יוקרה" יפאית.

רשמים מקריאת הביוגרפיה „ויטגנשטיין"
מאת ו. ו. בארטלי

ויטגנשטיין היה בחור ברוטאלי
שציווה על מרביתנו לשתוק.
שומר גן־פראטר הלשין עליו: האיש
היה משכיב בחורים תחת כל עץ ירוק.
מלים הן מיני עשבים שוטים
ותרופות של רופאי אליל.
הביע תמימות ביחס לשירי־איגבסט של טראקל
אך בעצמו בנה בית (כמו בפזמון עברי) לאחותו בוינה.
אין לי הרושם שיש צורך להוקיע את האיש הגדול
שהוקיע את עצמו. אנחנו, היהודים,
הוקענו פעם את ישו על הצלב —
האוטסדר הזה היה יהודי.
בחורים, כמו בחורות, מתפתים במלים ובדמיונות.
קתיקה כבריתה בתעיים כמו בחורות.
למוד נסיון כר, יורד האיש מאיגרא של ה„פראקטטוס"
לבירא של „החקירות"
פותר בלילה, בגן פראטר, בעיות קיומיות.

העורך: יהושע קנז

מכתב מתל־אביב

לשיר במקום, לשיר בזמן

מאת חיים פסח

מה טוב בשירה רעה? אפשר לומר כמעט ולא כלום. ואף־על־פי־כן, עיון פעמי בקבצי שירה גרועה שיצאו לאחרונה באנגליה ובצרפת עשוי להיות מאלף. השירה הרעה הנכתבת בעברית אינה דומה לשירה רעה אנגלית או צרפתית. אין היא סובלת מהסתיידות העורקים ולא תמיד מעודף רגשנות. היא מעונגת יותר. כאן כל משורר מתחיל מבין שהמודרנה דורשת צירפול הכוונות, חרות הופשי ואת ה„אני" שלו בשיר. כשמשוררי שנות החמישים החדירו השפעות אלו ואחרות אל השירה העברית הם חוללו סערה גדולה, ואכן כשבוחנים היום את פני הדברים באותן שנים, ברור שמגמה זו היתה חיונית ובלתי־נמנעת. אך כמה מהר היום להיזכר כיצד קרה שהם לא הבחינו שדווקא שני חלוצי השירה של המאה, אליוט ובמידה רבה פאונד, דווקא שקדו תמיד לטשטש את ה„אני" שלהם בשיריהם!

אך המשורר הצעיר הכותב היום עברית מתקדם עוד יותר. הוא כבר חדל מוכן לדקדק בהבדל המכריע שבין עקרון ה„אני" שהוא לאחר כלות הכל נכה ונחוץ, ובין ה„פרטי" שאינו לגיטימי בשירה; בין בידה קסומית של אי־כוונות שהיא צד אינטגרלי בכל יצירה ספרותית מודרנית, ובין תסבוכת לשמה. לא כל הבעה מבולבלת היא בהכרח מטפיסיקה ולא כל אירוע פרטי, שאין לו שום משמעות אוניברסלית חייב לעניין כעיר.

יתר על כן, את השירה העברית הצעירה ניתן בהחלט להגדיר כשירה קלאסית. היא מעבר למקום ולזמן. כל מקום וכל זמן, ובפרט המקום והזמן שבהם אנו חיים. פרט ליוצאים מן הכלל, אין המשורר הצעיר של היום מתייחס עוד אל סביבתו. כל המסורת האדירה של משוררים שטרחו לעשות זאת, מקטולוס והורציוס ועד אודן ורוברט לואל, משמואל הנגיד ועד אלתרמן ואורי צבי גרינברג — הם כקליפת השום בעיניו. הוא פייטן. הוא אינו מוכן להיטנף בענייני דיומא. אני חושב שנוצר כאן מושג מסולף של סופיסטיקציה, שהוא תוצאה של קרתנות אינטלקטואלית. שאם לא כן, מדוע דווקא בהווה שיריים כמו ירושלים (ובאלה אין מחסור). ואם תל־אביב, מדוע ההתרחקות לתחומים סוריאליסטיים, מדוע דוקא הים? ואם כל נושא טוב לשירה הוא עקרון של המודרניזם, מדוע לא הצד האחר של שפת הים, הסרסורים, הזונות? אינני בא לטעון נגד שירה מטפיסית. אך בין תיאור סביבתי דרך התבוננות מדיטטיבית מרוכזת ובין שירה מטפיסית אין כמובן כל סתירה. וייטס עם שירי ביזנטיון שלו, עם „סייס איירי הוזה את בוהר" ועם „פסחא 1916" ישמש כדוגמא המשכנעת ביותר. גם בין ה„אני" של המשורר לבין התבודדות עם הסיטואציה שבה הוא שרוי אין כל סתירה. אדרבא, דווקא דרך התייחסות זו אצל משורר טוב מתגלה ה„אני" שלו בצורה יותר מצויינת. למה לא אלכסנדריה של קאואפיס, בואנוס איירס של בורחס, ניו־יורק של לואל, תל־אביב של אלתרמן? כמבוי התקופה.

בימים אלה הופיעו שני קבצי שירה של משוררים צעירים, שאצלם חייב במקומם ובזמנם. הפואמה „קיבוץ" של אהרן שבתאי (בהוצאת הקיבוץ המאוחד) היא נסיון להביא את השירה עד אבסורד, בצמצום והסכון מילוליים במלים, בדיוק אבסולוטי. שום דבר אינו מקשט. מבפפרות חימויים נדירים ביותר. הדברים שעליהם הוא כותב הם אירועים ועצמים שהוא מעלה בזכרונו בדקדקנות של דיין חשבון, החמרים שאדם נתקל בהם על כל צעד אך אינו נוהג להשגיח בהם; הכסא שאתה יושב עליו ברגע זה, רכות הבריה, חספוס הריפוד, כל אלה השייכים לעולמך היחידי: „הסמל של התקופה / הוא שני בקבוקי בירה / מזכוכית חומה / עומדים ליד דלת עם צבע מתקלף // הקסבתי מקפיץ: / קפיצי מטה, קפיץ דלת רשת // במכולת". הוא מתקדם צעד צעד בדרך של צבעים, ריחות, קולות, מסע ארוך של חיבוי וניקוי. הוא ישר בכל מלה ואינו מסלף כלום. אלא מה? שירה ואמנות בכלל אינן סובלות כנראה יושר אבסולוטי. הן אינן יכולות לוותר על התחום השמור לאשליה ולדמיון. שבתאי מדבר כמה פעמים על ראיית הדברים מתוך „מרחק אמיתי", אבל אינני מבין מה הוא חש ביחס לדברים. כשהוא כותב: „אני אוהב את המכונה לקילוף / תפוחי אדמה //" אני מאמין לו. אך זה נסיון שאינו מוכר לי והוא אינו מסביר איזו מין אהבה זו. במה היא שונה, למשל, מאהבת אשה או מאהבת מולדת. הקורא בספר שירה הוא כצופה במלחמת פרים: הוא רוצה לראות דם. הוא רוצה לדעת איך זה כואב ואיפה. שבתאי הוא משורר אינטלקטואל, ובפואמה „קיבוץ" הוא יצא להוכיח זאת, על חשבון המתח השירי. הוא מקבל על עצמו סיכונים, מפני שהוא פורץ לו דרך חדשה, וזה יותר מאשר ניתן לומר על מרבית המשוררים הכותבים היום.

מרתק, מעורר ומרגיז

מאיר ויזלטיר לעומתו אינו משורר־אינטלקטואל. שיריו נכתבים ברוח ספונטנית ובמתח גבוה. ספרו החדש „קדי" (ספרי סימן קריאה) הוא הטוב שכתב עד כה. נעלמה בו התוקפנות האדולסצנטית ואת מקומה תפסה תוקפנות מבוגרת יותר. הוא שולח משושים לכל הכוונים, חלקם פוגעים וחלקם אינם נוגעים. את שיריו אפשר אולי לחלק לשלוש קטגוריות: שירים על ה„אני" השירי שלו, „שירי דעה" על הסביבה החברתית ונסיונות לשירה מדיטטיבית־מטפיסית. בשירים על עצמו נעלמה ההיסטריה שציינה שורות כמו: „כשאמות קברוני / בים. / כי שם / לעולם לא ידרכו עלי. /" שורות שהופיעו בספרו הראשון. במקומן באות עכשיו שורות שקולות יותר של משורר מודע לעצמו: „...אתה יודע / שאין לך מה להשתומם, / אותה נוסע, אתה זז / משהו במהירות מבהיל אותך / לא המהירות עצמה? לא, לא המהירות עצמה, / משהו במהירות הממדים נוסף מימד..."

מאיר ויזלטיר

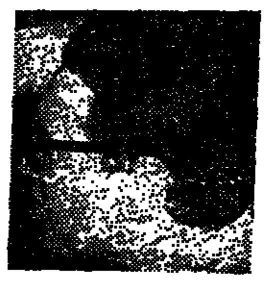
אהרן שבתאי

שירי התגובה שלו על המציאות החברתית הם החזקים ביותר, וכנראה התואמים ביותר את מזגו של ויזלטיר. זכור שירו היפה „בוא תראה את המורדים שלי", שהופיע בקובץ הראשון. אליו מצטרפים עכשיו שירים הנוגעים יותר בהווה. כך, למשל, השירים „בדל פואמה פדגוגית", „שמוטי" ואחרים. ויזלטיר נכשל, לדעתי, בשירים העיוניים שלו, ומדוע: הרי לכאורה מגבלה זו מחוצה לו. בשירו „לא תעשה לך" הוא „כמו ישראלי המדמה להבין את אמריקה" — מנסה להבין את אלוהים. אבל... „הכדור פגע בשער וקפץ / בחזרה אל קדקוד של הבועט" וגו׳. אם כן, למה לנסות מחדש בשירים אחרים? הוא הדבר בשירו על החיים, „קצר מדי", שאינו מרשים ביותר. והרי אברהם בן יצחק עשה זאת הרבה יותר טוב.

אך מעבר לכל אלה, זה קובץ שירים מרתק, מעורר ומרגיז. קח אותו!

רן שחורי

המלחמה האחרת

תערוכת יגאל תומרקין במשכן לאמנות, חולון

לפני כחודשיים ערך תומרקין תערוכה רבת היקף במוזיאון תל־אביב. אף שהיוזמה לעריכתה באה מהנהלת המוזיאון היא עוררה הד רב בציבור והביאה קהל מבקרים גדול. נסגרה התערוכה כעבור פחות מ־שלושה שבועות. הנימוק היה, שלביתן הלנה רובינשטיין לוח זמנים צפוף ואורך־זמנה של התערוכה הוא שלושה שבועות בלבד. מכל שעקבתי אחר פעולת המוזיאון בעשור האחרון, אינני זוכר תערוכה, שנמשכה פחות ממספר חדשים, שלא לדבר על החודשים הרבים, הרבים מאד, שבהם ניצב הביתן ריק. זו היתה נוספת במסכת הסודיות והמסתורין המנחה את מנהל המוזיאון. אולם, כאשר שהמוזיאון אינו עסק פרטי, ראוי היה לגלות לציבור מה שיקולי דעתו של המנהל וסדרי עדיפויותיו בפתיחה ובסגירה של תערוכות ובבחירת האמנים המשתתפים בהן.

מכל מקום, חלקים מתערוכת תומרקין נדדו לחולון ונוספו עליהם כמה עבודות חדשות. המעניין הוא, שהתמונות והצבעוניות הגדולות נראות טוב יותר בחדריה הקטנים של הגלריה החולונית, האווירה האינטימית מחייבת את הצופה להתייחס אל בדיו מקרוב ולעקוב אחר פרטיהם. תומרקין לא היה מעולם קולוריסט. הצבע משמש אצלו כאלמנט מישני לקונסטרוקציה הצורנית. הוא מטיל על הצבע שני תפקידים: להדגיש או לטשטש מרקמים צורניים מסוימים, ולשאת בחובו משמעויות דקורטיביות וסימבוליות. מכאן גם הכפילות השלטת בבדיו בין השחור, המופיע כדומיננט בעבודות רבות, לבין צבעים נקיים ורוויים כירוק כתום וורוד. חללו הגדול של המוזיאון הדגיש את היסוד הפלקטי והאפקטיבי במערכת צבעונית זו וטשטש את אופיו של הציור, שבעיקרו הוא שחור־לבן ומפורק למרקמים זעירים רבים.

אבסורד מקאברי

התערוכה מבוססת על חומר תיעודי ותעודתי מהמלחמה האחרונה. תומרקין שרת במלחמה ככתב וכצלם צבאי הוא ראה וצילם אותה. מטען זה של זוועות ההרס עובר אצלו תהליך עיבוד דו־ערכי. מצד אחד, מצויים בתערוכה סממנים רבים של אמירה ישירה, תעודית וכעין עתונאית: תמונות דיין האלופים, כתובות ותצלומים. ומצד שני, עוסק תומרקין בהרחקתו של חומר בוער זה ובניכורו. תצלומי הטנקים, הנקותים וחזות ההרס, הועברו אל הבד באמצעות טכניקה סריגראפית וצובעו בצבעים מתועשים חגיגיים כאדום, כתום וכחול. הצבע „הלא־מתאים" הופך אירועים אלה לכעין ציורי־קומיקס עליזים, המנתקים מאימיה של המציאות. במקביל, הזולו לפלוש לבדיו קטעים שלמים מציוריו של פאולו אוצ׳לו, הצייר האיטלקי בן המאה ה־15. תמונות המלחמה של אוצ׳לו, על סוסיהם העציים ודמויותיהם הבובתיות והאורנמנטליות, הם אנטי־תזה מובהקת למלחמה הנוכחית. זו מלחמה אופראית, צבעונית, דמיונית ובובתית. „מלחמה אחרת" — במושגיו של תומרקין.

השילוב בין פרגמנטים אוצ׳ליים לבין חומר תצלומי־עובדתי תוך שימושו בצבע, מקנים לתמונות האוורירונות מלמד אבסורדי ומקאברי, אלה הם „שעשועי מלחמה", שהיסוד האכספרסיוניסטי השייך הבוטה ניכר בהם רק על־פני השטח. בהסתות המכחול הגסות ובגיבוב המתמי לכאורה של מרכיבים רבים ושונים.

המשחק המכני־משעשע במהות ההרס הוא שלב נוסף של תומרקין שאת ראשיתו יש לחפש בטנקים ובמכונות הדיה של העבר. בכך הוא עובר מהאכספרסיוניזם הדרמטי אל עולם משועשע ומזוויע כאחד, אל תפיסה פלאקטית מנוכרת ורגשנית בו בזמן, אל המחבות המופשטות גם יחד. מכל מקום, ניתן להבחין כאן לא במעט ברוח האמיתית של ה„פופ", שעברה את הפריזמה האישית הספציפית שלו.

תקון להשמטה

בגליון האחרון נשמט שם מחבר מאמר הבקורת על תערוכת ישראל פלדי בחיפה, הוא צבי רקאלי. עמו ועם הקוראים הסליחה.

עיטור למקרא מאת א. מ. ליליאן, שתערוכה מציוריו מוצגת בימים אלה במוזיאון ישראל בירושלים

הוצאת ספרים ע״ש י״ל מאגנס האוניברסיטה העברית ירושלים
THE MAGNES PRESS THE HEBREW UNIVERSITY JERUSALEM
Tel. 524121 טל.

ספרים שיצאו לאור בשנת 1973

חיים אבני / ארגנטינה — „הארץ היעודה". 372 עמ׳ + תעודות, צילומים ומפות. 28.— ל״י

בנימין אופנהיימר / הנבואה הקדומה. 376 עמ׳. 28.— ל״י

ש״נ אייזנשטדט / החברה הישראלית. מהדורה שנייה מורחבת. 428 עמ׳. 40.— ל״י

מנחם אלון / המשפט העברי (תולדותיו, מקורותיו, עקרונותיו). 1,698 עמ׳. 120.— ל״י

אריסטו / מדינת האתונאים. תרגם ד׳ אשרי. מהדורה שניה מצולמת. 134 עמ׳. 8.— ל״י

י׳ בן־תור / לוחות הגדרה למינרלים יוצרי סלעים. 122 עמ׳. 30.— ל״י

ש״ה ברגמן / מבוא לתורת ההכרה. מהדורה שנייה מצולמת. ביבליוגראפיה מעודכנת. 334 עמ׳. 20.— ל״י

ג׳ ברקלי / עקרוני הדעת של האדם. תרגם י׳ אור. מהדורה שלישית מצולמת. 104 עמ׳. 6.— ל״י

מ׳ גושן־גוטשטיין (עורך) / המקרא בתרגום הסורי־ארצישראלי. תורה ונביאים. כתבי מפעל המקרא. 111 + 24 עמ׳. 126.— ל״י

ת׳ הובס / לויתן. תרגם י׳ אור. מהדורה שנייה מצולמת. 382 עמ׳. 15.— ל״י

ד׳ יום / מסכת טבע האדם. תרגם י׳ אור. מהדורה שלישית מצולמת. 374 עמ׳. 15.— ל״י

ג׳ לוק / על הממשל המדיני. תרגם י׳ אור. מהדורה שלישית מצולמת. 198 עמ׳. 10.— ל״י

י׳ ליכט / הניסיון במקרא וביהדות של תקופת הבית השני. 100 עמ׳. 15.— ל״י

על פרופ׳ חנוך אלבק ז״ל. 20 עמ׳.

עזרא פליישר (עורך) / מחקרי ספרות מוגשים לשמעון הלקין. 292 עמ׳. 25.— ל״י

ע׳ קאנט / הנחת יסוד למטפיסיקה של המידות. תרגם מ׳ שפי. ערך ש׳ שטיין. מהדורה רביעית מצולמת. 186 עמ׳. 10.— ל״י

ב׳ ראסל / בעיות הפילוסופיה. תרגם משה שטרנברג. מהדורה שלישית מצולמת. 200 עמ׳. 15.— ל״י

ח״י רות / הדת וערכי האדם. 292 עמ׳. 20.— ל״י

U. CASSUTO / Biblical and Oriental Studies. Volume I: Bible. Translated from the Hebrew and Italian by I. Abrahams. 320 pp. I.L. 30.—

A. COHEN / Palestine in the 18th Century. (Patterns of Government and Administration) 360 pp. + 10 Tables + 2 Maps. I.L. 40.—

G.I.A.D. Draper / The Implementation of the Modern Law of Armed Conflicts. 26 pp. I.L. 4.—

B. LASKIN / The Institutional Character of the Judge. 26 pp. I.L. 4.—

SCRIPTA HIEROSOLYMITANA. Volume XXIV. Studies in Art. Edited by M. Barasch. 220 pp. + 31 plates. I.L. 25.—

SCRIPTA HIEROSOLYMITANA. Volume XXV. Further Studies in English Language and Literature. Edited by A.A. Mendilow. 360 pp. I.L. 22.—

M. STEKELIS / The Yarmukian Culture of the Neolithic Period. 54 pp. + 75 plates. I.L.25.—

TEXTUS—VOLUME VIII / Annual of the Hebrew University Bible Project. Edited by S. Talmon. 216 pp. I.L. 84.—

כתבי־עת

קרית־ספר / רבעון לביבליוגראפיה של בית־הספרים הלאומי והאוניברסיטאי. כרך מ״ח.

תרביץ / רבעון למדעי־היהדות, בעריכת פרופ׳ א״א אורבך. כרך מ״ב.

המכירה הראשית:
הוצאת „יבנה", רחוב רמב״ם 26, תל־אביב

מחבר מחפש דרך להוצאת כתב־ידו
בעברית או בתרגום, כאן או בחו״ל
„סולז׳ניצין הישראלי"
ת.ד. 2284

קשת
רבעון לספרות, עיון ובקורת
חוברת סב (חורף 1974)
אל שורשי הדברים
סימפוזיון בעקבות המלחמה — בהשתתפות א. אמיר, ס. יזהר, ג. וילר, ש. שפרה, ס. עמיאל, ב.צ. אורנד, ח. גורי
סיפורת: יצחק אורן, חנה בת־שחר
שירה: אלישע פורת, י. מינסר, ב. צפר, א. ברתנא, ב. נאדל ועוד
תרגומי שירה: משל סילביה פלאת, אברנאס
סיני בימי העותומאנים — פסר אלמן / הרבולוציה של הסכסוך הארצישראלי — אהרן קליימן / יחסי ארה״ב — בריה״מ בצל התפשרה — אריה יודפת / בין עמוס עוז למ.י. ברדיצ׳בסקי ויעקב שטיינברג — ויקטוריה גרוס.
מחיר החוברת: 8 ל״י, חתימה לשנה (עד להודעה חדשה): 24 ל״י
„קשת", רח׳ ביאליק 9, טל. 53040, ת״א

ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לחינוך ותרבות בגולה
הופיע!
„אורות" טו —
הספרות העברית
במלאת לישראל כ״ה שנה
טקסט עברי כנגד טקסט אנגלי
הפצה: אורות ת.ד. 92 ירושלים

מעולם הספרות והאמנות

יומניו של יורגוס ספריס

של המשורר הגדול יורגוס ספריס (ספרי שיריו בתרגום הלקין יצא לאחרונה בספריה) עדיין מכילה צלה על יוון. שאיר אחריו יומנים רבים ורשימות, שבוודאי יראו אור מן הימים. רשימות אלו עוסקות בחיים הפוליטיים והאישיים כי אלה מסמכים בעלי ערך מכריע יוון הן מן הבחינה הפוליטית צורך הבנת שיריו. לאחרונה אור ביוון המחברת „ימים של 1951" (הוצ׳ איקארוס, אתונה). מחברת זו הוכנה לדפוס על־ידי אפאריס עצמו בינואר 1967 באפריל אירעה ההפיכה ביוון לא נתפרסם. אלה הם יומנים אישיים, ואף־על־פי־כן יש בהם פוליטית חריפה. ברשימות יש לו מוצאים הערות ספרותיות, על אור ועל מקום, קטעי הרהורים על החיים ועל אי.

נובמבר 1947: „לא יאומן כמה הם דימויי הספינה שעולים בבית־חולים. אותו מזון, המוזר, הצבאי כמעט של ה... אנשים שעינך תופסת כמו חולים במחלת הים, ובהרגשה שברגע שאתה בפנים לא תצא לעולם, אלא בסוף באיזה גמלי."

מאי 1946: (בתקופת ביקורו של המשורר הצרפתי פול אלואר ב־): „ולפתע אלואר כאן, ממש מופיעות, ניגש אליבו לשאול יש כאן איזה מושב או איזה. אני מביא לו כסא. הגברת ס. אותי מציב את הכסא: „הוי, אל נא תקח מאתנו את כאילו העליתי בדעתי הביתה. הרי הם יסחטו את כסחוט את הלימון. הוא תור־בה. עייף. עייף. הוא הביט בכוכבים בעיניים עייפות. חמש מסיבות הערב, לחש, אין לי עוד כוח. אמרתי לו: אינני יודע איך אתה יכול לסבול את החיים שאתה חי. בצחוק התגובה הספרותית של המרי נגד הנאצים היה סירובה לשנוא. כלום הבין אלואר כיצד נעשה חלק מן המיכניזם של השנאה ביוון זו.

יורגוס ספריס

2 באוקטובר 1946: „כשהיא עוזבת את נמל פיראוס בדרכה לפורוס, מסתמנת אניה בתרטומה למצולות, ומדומה נישא באוויר כמובלת על־ידה."

על קאואפיס 1946—1947: „הדברים על הסטיות המיניות של ק׳: כך גם אירע לבודלאר בתחילה היה אלילם של הסוטים, אפרודיסיה שחורה, סאפפיזם, סאדיזם, היעודר־התה אמה. לבסוף, הכל שקע בתחתיות התרמיל. מי עוד חושב כך כיום על בודלאר?"

תור הזהב של הצילום

עלה היטלר לשלטון גלתה סוציאליסטית צעירה ושמה ג׳יזלה פרוינד מולדתה ומצאה מקלט בצרפת. כאן התפרנסה מצילום דיוקנאות. הנציחה בין השאר את ידי הסופרים ג׳יימס ג׳ויס, אנדרה ז׳יד, סן־ג׳ון פארס ואחרים. שנים עברו, ופרוינד התפרסמה מאד בדיוקנאות. עכשיו חזרה אל ההמצאה. המדינה רכשה את ההמצאה ופרסמה אותה בציבור ב־1839. צלמי הדיוקנאות הראשונים היו אמנים ציירים שהותירו אחריהם דיוקנאות נהדרים של אישים כבודלאר, דלקרואה וגוסטאב דורה. ואולם התקופה התעשייתית מסרה את אמנות הצילום בידי ההמון שביקש להנציח את עצמו. היה זה תור הזהב של הצילום. סדנאות צילום רבות נפתחו בפאריס ובערי השדה וגרפו הון. כיום הצילום הוא נחלת הכלל, אך נדירים הם האמנים האמיתיים באמנות זו, שהכל שולחים בה ידם. אומרת ג׳יזלה פרוינד: לא די להצביע על העולם, יש לסייע בגילויו, ולשם כך אין די באביזרים ובכלים. יצירה אמיתית היא עדות.

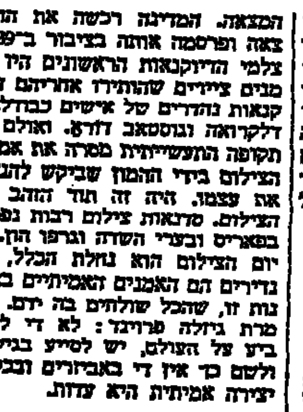
גיזלה פרוינד

עה — הסוציולוגיה — ובספרה „צילום וחברה" (הוצ׳ „לה סאיי") מיישמת אותו על הצילום. כשזה ביתוח של אמנות בת 130 היא עומדת על כך שהתצלום ב בחיינו ובפעילויותינו היומיומית בהיותו אמצעי קשר, אמצעי רת העולם, ובכך, שהוא בעת נה אחת בעל ערך תרבותי ד־פורמטיבי, כתוב, מעוות את פני יאות ומספק פרשנות מוטעית. לדות הצילום מתחילות בסביבות ן שפל הנהר סאן בצרפת ב־ כשבעיר בן טובים בשם ניספור ס ביקש לצאת משיגרת חייו ד־יא תהליך המשפר את הרפרודוקציה הליתוגראפית. נייפס נהרס ידי המצאתו ובתו חסר כל. דאגאר הוא שהשלים את ה־

הרומן המסורתי פורח

דומה כי הצרפתים הם שזיכו את הסופרת האנגליה איריס מרדוק בהצלחה ספרותית. הכל כך למה? משום שהאכזיסטנציאליזם נוסח סארטר הוא ששימש לה קרש־קפיצה בפועלה הספרותי ובשעה שאנגלים רבים מתייחסים אליה אם לא בספקנות, הרי בסלחנות, מפליגים הצרפתים בשבחיה. מעניין לקרוא מה שהם כותבים עליה: מות הצד־ראה מכריזים כי הרומן מת. ואולם הרומן פורח. הרומן המסורתי, זה של סביבה ודמויות, של פסיכולוגיה והרפתקאות. מאז „רובינזון" „אייבנהו" ו„אנקת גבהים" ועד ל„פורסייט" הרומן הוא מוצר אנגלי מיוחד, בדומה לריבת התפוזים האנגלית ולסוויטר האנגלי... יהיו אשר יהיו אוטפי הכדור בה של גרהם גרין, לורנס דארל ואיריס מרדוק — השילוש הגדול של הרומן האנגלי — סופרים אלה מתייחסים אל תנוך המצוי בין הדימיון למציאות, המבהיק והפתאומי.

לפי תפיסתם של הצרפתים אין הרומנים הפילוסופיים מאד של הגברת מרדוק פילוסופיים כלל: „אין דבר פחות פילוסופי מן הרומנים שלה. הרי זו אגתה כריסטי של האכזיסטנציאליזם, הכותבת את סיפוריה על־פי המרשם של המלודרמה הישנה ומעניקה להם שמות בסגנונה של דפנה די מוריה. בצרפת רואים במרדוק את אנגליה מאד ו„סופרת נהדרת, המצליחה יותר מסארטר להחיות את הפאראדוקס האכזיסטנציאלי הטראגי ברומן אמיתי".

איריס מרדוק

היומן והזמן

קלוד מוריאק (בנו של הסופר הצרפתי המהולל פרנסואה מוריאק) שייך לאותו גזע של כותבי יומן אובססיביים, ולפיכך היומן האישי שלו „הזמן הנייח" (הוצ׳ „גראסה") אינו רק קובץ אנקדוטות ורישומי דמויות מפורסמות, כי אם הכרח חיוני, אמצעי להגנתו של „אני" פגיע נגד התפוררותו בזמן. כבאור ספרותי נולד היומן האישי בסוף המאה ה־19, כאשר התפתחות התעשייתית והתמורות הדמוגראפיות נטעו בקרב תחושה של ארעיות וחולפות. קלוד מוריאק הולך בעקבות בנז׳מן קונסטאן ואלפרד דה ויני, ואולם אצלו בנוסף על מצוקת ההתפוררות בתוך הזמן, המשותפת לכל כותבי היומנים, באה מצוקה היותו בן לאב מפורסם. היומן הוא עדות לחיפוש טורד אחר עצמו, תוך נסיון נואש לענות על השאלה כיצד יבסס את זהותו שלו נוכח אישיות האב ותהילתו. ביומנו של מוריאק חידוש: אין הוא מפרסם את היומן על־פי סדר כרונולוגי, אלא „זמני" מתמאסר. הוא מקבץ יחדיו שורות שנכתבו במרווחי זמן אך מתייחסים לאותו אדם, לאותו נוף, לאותו מקום. כן הוא מקבץ יחדיו דפים שנכתבו באותו יום של אותו החודש במרחק 20, 30 או 40 שנה.

מעשה זה מאפשר לו לחוש עצמו בן דור לכל אותם הרגעים של קיומו ולהקפיא סביבו את הזמן תוך הסתכלות כוללת. הנה כי כן, החורם דם חדש לז׳אנר ספרותי שלא התפתח מאז נולד באמצעים שאולים מגיוים, מן הרומן החדש ומן הקולנוע, כדי ליצור שיטה חדשה של כיבוש האני האובד בתוך הזמן.

קלוד מוריאק

ועד חדש למרכז פא״ן

למרכז פא״ן בישראל נבחר ועד חדש בהרכב הבא: ישראל אפרת (נשיא), ש. שלום (סגן נשיא), חיים תורן (מזכיר כבוד), עוריאל אופמני, ק״א ברתיני, א״ב יפה, מוסתפה מוראר, ב״י מיכלי, אברהם סוצקבר.

תקוות הבאר החתומה

(סוף מעמוד 20)

אלא נבון הוא לראותה כבלוי שאין לו תחליף בחיי הרוח של האדם — בתנאי שמכירה היא את מקומה ואת מגבלותיה. בכך ניתן לתלות את חלקיותה של הבקורת המעדיכה את המיסטיקה בתוך עמדה רוחנית שיש לה השלכות על המרקסיס האנגש׳, על חיי בני אדם בצוותא בעולם היסטורי־כלכלי. נאמן לעקרונותיו, אין שרפשטיין מקבל את המיסטיקה כמופע תרבותי מיוחד לזמנו ולמקומו. כותרת הספר מלמדת על כיוונו: מתפתח הוא לעסוק בחוויה המיסטית לגופה, בזוית מבט של חיי רוח ונפש אנושיים־אוניברסליים, ולאבחן את ריבוי־פניה תוך מיון מאוחד בקפיצה נחשונית גדולה, מעבר לזמן ולמקום, מעבר להיסטוריה. בתור שכזה, הספר הוא מאגר גדול של דעת סדורה; צורה זו של דיון ועיון יש לה כמובן יסודות מוסריים איתנים. יש יתרון תיאורטי ומוסרי ברור להנחה בדבר המצע האנושי המשותף לכל האדם, הנוה שרות באורה של המניעים עולה ממנה. השאלה היא אם תצמית הדיון לדוגמות שאין קורא רגיל יכול לשייכן להקשר היסטורי, האם היעדר כל הקשר חברתי והיסטורי במהלך הדיון במיניה של המיסטיקה, אינו מסיח את הדעת מזיקות מעניינות ביותר של המיסטיקה עם תופעות של המהפכות ולאומנות, הרוחות במערב. מיקוד הדיון במיסטיקה מרחות גורם שהקורא, ואפילו הוא משכיל, יכול להתבקש להתייחס אל המיסטיקה כאל מופע של חיי־רוח, בלי להיזקק כלל לבקורת העומדת על שיקול־דעת היסטורי ועל אפשרות של הפקת לקחים. בסופו של דבר, הרי כאן דיבה על עקרונות יסוד של פילוסופית־חרכות, שהוא תחום ידוע לנבאי בשל עמימותו ולשונו המהלכת בגדולות; אפשר שכדאי לחזור עליו ולראות את הספר כצורתו: עשוי בטכניקה של מיון אוניברסלי, מנותק בכוונה תחילה מכל בחינה היסטורית, כתוב בחן, בעירנות ובזהירות; מצומצם בגבולות המיוחדת התיאוריה של מחבר, ודווקא בשל כך — מלא גלויי הארה הכוונות עיונות באשר לבני אדם, וקוחזיהם והתלבטותם המצמיקה במקצת בתוך הבאר החתומה שהיא חייהם.

שאלות שלא הולידו

(סוף מעמוד 20)

ראשית, אולי, מאותם טעמים רומנטיים: עובדי אדמה, איכרים פשוטים, אנשי עבודה תמימים בקשריהם האלמנטריים, הפרימיטיביים ועם זה היוצריים, הספונטניים, שהציוויליזציה עוד לא פגמה בהם, ובקרבתם הבלתי־אמצעית ליסודות הטבע מזה, ולדמות „האדם הטבעי" מזה; ויש כנראה קו אחד בתחושה העמוקה שהיא הילד את שורשיו הבלתי אמצעית של האיכר והאקראיני ובשורשיו הראשוניים של הפלח הערבי. אבל גם הטעמים המשקיים, ואפילו הקאפיטליסטיים, לא נעלמו: שפע כוח עבודה מיומן, הנאמר גלויות, המקבל ברוח הנכנע הן לרכות השכר המרוסנת הן למבנה הגזענות הרבוע צייות, העמד באלימותו המעמידה הכוונית האידיאולוגית. ועוד הדי כמובן גם טעמים פוליטיים, שככל שייטב לערבים עמנו כן תפות התנגדותם לנו; וכי בהעלאת רמת־חייהם ובהופש הכבע ההודי היהודי יעוצב ההארמוניה המבוקשת ושיתוף הפעולה הקונסטרוקטיבי; וכי היהודים והערבים הם שכנים שנדונו לחיות יחד, וכל מחיצה נוספת שתסולק תיטיב ותוסיף והתפסק במעגלים מתחום החיים אל תחום חיים. אבל תנאי ראשון לכל אלה הוא ההודאה כי הם ישנם, כי אין כאן אדמה ריקה, כי האדמה שהם יושבים עליה שלהם היא, ובזכות ובדין, ושנכפרים חלים בכל שיהיו תקנים ונמכרים כפי שהם — הם הם השאנו צריך לחיות (הם העם, האיכרים עובדי האדמה, ולא הפירוניים, האפנדים, הקומקלקלים, הנוללים בלבנטיניזציה הספסרות), ושעובדות אלה יוצרות מצד אחד בעיה נראה בשבילנו כמעט ללא מוצא; אבל עובדות אלה עצמן יוצרות גם סיכוי למוצא שאין אולי יפה ואנושי ממנו: האדמה הוא לעובדיה, ועובדיה הנאמנים יהיו למשפחה אחת, ושאם לא יפריעו לתהליך הטבעי — לא יהיה כאן עימות בין מתחרים על הבעלות של הקרקע, אלא כמין קבלת פנים בין שותפים לעניין אחד, שלכל אחד מן הצדדים תצמח טובת הנאה ממציאותו של השני עימו; מלבד שענות עבודת האדמה יהא בה כדי לרכך גינונים מלאכותיים של דיעות קדומות. אדזה, לא, מכל לבבו. אלא מתוך ותמורם הצדדים ומתוך התפשרות. עד שכל אחד מן הצדדים ימצא את מקומו בלי לרשת מקומו של זולתו, זה תורם ממה שיש לו וזה תורם ממה שיש לו.

ודאי שכל זה נשמע אוטופי מדי ולא לזמננו ולא אצלנו ואולי גם לא לשום מקום בשום זמן, כאילו אין זה מטבע האדם, וטבע האדם הוא רק הכל לי ואני הכל; ובוודאי שאין בכתבי שום משנה סדורה המשיבה היטב על כל השאלות, ולא הכל פשוט ולא הכל נהיר גם למחבר, כשם שלא הכל נטול מיסטיקה של אמונת־הימים וכאילו מתעלם ממצוקות יום־יום ומן הסמכר הזה שבגבול — אבל כדי להוסיף קושי ולהכביד מצוקה לא רק המציאות שבחוץ היא רבת סתירות, הפכפכה ומוקנית — אלא גם הוא עצמו, מציע הרעיונות האלה, אינו שלם בנפשו תמיד, וניקלע מיוסר בין ספקות והפיכים כנורים, מהם המוטבעים בחינוכו, מהם המורגשים על ידי יריביו מהם הנשאבים מחלומות בלהה, ומהם מחזונות הימים שיבואו. שהרי משה סמילנסקי היה אחד מקוני הקרקעות הגדולים מידי הערבים, וגם תמצא בכתביו לא מעט ביטויים שאינם אפילו פליטות־עט, מעין „שחות מעובדים בידי נכריים", או „אדמתנו שזרים יושבים עליה", וכמובן „הקרקעות הצריכות גאולה", וכיוצא באלה לרוב; כשם שבמעשיו הם צא אותו לא רק מיישב יהודים על קרקע ערבית, אלא גם יוצא בבשק בידיו כנגד תנועות לאומניות ערביות, ומעמיד בנוקשות צד הפטריוטיות שלו כנגד צד הפטריוטיות שלהם — זה מכאן; ומכאן היה משה סמילנסקי מראשי העומדים כנגד התביעה לעבודה עברית בלעדית; לא רק מטעמים משקיים בעל־בתיים, אלא גם כדי למנוע הפרדה בין השכנים ולא להכביד חלוקה כפויה בין עובד לעובד ובין איכר לאיכר, ולנצור מגע־יחוד עודה ושיתוף. ניגודים כאלה וכפילות יחס כזו דוחפתו לעתים למין דיאלקטיקה כדי ליישר את הסתירות, ולעתים הניעתו להתעלם כתריצותם על־ידי אוטופיות מסויאות, אבל תמיד חזר אל האידיאה המרכזית על „משפחת האדמה": הישוב היהודי חייב להתפשט, אבל אסור לו לנשל; הישוב חייב להיות עצמאי אבל לא לדכא עצמאות שכנו; חייב לקיים ולטפח סימני לאומיותו, אבל בלי להכחיד סימני לאומיות זולתו; ושאר מיני משאלות יפות וציפיות נרגשות — שבעיקרן עד היום הן כולן בעיות יסוד שלא נמצא להן פתרון.

ואילו בחיי יום־יום המגע העיקרי בין היהודי והערבי יהיה בין אנשים עובדים. וככל שיהיה זה מגע טבעי יותר, חפשי יותר, וקשור יותר בעבודת האדמה דווקא — כן יירבו הסיכויים, המעשיים ולא התיאורטיים, לפתרונות טובים וחכמים יותר מכל חכמת המתכננים. הירוה בלבו דמות של מה שקרא בשם „הפועל הטבעי", שהיתה הולמת כלשהו את הפועל הערבי אבל רחוקה למדי מן הפועל היהודי המצוי. דווקא „פועל טבעי" זה היה החומר הנכסף להקמת „משפחת האדמה" האידיאלית. כיצד נראה ה„פועל הטבעי" הזה? קודם כל אין הוא אותו „הפרולטאריון" שכל שרק שתי ידיו להשכירן — אלא הוא כמין איכר זעיר, שבעבודת החוץ שלו הוא מסייע להקמת משקו העצמי, ושהוא ומשפחתו טורחים תמיד בשקידה על העבודה בבית (בעונות הבוערות מתגייסים כולם לעבודת הגן) — משהו אולי מעין מה שראה באוקראינה או בין הפלחים בארץ, אבל משהו שעיקר הוויבו שבו הוכה ביסוד מושבים רבים ובכמה קבוצות; זה אדם שקודם־כל הוא אוהב־אדמה ושייך בשרשיו לעבודות, שמקים לו משק מעורב אינטנסיבי, שמתמהה להוציא רוב תוצרת ממיעוט קרקע, שתורם ממקצועיות גם למקום, עבודתו כשכיר, ושבינו ובין בעל־הבית, הפרדסן או הכורם, אין רק יחסי־יצור מנוכרים, אלא גם מערך זיקות אנושיות משותפות וענין בקידמה משקית, ציבורית כשם שגם תרבותית ונפשית. הרי זה פועל בעל־הכרה בלי שיהיה משועבד לדוקטרינות „מצוצות מספרים", אדם פטור מהשתייכות ל„מלחמת־מעמדות" ולשום „איזמים" שהם, המיובאים מבחוץ כדי להפיץ „איבה מלאכותית", כשביתות וסיסמאות־סרק בין העובד המעביד, ובקצרה לא אותו אברך „גלותי" משנו־פישיק או מאישישוקי, ה„מסטקס פראזות" חבטות מתורות הלרשות, ושאין לו שורש חי באדמה הזאת. שנואי נפשו היו טיפוסים „חולניים" אלה — אף כי לא פחות מאוסים מבעלי־הבתים המנצלים ורודפי הבצע, בעלי האידיאולוגיה של „האורתודוכסיה השחורה", שכינויים אותר בפיו „ספקולנטים", שהיא תכלית התועבה. הוא רואה לפניו „אינטרנציונל" של עובדי אדמה, מעבר למחיצות גזע, דת, לאום, השקפת עולם, עושר או נכסים ומאמין לא רק באפשרות לקיים אוטופיה כזו אלא שהיא היא דווקא הנראית בעיניו כמצב הטבעי, שאם רק לא יקולקל ע״י קוצר־דעת וסכסוכי סרק — תוכל לקום ולהתקיים להנאת הכל.

צריך היה אדם לאומץ לא מעט לומר ברבים דברים כאלה. ורק משום שהיה ידוע כאיש־מעשה לא הלעיגו על חלומותיו, ומצד שני, רק משום שהיה סופר לא תבעו ממנו ראיות ריאליות. אבל גם כך היה מתלקח סביבו פולמוס, לא רק על ענייני השעה קצרי־הטווח אלא בעיקר על העזו לומר דברים מפורשים על אחדות קיום־היחד של שנים. מין דיבור שאינו שוביניסטי ושאינו מסית לקנאות, שאינו „תמיד אנחנו", ו„רק אנחנו", או „אחה כתרגנו", וכל כיוצא באלה — אלא דיבור שהעז והרים מבט אל מעבר למחיצות כה מקודשות וכה נוחות להתלקחות; לראות בזכותן של שתי תנועות לאומיות עירנות ומכוונות זו כנגד זו, בשיא ימי קנאותן ובתוך תקופת התהוותן, עם כל קוצר־הרוח וההשתלהבות הקלה של דעת־קהל מודאגת, מפוחדת או מבולבלת — צריך היה אומץ־לב לומר בקול ובבהירות שאין בה ספק את הדברים שהאמין בהם. גם כשהוא בודד במערכה. אבל אומץ לא פחות דרוש לאדם כדי לשנות דיעותיו, לסגת מדברים שאמר ולהודות בשגיאות. אומץ שלא להתקדש בתורה אחת, ובעיקר לא במפלגה אחת כלשהי. אומץ להסתמך רק על שיקולי דעתו שלו ובעיקר על שיקולי ליבו. כי בין כל החכמות שישנן יש עוד חכמה שאין לה תואר אחר אלא: „חכמת הלב". למקום שליבו לא הלך לא הלכה מחשבתו. ולמקום שמחשבתו הלכה ליבו הינחה אותה. לב למוד יסורים היה ליבו, מה לא עבר עליו, מצולק יסורים ומכה אחר מכה היתה בו — אבל תמיד היה הלב הזה מבוהו אדם.

וכשאדם בא לשמוע היום קול מלפני ששים שנה מדבר על נושא שהיה אז חדש, כמעט ללא נסיון ובודאי ללא דוגמא — ניראה תמוה שעדיין הנושא הזה בעיצומו גם לאחר התנסות ממושכת, ועקובה דם ומלחמות, ונסיונות חוזרים למצוא תשובה מספקת ועדיין נשמעים הדברים הבהירים שנאמרו או כאילו הם מחודשים הזים הלא הולדה כמעט, ועונים ישר לעניין העיקרי שלפנינו: „אין ניגוד טבעי הכרחי — כתב אז משה סמילנסקי — בין היהודים והערבים ולא בין התקוה הלאומית הערבית ובין התקוה הלאומית העברית" — „אין — מפני שארץ תקוותנו היא רק פינה אחת בתוך הארצות הגדולות והרחבות, שכמותו של העם הערבי מכריעה בהן; אין — מפני שהפרספקטיבה שלנו אינה פוליטית־מדינית, כי אם כלכלית ותרבותית. א ו ט ו נ ו מ י ה ב כ ו ב ן ה כ ל כ ל י ו ה ק ו ל ט ו ר י — זהו האידיאל המכסימלי שלנו".

פסק אז התלמיד של אחד־העם, ב־1914, שלושים וארבע שנים ושתי מלחמות־עולם לפני הקמת המסגרת הפוליטית־מדינית של מדינת ישראל. אבל המסקנות מביתותו שהיזהר על העצמאות המדינית לצורך חיי היחד הין: חובת ההתקרבות — חובה על היהודים להתקרב וללמוד את תרבות הערבים, להתקרב ולהכיר את תנועותיהם הלאומיות, להתקרב ולהדור ולהשתתף במוסדות השלטון המקומי. אבל יותר מכל מרשימים את קורא הדברים ההם היום — חמשת הדיברות, שהציג כמין חמישה איסורים מפורשים לישוב הצעיר: 1) שאסור לנו לקנות קרקעות שהאפנדים גוזלים לעינינו מאת הפלחים; 2) שאסור לנו לקנות את הכפרים ואת בתי העלמין, אפילו ניכללו אלה בתחומי הקנייה; 3) שאסור לקחת מן הפלחים את הכל וחובה להשאיר בידיהם שליש מן הקרקעות שניקנו, וחובה נוספת ללמדם להוציא ממה שנשאר בידם, בדרך ראציונאלית את מחייתם; 4) ושצריך להשתדל שכל העבודה בקרקעות שלנו תיעשה בידי יהודים; אבל עם זאת אסור לנו ל ד ח ו ת את העברי מן העבודה: „אסור לנו לברוא במקומות אשר נישבנו מצב של מלחמה. אנו צריכים לברוא בשביל פועלינו אפשרות של ה ת ח ר ו ת ח ו פ ש י ת". ולבסוף 5) „שכנינו צריכים למצוא אצלנו יחס של צדק ויושר, עזרה והשתתפות, דלתות רופאינו, מיילדותינו, בתי מרקחתינו, וגם בתי־ספרינו צריכים להיות פתוחות לפניהם. מעשינו ירחיקונו, מעשינו יקרבונו" („מעשינו", תרע״ד).

שימו את הדברים שנאמרו בתרע״ד על גבי המעשים שנעשו עד תשל״ד — והרהרו רגע היכן קרובים או רחוקים אנו עומדים היום?

ספרים חדשים

מקור

אביבה ברושי: שירים פשוטים
שירים. הוצ׳ „זריעה", מונטיבידיאו: אורוגוואי 54 עמ׳.

אילנה אביאל: השמיכות החמות
שירים. הוצ׳ „מרלין" ליר עמ׳. 38 עמודים.

„גליונות" תרצ״ג — תשט״ו
ביבליוגראפיה ערוכה ומסודרת של כתב־העת שערך בשעתו יצחק למדן את יהושע ברזילי (פולמן). הוצ׳ המכון לחקר הספרות העברית ע״ש ר.צ. כ״ץ, אוניברסיטת ת״א, תשל״ג, 254 עמ׳.

אהרן שבתאי: קיבוץ
בסוגת פואמה ארוכה — קיבוץ, ועוד שירים בסגנון קונקרטי: רגעי מציאות לבודים בטורים קצרים. הוצ׳ הקיבוץ המאוחד. תשל״ד, 94 עמ׳.

ראובן קריץ: נפנוף של מטפחת
רומן המתאר את לבטי התבגרותם של בנות צעירים, שסיימו את שרותם בצבא, את בעיות התנוללי שלהם ואת התיירותיהם בעבודה, בחברה ובאהבה. העלילה מתרחשת בקיבוץ ותיק בעמק, בראשית שנות החמישים. הוצ׳ „פורה", 522 עמ׳, 15.80 ל״י.

מיכאל יוהר:
ארצות הברית והמזרח התיכון
מחקר המתבסס על מקורות אמריקאיים, ישראלים וערבים בנושא המדיניות האמריקאית כלפי המזה״ת בשנים 1947—1973. הוצ׳ „עם הספר" בע״מ, 374 עמ׳.

שמעון קושניר: אדם בעוצמה — פרקי עלילה בחיי יהודה אלמוג
בספר זה נגללת עלילת חייו הסוערת והרבגונית של יהודה אלמוג, האיש שהיה לאגדה בחייו — איש העליה השלישית, ממייסדי גדוד העבודה על שם יוסף טרומפלדור, מכובשי העמק וממייסדי תל־יוסף ובעיקר — מחיית של חוף ים המלח. הוצ׳ עם עובד, 218 עמ׳.

דבורה שפירא, אלבוים: אהבתי הגדולה
סיפורה של סבתא על נכדה הראשון בשיר ובפרוזה. הוצ׳ ספרים פ. ניומן, 190 עמ׳.

ד״ר הרצל פישמן: זה איכפת לי —
איכות החיים בחברה הישראלית. פרקי הספר: לחיות עם דיבוני; בקצירת הריבונות הלאומית; יעדי הציונות ונורלם; הערות על זכויותנו לא״י, לבעיית יהודים או ישראלים ולבעית הפער בישראל; כוח השפעתו של האווירה ולקחים ממלחמת יום הכיפורים. הוצ׳ כלוא בע״מ, 205 עמ׳.

אברהם שמיצור: הנדר
סיפורים מחיי יהודי פרס ועולי פרס, שהמכנה המשותף שלהם הוא הנדר, נדר הקשר לארץ הקודש. הוצ׳ ראובן מס, 334 עמ׳.

مكذا من الأصل

مكتبة الأمل

הימים הללו

....וכשנודע לי שאני אשמה גם בגשמי פסח — התפטרתי!

הדים מימי הביניים

אני מרשה לעצמי לחלוק על דברי הפרופסורים שהשתתפו בתוכנית הטלוויזיה על אורי גלר, אשר שודרה ביום ב', 1.4, ולוא רק בגלל העובדה ששעוני, אשר התקלקל עוד לפני המלחמה — והיה מונח מאז, כאשר מחוגיו מראים על שעה 8.30 — החל פתאום לפעול בצורה תקינה בזמן שידור התוכנית. מקרה? ומדוע מקרה זה לא קרה יום לפני כן?

אינני באה להגן, או ללמד סניגוריה על אורי גלר, אך ההחלטיות שבדברים הוצבי הלהבות של הפרופסורים, אשר שללו מכל וכל תופעה אשר אין להסבירן אלא כתופעות „על טבעיות" (למעשה מה זה משנה איך מכנים אותן?) בשמעה כשמוגיה וצרת־אופק. לדעתי, לא אורי גלר עמד במבחן בערב זה — אלא הקונצפציות הגישות של ציבור המלומדים, הפוחדים לחרוג מעבר למה שנלמד על־ידם עד כה וש„לא מסתדר להם" עם חוקי מדע קיימים. אין זה הוא משנה אם תופעות אלה נמצאו אצל אורי גלר, „המוסיקאי" קמצא, או אצל בחור כפרי יחפן שאינו יודע איך לנצל אותן — לעשיית רווחים — בשני המקרים יש להתייחס לפוטנציאל שבתופעה ולא לאופן הצגתה.

אורי גלר

לוא דיון כזה היה מתנהל בקרב ארגון השענים — היתה מובנת המוטיבציה שמאחורי דבריהם. אך בשומעי את הפרופסורים, בעודי מתפלת — נשמעו דבריהם כהדים מימי הביניים.

רות מרקובצקי
תל־אביב

חילול השם

אני מבקש לגולל פרשה עגומה ומצערת שהתחוללה בבית הכנסת „תפארת־צבי", רח' שנקין פינת רח' מודיעין — גבעתיים, ביום ערב שבת ו' בניסן תשל"ד (29.3.74). בעת תפילת קבלת־שבת, התפרץ „אברך־משי" שחצן, חוצפן, רברבן, חילל את שם השם בשבת קודש ובמקום הקודש לתפילה, התגרה והטריד ציבור חרדי, בתביעה לתרומות כסף לאלתר. בדורשו במפגיע הצהרות של התורמים על סכומי הכסף בשביל ישיבה, דווקא בשבת קודש.

ציבור המתפללים נחרד, מחמת קדושת השבת, ואילו אותו בחור (שאת שמו איני יודע לצערי) ביזה את השם בהתנהגותו המחפירה והמבישה.

חלק מקהל המתפללים נאלץ לעזוב את בית הכנסת, בטרם הסתיימה התפילה, בשל התנהגותו של אותו אברך־ישיבה מגונה.

משרד הדתות יוקיע תופעות המבזות מקום קדוש בפרהסיה. מן הראוי שאותו „אברך־משי" יגונה על התנהגותו, יקבל נזיפה חמורה מטעם משרד הדתות, כדי שמקרים כגון אלה לא יישנו.

רמת־גן — יוסף גולדמן

מחאה ממוסדת

במאמרו „המהפכות כממסד" (28.3) דורש דן מרגלית שהמחאה תתמסד, תהפוך לחלק מהמערכת הפוליטית שלנו; הוא לא היחיד המצפה לזה. אבל המציאות היא שאין כוונה ליצור מפלגה חדשה — כאלה יש לנו די והותר.

המחאה איננה רק נגד המחדל, אלא נגד השיטה הפוליטית השוררת בארץ מזה שנים רבות: נגד ועדות המנויים. בעד קבלת אחריות ציבורית של בעלי תפקידים, בעד שינוי שיטת הבחירות ועוד. אין לצפות מ„קבוצות מחאה" אלה שיהפכו לחלק ממה שהם שוללים ומגנים. כתוצאה מכך, אין לדרוש שיפרשו את עמדותיהם בנושאים החברתיים והכלכליים שאינם נוגעים לעצם שינוי אופי המשטר.

ירושלים — דן בינורי

דן מרגלית מעיר: כל זה נכון, אך מאמרי נכתב לאחר שיותר מאשר קבוצת־מחאה אחת הודיעה שהפכה לתנועה ציבורית, וכנראה יש מקום להציג לה שאלות נוספות.

מכתבים למערכת הארץ

הפרס לא הוענק

ועדת השופטים של פרס ישראל לספורט, המוענק השנה בפעם הראשונה, גרמה לי צער רב. השופטים לא היו ניטרליים כלפי, רובם מעובדי משרד החינוך והתרבות האחד מהם הינו ידיד־נפש של מקבל הפרס, יהושע אלוף, שאף הוא מעובדי משרד החינוך והתרבות.

אני קשור בקשר אמיץ עם הספורט העברי בארצנו זה 63 שנים (מאז 1911!), פעלתי ועסקתי בטיפוח הספורט שלנו זה 54 שנים. הגשתי לועדת השופטים רשימה של פעולות שיזמתי וביצעתי כל השנים האלה — בהתנדבות ללא שכר כל שהוא.

יזמתי את רעיון „המכביה" ונאבקתי במשך 12 שנים רצופות במתנגדים ובמכשולים הרבים שעמדו בדרכי מבפנים ומבחוץ, עד היותו למפעל לאומי יהודי נכבד לכל עם ישראל.

הייתי היוזם של ההתאחדות הא"י לכדורגל, ההתאחדות לספורט, איגודן וסיפוחן למוסדות הספורט הבין־לאומיים ופתחתי את השער אל הספורט הבין־לאומי בפני ספורטאי א"י, עוד בימי השלטון הצרין של ממשלת המנדט הבריטי.

י. יקותיאלי

הייתי היוזם לבואה של קבוצת „הכוח" וינה המהוללת לשני ביקורים בא"י (1924, 1925) אשר נתנו דחיפה ותנופה לכדורגל בארצנו. הייתי הראשון לקשירת קשרי ספורט עם ספורטאי מצרים ולבנון, והבאתי את „מכבי־חשמונאי" (בשנת 1927) למשחקים במצרים, וקבוצות מצריות למשחקים בא"י.

יזמתי וגרמתי ליסוד הועד האולימפי בא"י. חיברתי את תקנותיו והכנסתי בו סעיף המזכה את הספורטאים היהודים לייצג את הבית הלאומי העברי בא"י במשחקים האולימפיים וגרמתי (לאחר מאבק קשה) לסיפוחו לועד האולימפי הבין־לאומי. הצלחתי לארגן משלחת ספורטאים (מכבי) במשחקי עמי אסיה המערבית (1934) בניו־דלהי (הודו) ומשלחת ספורטאיות מכביות למשחקי הספורט הבין־לאומיים לנשים (1934) בלונדון.

לאחר מרים ממושך עם פרופ' כנהדי (מהועד האולימפי הבין־לאומי והפדרציה של משחקי עמי אסיה), הצלחתי להשיג את סיפוח הועד האולימפי בישראל לפדרציה הזו (הלסינקי 1952). ועוד פעולות רבות אחרות שפרטתי ברשימה ארוכה הגשתי בצירוף למסמכים ותעודות לועדת השופטים כהוכחה על פעילות המצטיינת ביותר שנעשתה על־ידי במשך 54 שנים, ואל כל זה הוספתי מכתבי המלצה חמים מכל מוסדות הספורט שבארצנו. ולמרות הכל הוענק הפרס לזולתי.

נס־ציונה — יוסף יקותיאלי

נסיון מרתק

קולנוע

מאת יוסף שריק

(„היער הקסום", סרט ישראלי חדש, עם פסלוני קרמיקה פרסיים עתיקים — מלפני 2500 שנה — שהופחה בהם „רוח חיים". הסרט הוזמן על־ידי הנהלת פסטיבל ברלין).

מהי המציאות? האם היא סרט עם פיסלוני קרמיקה, מבוסס על משלי איזופוס? האם היא מחומר מודרני, צבעוני, שנכתב בשאר־רוח על־ידי התעשיין הקנאי ובעל הגלריה בישראל מר סאם דוביניר? האם היא „סרט לכל המשפחה" (כפי שמבטיח לנו המפיק), שייהנו ממנו הילדים הרבה יותר מן המבוגרים, אם כי הוא מכיל 16 פזמונים, רובם מכוונים נגד הממסד? או שמא אין זה אלא סרט נסיוני מזור עם פס־קול לידי, עם פסלוני קרמיקה ברוסקים, שהופח בהם „רוח חיים" על־ידי הנבאי שלמה סוריאנו, טוביה קרסק ועם קומץ זמרים ישראליים מתונגים ונלהבים?

התשובה על כל השאלות הללו תלויה אך ורק בך: בנסיונך, ברקע התרבותי שלך, במצב רוחך בעת ההקרנה. אם נשאר בך שמץ מאותו דמיון ילדותי, „אגדותי" — אין ספק שימצאו חן בעיניך שלוש הדמויות העיקריות: התיש הפסימיסט, שנהפך לאופטימיסט ביער הקסום; „נסיך השעשועים", שאינו אלא איל... והעז! אם כבר הספקת ליהפך לציניקן — או אז תמשיך בכתפיך ותמלמל משהו כגון „חבל על הזמן הכספי"; אם נוטה אתה למיסטיקה מן הסתם לא תסתיר התלהבותך מהפסלונים הזוכמים, שהופח בהם רוח חיים לנגד עיניך ממש — אחרי 2500 שנה!

אסכולה אמנותית מלהיבה

לדברי סאם דוביניר, מייצגים 80 הפסלונים ה„משתתפים" בסרטו זה, אסכולה אמנותית מלהיבה, שפרוזה בקיסורות של סירוס הגדול, אשר שחרר את יהדות גלות בבל, של דריווש, אשר עודד בניינו מחדש של בית־המקדש ושל אחשורוש אשר נשא לאשה את אסתר ומינה את דודה מרדכי ל„ראש ממשלתו".

סאם דוביניר, בהשראת קשרים קדומים אלה בין פרס לבין בני־ישראל, נסע לאיראן — שם גילה אלפי פסלונים קטנים ומפוארים אלה. הוא התרשם מן האספקטים האסתטיים שלהם כפי שהתרשם מאד מן הערך האמנותי, ההדי והארכיאולוגי שלהם, שלא הוכר כיאות על־ידי מומחים (לאמיתו של דבר, הפסלונים נחשפו רק בין השנים 1950 — 1960. הפרסים הקדמונים הטמינו אותם בתוך הקברים או במערות מידם המדינית של אנשי אלכסנדר הגדול, אשר כבשו והרסו את פרספוליס).

העז, התיש האופטימיסט ונסיך השעשועים — האיל

מר דוביניר כותב ספר על פסלונים אלה (בו הוא מספר, בפתיחות, על התצוגה שערך השאה הפרסי והצילומים שביצע). הוא גילה כי דמויות האדם ובעלי־החיים הקטנים הללו מסוגלים לשנות את הבעותיהם וכי לכל אחד מהם (בגלל היותו חלול) יש אפילו צליל „אישי" ואפשר ל„התניעו" ול„הרקידו"... (האיזו אמנות מסוגלת לעשות זאת — אם לא אמנות הסרט, בצורת המצלמה?).

בקראו שוב את משלי איזופוס (אשר מן הסתם היה מוכר על־ידי הפרסים הקדמונים, שהרי האי סאמוס — מקום הולדתו של הממשל־משלים — היה חלק מן הקיסרות שלהם), נדמה היה לו כי פיסלונים אלה יכולים לשמש אילוסטרציה תלת־ממדית נפלאה למשלים.

אחרי הכנות שנמשכו שנים אחדות — חלפו עוד שנתיים עד אשר סאם דוביניר השלים את הסרט.

לא חשוב, אפוא, מה תהיה דעתכם על „היער הקסום". אך אם סרט אמנותי מירושו תתירה לביטוי־חדש, הרי לפניכם סרט המייצג את המיטב מבחינה זו: המדבר אלינו בלשון לירית, שנגנה ועם הרבה הרבה דמיון.

הארץ ממליץ

● קולנוע

תל־אביב: הרי המוזהם חוזר (אסתר), שלושה טובים ואחד נוכל (אלנבי), קח את הכסף וברח (אור־דן), פיט וטילי (גת), חייה ותן למות (אופיר), השגעון המקסים (דקל), כך היינו (מוגרבי), אורות הכרך (לימור), חכם גמליאל (סטודיו), אהבת החיים (פאר), הבלונדיני המפוזר (פריז), אין עשן ללא אש (צפון), הדולר ומה (תכלת), רבי יעקב (תל־אביב).

ירושלים: אין עשן ללא אש (אורגיל), רבי יעקב (אדיון), הדרך (אורנע) אורות הכרך (ארנון) קברט (ירושלים), חכם גמליאל (חן), חלף עם הרוח (סמדר), נשיא על הכוונת (רון).

חיפה: איזה מין עזרת (אורה), נשיא על הכוונת (אורלי), סקופיד (חן), בתו של ריאן (מדיה), רבי יעקב (עצמון), לילה באופרה (עממי), פיט וטילי (פאר).

● טלוויזיה

דירה לשנים (הערב, שעה 21.55) סרט קולנוע על סוטר צעיר, בעל דעות מישנות, הנאלץ להתחלק בדירה עם רופאה צעירה, המשתייכת לתנועה לשחרור האשה. עם ברברה עדן, דיוויד הרטמן, ביואנה ארלי וג'ולי נימר.

בידור חו"ל (שבת, שעה 18.45) התוכנית תארח את הזמרת האנגליה כרי הפקין, שכבשה את מצעדי הפזמונים לפני שלוש שנים בשירה „אלה היו הימים".

● רדיו

קונצרט ליל־החג (הערב, רשת א', שעה 21.05). התוכנית תיוחד ליצירות מאת איגור סטרבינסקי.

עם מלחין אחד (הערב, גלי צה"ל, שעה 21.05). דרכו המוסיקלית של הזמר המלחין האמריקאי בוב דילן.

בשירי דוריהאל כאיימי (מחר רשת ב', שעה 11.05) במסגרת מועדון הזמר תוכלו להאזין לשיריו של המשורר הברזילאי הנודע, בביצוע מיכל טל, גיצה סאול, הדודאים, מיתר כמפי, המזרת האוביליאנית אבה בריוה.

פרטים על מופעי בידור וקונצרטים — במדריך „הארץ" לבידור במוסף השבועי.

ספורט

בעריכת יחיאל ארזי

הקרב העשוי לחולל מיפנה במירוץ לכתר

ליגה לאומית

מאת סופר „ספורט הארץ"

אי־אפשר היה לייחל לפתיחה דרמטית יותר של השליש האחרון בליגה הלאומית לכדורגל — מאשר מיפגש בין שני הראשונים בדירוג, מכבי נתניה ומכבי תל־אביב, שיתמודדו מחר ב־3.30 אחר הצהריים בבלומפילד במה שנוטים להגדיר „הקרב של העונה".

באיזו מידה תתאמת הגדרה זו יוברר רק בתום 90 הדקות, אך מכל מקום ברור, כי לכל תוצאה שתושג תהיה השלכה ישירה על המשך המירוץ לכתר הלאומי. התל־אביבים, שנוצחו 1:0 בסיבוב הקודם בנתניה, יהיו הפעם מארחים — ופירושו של דבר כי יהנו מעידוד קולני של חלק הארי של 20 אלף הצופים. אין זה בהכרח יתרון משמעותי, אך באווירה בה יתנהל המשחק עשויה להיות גם לזה השפעה.

שתי נקודות מפרידות בפיסגה בין שני היריבים, ושניהם יתייצבו למערכה כשמאחוריהם הפסדים במחזור האחרון. מאזנה של נתניה בשבועות האחרונים אינו מרשים, אך גם התל־אביבים רחוקים משיאם. הם עשויים להפיק תועלת משובם של שני הפצועים, הקפטן צבי רוזן והחלוץ דרור ברנר, ש„נשמרו" במיוחד לעימות הגדול. לכאורה, צפוי משחק טאקטי זהיר, שבו יהיה על המארחים לגלות יותר העזה, בעוד שנתניה תסתפק בהחלט בתיקו. חלוקת נקודות לא תספק, כמובן, את מכבי תל־אביב, והשאלה המסקרנת היא אם יהיו מסוגלים ליותר מזה — מול יריב מגובש ומסוכן, שגם לו יהיה בלי ספק מה להפגין במגרש.

סיכוי לצמצום הפער

לשש הקבוצות המדורגות במקומות 3—8, שלזכותן 23 ו־22 נקודות, יהיה נוח יותר במקרה של נצחון תל־אביבי. הדבר יאפשר להן לצמצם את הפער ולשמש גורם פעיל יותר במאבק לבכורה, החל במחזור ה־21 ואילך. כמעט כולן יהנו מחר גם ביתרון ביתי, כך שניתן להניח כי לפחות חלקן ישיג את שלו.

הפועל כפר־סבא (נגד הפועל ירושלים) וביתי"ר ירושלים (מול הכוח רמת־גן בימק"א) צריכים להיחשב מועמדים לנצחונות, אבל אין לשכוח כי המדובר בירבי תחתית נואשים, שכל הפסד נוסף יחמיר את מצבם. האלוף יעלה פעם נוספת תוך ארבעה ימים לירושלים, אחרי שנוצח שם השבוע 0:1 ברבע גמר הגביע.

הפועל חיפה, שעלה שלשום לחצי גמר הגביע — בנצחון 1:2 על הפועל תל־אביב אחרי הארכה בבלומפילד — יארח מחר בקרית־חיים את בני יהודה. הפועל פתח־תקוה יתמודד במגרשו עם הפועל חדרה, שגם מעמדו מעורפל למדי. מכבי יפו הולך לחזור ולהופיע במגרשו הביתי הישן, במשחק בוקר (ב־11) נגד מכבי חיפה, שיעשה מאמץ מוגבר כדי להמשיך בתנופה (נצחון 0:2 על נתניה) ולצמצם את פיגורו המעיק בתחתית.

הפועל ת"א בבאר־שבע

חריף במיוחד יהיה גם המשחק בבאר־שבע, בין הפועל המקומי להפועל תל־אביב, החייב לגלות כוח התנגדות רב כדי שלא להקלע מחדש למצב ביש בתחתית הטבלה.

רק משחק אחד, זה שבין מכבי פתח־תקוה לביתי"ר תל־אביב (ב־1.30 בבלומפילד), לא ישפיע באורח קיצוני על תחום כלשהו. תהיה זו הזדמנות טובה לשתי הקבוצות, השופעות בשחקנים מעולים, להציג משהו מיכולתן במיפגש שיקדם לקרב הגדול על התואר הלאומי.

טבלת הליגה הלאומית

.1	מכבי נתניה	20	10—23	27
.2	מכבי ת"א	20	12—26	25
.3	הפועל כ"ס	20	13—19	23
.4	בית"ר י"ם	20	16—17	23
.5	הפועל חיפה	20	27—23	23
.6	הפועל פ"ת	20	16—21	22
.7	מכבי יפו	20	14—19	22
.8	בית"ר ת"א	20	21—21	22
.9	מכבי פ"ת	20	18—16	21
.10	בני יהודה	20	15—13	19
.11	הפועל ב"ש	20	19—17	17
.12	הפועל חדרה	20	18—12	17
.13	הפועל ת"א	20	16—14	16
.14	הפועל י"ם	20	16—9	16
.15	הכח ר"ג	20	27—18	15
.16	מכבי חיפה	20	26—16	12

שמשון והפועל עכו בעימות ישיר על הבכורה הצפונית

ליגה א'

מאת סופר „ספורט הארץ"

העימות הישיר בין שני המובילים את טבלת ליגה א' של מחוז הצפון — שמשון תל־אביב והפועל עכו, שלכאורה מספר נקודות זהה — יאפשר למנצח על כל יתר 15 משתתפי שני מחוזותיה של ליגת־המישנה בכדורגל.

עימות ישיר זה עשוי לבצל הפועל טבריה — היוצא להתמודדות קשה נגד בני־נצרת (המדורגים 8), המהווים יריב קשה ומסוכן במגרשם — אבל רק בשני תנאים: א) אם יזכו הטבריינים בנצחון. ב) אם המאבק בין שמשון לעכו לא יסתיים בתיקו.

אם יסתיים המאבק בין שני המובילים בהכרעה, יוכל נצחון טבריני בנצרת להחזיר את הקבוצה הצפונית למקום השני בדירוג. אם יסתיים המיפגש בין שמשון לעכו בלי הכרעה, והטבריינים ינצחו, יצליחו רק להשוות את מאזן נקודותיהם לשני המובילים — אך ייאלצו להישאר שבוע נוסף במקום השלישי. זאת, בשל הפרש השערים העדיף של שמשון ועכו כאחת. המשחק יהיה במגרש מכבי ברמת־עמידר בשעה 12 בצהריים.

כך או כך, אין שום ספק שהעימות שמשון־עכו, עם תחילת השליש המסיים של המירוץ, עשוי לפתוח דף חדש ומסעיר יותר במאבק על שני כרטיסי המבחן במחוז הצפוני.

יתר המשחקים במחוז הצפון: הפועל רמת־גן — הפועל טירת־הכרמל, ביתי"ר נתניה — הפועל נתניה, הפועל הרצליה — מכבי הרצליה, הפועל צפת — הפועל קרית־שמונה, הפועל נהריה — הפועל קרית־אתא, הפועל בחליאל — הפועל מגדל־העמק.

ליגה א' — צפון

.1	שמשון ת"א	20	13—40	29
.2	הפועל עכו	20	11—35	29
.3	הפועל טבריה	20	12—24	28
.4	הפועל ר"ג	20	11—30	27
.5	ביתי"ר נתניה	20	14—20	24
.6	הפועל צפת	20	27—32	24
.7	טירת הכרמל	20	19—24	24
.8	קרית אתא	20	19—27	17
.9	הפועל נתניה	20	22—21	17
.10	בני נצרת	20	26—18	16
.11	הפועל נהריה	20	32—20	16
.12	הפועל בחליאל	20	25—15	15
.13	מכבי הרצליה	20	30—17	15
.14	הפועל הרצליה	20	23—14	14
.15	מגדל העמק	19	52—12	12
.16	קרית שמונה	19	31—18	11

מכבי שעריים — בלוד

במחוז הדרום יימשך המאבק על המקום השני, לאחר שנראה כי שעריים (מחר בלוד נגד הפועל, המדורג 5) איננה מתכוונת לשמוט מידיה את הפיסגה (7 נקודות יתרון).

הפועל יהוד (2—27 נק') יארח את הפועל באר־יעקב (6); הפועל חולון (מדורג 3—26) ידידים לדימונה, להתמודדות עם הפועל המקומי (מדורג 14), ואילו הפועל מרמורק (מדורג 4 — 26 נק') יהנה גם הוא מיתרון הביתיות מול מכבי רמת־עמידר (13).

יתר המשחקים במחוז הדרום: נס־ציונה — הפועל ראשון־לציון, מכבי חולון — הפועל בתי"ם, הפועל רמלה — הפועל אשדוד, הפועל בית־שמש — ביתי"ר רמלה (בראדיוס 50 ק"מ מבית־שמש, עם קהל).

ליגה א' — דרום

.1	מכבי שעריים	20	14—37	34
.2	הפועל יהוד	20	24—41	27
.3	הפועל חולון	20	16—30	26
.4	הפועל מרמורק	20	21—35	26
.5	הפועל לוד	20	29—31	23
.6	באר־יעקב	20	25—26	22
.7	הפועל רמלה	20	23—21	19
.8	נס ציונה	20	19—18	18
.9	ביתי"ר רמלה	20	25—21	18
.10	הפועל אשדוד	20	28—22	18
.11	בית שמש	20	32—28	17
.12	ראשון לציון	20	31—20	17
.13	רמת־עמידר	20	19—17	16
.14	הפועל דימונה	20	19—13	16
.15	הפועל בתי"ם	20	30—15	13
.16	מכבי חולון	20	33—13	10

דוד לאוגומר ינסה מחר להשיג את המינימום לטהראן

דוד לאוגומר מהפועל עמק־חפר ינסה להשיג מחר את המינימום למשחקי אסיה בריצת 1500 מ'. הישגו הטוב של לאוגומר הוא 3:50.2 דקות, והמינימום — בשתי שניות פחות.

כן יהיה קרב מעניין בריצת 600 מ', בין חנה קוזיפי לרחל הלה. בריצה למרחק 100 מ' בין עמיר כהרלי, ערן וקכלר חיים ויבזרוביץ וב־100 מ' נשים בין אלה קציר ולידה שלום.

אתלטים אלה יופיעו בתחרות הזבבה כחוץ לאליפות הבין־מחוזית של הפועל באתלטיקה, אשר תהיה בבבון ויגעיים.

טניס

היום מתחדש טורניר הפסח

טורניר הטניס הבין־לאומי של פסח, שהופסק השבוע בשל הגשם, יתחדש היום ויגיע לסיומו בתוך השבוע. בהתחרות: טניסאים אורחים וישראלים. המשחקים יהיו במגרשי מכבי בתל־אביב.

בליגה בטניס־שולחן

במחזור השלישי בליגה הלאומית בטניס שולחן ישחקו הערב: מכבי ת"א — מכבי צפון; הפועל הגליל — הפועל פ"ת; הפועל גבעת עליה — הפועל ת"א; ביתי"ר נס ציונה — הפועל חולון.

באמצע השבוע ניצח אליצור פ"ת את מכבי חיפה 4:5.

מחר מפעל זיסמן בכדורסל

משחק כדורסל, לזכרו של שלום זיסמן ז"ל יהיה מחר ב־8 בבוקר באולם הספורט של מכבי הר־הכרמל. המשחקים מאורגנים על־ידי ועדת הכדורסל של מחוז מכבי.

כמו כן בשעה 7.30 בערב יהיה בקרית־מוצקין משחק נוער בכדורסל, בין נבחרת חבל־הסאר מאורב־גב־מניה למכבי קרית־מוצקין/קרית־ביאליק.

שלושה משחקים בליגת־הנשים בכדורעף

שלושה משחקים יהיו הערב בליגה הלאומית לנשים בכדורעף. קבוצת הפועל העוגן, לכבוד זכותה באליפות תארח מחר ב־6 את נעמן. הערב ישחקו: כרתניה — כפר־סבא (בשעה 6), בת־ים — הבדר (6.30).

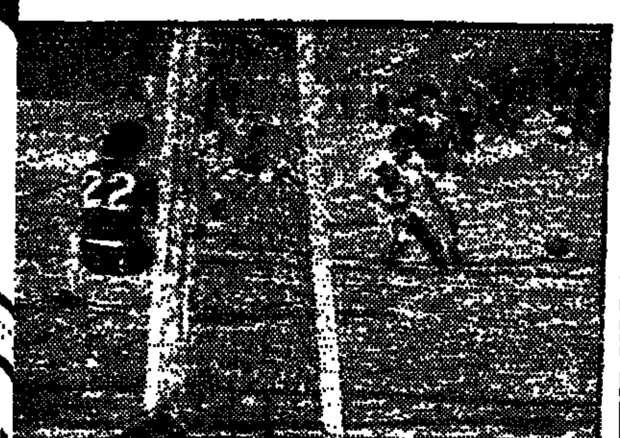

אריה בודינו (מס' 22) שוער הפועל ת"א היה נתון בבלומפילד בלחץ כבד של חלוצי הפועל חיפה, שניצחו לו בהארכה (1:2), ברבע גמר גביע המדינה בכדורגל. (צילום: אסף קו...)

מאבק אישי נוימרק־קפלן במיפגש בין הפועל ת"א ור"ג

כדורסל

מאת סופר „ספורט הארץ"

ההתמודדות בין הפועל רמת־גן להפועל תל־אביב תעמוד הערב ב־8 במוקד משחקי המחזור השביעי בליגה הלאומית בכדורסל. המשחק, במגרש הפועל בגבעתיים, טומן בחובו מתח רב. שתי הקבוצות נוצחו עד כה רק פעם אחת, וזו שתנצח הערב תחלוף על פני מכבי רמת־גן ותתפוס את המקום השני בטבלה.

ההתעניינות העיקרית תופנה במיפגש צמרת זה אל כוכבי שתי הקבוצות. באותה מידה שיהיה על התל־אביבים לחפש את הדרך לניטרולו של כוכב רמת־גן, סטיב קפלן, יצטרכו לעשות זאת הרמת־גנים כלפי הענק התל־אביבי, דייב נוימרק.

בחיפה יארח הפועל המקומי את הפועל קרית־חיים ונראה שכוכבי חיפה, שהופיעו השבוע במדי נבחרת הנוער נגד הבלגים, לא יתקשו ל... גבת/יגור, שהשיגה עד כה שני נצחונות בצד שלושה הפסדים, ... לשפר מאזנה כאשר תארח בגבת הפועל ירושלים. קבוצת ביתי"ר ... שלים, שהשיגה בשני המחזורים האחרונים שני נצחונות חוץ רצופים, תמשיך קרוב לוודאי במסע ה... במשחקה הביתי נגד הפ... גבעת־ברנר/גבן. בבית־דוד יתמודדו הפועל מגידו והפועל ניר־דוד/אלפא, שטרם זכו בנצחון השנה.

המשחק השביעי המרכזי של המחזור, בין מכבי תל־אביב לה... רמת־גן, הוקדם ונערך ביום ש... התל־אביבים ניצחו בו 80:116 ... נשארה בפיסגה ללא הפסד.

למכירה
מכונה אוטומטית
לרחיצת מכוניות
04—523920
בין השעות 7.00—4.00

לחברנו
מאיר בן־אהרון ורעיתו
מזל טוב
להולדת הבת
עובדי דפוס הארץ

ורה ועזי שחם
מודיעים בשמחה על הולדת
הבן
אח לנירה
נכד
לחביבה וסלים עזר
למתילדה ומישאל שחם
ניו־יורק 11.4.74

איבון ודניאל בן־צור
שמחים להודיע על הולדת בתם
הילה
אחות לשרון
בולאוויו, רודזיה — י"א אדר תשל"ד 5.3.74

גודי ומיכאל הירדני
חובקים בן
אח ללביטל
נכד:
לריקה ויואל קוסמה — ירושלים
ראובן וסטלה אדרעי — דימונה
ירושלים, ט"ו ניסן תשל"ד (7.4.74)

לבוגרי כפר הנוער הציוני ניצנים
מכל המחזורים
ולעובדי הכפר בעבר
במלאת 25 שנה לעלית הקבוצה הראשונה של חניכי עלית הנוער ניצנים ברצוננו לערוך
מפגש רעים
להעלאת זכרונות וסיכומים חצי יובל לקיום הכפר.
למען הבטחת השתתפות מירבית של בוגרים ועובדים לשעבר, אנו פונים להעביר אלינו בכל ההקדם את הכתובת המדויקת של כל אחד ואחד.
כן נשמח לקבל הצעות ורעיונות לציון המאורע.
תשובות נא לשלוח לפי הכתובת: כפר הנוער ניצנים ד.נ. אבטח.

ללומדי אנגלית
ENGLISH NEWS
עתון חודשי באנגלית לא מסובכת — חדשות ומאמרים מעניינים, כולל מילון אנגלית־עברית על החומר שנמצא בעתון. בשמוש במאות מוסדות חינוך בכל הארץ.
מנוי שנתי — 12 ל"י
מלא את הטופס ושלח ל־ENGLISH NEWS
ת.ד. 2259, ירושלים, טל. 416608.
צרף צ'ק או המחאת דואר על סך של 12 ל"י על שם ENGLISH NEWS
הנני חותם על מנוי שנתי של־ ENGLISH NEWS
שם ______
כתובת ______
רצ"ב צ'ק / המחאת דואר על סך 12 ל"י
— שיטה יעילה ביותר לשיפור האנגלית —

עם שרות ... בכל פינה ברחבי המדינה

אוניברסיטת בר־אילן
מזמינה את הציבור
לטכס בינון
הקתדראות למשפט עברי
ע"ש
הרב ד"ר עמנואל יעקובוביץ
הרב הראשי של חבר העמים הבריטי
ולתולדות יהדות ספרד
ע"ש החכם ד"ר שלמה גאון
חכם הקהילות הספרדיות של חבר העמים הבריטי
שיתקיים אי"ה ביום שלישי, כ"ד בניסן תשל"ד (16.4.1974) בשעה 17.00 אחה"צ באודיטוריום ע"ש יהדות ארגנטינה בקרית האוניברסיטה
בתוכנית:
תפילת המחקר בהלכה: פרופסור שלום אלבק, בעל הקתדרה למשפט עברי; הרמב"ם כמפרש משנה התלמוד: פרופ' עזרא ציון מלמד, בעל הקתדרה לתולדות יהדות ספרד; השנה ההשנה במסורת היהדות ההיסטורית (באנגלית): הרב ד"ר עמנואל יעקובוביץ; מושב המדינה לפי דון יצחק אברבנאל (באנגלית).

מנהל משרד.
האם יש לך בעיות בהדפסת מכתבים באנגלית?
אנו מציעים לך פתרון מושלם
עליך רק להכין טיוטת מכתבך בעברית, ולצלצל ל־ 03—214261 בשעות הבוקר. נבוא למשרדך לקבל את הטיוטה, ונחזיר את המכתב מוכן (על נייריך) לחתימה, מודפס באנגלית למופת למחרת היום.
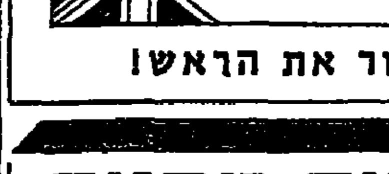
המכתב האנגלי THE ENGLISH LETTER
תן לנו לשבור את הראש!

דרושים מבנים
באיזור כפרי
(אפשרי מלון — 30 חדרים)
בהצעות לפנות בכתב לת. ד. 7555 ירושלים עבור מבנים